

A

MAGYAR TUDOM. AKADEÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

ELSŐ AKADEMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. január 5.

PAULER TIVADAR akadémiai másodelnök úr elnöklése alatt.

1. Helyettes főtitkár bemutatja a gróf. Teleki-jutalomra decz. 31-ig beérkezett pályaműveket (vigjátékok) ily rendben:

- I. *Reformátorok.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Nem az alak, hanem a helyzet.
- II. *A vörös orr.* Verses vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: A szív oly rózsza, melyet a kedv sugára nyit.
- III. *A tudósok.* Vigjáték 4 felvonásban.
Jelige: Du sublime au ridicule, il n'y a qu'un pas.
- IV. *Rövidlátók.*
Jelige: Farravelle!
- V. *Udvarlók.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Amour pour l'apre vérité.
- VI. *Gróf Mária.* Történeti vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Burgen mit hohen
Mauern und Zinnen stb.
- VII. *A más fészke.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Ez az!
- VIII. *A szerelem bolondjai.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: A szerelem sötét verem!
- IX. *Csebi Tatár.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Habent sua fata libelli.
- X. *Az összeesküvők.* Társalgási vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Vagy idejében vagy soha.
- XI. *A Bankószoknya.* Vigjáték 5 felvonásban.
Jelige: Ne vessük másokban magunkat.
- XII. *A vetélkedők.* Vigjáték 5 felvonásban.
Jelige: Cotin a fini ses jours,
Trissotin vivra toujours.
- XIII. *Syrén.* Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Greift nur hinein in's volle Menschenleben.

XIV. *Ovid. Vigjáték 3 felvonásban.*

Jelige: Parce pater . . .

XV. *A civilizáció nyelve. Vigjáték 3 felvonásban.*

Jelige: Relata refero.

Mindezen pályaművek bírálatra az I. osztályhoz tételnek át, jeligés leveleik pedig, közös boríték alatt, akadémiai, elnöki és főtítkári pecséttel lezárva, levéltári őrizet alá adatnak.

2. Helyettes főtítkár jelenti, hogy a Farkas-Raskó-jutalomra (hazafias költemény) december 31-ig a következő pályaművek érkeztek:

I. *A hontalanok.*

Jelige: A nagy világon e kívül nincsen számodra hely.

II. *Hun utódok. 3 énekben.*

Jelige: Régi dicsőségünk hol késel az éji homályban?

III. *A búsuló juhász.*

Jelige: Hogyha nekem száz forintom volna.

IV. *Ének a mogyoródi ütközetről.*

Jelige: Árpádnak honját Salamonnal sok baj emészté.

V. *Országünneplés.*

Jelige: Fény a hazára!

VI. *Ennikő. Ballada.*

Jelige: Eltemetem s lobogós dárdát tűzők le porához.

VII. *Szabács hősei.*

Jelige: Az erénytelen korban kétszeresen méltók a dicsőség koszorújára.

VIII. *Dobó leánya.*

Jelige: Asszonyai Eger-várnak.

IX. *Katona-dalok.*

Jelige: Meginstáljuk az óbester urakat.

X. *Czím nélkül.*

Jelige: Magyar király-hymnus.

XI. *Az utolsó vendég.*

Jelige: Azokkal időzőm, a kik másszor voltak.

XII. *Áld meg isten.*

Jelige: Ne bántsuk a sok jó zsidó testvérünket.

XIII. *Október 6-dikán.*

Jelige: Mennyi nemes vér!

XIV. *1848—1884.*Jelige: Ah! midőn a hí szív porrá vagyon válva,
Feltámasztja-e más mint a költő álma?XV. *Magyar fiú dala.*

Jelige: A magyar volt, de még inkább lesz.

XVI. *Az ifjúsághoz.*

Jelige: Jár számkiüzötten az árva fiú.

XVII. *Ha magyar vagy!*Jelige: Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,
Előre!

3. Helyettes főtitkár bemutatja a Lukács Krisztina-jutalomra (a mondat határozó részei) december 31-ig beérkezett következő pályamunkát:

I. *A magyar határozók.*

Jelige: Törvényes szabadság.

Ezen pályamunka is az I. osztályhoz tétetik át, jeligés levele a levéltárban helyeztetik el.

4. Bemutattatnak a Fekésházy-jutalomra (az 1881—84. évkörben nem-magyar nyelven nyomtatásban megjelent, hazai tan-, kézi- vagy olvasó-könyvek) decz. 31-ig beküldött munkák, ily rendben:

I. *Putnoky Miklós* áll. főgymn. tanár, Nagyszeben:

a) *ABC-dar maghiar-román.* Partea I.

b) *Legendar maghiar-román.* Partea II.

c) *Manuducere la abedar,* partea I.

d) „ *la legendarul,* partea II.

II. *Szirmay József* néptanító, Vágújhely:

a) *Magyar nyelvképzőiskola.* I., II., III. füzet.

b) *Vezérkönyv.*

III. *Lengyel János* igazg. tanító, Fiume:

Corso teorico-pratico di Lingua Ungherese. (2 péld.)

IV. *Benkő Kálmán és társai,* Fiume:

Magyar-olasz Szótár.

V. *Neugebauer László,* Budapest:

Gedichte von Alexander Petöfi.

VI. *Zelliger József* tanítókép. igazg. tanár, Nagyszombat:

a) *Magyar Beszédgyakorlatok.* I. 1881. II. 1881.

b) *Magyar Nyelvgyakorlatok.* II. oszt. 1882. III. oszt. 1883.

Továbbá: α) A kis Magyar 1875. β) Magyar-tót ábécéskönyv. γ) Magyar-tót olvasókönyv. δ) Magyar-tót földleírás. e) Magyar-tót számtan.

Megbírálás és véleményadás végett az I. osztályhoz tétetnek át.

5. Helyettes főtitkár bemutatja a Gorove-jutalomra (XVII. századi iskolázás története) decz. 31-ig beérkezett következő pályamunkát:

I. *A hazai iskolák története és a külföldi iskolázás a XVII. században.*

Jelige: Historia magistra vitae.

A pályamunka bírálatra a II. osztálynak adatik ki, jeligés levele pedig szabályszerűleg lepecsételtetvén, az akad. levéltárban fog őriztetni.

6. Helyettes főtitkár bemutatja az Oltványi-jutalomra (Pálos-rend története) decz. 31-ig beérkezett következő pályamunkát:

I. *A magyar Pálos-rend történelme.*

Jelige: Edidi, quae potui, non ut volui, sed ut me temporis angustiae coegerunt.

Áttétetik a II. osztályhoz.

7. Bemutattatik a Fáy-jutalomra (a földbirtokos osztály és anyagi jóléte) decz. 31-ig beérkezett kilencz pályamunka a következő sorrendben:

1. *Nemzetgazdasági tanulmányok* a magyar államiság szempontjából föntartandó földbirtokos osztály és anyagi jólétének érdekében szükséges törvényhozási intézkedések felett.

Jelige: Győzzön a mi jobb.

- XVIII. *Hazafias népdalok.*
 Jelige: A hazát, a hazát stb.
- XIX. *Honfidal.*
 Jelige: Éljen a haza!
- XX. a) *Lantomhoz.* b) *Csak nem szűnik.*
 Jelige: a) Szeresd hazádat!
 b) Tied vagyok, tied hazám!
- XXI. a) *Honfi légy.* b) *Honfi bú.*
 Jelige: a) Szeressétek a hazát.
 b) A restség oly lassan jár stb.
- XXII. *A két vak.* Költői elbeszélés.
 Jelige: A szerelem, bekötve bár szeme stb.
- XXIII. *Tettre!*
 Jelige: Romlásnak indúlt, hajdan erős magyar.
- XXIV. *Tatár esel.*
 Jelige: Győzzön a jobb!
- XXV. *Király-hívó.*
 Jelige: Él magyar, áll Buda még!
- XXVI. *A magyar vér.*
 Jelige: Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér.
- XXVII. *Pünkösdi ünnepén.*
 Jelige: Alleluja!
- XXVIII. *Hazám nemzete.*
 Jelige: A haza mindennek előtt.
- XXIX. *Árpád látogatása.*
 Jelige: Járjon veled áldás, Álmos fia Árpád.
- XXX. *Honfidal.*
 Jelige: De néked élni kell oh hon!
- XXXI. *Október 6-án.*
 Jelige: Az nem lehet, hogy annyi szív
 Hiába onta vért.
- XXXII. *Ezer év után.*
 Jelige: . . . néked élni kell óh hon!
- XXXIII. *Levél Kossuth Lajoshoz 1884. márczius 15-én.*
 Jelige: Szabadság.
- XXXIV. *Petőfi Sándor halála.* Beszély.
 Jelige: Szabadság, te szép égi lény
 Érted vérzette nek! stb.
- XXXV. *Ezer év.*
 Jelige: Szenteld, óh magyar, hazádnak
 Kebled szent érzelmeit.
- XXXVI. *Magyar asszony dala.*
 Jelige: A „Magyar ember dala“ mellett
 Dalolja jó magyar család stb.

A pályaművek bírálat végett az I. osztályhoz tétetnek át, jeligés leveleik pedig szabályszerűleg lepecsételve, az akadémiai levéltárban helyeztetnek el.

- II. *A mit tennünk kell.*
Jelige: Élj az idővel!
- III. *A magyar földbirtokos osztály és a polgári codex.*
Jelige: Beatus ille, qui procul negotiis
Paterna rura bobus exercet suis.
- IV. *Czim, a pályakérdés.*
Jelige: Romlásnak indult hajdan erős magyar.
- V. *Czim, a pályakérdés.*
Jelige: Nihil agricultura melius.
- VI. *Czim, a pályakérdés.*
Jelige: O socii, neque enim ignari sumus ante malorum etc.
- VII. *A földbirtok szervezete. I. II.*
Jelige: Halandó embertől ne várj tökéletes alkotást.
- VIII. *Az alkotandó magyar polgári törvénykönyv és a földbirtokos osztály érdekei.*
Jelige: Sine ira et studio.
- IX. *Czim, a pályakérdés.*
Jelige: Igazság és joggal (jogtudománynyal) összehangzó törvény.
A pályaművek meghíralás végett áttétetnek a II. osztályhoz.
8. Helyettes főtítkárr bemutatja a Lévy-jutalomra (a nemzetgazdaság fejlődése) decz. 31-ig beérkezett következő pályamunkát:
- I. *Czim, a pályakérdés.*
Jelige: Le zélé suppléera mieux au talent que le talent au zélé.
Áttétetik a II. osztályhoz.
9. Helyettes főtítkárr jelenti, hogy a Fraknoi Vilmos r. t. által kitűzött száz arany jutalomra (kath. főpap életrajza) pályamunka nem érkezett.
- A II. osztálylyal közöltetik.

MÁSODIK AKADEMIAI ÜLÉS.

Az I. (nyelv- és széptudományi) osztály első ülése.

1885. január 5-én.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

11. *Szinnyei József* l. t. fölolvassa *Szarvas Gábor* r. tagnak „A czápa családja és származása“ czímű értekezését.

Bírálatra adatik.

12. *Volf György* l. t. „Kiktől tanúlt a magyar írni, olvasni?“ czím alatt a régi magyar orthographia kulcsáról értekezik.

Bírálatra adatik.

HARMADIK AKADEMIAI ÜLÉS.

A II. osztály első ülése.

1885. január 12-én.

IPOLYI ARNOLD r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

14. *Horvát Árpád* lev. tag székfoglalóját tartja a következő értekezéssel : „Mabillon János, a diplomatika megalapítója.“ Kivonatban így :

Nem vonható józanul kétségbe, hogy a hazai történelem minden magyarra nézve a legnagyobb fontossággal bír, — még pedig azért, mert az *önismeretet*, haladásunknak e valódi alapfeltételét, csak is a saját történelméből merítheti nemzetünk; de leginkább azért fontos a hazai történelem reánk nézve, mert azon *önbizalmat*, azon *erkölcsi erőt*, a melyre a magyarnak multhatatlanul szüksége van, hogy ádáz ellenségeivel diadalmasan szembeszállhasson, ezen erkölcsi erőt csak is ezer éves múltjának történetéből merítheti nemzetünk; miután ez az ezeréves mult a magyar nemzet bámulatos életerejének valóban lélekemelő revelációja! És éppen ebben rejlik a hazai történelem nagy fontossága. *A hazai történelem fontosságát megállapítani pedig egyenesen annyi, mint a hazai diplomatika fontosságát megállapítani*; mert a diplomatika a hazai történelemnek hasonlíthatatlanul legfontosabb segédtudománya, a mennyiben t. i. az oklevelek szolgáltatják a történetbúvárnak a legmegbízhatóbb anyagot, s egyszersmind a leggazdagabb anyagot is. Az oklevelek használata már az ókorban is el volt terjedve; a középkorból pedig épenséggel tömérdek oklevél maradt fenn; ámde az oklevéltan, a diplomatika mint tudomány, sem az ókorban, sem a középkorban még nem létezett. Az új-kor beálltával azonban már jobbra fordul a diplomatika ügye; a mennyiben t. i. a vizsgálódás szelleme, a kritika szelleme ekkor mindinkább kezd terjedni, kezd megizmosodni. Ez a kritikai szellem a középkor írott emlékei egy részének, különösen a legendáknak s az okleveleknek egyenesen hadat izent; így keletkeztek azon polémiák, azon tollharcok, melyek különféle oklevelek hitelessége felett folytak, és melyek a „bella diplomatica“ név alatt ismeretesek: e polémiák azonban — minthogy a diplomatikai kritika szabályai akkor még nem voltak megállapítva — tapogatódzásnál, kísérletnél egyébnek alig tekinthetők. A XVII. század közepe táján *Launoy* francia tudós már fennem hirdette a világnak, hogy az egyházak s a kolostorok régi privilegiumai legnagyobb részt koholtak, s e vádat *Launoy* a francia benedictinusoknak saint-denis-i levéltárára is kiter-

jesztette, a mely levéltárban voltak találhatóak a francziaországi legrégebbi oklevelek. Nem sokára reá *Papebroch* Dániel jesuita az „*Acta Sanctorum*“ április havának második kötetében egy kritikai értekezést adott ki ezen czímmel: „*Propylaeum antiquarium circa veri ac falsi discrimen in vetustis membranis*“ s e dolgozatában, a saint-denisí levéltárt illetőleg, ő is Launoy részére állott. Minthogy ez újabb támadás paptól eredt, a *Congregatio S. Mauri* most már nem halaszthatta továbbra megtámadott levéltárának védelmét, igazolását; miért is az apologia elkészítésével a *Congregatio* legtudósabb tagját *Mabillon* Jánost bízta meg; az előrebocsátottak folytán látott napvilágot *Mabillon* classicus munkája e czímmel: „*De re diplomatica Libri VI, fol. Lutetiae Parisiorum, 1681.*“ — *Mabillon* diplomatikai munkáját a tudós világ bámulattal s lelkesedéssel fogadta; maga *Papebroch* teljesen legyőzöttnek vallotta magát, s a *Mabillon*hoz írt levelében tartózkodás nélkül kimondja, hogy neki a saját dolgozatában (*Propylaeum*) most már semmi egyéb sem tetszik, mint az, hogy ily remek munka megíratására alkalmul szolgált.

*Mabillon*nak szóban-forgó munkája, mint azt már czímlapja is feltünteti, hat könyvre van felosztva. A hat könyv tartalma a következő. Az első könyvben szól a diplomatika hasznáról; azután arról hogy e tudományban a szélsőségeket kerülni kell; továbbá az oklevelek neveiről és nemeiről, az oklevelek régiségéről, megemlítve e helyen a középkornak azon sajátzerű praxisát, hogy némelykor adományok írás nélkül is történtek; ezek után az oklevél-hamisításokra kerül a sor, itt megjegyzi *Mabillon*, hogy a középkorban némelyek nem tartották szükségesnek romladozó leveleik megújítása végett valamely hatósághoz folyamodni, hanem azokat bona fide magok restaurálták; ebben az első könyvben még a következőkről van szó, u. m. az oklevelek anyaga, alakja, nagysága, végre az oklevelek írása s az írások osztályozása. — A második könyv tárgyai ezek: az oklevelek nyelve, a rossz latinság okai, az orthographia, az oklevelek bevezetése, a titulaturák, az oklevelek formulái, a személynevek és helynevek, a bírságolási- és kiátkozási formulák, az aláírások, a cancellárok, a notarius publicusok, a pecsétek, a tanúk, végre az egész chronologia diplomatika. A harmadik könyvben *Mabillon* a *Papebroch* által megállapított kritikai szabályoknak bírálatára tér át; és kimutatja, hogy épen azon oklevelek, melyeket *Papebroch* a hitelesség valódi prototypjeitől tekintett, hogy épen ezen oklevelek kétségtelen falsificatumok, ál-levelek; e könyv végén olvashatók, a diplomatikai kritika canonjai. Az eddig

ismertetett három könyv a diplomatika theoriáját egészen kimeríti; a negyedikben szó van a frank királyok palatiumairól és villáiról, a melyekből t. i. az ő okleveleik datálva vannak; a most következő ötödik könyv pedig Mabillon diplomatikájának legfényesebb, legimpozansabb oldalát tünteti föl, s ezt az ötvennyolcz táblából álló facsimilék képezik; végre a hatodik könyv kétszáznál több oklevelet vagy oklevél-töredéket tartalmaz. Ez tehát azon classicus munkának tartalma, a melylyel Mabillon a diplomatikát mindenkorra megalapította; a mely munkáról vajmi helyesen jegyzi meg Schönnemann, hogy alig van példa reá, hogy valamely tudomány mindjárt megalapításakor a tökély oly magas fokán lépett a többi tudományok sorába, mint a diplomatika. Az eredmény, melyet Mabillon e remek munkának publicatioja által elért, kétféle; először is megalapította a „*diplomatica universalis*“-t; másodsor pedig a francia királyok diplomatikájának oly mintaszerű kidolgozását adta, mely különösen a merovingi királyok korát illetőleg még mai napig sínesen meghaladva. De a *palaeographia* is sokat köszön Mabillonnak, habár e téren utódai a „*Nouveau Traité de Diplomatie*“ szerzői őt messze túlszárnyalták; ámde az alapot utóvégre még is csak ő vetette meg. Mabillon munkájának megjelenése után a támadók elnémulni látszottak; két évtized elteltével azonban *Germon* Bertalan jesuita lépett fel Mabillon ellen, ily című könyvecskéjével „*De veteribus Regum Francorum diplomatis, et arte discernendi antiqua diplomata vera a falsis, 12° Parisiis 1703.*“ *Germon* könyvének czáfolatául Mabillon az ő diplomatikájának pótlékkötetét adta ki e czímmel „*Librorum de re diplomatica supplementum, fol. Lutetiae-Parisiorum, 1704.*“ s ebben *Germon* összes sophismáit tönkre silányította. De a fecsegő *Germon* még mindig nem tágitott, újabb támadását azonban Mabillon már czáfolatra sem méltatta: tették ezt más tudósok, még pedig teljes sikerrel! Így alapította meg Mabillon kétszáznégyszáz év előtt a diplomatikát; s e tudománynak művelése azután különféle phasisokon ment át; melyeknek ismeretése azonban e székfoglaló-értekezés keretén már kívül esik.

Az értekezések során kiadatik.

15. *Fraknoi Vilmos* rendes tag felolvassa a „II. Ulászló választása s trónra lépte“ című értekezését.

Tudomásul vétetik.

NEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. (math. és term. tud.) osztály első ülése.

1885. január 19.

Dr. SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

17. *B. Eötvös Loránd* r. t. székfoglalóul felolvassa következő czímű értekezését: „A folyadékok felületi feszültségének összefüggéséről a kritikus hőmérséklettel.“

18. *Schuller Alajos* l. t. a) „Higanycontact“, b) „Az indukált elektromos áram chemiai hatásáról“ czímeken értekezik. Rövid kivonatban így:

a) *Tartós higanycontact.* Szerző két módon állítja elő a biztos és hosszú ideig tartós higanycontactot: 1. a higanyba mártódó, tiszta ezüsthől készült dróttal, 2. folyton higanyval bevonódó platindróttal. Ez utóbbit az által éri el, hogy a higanyra híg salétromsavat önt, s a folyamat a higanytól vezeti a platina felé. A legnagyobb tartósságot az által biztosítja, hogy a savas vízen még az előbbivel ellenkező folyamat is átvezet. Órákon és hangvillákon kitűnő sikerrel alkalmazta, s az előbbieknél rövid folyamatok használatát ajánlja, bemutatóván az ezen célra készült ingamegshakító és óramű szerkezetét.

Az indukált elektromos áramok chemiai hatásáról. Ezen közleményben ki van mutatva, hogy az indukált elektromos áramok feltűnő chemiai hatást gyakorolnak, mely mindamellett eddig ismeretlen volt. Ugyanis egymásután különféle folyadékokkal megtöltött vízbontón egyirányú indukált áramokat átvezetve, mindegyikben erősen megtámadtatik a platina, a mi állandó folyamannál rendszerint nem történik. Hogy ez eddig nem tapasztaltatott, annak tulajdonítandó, hogy a kísérleteket mindig válatkozó áramokkal végezték, melyek egymásnak hatását lerontják.

19. *Högyes Endre* l. t. felolvassa: „Ujabb adatok a látó és halló idegreflexek élet- és kórtanához“ czímű értekezését. Kivonata ez:

Az értekező vizsgálatait azon hystero-epileptikus beteg nőknél tette, kik a Sz.-Rókus-kórház megfigyelő osztályán fekszenek, kiken tavaly a hypnotismusra vonatkozólag Laufenauer tanárral tettek együttes vizsgálatokat. A mult februáriusi ülésen megismertetett egyetemes tünemények közül jelenleg a *hallóidegre* vonatkozó észleleteit közli.

A főbb tünemények ma is úgy vannak, mint akkor. Bárminő hangra (bugó hangvilla, fuvola, orgona-hang stb.) ha az a betegek füle mellett elég huzamosan szól, kisebb nagyobb terjedelmű izom-össze-

huzódásokat kapnak az illetők, melyek utoljára hypnosisba mehetnek át. H. ez egyetemes hatást analizálta úgy, hogy a betegnél majd csak az egyik, majd csak a másik fülbe bocsátotta a hangokat, melyeknek erejét, magasságát, rhythmusát különféleképp változtatta.

Mennél erősebb volt a hang, annál erősebbek lettek a reflex görcsök és annál több izomra terjedtek. Magasabb hangok gyorsabb és erősebb izommeredéseket okoztak. Rhythmicus hangokra a betegeknek egészen a zene rhythmusát követő izom-összehúzódnások támadnak, melyek, ha a zene elég erős, még éber állapotban is akaratlan tánczra gerjesztik az illetőket. E reflex mozgások kifejlődését a beteg akaratjának legnagyobb megfeszítésével sem bírják megakadályozni. Ha az egyik fület bedugja az ember: a reflex izomösszehúzódnás és a reflex-táncz csak a féltesten mutatkozik. E két elemzése az acusticus reflexeknek a test egyik és másik felére egyszerűbb elemeiben tünteti elő a tünetmenyeket. Egy-egy fülből gyenge hangokkal successive lehet összehúzódnásra gerjeszteni úgyszólván minden mozgató idegnek megfelelő izomcsoportot, így sorban egymásután, a szemhéjakban csukódás, a szemtekéken sajátos mozgások és rezgések, az arcizmokban görcsök idézhetők elő, a nyelv az illető oldalra fordul, a légzés nehéz lesz, egyik betegnél a kéz és láb ugyanazon oldalon, a másikinál a kéz ugyanazon, a láb a másik oldalon jön reflex összehúzódnásba. Így kiterjed a hatás az egész testfelre. Az izom-meredések fájdalomtalanok, de a beteg nem bírja megakadályozni létrejöttöket.

Egyik legérdekesebb tünetmeny az, hogy a hallóideg féloldali izgatására oly nemű associált szemmozgások keletkeznek, mint a minőket H. állatokon talált, mi által sikerült kimutatnia azt, hogy a szemmozgás associáló idegmechanizmusra felállított tételei emberre is érvényesek. Itt is szemtekerezgés keletkezik a hallóideg bizonyos ingerlésére, mint a házi nyulnál.

Érdekes az az összefüggés is, mely ez önkénytelen hallóideg-reflexek, a hang-megérzés és az önkéntes mozgások között mutatkozik. E betegek egyik fülökön a kisebb hangokat nem hallják, de reflex izommeredések a siket fülből épen úgy létre jönnek, mint a másik fülből. Tehát a hang-megérzés és a test reflex beidegzése az akusticus részéről két különböző, egymástól függetlenül létező folyamat. Ha a beteg két szemét egy bizonyos erejű hangvilla-rezgéssel egyik oldalra kényszeríti fordulni az ember, azt nem bírja vissza fordítani onnan. Ha a hangvilla bűgás-ereje csökken, el lehet találni a pontot, a melyen a beteg akarata le bírja győzni a reflex izom-meredést. Úgy hogy

a beteg akarat-erejét illetétképen egy hangzó test hang-erejével meg lehet mérni.

E sajátzerű jelenségek beteges idegrendszeri tünetmények ugyan, de vissza követhetettünk azokból a rendes akustikus reflex beideg-zési folyamatokra is.

Az a tünetmény, hogy egy váratlan zajra a zaj felé fordul a két szem, azután a fej és végre a test akaratlanul, hogy a taktusos zenére akaratlanul taktus szerint mozgunk stb. ilyen akustikus reflex tünetmény. Éber állapotban a külvilági zaj szakadatlan reflex beideg-zésben tartja összes izomrendszerünket. Ama betegeknel idegrendszerök bizonyos részeinek túlságos izgékonyasága folytán csak e normalis akustikus reflexek erősebbek.

Előadó stereoskopikus photographiákban bemutatja e főbb akustikus reflex tünetményeket és rajzokban magyarázza a folyamat lényegét.

A hypnosis lényegének fejtegetésébe bocsátkozást, míg e reflex-folyamatok részletesen nem lesznek tanulmányozva, korainak tartja. Szól az akustikus reflexek diagnostikai jelentőségéről a betegségek felismerésében.

A látó-ideg-reflexekre vonatkozó vizsgálatairól későbbben tesz jelentést.

20. *Konkoly Th. Miklós* t. t. a) „Astrophysikai megfigyelések 1883.“ és b) „Napfoltok megfigyelése“ címeken ismerteti az ó-gyallai csillagdán a nevezett időben tett észleleteit. Kivonatban így:

a) A spektroskopikus megfigyelések aránylag kevés számuak, mivel a 6 hüvelykes táveső épen a nyári hónapokon át szétbontva feküdt, s csak október végén, új állványa megérkezte után, jöhetett alkalmazásba.

A déli égöv spektroskopikus átkutatását folytattuk, s figyelemmel voltunk azon csillagokra, melyek spektrumában vagy fényes vonalak láthatók, vagy a sötét Fraunhofer-féle vonalak változók. E mellett egy pár bolygó spektrumát is megfigyeltük. A napfoltok szinképét új irányban kezdtük megfigyelni, vonalainak intenzitását és szélességét mérvén meg.

Különös gond lett fordítva spektralphotometrikus mérésekre: az astrophysika eddig kevésbé kiaknázott terére, melyen dr. Kövesligethy observator elméleti kutatásokat is tett. Ezek alapján egy az absorptió elvén álló spektrophotometert készítettünk, melynek szorgos megvizsgálása kitüntette, hogy minden tekintetben megfelel. Előleges gyakorlatok után a fényesebb csillagok spektralphotometrikus megfi-

gyelése és a földi légkör ily mérésekre való befolyásának tanulmányozása lett megállapítva munkaterv gyanánt.

Az értekezés tartalmazza még az újonnan beszerzett vagy átalakított műszerek leírását, tehát névleg a 6 hüvelykes távcső új állványa egy új átkutató spektroskop és két kabinet-czélokra szolgáló spektroskop, végre az újonnan berendezett vegytani-laboratorium leírását.

Erre következnek az üstökös-esillagok és napfoltok spektroszkopikus megfigyelései, az üvegék spektrophotometerrel eddig eszközölt észleletek, valamint egy elméleti értekezés a légkör befolyásáról a spektrumra, és az aberráció állandójának összefüggése a csillag színével. Ezen utóbbi értekezésből kitétnik, hogy ezen állandó, fehér csillagok felhasználásánál kisebbnek, vörös csillagoknál valamivel nagyobbak találhatók.

b) A napfoltok megfigyelése az előbbi években alkalmazott módszerekkel történt most is, s csupán a műszeren estek változások november második felében. A régi három hüvelykes Reinfelder távcső helyébe lépett egy $4\frac{1}{2}$ hüvelykes Merz-féle objektívvel ellátott cső, teljesen modern Cooke-féle állvánnyal, és változtatható sarkmagassággal. A kép élessége a műszer stabilitása és a megfigyelésnél nyújtott kényelme egyaránt kiemelhető előnyül.

Az 1884. évben a napot 191-szer figyeltük meg: összesen 2455 folt mutatkozott felületén, mely 780 csoportra oszlott. 1488 foltnak helyzete lett meghatározva, még pedig úgy, hogy ezeknek helye 0.5^0 fokra helyes, 322-é pedig körülbelül 0.01^0 bizonytalansággal bír.

A napfoltok gyakoriságát az egyes hónapok számára a következő számokkal lehet kifejezni:

Január	18.09	April	15.42	Július	10.23	Október	14.16
Február	15.20	Május	12.84	Auguszt.	12.00	Novemb.	5.55
Márczius	14.84	Június	6.91	Szept.	15.04	Deczemb.	9.71

A gyakoriság maximuma e szerint Januárban, minimuma Novemberben állt be. Az 1884. év közép gyakorisága 12.75, így tehát 1883 képest még emelkedőben van.

21. *Hünninger Adolf* részéről: „Napfoltok megfigyelése a kalocsai csillagdán” — betérjeszti Konkoly Miklós t. t. Kivonata ez:

Az 1880. év márczius havában elkezdtem a Haynald-csillagdán a napfoltokat megfigyelni, a kisebb toronyban felállított 108 mm.-nyílású refraktoron, melyhez kis vetítő készüléket alkalmaztam.

E készülék függélyesen áll a távcső optikai tengelyére és egye-

nes napképet szolgáltat, melynek átmérője 220 mm. 52-szeres nagyítás mellett.

Eltekintve attól, hogy a rajztábla majdnem vízszintes fekvésbe jó, és az egész készülék súlya kisebb nyomást gyakorol a csőre, a készülék azon főelőnyével bir, hogy a rajzpapírt tartó táblácska távolsága a külső focustól bizonyos határok közt változtatható, és ennél fogva mindig úgy igazítható, hogy a nap átmérője látszólagos változásának daczára is a vetített napkép az egész éven át mindig ugyanazon kiterjedéssel, t. i. 220 mm. birjon. A sugarak függélyes reflexiója kis derékszögű prizmaival történik, mely a szemlenese födelére van erősítve, és kis mozgással bir a végből, hogy a vetített napkép mindig köralakú legyen.

Az alább esatolt táblázatokban, minden észlelési napra nézve, elő van adva az összes csoportok és foltok száma, az újaké külön s aztán az összes foltok látszólagos kiterjedése négyzet milliméterekben. Ha rövidség okáért a nap átmérőjét 110 földátmérőnek vesszük, világos, hogy a 110 mm-nyi sugárral bíró napképen 1 mm. 859.5 mf-et, 1 mm² pedig 738750 □mf-et képvisel. Az egy hónap alatt észlelt összes foltoknak kiterjedését az észlelési napok számával osztottam, s így nyertem a relativ számot (n), vagyis átlag mennyi folt esik egy napra. A relativ szám jelentőséggel bir a foltmaximum idejének meghatározásánál. Ha a foltmaximum alatt az egy hónap alatt észlelt foltok legnagyobb kiterjedését értem, és ha csak saját relativ számaimat veszem tekintetbe, úgy a mint azok az „Általános áttekintésben“ összeállítvák, az 1882. ápril havának nem ítélném oda a maximum-ot, mint azt más észlelők tették; mert akkor a relativ szám csak 91.4 volt. Észleléseim szerint a maximumot inkább 1883 július havára kellene tennünk, mert ezen hónap relativ száma 100.1 és ez a legnagyobb relativ számaim közt.

Ha pedig közbesítés útján javításokat eszközölök a relativ számokon, akkor a maximum csak 1882 ápril havára fog esni.

Az észlelés ugyanis itt 1882 ápril 16, 18, 20 és 22-én megtörtént, de 17, 19, 21-én nem; a rajzból azonban látom, hogy ama nagy folt bizonyára 17, 19, 21-én is megvolt a napban: ennélfogva fel vagyok jogosítva a mm² rovatába 17, 19, 21-ére körülbelül 240, 252, 204 mm² beírni, minek következtében az áprilisi relativ szám 91.4 helyett 117.8 lesz; ez által az 1883 júliusi nagy szám (100.1) ellensúlyozva van.

Nem hiszem, hogy hasonló módon valamely más hónap relativ

számát 117.8-ra birjuk emelni, legalább a júliust nem, mert akkor az észlelés majdnem minden nap megtörtént.

Szerény véleményem szerint tehát a foltmaximum 1882 ápril havában volt.

22. *Konkoly Miklós* t. t. átadja az Akadémia könyvtára számára „Beobachtungen am astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla. Herausgegeben von N. v. Konkoly. VI. B. Halle, Druck und Verlag von H. W. Schmidt 1884.“ című munkáját.

Köszönettel fogadtatik.

I. IGAZGATÓSÁGI ÜLÉS.

1885. január 25.

PAULER TIVADAR másodelnök úr elnöklése alatt.

1. Az Akadémia másodelnöke bemutatja a Magyar Földhitelintézet levelét, a mely mellett az intézet beküldi az Akadémia 1884. december 31-én lezárt számadásait, vagyommérlegét, nyereség és veszteség-számla kivonatait, továbbá kimutatásait az Akadémia értékpapirjairól, alapítványairól, bevételeiről, kiadásairól, valamint a befolyt adományok és hagyományok felől.

A számadások megvizsgálására gróf Széchenyi Béla, Sztoczek József és Zichy Antal igazgató tagok kéretnek fel.

2. Az Akadémia másodelnöke bemutatja jelentését az Akadémia vagyonának állásáról, 1884. évi bevételeiről és kiadásairól. A jelentés így szól:

I.

Az Akadémia vagyona 1884 végén.

A magyar földhitelintézet által 1884. december 31-kén lezárt vagyommérleg az Akadémia vagyonának jelentékeny gyarapodását tünteti föl.

Az Akadémia vagyona

1884. január 1-én 2.039,229 frt 47 kr.

1885. január 1-én 2.058,216 frt 49 kr.¹

A gyarapodás 18,987 frt 02 kr.

1. Hagyományok és adományok, melyek 1884. folyamán tényleg befizetettek:

Bujanovics Jánosné sz. Koppy Mária alapítványa 10,814 frt 80 kr.

Bulyovszky Gyula „ 2,000 „ — „

Szalazár Károly „ 200 „ — „

Pompéry János hagyománya 300 „ — „

Mihalovics István „ 200 „ — „

¹ Az Akadémia palotájának és bérházának értéke mindkét tételben kerek-szám egy millió forintba van fölvéve.

A *Zsivora György* hagyatékából ekkorig tényleg befolyt összeg föl van véve a vagyonmérleg activái közé; de ugyanaz mint külön kezelt alap a passivák sorában fordul elő. Ilyen külön kezelés alatt marad mindaddig, míg a hagyományosok és a hagyaték irányában támasztott igények kielégíttetnek. Az azután fönmaradó összeg (mely 70,000 forintnál mindenesetre nagyobb lesz) fogja az Akadémia vagyonát gyarapítani.

2. Az Akadémia vagyonának gyarapodásához járult az 1884-ik évi bevételekből megtakarított 5,472 frt 22 kr.

Az Akadémia birtokában levő *értékpapírok* névértéke:

1884. január 1-én 780,100 frt — kr.

1885. „ „ 898,674 „ 06 „

Az Akadémia *kivül levő alapítványainak* értéke:

1884. január 1-én 390,702 frt — kr.

1885. „ „ 371,552 „ 33 „¹

* Az Akadémia birtokában levő *ingatlanokból* eladatott a Román-féle hagyatékhoz tartozó kisdobronyi birtok 2000 forinton. (Becsár 1285 frt.) A vételár felét a vevő készpénzben befizette. Másik fele 6%-al kamatozik. A Román-hagyatékhoz tartozó munkácsi ház 8000 forinton szintén eladatott. Ezen összeg 1885. január 15-én lefizettetett. Az ezen hagyatékhoz tartozó többi ingatlanok, valamint a Bük-féle tóti erdőbirtok eladása iránt tárgyalások folynak.

Az Akadémia kezelése alatt álló *külön alapok* állása:

a) Arany János szobor-alap.	75,381 frt 60 kr.
b) Székely kivándorlási alap	6,500 „ 41 „
c) Czartorisky-alap	2,087 „ 87 „
d) Az akad. nagyterem kifestésére szolgáló alap	17,233 „ 61 „
e) Reguly-alap	1,421 „ 64 „
f) Névtelen mérnök adománya.	1,029 „ 60 „
g) Udvardy-jubiláns alap	223 „ 41 „
h) Kereskedelmi műszótár alapja.	1,059 „ 82 „ ²
i) Kazinczy-alap	5,191 „ 87 „ ³
k) Zsivora-alap	106,812 „ 51 „

II.

Az Akadémia bevételei 1884-ben.

Az Akadémia bevételei gyanánt 1883-ra

Elő volt irányozva	131,700 frt — kr.
Befolyt.	138,938 „ 73 „
Több	1,238 „ 73 „

¹ Több alapítvány 1884. folyamán befizettetett.

² A múlt évben ugyanis a kereskedelmi műszótár szerkesztésére kiadott 2060 frt.

³ A Kazinczy-Mauzoleum céljaira kiadatott 780 frt 67 kr. Kazinczy F. egyik unokájának 100 frt segély fizettetett ki.

a) Alapítványok kamatai . . .	Előirányzat	15,000	frt	Befolyt	14,928	frt	17	kr.
b) Értékpapírok jövedelme . .	„	36,700	„	„	44,646	„	65	„
c) Házbér	„	37,000	„	„	37,057	„	30	„
d) Egyéb ingatlanok jövedelme	„	2,000	„	„	—	„	—	„
e) Könyvek eladásából	„	7,000	„	„	8,497	„	35	„
f) Országos dotatió	„	32,500	„	„	32,700	„	—	„
g) Időközi kamatokból	„	1,500	„	„	1,125	„	38	„

A *Román-féle* hagyatékhöz tartozó ingatlanok bérletéből (1883. május 19-től 1884 végéig) a kimutatott bevétel tesz 2179 frt 70 krt. De mivel a hagyatékból mindenekelőtt a Munkács város javára tett 6000 frtnyi alapítványt kellett lefizetni, a hagyatékban pedig csak 5135 frt 56 kr készpénz állott rendelkezésre, ez a folyó jövedelmekből egészítettet ki 6000 forintig. Egyéb kiadások, melyeket az elhanyagolt állapotban átvett épületekre és egyéb czélokra a kezelő ügyvéd kimutatott, 1378 forintot tesznek. Így tehát tényleg semmi sem folyt be. De haszonbér-hátralék címén az Akadémia követelése. 740 frt 10 kr.

A *Buk-féle* erdő-birtok semmit sem jövedelmezett.

A *Kazinczy-alap* ingatlanai jövedelméből 1883 és 1884 folyamán megtakarított 1900 forint. De a sátoralja-ujhelyi takarékpénztárban elhelyezett ezen összeget a kezelő ügyvéd csak ez év január 8-ikán küldötte be az Akadémia pénztárába.

Könyvek eladásából tulajdonképen még 1500 forinttal több folyt be mint főntebb ki van mutatva; ezen összeg a könyv-kiadó vállalat javára íratott, mivel a leszállított áron eladott könyvkészlethez a könyvkiadó vállalat is járult.

A *könyvkiadó vállalat* rendes bevétele tett 6,802 frt 06 krt.

III.

Az Akadémia kiadásai 1884-ben.

Elő volt irányozva	130,000	frt	—	kr.
Kiadás	133,482	„	63	„

	Előirányzat	Kiadás
a) Személyes járandóságok	24,690	frt 34 kr.
b) Évkönyv, Értesítő, Almanach . .	2,000	„ 77 „
c) Az I. Osztály és bizottságai . . .	18,426	„ 59 „
d) A II. „ „ . . .	27,350	„ 56 „
e) A III. „ „ . . .	16,834	„ 46 „ ¹
f) A könyvkiadó bizottság	4,000	„ — „
g) Széchenyi I. munkái	500	„ 220 „ — „
h) Jutalmakra	7,000	„ 7,201 „ 23 „
i) Folyóiratokra	5,700	„ 5,418 „ 07 „
k) Könyvtárra	5,000	„ 5,106 „ 91 „
l) Palota és bérház szükségei . . .	7,000	„ 8,758 „ 52 „

¹ Ezen összegből 3000 frt tényleg nem adatott ki, hanem az elektromos bizottság részére (mely ezen miniszteri külön dotációt még nem vette igénybe) az Akadémia tartozásai rovatában fűntartatott.

m) Adó	3,500	"	4,465	"	94	"
n) Kamatok, alapok után	4,000	"	5,201	"	67	"
o) Ügyvédi, irodai és vegyes kiadások	3,000	"	3,327	"	88	"
p) Síremlékek, arczképek	1,000	"	1,490	"	69	"

A mint e kimutatás bizonyítja, az Akadémia osztályai és bizottságai a részükre megszavazott összegeken nem léptek túl; de részben már nem voltak képesek összes kiadványaik költségeit fődözni, és nyomdai tartozásuk kiegyenlítését a jövő évre viszik át. A mi az Akadémia tudományos munkássága emelkedésének jele.

Hasonlóképen örvendetes következtetésekre jogosít az a tény, hogy a jutalmakra előirányzott 7,000 forintnál a tényleg kiadott jutalmak többet igényeltek. Ily jelentékeny összeg sok év óta nem fordítottat pályadíjakra.

Jelentékeny túlkadás csak négy tételnél mutatkozik.

A palota és bérház költségeinél több rendkívüli tétel fordul elő. A legnagyobb az 1267 forintnyi összeg, mely a főváros pénztárába közeleti-adó czímen volt fizetendő. Ezenkívül a biztosítás megújítása, a könyvtár olvasótermének átalakítása, az olvasókör helyiségeinek magánlakássá, a physikai teremnek olvasóteremmé átalakítása a költségvetés készítésénél előre nem látott kiadásokat okozott; úgy, hogy a számlák egy részének kifizetése a jelen évre maradt.

Az adó emelkedését a bérház adómentességének szeptember 30-án beállott részleges megszűnése okozta.

A külön kezelt alapok kamatainak növekedését a Zsivora-alapnak az Akadémia kezelése alá vétele vonta maga után.

A síremlékek rovatánál is két rendkívüli kiadás merült föl. Hamernyik János részére a váci sírkerben új sírhely szerzése 230 frt; gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök gyászünnepélye alkalmával az oszlopcsarnok díszítése 262 forint.

A könyvkiadó bizottság kiadásai 8,964 forintot tettek. Ezt a bevételek 1837 frttal haladták meg, a mely összeg a múlt évekről fennmaradt deficit törlesztésére fordítottatott.

Tudomásul vétetik, az Akadémiával közöltetik és az Értesítőben közrebocsátatik.

3. Bemutatatik a Pénzügyi bizottság jelentése az Akadémia 1885. évi bevételeiről:

Ezen jelentés alapján a 1885. évre az Akadémia bevételei a következőképen irányoztatnak elő:

	frt
Alapítványok kamatai	14,000
Értékpapírok	47,500
Házbér	39,000
Ingatlan birtokok jövedelme	1,000
Könyvek eladásából	8,500
Időküzi kamatok	1,500
Országos dotatiók	31,000
	<hr/>
	147,000 frt.

4. Bemutattatik a Pénzügyi bizottság jelentése az Akadémia 1885. évi kiadásainak előirányzatáról.

Az Igazgató Tanács ezen jelentés alapján a következőket határozza:

a) Az Akadémia saját vagyonának tiszta jövedelméből (90,000 frt) 2%-ot az alaptőke gyarapítására fordít;

b) A Lugossy József r. tag elhunytá által megüresedett rendes tagi fizetés az Akadémia tudományos céljaira fordítatik;

c) Hazslinszky Frigyes r. tagnak, az Akadémia ajánlatára, az alapszabályok 8. §-ában kimondott elv alkalmazásával, évi 400 frt rendkívüli segély szavaztatik meg, mely évnegyedes részletekben utólag fizettetik ki;

d) Drágasági pótlék czímén 670 frt vétetik föl a költségvetésbe. Ebből részesül:

Lindner Ernő alkönyvtárnok fizetése	12 %-ában
Hellebrant Árpád „ „	8 % „
Borovszky Samu irattárnok „ „	8 % „
Mészáros Péter javítnok „ „	15 % „
Berecz Károly „ „	8 % „
Szentes Károly irodatiszt „ „	8 % „

A drágasági pótlék a havi fizetéshez csatolva fizettetik ki;

e) Emődy Mihály akad. szolgálja özvegye részére évi 100 frt kegydíj szavaztatik meg, a mely évnegyedes részletekben utólag fizettetik ki;

f) Jutalmakra 5000 forint, tehát 2000 forinttal kevesebb, mint a múlt évben, irányoztatik elő;

g) A Naturwissenschaftliche Berichte példányaira az előfizetési összeg 1200 frtról 1500 frtra emeltetik;

h) Előfizetésül egy franczia nyelven kiadandó magyar irodalomtörténet példányaira 200 frt szavaztatik meg;

i) Adóra 2000 frttal több, mint a múlt évben, tehát 5500 frt;

k) Kamatokra az Akadémia kezelése alatt álló külön alapok után 3220 frttal több, mint a múlt évben;

l) Ügyvédi, irodai és vegyes kiadásokra 500 frttal több, mint a múlt évben;

m) Az országos kiállítás céljaira (könyvszekrény) 600 frt;

n) Arczképekre 1000 frt irányoztatik elő.

o) A többi tételekre a múlt évben megszavazott összegek föntartatnak.

p) Az orvosi könyvkiadó vállalat segély megajánlása tárgyában benyújtott kérvényére nézve az Igazgató Tanács azt határozza, hogy a Kajdacs István által még 1875-ben az orvosi tudományok előmozdítására tett és ez évben befizetendő 20,000 frtos alapítvány kamatai fordíttassanak az orvosi könyvkiadó vállalat céljaira; és már most, ezen kamatok fejében 1000 frt előleg kifizetését elrendeli.

q) A „Fiume“ című hetilap szerkesztőségének segélyajánlása tárgyában benyújtott kérvényét nem veszi tekintetbe, mivel a lap nem tekinthető szorosan tudományos közlönynek.

r) A Bujanovics-alapítvány 1885-ik évi kamatai (500 frt) Horvát István levelezéseinek az Irodalomtörténeti Bizottság által tervezett kiadására fordíttatnak.

s) Az Első Biztosító Társaság alapítványának 1885. évi kamatai (500 frt) a Nemzetgazdasági Bizottság munkálataira fordíttatnak.

t) A Kazinczy-alapból 1000 forint Kazinczy Ferencz levelezései kiadására az Irodalomtörténeti Bizottságnak ez évben is megajánltatik.

u) A vallás- és közoktatástügyi miniszter úrhoz azon kérelem fog intézteni, hogy az Archaeologiai és Philologiai bizottságok részére a múlt évben megajánlott összeget ez évben is utalványozza.

5. Bemutatattik az Akadémia osztályainak elnökeiből és titkáraiból álló bizottság előterjesztése az osztályok és bizottságaik költségvetései tárgyában.

Ennek alapján az Igazgató Tanács a következőképen állapítja meg a három osztály költségvetését:

Az I. osztály munkálataira	8000	
A Nyelvtud. bizottság „	6200	
Az Irodalomtört. „ „	3500	(és 1000 frt a Kazinczy-
A Philologiai „ „	2300	alapból)
	<u>20000</u>	(és 1000 frt a Kazinczy-
		alapból)
A II. osztály munkálataira	8500	
A Történelmi bizotts. „	12000	
Az Archaeologiai „ „	5000	
A Nemzetgazd. „ „	4000	{(és 500 frt a Biztosító Társaság
	<u>29500</u>	{alapjából, 2100 frt pedig a ke-
		resk. miniszter alapjából)
		(és 2600 frt)
A III. osztály saját munkálataira	10700	
A Természettud. bizottság „	5000	
A Hadtudományi „ „	2500	
	<u>18200</u>	

Az osztályoknak az előírányzott összegek keretében (az országos dotatióból és a külön kezelt alapokból származó összegek rendeltetésének épségben tartása mellett) az átruházás jogát engedi.

A költségvetés egész teljességében a következőképen állapíttatik meg:

A) Bevételek:					
I.	Alapítványok kamatai	14000			
II.	Értékpapírok jövedelme	47500			
III.	Házbér „	39000			
IV.	Egyéb ingatlanok jövedelme.	1000			
V.	Könyvek eladásából	8500	110000
VI.	Országos dotatió:				
	a) Történelmi és irodalomtörténeti				
	czélokra	15000			
	b) Műemlékek ismertetésére	5000			
	c) Természettudományi kutatásokra	5000			
	d) Könyvtár gyarapítására	5000			
	e) Classica-philologiai bizottság szá-				
	mára	1000		31000
VII.	Időközi kamatokból			1500
	Összeg	142500

B) Kiadások.			
I.	Személyes járandóságok:		
	a) Rendes tagok fizetése	4340	
	b) Főbb tisztviselők fizetése	6800	
	c) Többi tisztviselők fizetése	9790	
	d) Szolgák fizetése	3180	
	e) Szolgák ruházata	900	
	f) Nyugdíjak	700	
	g) Drágasági pótlék	670	25480
II.	Évkönyv, Értesítő, Almanach kiadására		2000
III.	Az I. osztály részére:		
	a) Az osztály munkálataira	8000	
	b) A Nyelvtud. bizotts. munkálataira	6200	
	c) Az Irodalomtört. biz. munkálataira	3500	
	d) A Classica-philologiai bizotts. munkálataira	2300	20000
IV.	A II. osztály részére:		
	a) Az osztály munkálataira	8500	
	b) A Történelmi bizotts. munkálataira	12000	
	c) Az Archaeol. bizotts. munkálataira	5000	
	d) A Nemzetgazd. biz. munkálataira	4000	29500
V.	A III. osztály részére:		
	a) Az osztály munkálataira:	10700	
	b) A Természettud. biz. munkálataira	5000	
	c) A Hadtudom. bizotts. munkálataira	2500	18200
VI.	A Könyvkiadó bizottság részére:		4000
VII.	Gróf Széchenyi István művei kiadására		500
VIII.	Jutalmakra		5000
IX.	Budapesti Szemle segélyezésére.		2200
X.	Előfizetés az Ungarische Revue példányaira		1500
XI.	Előfizetés a Revue Hongroise példányaira		1000
XII.	Előfizetés egy idegen nyelven megindítandó természettudományi folyóirat példányaira		1500
XIII.	A Könyvtárra		5000
XIV.	Az Akadémia palotája és bérháza költségeire		7000
XV.	Adóra		5500
XVI.	Kamatok az Akadémia által kezelt külön alapok után		7220
XVII.	Ügyvédi, irodai és vegyes-kiadásokra		3500
XVIII.	Siremlékek- és arcképekre		1000
XIX.	Országos kiállítás		600
	Összeg		140700

6. Bemutattatik az építési bizottság jelentése.

a) Az Igazgató Tanács köszönettel tudomásul veszi az Akadémia másod-elnökének az Akadémia palotája és bérháza adómentességének meghosszabbítása érdekében tett lépéseit.

b) Elfogadja az építési bizottság azon javaslatát, hogy a jelen évben az Akadémia palotája és bérháza teljesen jó karbá helyeztessék; ezen munkálatok költségei az Akadémia alapjából előlegeztessenek, és ezer frtos évi részletekben a folyó jövedelemből törlesztessenek; a munkálatok vezetését az építési bizottság által kiküldött albizottságra (gróf Andrássy Gyula, Hunfalvy Pál, Sztoczek József, a főtitkár és az Akadémia ügyésze) bizza.

c) Elfogadja az építési bizottság azon javaslatát, hogy Reinprecht József gondnok, tekintettel hosszas betegeskedésére és elgyengült erejére, nyugdíjba helyeztessék; részére 600 frt nyugdíjt és ezenfelül, tekintettel beteges állapotára, a jelen évben 400 frt kegydíjt szavaz meg, az akadémiai bérházban bírt lakásának május 1-ig megtartása mellett. A megüresedett állás betöltése, szervezése és házi ügyrend megállapítása tárgyában javaslat kidolgozására az építési bizottság által kiküldött albizottságot kéri föl.

d) A múlt évről kifizetetlenül fönmaradt számlák kifizetését elrendeli, Scholz festő számláján kívül, a melynek méltányos kiegyezés útján leszállítása kísérelendő meg.

e) Az országos kiállítás czéljára készítendő könyvszekrény és asztal-elkészítése a bemutatott terv és költségvetés alapján (600 frt) elrendeltetik.

7. Bemutattatik az Akadémia ügyészenek 1884. évi költségjegyzéke.

Az 565 frt 32 kr kifizetése rendeltetik.

8. Olvastatik az Akadémia ügyészenek jelentése a Román-féle hagyatékhoz tartozó ingatlanokról vezetett számadások tárgyában.

A jelentés alapján Gulácsy Dezső ügyvéd úr fölkéretik, hogy a Munkács városának két ízben kifizetett 50 frt 60 krnyi összegre vonatkozólag fölvilágosítást adjon, és a haszonbérlok hátralékai behajtása érdekében érélyes lépéseket tegyen.

9. Az Akadémia ügyésze jelenti, hogy a Román-féle hagyatékhoz tartozó munkácsi ház vételára 8000 frt készpénzben teljesen befizettetett; a többi ingatlanok eladása iránt lépéseket tett, és a mennyiben ezek czélhoz nem vezetnek, magán jellegű árverést fog hirdetni.

Tudomásul vétetik.

10. Főtitkár jelenti, hogy a Bük László alapítványához tartozó tóti erdő-birtokra három vevő jelentkezett, kik közül egyik 6500 frtot, a másik kettő 7000 frtot ajánl.

A másodelnök úr az eladás eszközzésére fölhatalmaztatik, úgy hogy az eladási ár 7000 frtnál csekélyebb ne legyen, és a szerződés megkötésekor készpénzben fizettessék be.

11. Bemutattatik az 1884. december 13-án Sümegen elhunyt Osterhuber Ágost 1859. június 14-én alkotott végrendelete, a melyben „összes gógánfai birtokát“ a M. T. Akadémiának hagyja. Ezzel kapcsolatban a főtitkár jelenti, hogy egy későbbi (1862-ben alkotott) végrendeletben az említett birtokról más rendelkezés történt; de ezen végrendelet jogereje megtámadatott, mivel 1862-ben a végrendelező elmebeteg volt.

Az Akadémia ügyésze fölhivatik, hogy ezen ügyben az Akadémia jogai és érdekei megóvása iránt a kellő lépéseket tegye meg.

12. Az Akadémia ügyésze ajánlja, hogy Duranti György és neje részére, kik Zsivora Györgynél halála idején szolgáltak, 80 frt kegyelemdíj utalványoztassék.

A 80 frt kifizetése elrendeltetik.

13. Berecz Károly akad. javítnok 140 frt lakbérhátraléka és 45 frt előleg-tartozása elengedéseért folyamodik.

Az Igazgató Tanács a 185 frt törlését határozza el.

14. Az érsekújvári kózkórház igazgatósága azon kérelemmel fordul az Akadémiához, hogy Hamernyik János Érsekújvár város szülötte emlékére az érsekújvári kórház javára alapítványt tegyen.

Az Igazgató Tanács nem érezheti magát följogosítva, hogy a tudományos czélokra hagyományozott alapítvány egy részét jótékonyági czélra engedje át.

15. A pénzügyi bizottság fölhivja az Igazgató Tanács figyelmét arra, hogy Szécsényi Molnár István immár teljesen befizetett és kiegészített 10,000 frtos alapítványa kamatai, a végrendelet értelmében „az Akadémia Igazgatóságának elhatározása szerint, nemzetgazdasági, közművelődési czél előmozdítására, különösen a *hazai kézműipar* fejlesztésére fordítandók.

Az Akadémia fölkérte, hogy ezen alapítvány jövedelmének, a végrendelet szellemében fölhasználása iránt javaslatot készítsen.

ÖTÖDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. január 26-ikán.

PAULER TIVADAR akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

24. Trefort Ágoston t. t. felolvassa emlékbeszédét Mignet Ferencz 1884. márczius 24-én elhunyt külső tag fölött.

Az Emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

25. Főtitkár bejelenti Botka Tivadar t. tagnak jan. 6-án és Kruesz Krizosztom t. tagnak jan. 10-én bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia mély megilletődéssel veszi tudomásul a hazai tudományosságot ért súlyos veszteségeket és fölhivja a II., illetőleg a III. osztályt, hogy az emlékbeszédek megtartásáról gondoskodjék.

26. Főtitkár bemutatja az Akadémia 1885-ik évi költségvetését, melyet az Igazgató Tanács január 25-ikén tartott ülésében megállapított, az osztályoknak, a részükre előírányzott összegek határai között (az országos dotatióból és a külön kezelt alapokból eredő összegek épségben tartásával) átruházási jogot engedvén. A költségvetés az osztályokkal és bizottságokkal közöltetik.

27. Az Igazgató Tanács fölhivja az Akadémia figyelmét arra, hogy Szécsényi Molnár Istvánnak immár teljesen befizetett és kiegészített 10,000 frtos alapítványa kamatai a végrendelet értelmében „az Igazgató Tanács elhatározása szerint, nemzetgazdasági, közművelődési czél előmozdítására, különösen a *hazai kéz-*

műipar fejlesztésére“ fordítandók; minélfogva ezen alapítvány kamatainak a végrendelet szellemében való felhasználási módja iránt javaslatot kér.

A II. osztály a javaslattételre fölkéretik.

28. Főtitkár jelenti, hogy az Igazgató Tanács Hazslinszky Frigyes rendes tagnak, az Akadémia ajánlatára, az Alapszabályok 8. §-ában kimondott elv alkalmazásával, évi 400 frt rendkívüli segélyt szavazott meg.

Tudomásul vétetik.

29. Főtitkár jelenti, hogy az Igazgató Tanács az orvosi könyvkiadó vállalat segély megajánlása tárgyában benyújtott és a III. osztály által pártolt kérvényre azt határozta, hogy a Kajdacsy István által még 1875-ben az orvosi tudományok előmozdítására tett és ez évben befizetendő 20,000 frtos alapítvány kamatai (1000 frt) fordíttassanak az orvosi könyvkiadó vállalat céljaira.

Tudomásul vétetik.

30. Zichy Antal t. t. a következő indítványt terjeszti elő: „Kérje meg az Akadémia a belügyminiszter urat, hogy az összes megyékhez s hazai főhatóságokhoz intézendő körrendelet útján olykép intézkedni méltóztassék, hogy a régi rendi országgyűlések még meg nem jelent actái, az illető követutasítások, követjelentések és azok mellékletei, különösen pedig az oly fontos kerületi ülések jegyzőkönyvei, a mennyiben az illető közlevéltárakban megválnának, nyilván tartassanak, a mennyiben pedig egyes családok birtokában léteznének, ezek szíves hozzájárulásával kipuhatoltassanak s tudomásul vétessenek, úgy hogy közjogi és közművelődési történetírásunk e becses adalékai az enyészettől megmentetvén, kedvező alkalommal közzétételük is lehetővé válhassék.“

A II. osztály fölkéretik, hogy az indítvány tárgyában véleményét terjeszse elő.

31. Főtitkár jelenti, hogy az Akadémia másodelnöke a nagygyűlés határidejét kitűzte olyképen, hogy az május 26-ikán nyitattik meg, és a május 31-én tartandó ünnepélyes közüléssel záratik be.

Az osztályok fölkéretnek, hogy a közülésen fölolvassandó tudományos dolgozatra nézve javaslatot tegyenek.

32. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdáktól beküldött ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadásában ezen idő alatt megjelent munkák, ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Brüsszel.</i>	Académie des Sciences. a) Annuaire. 1882. 1883. b) Bulletins. III. Sér. T. I—V. c) Tables générales des Bulletins. Tom. XXI. á L. d) Mémoires couronnés et autres mémoires. Tom. XXXI., XXXIII., XXXIV., XXXV. e) Mémoires couronnés et mémoires des savants étrangers. T. XLIV. f) Mémoires. Tom. XLIII., XLIV.
„	Société R. de Numismatique. Revue Belge. 1885. Livr. 1.
<i>Buffalo.</i>	Society of Natural Sciences. Bulletin. IV. V. Nr. 4.
<i>Bukarest.</i>	Academia Romana. Documente priv. la Istoria Romanilor Vol. IV. P. II.
<i>Cambridge.</i>	Museum of Comparative Zoölogy. a) Annual report for 1883'4 b) Bulletin. Vol. VII. (Nr. 2. 3. 5. 6. 8. 11.)

- Dorpat.* Esthnische gelehrte Gesellschaft. Sitzungsberichte 1883.
Görlitz. Oberlausitzische Ges. der Wissenschaften. Magazin 1882. Bd. 58. 1883. Bd. 59. Heft 2.
- Harlem.* Musée Teyler. Archives Vol. I. Part. 4. Vol. II. Part. 1. Verhandelingen. XI. Th. 1. Stuk.
 „ Société Hollandaise des Sciences. a) Archives T. XIX. Livr. 13. Tome XVIII. 2. 3. 4. 5. b) Verhandelingen. Natuurkund. T. I. 1—4. II. 1—6. IV. 2. 3.
- Kopenhága.* Société R. des Antiquaires du Nord. Aarboger. 1883. 3.
Liège. Institut Archéologique Liégeois. Bulletin Tome XVII. Livr. 3.
London. R. Geographical Society. Proceedings. Vol. VIII. Nr. 1.
 „ Society of Antiquaries. Proceedings. Vol. X. Nr. 1.
 „ R. Microscopical Society. Journal. Vol. IV. P. 6.
 „ Angol kormány. Statistical Abstract from 1869. to 1883. 21. November.
- Meckl.-Schwerin.* Verein für mecklenburgische Geschichte u. Alterthumskunde. Jahrbücher. 49-ter Jahrgang.
- München.* Kön. Bayer. Akademie der Wissenschaften. Sitzungsberichte. Philos. philol. u. histor. Classe 1884. 4. Heft.
- New-York.* Academy of Sciences. a) Transactions. Vol. II. Nr. 1. $\frac{3}{4}$ és tartalomjegyzék az I. kötethez. b) Annals Vol. II. $\frac{10}{11}$. 12. 13. $\frac{5}{6}$, $\frac{7}{8}$.
- Philadelphia.* American Philosophical Society. Proceedings. Vol. XXI. Nr. 114.
 „ Academy of Natural Sciences. Proceedings. 1884. Part. II.
Rio-Janeiro. Brazíliai kormány. Annales de l'Observatoire impérial. Tome I. II.
- Róma.* Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. V. VIII. fasc. 16.
Sz.-Pétervár. Académie Impériale des Sciences. a) Das Unterrichtswesen Russlands im XVIII. Jahrh. (2 péld.) b) Mémoires. Tome XXXI. Nr. 15. 16. Tome XXXII. Nr. 1—12.
- Stockholm.* Institut R. Géologique. a) Térképek: Ser. C. Nr. 13. — Ser. Ab. Nr. 16. — Ser. Aa. Nr. 91. 88. — Ser. Ab. Nr. 4, és egy darab szám nélkül. b) Sveriges Geologiska Undersökning. Ser. Ba. Nr. 4. — Ser. Ab. Nr. 10. — Ser. C. Nr. 61. 62. 63. 64. 66. — Ser. Aa. Nr. 88. 91.
- Washington.* Északam. Egyesült áll. kormánya. a) Bulletin of the United States Fish Commis. Vol. III. for 1883. b) Report of the United States Fish Com. for 1880.

-
- Cs. k. közös hadügy-minisztérium. Bécs. a) Militär-Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1879. I. Theil. b) für die Jahre 1880—1882. II. Theil.
 K. K. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Verhandlungen. 1884. Nr. 16. b) Jahrbuch. Band XXXIV. 4. H. c) Verhandlungen. 1884. Nr. 17.
 K. K. Statistische Central-Commission. Bécs. Statistik der Sparkassen für das Jahr 1882. VIII. B. 1. H.
 K. Akademie d. Wissenschaften. Bécs. Anzeiger. Jahrg. 1884. Nr. XXIV—XXVIII.

- Cseh mathemat. társaság. Prága. Časopis. Ročník XIII. Číslo 1. 2. 3. 4. 5. 6.
- Museo civico di storia naturale. Triest *a)* Atti. Vol. VII. *b)* La Necropoli di Vermo presso Pisino nel l'Istria. *c)* Di alcune antichitate scoperte a Vermo presso Pisino.
- Kir. József-Műegyetem. Budapest. Beszédék az 1884/5. tanév megnyitása alkalmából. (5 péld.)
- Ludovika-Akadémia. Budapest. A L.-Akadémia közlönye. 1884. XII. füz.
- Fővárosi közmunkák tanácsa. Budapest. Hivatalos jelentés 1883. évi működéséről.
- Beliügyminisztérium. Budapest. *a)* Az 1884. évi törv. gyűjteménye. IV. füzet. *b)* Landesgesetz-Samml. für 1884. IV. H. *c)* u. a. román nyelven; *d)* u. a. horvátul.
- Vallás- és közokt. Minisztérium. Budapest. *a)* Ungarn u. seine Bodenschätze. *b)* Conférence internationale tenue a Washington pour l'adoption d'un premier méridien.
- Országos képviselőház elnöksége. Irományok, Napló, Jegyzőkönyv.
- Országos statisztikai hivatal. Budapest. *a)* Magyar stat. évkönyv. XI. évf. 8. füz. 1881. *b)* Magyarország árnforgalma Ausztriával és más országokkal. IV. évf. jan.—jún.
- Kölcsey-egyesület. Budapest. Évkönyv. 1881—1883.
- Illyadmegyei régészeti társulat. Déva. Évkönyv. II. köt.
- Dunántúli egyházkerület 1884. évi közgyűlésének jegyzőkönyve.
- A magyarorsz. Kárpát-egyesület. Késmárk. Évkönyv. XI. évf. 1884.
- Egyetem. Kolozsvár. *a)* Tanrend 1884/5. II. felére. *b)* Beszédék az 1884/5. tanév megnyitása alkalmával.

II. Magánosoktól.

- Thunhoffer Lajos. Budapest. Grundzüge der vgl. Physiologie u. Histologie.
- Plathy István. Ungvár. Két emlékirat.
- Retius Gusztáv. Stockholm. Das Gehörorgan der Wirbelthiere. II.
- Lemansky Wladimir. Sz.-Pétervár. Secrets d'État de Venise.
- Reizner János. Szeged. A régi Szeged. I. köt.
- Springer Julius. Berlin. Sonderabdruck aus der Zeitschrift für Instrumentenkunde. (Két péld.)
- Szelestey Károly m. k. csendőr-százados. Szombathely. A m. k. csendőrség évkönyve. 1885. II. évf.
- Topinard Pál. Páris. Éléments d'Anthropologie générale.
- Konkoly Miklós. Ó-Gyalla. Beobachtungen angestellt am Astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla. VI. B.
- Szendrey János. Az régiségh tudományának hajdani állapotja.

III. Nyomdáktól.

- Magy. kir. egyetemi nyomda. Budapest. *a)* Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in Budapest. 1883—84. *b)* der Kurort Buziás. *c)* Buziás gyógyfürdőhely. *d)* Buziás locu cura in Ungaria. *e)* Nemzetgazdasági Szemle. VIII. 6—10. *f)* A budapesti rabbiképző-intézet értesítője 1883/4. *g)* Ünnepi beszéd a pozsonyi akadémia százados évfordulójára. *h)* Kath. theologiai folyóirat.

II. évf. 2. 3. füz. *i)* A m. k. technologiai iparmúzeum közlem. II. évf. 2. sz. *j)* A vall. és közokt. m. k. minisztériumnak az országos tanítói nyugdíj és gyámalap 1883. évi állapotáról szóló jelentése. *k)* A vall. és közokt. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló 13. jelentése. 1882/3—1883/4. *l)* A néptanítók lapja 1884. XVII. évf. 38—96. XVIII. 1. 2. sz. *m)* Gyógyászat. 1884. 24—52. sz. 1885. 1. sz.

Bettelheim testvérek nyomdája. Arad. Aradi Kalauz. Naptár 1885-re.

Tóth László nyomdája. Kecskemét. *a)* Evangéliomi lelkészitár. VI. 1. f. *b)* Magyar prot. egyh. és isk. figyelő. VI. évf. 11. 12. füz. *c)* A keresk. áll. főreáltanoda 1883/4. Értesítője. *d)* Az áll. polg. és elemi leányiskola IX. Értesítője. 1883/4. *e)* A keresztény egyház története. *f)* Protestans pap. V. évf. 1—12. sz. *g)* A kecskeméti ref. főiskola Évkönyve. 1883/4. *h)* A gyöngyi ev. ref. gymn. Értesítője. 1883/4. *i)* A kecskeméti városi felső népiskola Értesítője. 1883/4.

Ziegler Károly nyomdája. Szent beszédek. Irta Angerbauer J. 1884. (két péld.)

Filtsch J. nyomdája. N.-Seben. Ungarn unter Béla II. u. Geiza in seinen Beziehungen zu Deutschland.

Süidungarischer Lloyd nyomdája. Temesvár. Szervezete Temesvár városnak.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- a)* Emlékbeszédek. II. köt. 7. 8. sz.
 - b)* Értesítő. 1884. 6. sz.
 - c)* Történ. Értekez. XI. köt. 10. sz. és XII. köt. 1. sz.
 - d)* Nyelvtud. Értek. XII. köt. 3. 4. sz.
 - e)* Szinyey J. Repertorium. I. oszt. II. köt.
 - f)* Lipp: A keszthelyi sírmezők.
 - g)* Nemzetgazd. Értek. II. köt. 6. sz.
 - h)* Mathem. és term. tud. Értesítő. III. köt. 2/3. füz.
 - i)* Archaeol. Értesítő. Új folyam. 1884. IV. köt.
- A könyvtárban helyeztetnek el.

Zárt ülés.

33. Másodelnök úr előadja, hogy a jelen ülés arra van hivatva, hogy eldöntse a kérdést, vajon az Akadémia a pályamunkák bírálóinak tiszteletdíjban részesítését elfogadja-e vagy nem?

A kérdés eldöntése titkos szavazásra bocsátatván, 14 szavazattal 13 ellen a bírálók díjazása elvben kimondatott, a díjazás körül követendő eljárás megálapítása a következő ülésre halasztatván.

A

MAGYAR TUDOM. AKADEÉMIA

É R T E S Í T Ó J E.

HATODIK AKADEÉMIAI ÜLÉS.

Az I. osztály második ülése.

1885. február 3-án.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

35. *Simonyi Zsigmond* l. t. felolvassa „A magyar szótökről“ című értekezését. Kivonatban így:

Értekező Hunfalvy Pálnak tavál megjelent röpiratából indul k („Nyelvtudomány és Nyelvtanítás“), de ennek a tanításról szóló részére csak egy megjegyzést tesz: Hunfalvy a nyelvtanítás sikertelenségének egyik főokát a *mondattanos módszerben* látja, s ezért tesz szemrehányást a legújabb nyelvtanítóknak, holott maga megvallja, hogy ezt a módszert nálunk ő ajánlotta először. Hunfalvynak azon kifogásaival ellenben, melyeket újabb nyelvészkedéstünk ellen tesz, Simonyi tüzetesen akar foglalkozni az Akadémiában. Ma Hunfalvy ellen Riedl Szende és Budenz József tételét védelmezte, mely szerint a magyar szótök eredetileg egy-egy magánhangzóval hosszabbak voltak, mint mai nap. Ezt a tételt Simonyi négy pontban bizonyítja. Először is kimutatja a *rokon nyelvekből*, hogy az ugor szók általában magánhangzón végződtek, s hogy ezek némely ugor nyelvekben csak a legújabb korban enyésztek el. Legtöbb példát a vogul s osztják nyelvekből idéz, mert Hunfalvy azt állította, hogy ezekben nyoma sincs a tövégi magánhangzónak. — Másodszor a *nyelvmélekekből* bizonyítja, hogy ezekben számos nyoma maradt az eredeti véghangnak, s hogy e nyomok az ellenkező föltevés mellett sehogy sem magyarázhatók. Harmadszor kimutatja, hogy sok *idegen szó*, mely nagyon régi korban jutott nyelvünkbe, eleinte magánhangzóra végződött, mely aztán idővel a magyar nyelvben elveszett. — Végre negyedszer azt fejtegeti, hogy a *kötőhangzó*,

melyben ma is megvan nyoma a régi tövégi hangnak (ház-a-k, ir-o-mány, ir-o-gat), semmikép sem tartható pusztán ejtéskönnyítő segédhangnak.

Bírálatra adatik.

36. *Heinrich Gusztáv* l. t. „A Kudrun-mondáról“ értekezik.

Ez értekezés is bírálatra adatik.

HETEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A II. osztály második ülése.

1885. febr. 9-én.

IPOLYI ARNOLD r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

38. *Bunyitai Vince* l. t. olvassa székfoglalóját „A mai Nagyvárad alapítói.“ Tudomásul vétetik.

39. *Thallóczy Lajos* l. t. olvassa székfoglalóját „Bakits Pál.“ Tudomásul vétetik.

40. *Zsilinszky Mihály* l. t. ily című értekezést olvas: „Az 1637/38. évi pozsonyi országgyűlés történetéhez.“

Tudomásul vétetik.

NYOLCZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. osztály második ülése.

1885. február 16-án.

SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

42. *Szabó József* r. t. „Göd és Dunakeszi forrásvizeinek geológiai viszonyairól“ értekezik.

43. *Krenner József* l. t. olvassa „A Zygaditról“ szóló értekezését.

44. *Gothard Jenő* mint vendég felolvassa „Astrophysikai megfigyelések a herényi csillagdán 1884-ben“ című értekezését. A kivonat így szól:

Az 1884-ik évet az observatoriumra nézve két érdekes momentum teszi fontossá: a publicatiók első füzetének kiadása és a sarkmagasság definitív meghatározása. A megfigyelések is változatosak s a műszerek gyarapodása is jelentékeny. A saját műhelyben készültek: egy meteoroscop, chronograph, higanylégszivattyú, azonkívül sok ap-

róság. A m. k. közmunka és közlekedési minisztérium engedélyével a szombathely-pápa-győr-esornai vonalon számtalan érdekes telephon-kísérlet történt.

I. Spectroscopicus megfigyelések.

β *Lyrae* spectrumában a fényes hydrogen s a D_3 vonal időszaki eltűnését s újra föllépését konstatáltam. Az időszak tartamát még nem sikerült ugyan megállapítanom, de egy 7 napos periodus felvétele nem egészen bizonytalan alapon nyugszik. A legnagyobb s leggyorsabb változást D_3 vonal tünteti fel, de a többi fényes söt a fekete vonalak is változásnak vannak alávetve. Csillagspectrumnak ily gyors és határozott jellegű változása — tudtommal — eddig ismeretlen, s β *Lyrae* ez okból a legérdekesebb csillagok közé tartozik.

γ *Cassiopeiae* spectruma szintén nagyon érdekes, bár nem oly gyorsan változik, mint az előbbi; de a fényes hydrogen-vonalak intenzitásának hullámzása nagyon érdekes eredményre vezethet. Ezek mindig láthatók, ez évben D_3 -t nem észleltem egyszer sem.

Ezekon kívül több érdekes csillagspectrumot észleltem, s legtöbbnél a vonalak helyzetét is iparkodtam meghatározni. Ezek között legérdekesebb 13412 Lal. és 17684 Arg. Olzt. kicsi csillagok spectruma roppant intensív fényes vonalakkal és sávokkal. Nehány érdekes III. b. típusba tartozó csillagot is figyeltem meg, ezek közül 152 Schel. a legérdekesebb, melynél a sötét sávok a szén hydrogen vonalakkal egyeznek.

Üstökös megfigyelés a Pons-Brooks üstökösön kívül nem történt az újabb üstökösök fénytelenisége miatt.

Egyes spectroscopicus megfigyelések. Április 13-án a Venus spectrumán mértem 38 feltűnőbb vonal helyzetét, a spectrum a Napéval egyezik, csak a vonalak intenzitásában van különbség egyes vonalaknál.

A nyugvó Nap spectrumának kevesebbé törékeny részét is tanulmányoztam; A és D_2 között 42 vonal vagy sáv helyzetét határoztam meg, s a levegő absorbtiójának hatását tanulmányoztam a sávokra.

A szürkületi vörösség spectruma sem egyéb mint ilyen erős absorbtio-spectrum.

Július 10-én 15 villám spectrumát észleltem a nagy csillagspectroscoppal, sikerült is néhány vonalat beállítanom, melyek részben a hydrogen, részben a nitrogen vagy a légköri spectrum vonalaival azonosak.

A hydrür-gáz spectrumán is folytattam a Pons-Brooks üstökös megfigyelése alkalmával megkezdett tanulmányaimat. A különböző erősségű szikra spectrumok különböző nyomás alatt azon végeredményre vezettek, hogy a hydrür szikra spectruma 4 részből áll: 1) $C_m H_n$ tipikus sávjaiból, 2) a hydrogen vonalai nagy sávjaiból, 3) a légköri vonalakból, 4) vegyes, idegen alkatrészek vonalaiból. A hydrogen vonalai nagyobb nyomásnál szélesek, a ritkításnál mind jobban vékonyulnak végre mint vonalak tűnnek föl. A légköri vonalak a ritkításnál elgyengülnek, később eltűnnek a $C_m H_n$ spectrum a legkevesebbet változik.

II. A nagybolygók felületének megfigyelése.

Jupiter.

A Jupitert 27-szer figyeltem meg, mindannyiszor rajzot is készítettem a látottakról. A Jupiteren lényeges átalakulás ment végbe meglehetősen rövid idő alatt. Január közepén már sajátos felhőzet látszott az egyenlítői zónában, mely később mind jobban fejlődött, úgy hogy a hónap végén már sajátos ragyogó fehér foltok láthatók, melyek alakja ugyan változik, de magok folytonos kísérői a képnek. A vörös folt még igen jól látszik, talán jobban, mint 1883-ban, bár színe igen halvány testszínű.

A Jupiter déli félgömbjén alig van homály, csak egy vagy két egyenes vékony sáv. A déli sáv széles, legtöbbször kettős, néha erősen beágazik az egyenlítői zónába, hol e nyulványok a fehér foltokat zárják körül. A zóna sötétebb felhőzettel van tele. Az északi sáv szürke, északon élesebb, délen elmosódott. Északról nagyon fényes fehér öv határolja, az északi sarkon majd mindig erős homály uralkodik egy-két határsávval.

Marsot az 1884-iki oppositionál csak két ízben figyeltem meg, nagyon kicsi, de azért a jégsarkok, kivált az északi igen jól látszik, néhány sötétzöldes-szürke s néhány vöröses világosabb foltot sikerült kivennem.

Venuson, bár többször fölkerestem, nem észlelhettem egyszer sem valami feltűnő jelenséget.

III. Az 1883—4-ik évi szürkületi vörösség megfigyelése.

Ezen sajátos tűnemény gyakran volt a megfigyelések tárgya. Különös szép volt január hóban s néhány estén szeptemberben. Márcziustól szeptemberig csak ritka esetben lehetett látni, míg az 1884. évi őszi és téli folyamán majd minden este feltűnt, kisebb-nagyobb

mérvben. Valószínűleg a Nap körül folyton látható halvány barnás-vörös gyűrű is e tűneményhez tartozik. A fő tűnemény napnyugot után 15—25 percz múlva tűnik fel s körülbelül 15—20 perczig tart. Néha ennek elmulta után újra fellép egy másik gyengébb vörösség is. Gothard István szeptember-decemberben 90 alkalommal figyelte meg a Nap nyugvását követő jelenségeket, 43 este felhős volt a többi 47 este közül, 15-ön nyomát sem látta a vörösségnek, míg 8 estén (szept. 15, 29, 30, okt. 14, nov. 5, 12, decz. 9, 10) igen intensiv volt.

Spectroscopicus vizsgálatánál csak igen erős légköri absorbtio-spectrum volt látható.

IV. Csillagászati megfigyelések.

Az idő-meghatározás a mult évihez hasonló módon történt, az órák járása kielégítő, a Krueger-féle kettős contact pedig különösen jónak bizonyult be 2 és fél évi használat után.

A sarkmagasság meghatározásának eredményét már beterjesztettem 1883. decz. 15-én, a holdfogyatkozás s a hulló csillagok megfigyelését az időjárás meghiúsította.

V. Meteorológiai megfigyelések.

A mult évi műszerekkel s az ismert módon történtek.

45. *Konkoly Miklós* t. t. a) „A déli ég spectroscopos átkutatása“ és b) *Hullócsillagok megfigyelése 1884-ben*“ czímeken értekezik. Kivonatban így:

a) Egy évvel ezelőtt voltam szerencsés e munka első részét az Akadémiának bemutatni, s most örömmel jelenthetem, hogy ezen öv átkutatásának befejezése már nem messze áll előttünk. Az első rész már tartalmazza az öv XIX. horától II. horáig, míg a jelen 2-ik a III. horától a XI. horáig. Így tehát az övből már összesen 17 óra készen van.

Ha az egész öv átkutatása készen leend, akkor az egész mű egy épen olyan catalogusba lesz foglalva, mint Vogel-é, mely az északi éggömbön azon csillagokat foglalja magában, melyek a 0 foktól a 20 fokig fekszenek. Ezen munka bevégeztével 2 catalogusban minden csillag spectruma, azok 7-ed nagyságáig ismeretes lesz előttünk: 15 foktól 20 fokig.

A megfigyelésekkel ezúttal is dr. Kövesligethy Radó observator úr volt megbízva, s meg vagyok arról győződve, hogy bár ki is ezen

catalogus 2 első részét figyelemmel átnézi, velem együtt, Kövesligethy úrnak fáradságos megfigyeléseiért teljes elismeréssel fog adózni.

A típusok eloszlása a következő:

Hora	I. typus	II. typus	III. typus	V. folytonos
III.	12	1	1	1
IV.	54	30	2	4
V.	56	40	7	6
VI.	58	40	11	0
VII.	29	43	5	5
VIII.	25	19	1	0
IX.	34	32	3	4
X.	23	29	1	1
XI.	19	18	2	1

Az összes elosztás a következő: hora III : 15; hora IV : 20; hora V : 109; hora VI : 107; hora VII : 82; hora VIII : 45; hora IX : 73; hora X : 54; hora XI : 40.

b) A megfigyelések száma 1884-ben igen csekély, mivel a megfigyelő állomások száma 0-ra apadt le. Ó-Gyallán kívül a múlt évben Bártfay József és Hell Béla egyetemi hallgató urak organizáltak egy megfigyelő állomást Budapesten, s Vágh-Sellyén Zeller Árpád úr eszközölte a megfigyeléseket.

Ó-Gyallán összesen 8 napon lehetett feljegyzéseket eszközölni, s azon idő alatt összesen 92 hullócsillag jegyeztetett fel, a budapesti észlelő társak pedig 4 napon 71 hullócsillag pályáját jegyezték fel, míg végre Zeller úr 2 estén észlelt és 19 meteorit pályáját jegyezte fel. Így tehát az összes feljegyzett meteorit száma 182.

Különös dicséretet érdemelnek Bártfay és Hell urak megfigyelései, melyek bámulatos pontossággal vannak csinálva.

Az összes megfigyelésekből a reductio után 26 kisugárzó pont vezetettet le, s ezekből 6 legvalóbbbszinű radians, melyeknek helyzete az égen:

ra : 306 fok : decl : 29 fok — 10 hullócsillagból,

ra : 340 fok : decl : 42 fok — 10 „

Ezek a júliusi megfigyelésekből; az augusztusiból pedig a következő radiansok vezetettek le:

ra : 6 fok : decl : 63 fok — 7 hullócsillagból

ra : 18 fok : decl . 74 fok — 9 „

ra : 40 fok : decl : 63 fok — 11 „

Az ó-gyallai megfigyelésekben, rajtam kívül még részt vettek :
dr. Kövesligethy Radó observator és Farkas Ede meteorologus urak.

Az egyenlítői összrendezőkre való átszámítást Kövesligethy úr eszközölte.

46. *Loczka József* részéről „Ásványelemzési közlemények“ című munkálatot mutat be Krenner József l. t.

47. *Klupáty Jenő* részéről „A folyadékok közötti válaszfelületek feszültségéről“ szóló értekezést olvas B. Eötvös Loránd r. t.

48. *Koch Antal* l. t. részéről „Válasz Krenner József úr közleményére a Szabolcitra nézve“, bemutatja Schuller Alajos l. t.

49. *Janko Pál* munkájának egy példányát ezen címmel: „Az ismétléssel képezett combinációkról“ az Akadémia könyvtára számára, a szerző megbízásából átnyújtja Konkoly Miklós.

Köszönettel fogadtatik.

II. IGAZGATÓSÁGI ÜLÉS.

1885. február 22-én.

PAULER TIVADAR akad. másodeelnök úr elnöklése alatt.

17. Olvастatik az Akadémia ügyészének jelentése néhai Osterhuber Ágoston hagyatéka ügyében. E szerint néhai Osterhuber Ágoston 1859. június 14. kelt végrendeletében zalamegyei Gógánfa községében fekvő mintegy 30,000 forint értékű birtokát az Akadémiának hagyományozta; ellenben 1862. decz. 8-án más végrendeletet alkotott, a melyben az Akadémiáról meg nem emlékezve, összes vagyonában unokaöccseit rendelte örökösökül. Minthogy évek hosszú során át elmebeteg volt, és többek véleménye szerint a második végrendelet alkotásának idejében is az elmebetegség kétségtelen jelei mutatkoztak rajta: az ügyész szükségesnek látta az Akadémia érdekei megóvása végett a f. évi február 11-én Siímenen megtartott hagyatéki tárgyaláson megjelenni. Itt azonban meggyőződött arról, hogy néhai Osterhuber Ágoston csak 1863-ban helyezettett gondnokság alá, továbbá hogy a család összes tagjai — még az 1859. évi végrendeletben kijelölt hagyományosok is — az 1862. évi végrendelet érvényességét elismerték, ellenben ezen végrendelet megtámadására jogalapot nem talált. Mivel pedig a család tagjai azon ajánlatot terjesztették az Akadémia elé, hogy az örökség felosztásánál készek az Akadémiát a család egyes ágaival egyenlő arányban részesíteni, azaz f. évi ápril 15-ig 6500 forintot az Akadémia pénztárába befizetni: ezen ajánlat elfogadását javasolja.

Az Igazgató Tanács nem akarván a végrendelező emléket a törvényszéki tárgyalás esélyeinek kitenni, és az Akadémiát egy köztisztületben álló családdal

kétes kimenetelő perbe bonyolítani: a család ajánlatát elfogadja, és a 6500 frt. lefizetése esetében mindenemű igényeiről lemond; egyszersemind az ügyész által fölszámított 100 frtnyi költség kifizetését elrendeli.

18. *Kerekes Lászlóné* sz. Márton Polyxéna ujlaki volt lakos (Szatmárnemgyében) 1885. január 15-én kelt végrendeletében az Akadémiának 500 forintot hagyományoz.

Az Akadémia ügyésze ezen hagyomány behajtására fölhívatik.

19. *Nagy Sándor* aradi törvényszéki elnök 1882. július 27-én kelt végrendeletében az Akadémiának 500 frtot hagyományoz.

Az Akadémia ügyésze ezen hagyomány behajtására fölhívatik.

23. *Varga Sándor*, néhai Zsivora György kocsisa egy havi fizetésének kegyelemdíj címén kiutalványozásáért folyamodik.

40 frt szavaztatik meg.

24. Néhai Zsivora György komornyikja a részére b. c. Zsivora György által üzlet vásárlására ígért 2000 frt kifizetését kérelmezi.

Az alapot nélkülöző kérelem nem vétetik tekintetbe.

25. *Stern Jakab*, az akadémiai bérház lakója, a 129 frtnyi lakbéremelés leszállítását kéri, tekintettel arra, hogy lakásából egy udvari szobát a szomszéd lakásához esatoltak.

Az elnökség fölhatalmaztatik a lakbér méltányos leszállítására.

26. Másodelnök úr fölhívja az Igazgató Tanács figyelmét arra, hogy özvegy Arany Jánosné halála következtében, a részére élethosszíglan följánlott szállás az Akadémia palotájának első emeletében rendelkezésre áll.

Az Igazgató Tanács, mielőtt ezen szállás értékesítése iránt rendelkeznék, az Akadémiát annak megfontolására kéri föl, vajjon azon szállás egészen vagy részben nem szükséges-e az Akadémiának saját céljaira.

KILENCZEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. február 23-án.

SZTOCZEK JÓZSEF r. t. helyettes elnök elnöklése alatt.

51. Szily Kálmán r. t. felolvassa *Török József* r. tag emlékbeszédét Tarczy Lajos 1881. márczius 20-án elhunyt rendes tag felett.

Az Emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

52. Olvasztatik a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter úr f. évi január 30-án kelt válaszirata a Fekesházy-alapítvány tárgyában, a mult évi június 30-iki összes ülésből tett fölterjesztésre. A miniszter elfogadja az Akadémia azon javaslatát, hogy jövőre az utólagos jutalmazás mellőztetvén, az Akadémia megbízás útján készíttessen az alapítvány rendeltetésének megfelelő munkákat. E célra évenként 500 frtot helyez az Akadémia rendelkezésére. A jutalmazott munkák kiadására és terjesztésére az állam nem bírván kellő közeggel, a miniszter azon

óhajtását fejezi ki, hogy vagy az Akadémia vagy magánkönyvkiadó által fogatósíttassék; az alapítvány jövedelmének egy része a kiadás költségeire is levén fordítható.

Véleményadás végett az I. osztályhoz tétetik át.

53. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a Challenger-expeditió tudományos munkálatainak az angol kormány által megküldött egy példányát a M. Tud. Akadémiának ajándékozza.

Köszönettel fogadtatik.

54. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr megküldi a spalatói székesegyház sírboltjában eszközölt ásatásokról szóló jelentés két példányát.

A könyvtárban helyeztetik el.

55. Az igazságügyminiszter úr fölkéri az Akadémiát, hogy az írói tulajdonjogra nézve kötetendő nemzetközi szerződés tárgyában tartandó értekezleten egy vagy több tag által képviseltesse magát.

Zichy Antal t., Tóth Lőrincz r. és Arany László l. tagok fölkéretnek, hogy az Akadémiát a miniszteri értekezleten képviseljék.

56. Főtitkár jelentést tesz az Igazgató Tanács febr. 22-iki ülésében bejelentett új hagyományokról.

Tudomásul vétetik.

57. Az I. osztály jelenti, hogy Csiky Gergely l. t. Plautus-fordításának második fele a bírálók által jutalomra érdemesnek nyilvánítottatott, minélfogva részére a Karátsonyi-jutalomból 200 arany utalványozását kéri.

A 200 arany utalványozása elhatároztatik.

58. A II. osztály jelenti, hogy Zichy Antal t. tagnak az országgyűlési irományok, nevezetesen a kerületi ülések jegyzőkönyvei megmentése érdekében beadott indítványát magáévá teszi, és javasolja, hogy az Akadémia ezen ügyben a m. kir. belügyminiszter úrhoz fölterjesztést intézzzen.

Az osztály javaslata elfogadtatik.

59. Bemutattatnak az egri érseki lyceum, a székely-udvarhelyi ref. collegium, az egri, eperjesi, rozsnói, nagyszebeni és nagyváradi főgymnasium, a trencséni főreáliskola köszönőiratai, az akad. kiadványok megküldéseért.

Tudomásul vétetik.

60. Olvastatik Csanádi Sámuel levele, melyben néhai Kazinczy Gábor akad. tag hátrahagyott kézíratait az Akadémiának megvásárlásra följajánlja.

A II. osztály véleményének előterjesztésére fölkéretik.

61. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beérkezett kiadványok és az Akadémia kiadásában megjelent munkák ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Berlin.</i>	Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. Bd. XI. Nr. 4—10. Bd. XII. Nr. 1. b) Zeitschrift. Bd. XIX. H. 3. 4/5.
<i>Bern.</i>	Schweizerische Naturforschende Gesellschaft. a) Mittheilungen. 1884. II. H. Nr. 1083—1091. b) Neue Denkschriften. Bd. XXIX. Abth. 1.
<i>Bombay.</i>	Indiai angol kormány. a) Magnetical and meteorological Observations 1879—1882. b) Appendices to the Magnetical and Meteor Observations. 1879—1882.

- Bruxelles.* Société Entomologique de Belgique. Annales. Tome. XXI. XXII XXIV.
- " Egyetem. Notice Historique.
- Bukarest.* Academia Romana. Fragmente zur Geschichte der Rumänen. Band III.
- Calcutta.* Indiai angol kormány. *a)* Archaeological Survey of India. XVII. XVIII. *b)* Notices of sanskrit Mss. XVII. XVIII. XIX.
- " Asiatic Society of Bengal. *a)* Bibliotheca Indica. Old Series. Nr. 247. 248. 494. 495. 516. 517. *b)* Proceedings. 1884. I-VI. *c)* Journal. Vol. LIII. Part. I. Nr. 1. Vol. LIII. Part. II. Nr. 1. *d)* Bibliotheca. Indica. New Series. Nr. 494—510. és 512—515.
- Cambridge.* Museum of Compar. Zoölogy. Memoires. Vol. X. Nr. 3. Vol. XI. Nr. 3.
- Greenwich.* Royal Observatory. *a)* Spectroscopic and photographie observations. 1882. *b)* Astronomical and Magnetical and Meteorol. Observations. 1882.
- Helsingfors.* Bureau de statistique de Finlande. Suomenmaan virallinen tilasto. VIII.
- Leipzig.* Deutsche Morgenländische Gesellschaft. Zeitschrift. XXXVIII. 4. Heft.
- Liège.* Société Géologique de Belgique. Annales. T. XI. 1883/1884.
- London.* Angol kormány. Report of Scientific Results of the Exploring. voyage of H. M. S. Challenger. 1873/1876. *a)* Zoology. I—X. Vol. képtáblával a IX. *b)* kötethez. Physics and Chemistry. Vol. I. *c)* Narrativ. Vol. I. *d)* Agricultural Prod. Statistics for 1884. R. Geographical Society. Proceedings. V. VII. Nr. 2.
- "
- Madras.* Indiai angol kormány. Archaeological Survey of Southern India. Vol. II.
- Newyork.* Academy of Sciences. *a)* Annals. V. III. Nr. 1/2. *b)* Transactions II. kötetéhez czímlap és tartalomjegyzék.
- Páris.* Comptoir Géologique. 1885. 1. Janvier.
- Philadelphia.* American Philosophical Society. Proceedings. Vol. XXI. Nr. 115.
- Róma.* Accademia dei Lincei. Atti. Rendiconti. V. I. F. 1. 2. 3. 4.
- " Olasz kormány. *a)* Statistica giudiziaria penale per l'anno 1881. *b)* Statist. giudiz. civile e comm. per l'anno 1881. *c)* Annali di Statistica. Serie 3-a. V. XII.
- St.-Pétervár.* Académie Impériale des Sciences. *a)* Sbornik. T. XXXIII. XXXIV. XXXV. *b)* Bulletin. T. XXIX. Nr. 4. (két péld.)
- " Commission Impériale Archéologique. *a)* Comte-Rendu. 1881. szöveg és 6 drb Atlas.
- Stockholm.* Académie R. Suédoise des Sciences. *a)* Observations Météorologiques Suédoises. T. XX. 2. Serie. Vol. T. XXI. 2 Serie. Vol. 7. *b)* Handlingar. Bd. XVIII. és XIX. 1. 2. Th. *c)* Bihang. B. VI. 1. 2. H. Bd. VII. 1. 2. Bd. VIII. 1. 2. H. *d)* Lefnandsteckningar. B. II. H. 2. *e)* Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien. Maj. 1880. 1882. 1883. 1884. *f)* Öfversigt. Jahrg. 38. 39. 40.

- Bécs.* K. Akademie der Wissensch. Anzeiger. 1884. Nr. XXVIII. és
Inhalt. 1885. Nr. I. II.
„ K. k. Kriegs-Archiv. Mittheilungen. 1885. I.
„ K. k. Statistische Central-Commission. Oesterr. Statistik. Band
VII. Heft 1.
Klagenfurt. Geschichtverein für Kärnten. *a)* Archiv f. vaterl. Gesch. u. Topo-
graphie. XV. Jahrg. *b)* Carinthia. LXXIV. Jahrg. *c)* Der Fürsten-
stein in Karnburg.
Zágráb. Hrvatskoga Arkeologičkoga Družtva. Viestnik. Godina VII.
Br. 1.
-

- Budapest. Országos m. kir. statiszt. hivatal. Magyarország áruforgalma Ausztriá-
val és más országokkal. 1884. X. füz.
„ Igazságügyi minisztérium. Az ált. magánjogi törvénykönyv terve
zete. 1. füzet.
„ Vallás- és közoktatásiügyi minisztérium. Les métaux dans l'antiquité
et au moyen âge.
„ Belügyminisztérium. Magyarországi rendeletek tára. XII.
„ M. kir. Földtani intézet. *a)* Földtani Közlöny. XIV. 12. *b)* A Földtani
Társulat 1852—1882-ig megjelent kiadványairól betűsoros tartalom-
jegyzék. *c)* Évkönyv. VIII. 4. füzet.
„ Meteorologiai és Földdelejtességi m. kir. központi intézet. Évkönyv.
XII. köt. (1882. évf.)
„ Első cs. kir. Duna-gőzhajózási társulat. Vortrag über Tounge in der
obern Donau und über den Donaustudel von C. Marchetti.
„ Magyar Jogászegylet. Értekezések. XX. XXIII.
Szombathely. Vasm. rég. egyeslet. Évi jelentés. XII. évf.
Sárospatak. Áll. tanítóképezde. Értesítő. 1881/2. 1882/3. 1883/4.
Nagyvárad. Jog- és államtudományi kar tanrendje. 1884/5.
Egri Érsekség. Schematismus Cleri pro 1885.

II. Magánosoktól.

- Dvorsák Gyula. Budapest. Igazházi s az első magyar színelőadás.
Turi Mészáros István. Mezőtúr. A nép nyelvének ügye a nyelvújítás óta.
Dr. Schaarschmidt Gy. (Kolozsvár.) Notes of Afghanistan Algae. kül. lenyom.
Charles de Linas. Arras. Anciens ivoires sculptés.
Berze János. Történelmi bülesészet vázlata.
Gr. Károlyi Tibor. Budapest. A gr. Károlyi család oklevéltára.
Fraknoi Vilmos r. t. Budapest. Monum. Vaticana Hung.
Goldziher Ignác. Budapest. Le culte des Ancêtres.
D'Olivecrona Kanut. Stockholm. *a)* Bidrag till sveriges officiella statistik. *b)* Fangvarden.
Ny Följd. XXV. *c)* Bidrag till sveriges officiella statistik. *B.) d)* Rättsvesendet.
Ny Följd. XXVI. 1. 2.
De Gubernatis Angelo. Magyarországra vonatkozó olasz kéziratok.

III. Nyomdaktól.

- Réthy L. és fia nyomdája. Arad. *a)* Némethy K. A párbaj. *b)* Az aradi közs. és elemi népiskolák részletes tanterve. *c)* Szöllőssy Károly. Emlékirat az aradi tanítók szegedi útjáról.
- G. kath. Seminarium nyomdája. Balázsfalva. Legendarium pentru scoale primare romanu. Balázsfalva.
- Franklin-Társulat nyomdája. Budapest. *a)* Utazások könyvtára. V. *b)* Az ember származása és az ivari kiválás. II. köt. *c)* Görgey J. 1848 és 1849-ből élmények és benyomások. *d)* Theisz Gy. Francia nyelvkönyv. II. rész. *e)* Filozófiai írók tára. VI. *f)* Zsidó hittan. I. II. és III. könyv. *g)* Tarnói Valovics Gyula. Gyermekünk érdekében. *h)* Das Stracenaer Thal u. die Dobschauer Eishöhle. *i)* Irányi Dániel. Megjegyzések Madarász József Emlékirataira. *k)* Pellech E. János. A straczenai völgy és a dobsinai jégbarlang. *l)* Döntvénytár. Új foly. VIII. IX. *m)* Folkmann J. Zólyom megye földrajza. *n)* Magyar történeti életrajzok. I. évf. 1. füz. *o)* Természettudományi füzetek. VIII. 3. 4. füz. *p)* Földtani közlöny. XIV. 4/8. és 9/11. füz. *q)* Karl Keleti. Ungarn im Weltverkehr. *r)* Bunyitay Vincze. A várad püspökség története. III. köt. *s)* Nemzeti nőnevelés. V. évf. 6—8. füz. *t)* A gerinczvelő bántalmak kórisméje. *u)* A budapesti egyetem tanrendje 1884/5. év első felére. *v)* A budapesti egyetem könyvtárának czímjegyzéke. VIII. 1883. gyarapodás. *x)* Jeles írók tára. XXIII. *y)* Gyakorlati német nyelvtan. II. rész. *z)* Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 44. 45. 46. *aa)* A budapesti egyetem tanulmányi, fegyelmi és leczképező szabályzata. *bb)* Beszéddek, melyek az egyetem rectora és tanácsának beiktatásakor tartattak 1884/5. tanévben. *cc)* Dr. Gyulay B. Nőnevelés. *dd)* Pantó János. Földrajzi előismeretek. II. kiad. *ee)* Dózsa Sándor. Csíkmegye földrajza. *ff)* Dr. Mann J. Szülészeti műtéttan. *gg)* Szántó Kálmán. Elbeszélések. *hh)* Ete Zsigmond. Egy görbe országból. *ii)* Dr. Jancsó Gy. A magyar kereskedelmi törvény. *jj)* Somló Sándor. Első szerelem. *kk)* A magyar történelmi ötvösmű-kiállítás lajstroma. *ll)* Turul. II. kötet. 3. füz. *mm)* Ung. Revue. 1885. 1. H.
- A város könyvnyomdája. Debreczen. *a)* Phödon, vagy a lélek halhatatlanságáról. *b)* A debreczeni ref. főgymn. Értesítője 1883/4. *c)* Adalékok a tiszántúli ref. egyházkerület történetéhez. *d)* Értesítő a depr. ref. egyház elemi iskoláiról 1883/4. *e)* A magyarorsz. ref. egyház egyetemes conventjének jegyzőkönyve. 1884. *f)* A debreczeni iparos ifjúság önképző egylete 10 évi működésének története. 1874—1884. *g)* A depr. ker. tanintézet Értesítője 1883/4. *h)* A depr. városi főreáltanoda Értesítője 1883/4. *i)* Tizedik jelentés a depr. ref. 8 osztályú leánynevelő intézetről 1883/4. *k)* Értesítő a k. r. debreczeni algymnasiumáról 1883/4. *l)* Köznevelési és közoktatási szervezet a magyarorsz. ref. egyházban. *m)* A ref. theologiai Akadémiák stb. szervezete és tanterve. *n)* A debreczeni casino történetc. *o)* Timár Imre. Egyházi beszédek. *p)* Békési Gyula. Latin gyakorló könyv. II. kiad. *q)* A Magyarország ev. ref. egyetemes tanügyi bizotts. jegyzőkönyve 1883. *r)* Thot Ferencz. Bölcsészettörténelme. III. köt. *s)* Proper N. J. Kereskedelmi ismeretek kézikönyve. *t)* Szojka Gyula. A természet a néphitben. *u)* A debreczeni gazdasági tanintézet Értesítője. 1883/4. *v)* A debreczeni ref. collegium és tanítóképezde Értesítője. 1883/4-ről. *x)* 1883/4-iki Évkönyv a ref. depr. főiskola akadémiai tanszakairól. *y)* Mezősy László. Ne

- bántsd a zsidót. z) Spitz Gyula. A Talmud álláspontja. u) Gdovin János ABC könyve. V. kiad. ű) Szász Károly. Diesköltemény a Csokonai szobor leleplezésére. γ) Békési Gyula. Alaktan gymnasiumok I. osztálya számára. III. kiad. ű) Tüdős J. Magyar fordítási feladatok. s) Koós G. A szervetlen vegytan alapvonalai. ζ) Görög kath. imádságok és énekek. θ) Révész Kálmán. A reformáció hatása hazánkban. η) Az iskolák egészségügye a berlini kiállításon. ι) Tamássy Károly. Adalékok a vegytan történelméből. κ) Erdős József. Zwingli Ulrik reformátori működése. λ) Csiky Lajos. Zwingli Ulrik 400-ados emlékére egyházi beszéd. μ) Csiky L. Lelkészavatási egyházi beszéd. ν) Egyházjogi ismeretek. ο) Koós G. A minőleges vegyelemzés rövid vázlata.
- Tóth László nyomdája. a) Kecskemét. Evangéliomi lelkészi tár. VI. évf. 1. füzet. b) Magyar protestáns egyházi és iskolai Figyelő. VI. évf. XI. XII. füzet. c) A kecskeméti áll. főreáltanoda 1883/4. Értesítője. d) Protestans pap. V. évf. 1—12. sz. e) A kecskeméti ref. főiskola Évkönyve 1883/4. f) Gyönki ev. ref. gymn. Értesítője 1883/4.
- Filtsch S. nyomdája. Nagy-Szeben. Programm des ev. Gymnasium in Mühlbach für 1883/4.
- Stampfel és társ. nyomdája. Pozsony. a) Kofrányi A. A gräfenbergi vízgőzgymód. b) Schematismus ordinis S. Joannis de Deo pro 1885. c) Tanulók könyvtára. 24—28. füzet. d) ifj. Ejury Kálm. „A feleletek közérde. kérdésekre“ függeléke. e) A legnevezetesebb fölfedezések kézikönyve. 5—16. füzet. f) Magyar Helikon. 41. füzet. g) Tanulók naptára. 1884/5. h) Kropil J. Fibel für kath. Volksschulen. VI. Aufl. i) Kol sas uz. k) Illustrierte Westungar. Feuerwehr-Zeitung. 1884. Nr. 9—12.
- Wigand F. K. nyomdája. Pozsony. a) Szamosi J. Görög nyelvtan. I. rész. 2. ik kiad. b) Latin irályképző gyakorlatok. VI. kiad. c) Thaly Kálmán. Tanulmányok a Rákóczi korból. d) 1884-iki törvényezikkek. III. füzet. XVIII—XXXVI. e) Schematismus ordinis S. P. Francisci pro 1884/5. f) A pozsonyi természettud. orvosi Egylet közlem. Új foly. 5. füzet. g) Evang. egyház és iskola. 1884. 47—52. sz.
- Süidungarischer Lloyd nyomdája. Temesvár. a) Protocoll der Temesvárer Handel und Gew. Kammer. VI. b) A temesvári iparkamra VI. jegyzőkönyve.
- Bittermann nyomdája. Zombor. Három év után. (Beszéddek és hirlapi czikkek.)

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- Történ. Értekez. XII. 2. sz.
 Természettud. Értekez. XIV. 7. sz.
 Emlékbeszéddek. II. 8. 9. 10. sz.
 Anjoukori Okmánytár. IV. kötet.
 Archaeol. Értesítő. IV. köt. V. köt. 1. sz.
 Mathem. és természettud. Értesítő. III. köt. 4. füzet.
 Akadémiai Értesítő. XVIII. évf. (1884.) 7. sz.

TIZEDIK AKADEMAI ÜLÉS.

Az I. osztály harmadik ülése.

1885. márczius 2-án.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

63. Az osztályelnök jelenti, hogy febr. 27-én, az osztály nevében üdvözlő telegrammot küldött Helsingforsba a finn irodalmi társasághoz, a mely a Kalevala első kiadásának ötven éves fordulóját ünnepelte febr. 28-án. A telegramm egy üdvözlő epigrammot foglalt magában Ponori Thewrewk Emil r. tagtól s a következőleg hangzik:

Ünnepet ültök, a finnországi Homérnak a napját,
Szívből örülve köszönt a dunaparti rokon.

Sőt ma egész Európa tekint részt véve felétek:

Látjuk a Kalevalát, ezt a nagy északi fényt.

Helyeslő tudomásul vétetik.

64. *Barna Ferdinánd* l. t. fölolvassa „A votjakokról“ szóló értekezését.

Bírálatra adatik.

65. *Szinnyei József* l. t. fölolvassa Kálmány Lajosnak, mint vendégnek „Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya“ című értekezését.

Bírálatra adatik.

TIZENEGYEDIK AKADEMAI ÜLÉS.

A II. osztály harmadik ülése.

1885. márczius 9-én.

PULSZKY FERENCZ t. t. elnöklése alatt.

67. *Báró Nyáry Jenő* l. t. a következő értekezését olvassa székfoglalóul: „A bronzcultura Magyarországhban.“ Kivonatban így:

A legújabb időkig Magyarország bronzculturáját külföldi tudósok kétségbe vonták, ama véleményből indulva ki, hogy a hazánkban talált bronztárgyak más culturák által hozattak be.

E véleményt azonban a legújabb ásatások eredményei megdöntötték.

E tekintetben a pilinyi bronzkori sírmező szolgáltatott legmeggyőzőbb bizonyítékokat.

A nagy terjedelemben eszközölt ásatásokból világosan kitént, hogy hazánk bronzkori népe háromféleképp temetkezett: kőből rakott

sírboltokba, mély sírgödrökbe és közönséges sírfészkekbe. Leggazdagabb leletek sírboltokban és sírgödrökben fordultak elő. Különös érdekességgel bír az a jelenség, hogy fegyvereket és házi eszközöket csakis miniature alakban, ellenben pipere-tárgyakat valódi nagyságban helyeztek a hamvvedrek tetejére.

Megemlítésre méltó, hogy a mesteremberek sírját fel lehet azonnal ismerni, nemcsak az által, hogy minden ily sír kövel van körülrakva, de főleg az által, hogy a hamvvedrek mellé mintegy foglalkozásukra emlékeztető műeszközök helyeztettek.

E műeszközök közt első sorban az öntőminták és a kohók nevezetesei, melyek esalhatatlan bizonyítékai annak, hogy a hazánkban lakott ősnép bronztárgyait maga készítette.

Közel a temetőhöz tűzpadok találtattak, a hol állatokat áldoztak, s nem messze ezektől a konyhahulladék-helyek vannak, miből következtethető, hogy az őslakók közösen étkeztek.

E konyhahulladék-maradványok közt a házi állatok közül főleg a tulok, juh, sertés és kecske, s a vadállományból a medve, bölény, szarvas, vaddisznó és őz csontjai fordulnak elő. Ugyancsak a konyhahulladékokban többféle miniature agyagállatka találtatott.

Kiváló érdekességgel bírnak a temető közelében talált kunyhó-maradványok.

Ezek, a sártapaszkok és szenesedett fák után ítélve, nyoleczszögűek voltak, s mindegyikben egy-egy őrlőkö találtatott.

A bronzkori sírmezővel összefüggésben van az átmeneti korból való temető, a hol úgy bronz, mint vastárgyak vegyest találatnak; miután pedig e tárgyak a bronzkori temetőben találtakhoz feltűnően hasonlítanak, nyilvánvaló, hogy a bronzkori népnél lassanként a vas is terjedni kezdett.

Egészen eltérő azonban az ezen temetőkkel párhuzamosan fekvő tiszta vaskorszaki temető.

Az itteni sírokból már a rövid szúró bronzkard helyett a hosszú vágó-vaskardokat látjuk, melyeknek egykori hordozói egészen más néphez tartozhattak.

Ugy a pilinyi mint Magyarország több bronzkori temetőjében talált kohók, öntőminták, téglék, ezírázó nyomók, nagy mennyiségű feldolgozatlan bronzkészletek, mind azt bizonyítják, hogy hazánk bronzkori népénél az ércművelés meglehetősen magas fokon állt és önálló jelleggel bírt.

Tudomásul vétetik.

68. *Kovács Gyula* 1. t. következő székfoglalóját olvassa fel: „Sylvanus (Szilágyi) Márton tanítása az eljegyzésről 1690. évben.“ A bevezetéssel ellátott kivonat így szól:

Az Akadémia a jogmívelésre is kihatóan helyesen jár el, midőn folyton a hazai történet kútfőit adja és adatja ki. Ennek a jogi tudományosság is nagy hasznát veheti. A kútfők kiadása által felszínre kerülő anyag az, melyből nálunk a jogi tudománynak is meríteni kell. Ezen az úton teremhet meg nálunk legkönnyebben az önálló magyar jogi tudományosság. Erre nézve nálunk igen jó hatással volna, ha az Akadémia a magyar jogot úgy, a mint ez 1848-ig fennállott, megíratná. Ezt a tudománynak ma rendelkezésre álló eszközei igen elősegítenék. A ma már meglevő s az előtt hiányzott kútfői anyag is nagy segítségre volna. A régi jogi rend, mint befejezett egész lenne előállítható úgy, hogy a magyar jogi életnek sok, eddig eléggé nem méltatott része táruhá fel.

A kánoni jog mívelése Magyarországon a nagyszombati törvénytudományi kar működése által nyert lendületet. Mindazáltal már ezen időtől kezdve abban szenved, hogy túlnyomólag külföldi könyveket recipiált. Itt-ott találkozott csak egy-egy nagyobb kánonista, minő Kollár és Lakics. Bizonyos kútfői munkáink azonban mégis csak vannak. Ide tartoznak Péterffy, Farlatus, Batthány gyűjteményes munkái, melyek újabban több gyűjtéssel egészítették ki.

A jelen időnek feladata az, hogy a kánoni jognak magyar fejleményekre alapított mívelését állítsa az előtérbe. Az a nagy német jogi tudományosságnak is csak újabban róható fel érdeméül, hogy a kánoni jogtudomány terén nagy eredményeket tudott létrehozni. A mi késedelmünk tehát nem oly nagy. A mi fejleményeink az egyházi téren nem is oly régiek, mint a németekéi. Az is számít, hogy a németek már elég korán kezdtek a saját históriai anyagoknak részletesen birtokába jutni. A gyűjtés nálunk most folyik javában. A feldolgozandó anyag folyton szaporodik, s a feldolgozásban lépést kellene tartani. Már szinte úgy áll a dolog, hogy a historikus is kezdi érezni a szükséges támogatás hiányát, annak a hiányát, a mit az egyházi fejleményeket kutató jogi tudományosságtól méltán elvárhatni. A késedelem csak most kezd késedelemmé válni.

Valójában érdemes dolog volna, ha a kánoni jognak Magyarországon folyt története megíratnék. Ez oly tárgy, mely a külföld érdeklődését is fölkelthetné, ha meggondoljuk, hogy előbb a külföldön

létezett intézmények tovább fejlődéséről van szó, a mi nálunk zavartalanabbul folyt s egyben másban különleges eredményeket létesített.

Ezek után szerző székfoglaló értekezését olvasta fel, mely kivonatossan a következő:

Szilágyi Márton akkor, midőn szóban levő munkáját (Triga divortialis) írta, a debreczeni főiskola rectora volt, de azért a magyar jogi élettel, mint házassági ügyek bírója is foglalkozott. Munkáját, mint ez az előszóban mondatik, ép arra a célra írta, hogy a protestáns atyjafiainál elharapódzott házassági válásokat megregulázza. A munka a protestáns judicaturába is behatolt. A munkának a függelékében foglaltatik az a rész, mely az eljegyzésről szól. Ezzel, illetőleg az eljegyzés mibenlétével foglalkozik az értekező, és kimutatja, hogy Sylvanus vagyis Szilágyinál eljegyzés alatt mindenkor házasságkötést kell érteni. Ezt különben a magyar jogi élet rendes jelenségének tartja. A házasságkötést azért nevezték eljegyzésnek, mert a házasságkötéssel a férfi még nem kapta meg a nőt. A férjhezmenetel mindig később történt, a mi által egy sajátságos házasságkötési fogalom képződött. Ennek felel meg az eljegyzés szava, a mi alatt ma már mást értünk.

Hogy mi legyen az eljegyzés, ezt Sylvanus a következőkben mondja meg a leghatározottabban:

... sponsalia proprie sic dicta verum sunt matrimonium, quia includunt necessario et fundamenti loco consensum contrahentium.

Az eljegyzés szavával kifejezett házasságkötési fogalom már Kálmán király egyik törvényében is föllelhető, mely a következőket mondja:

Placuit Sanctae Synodo, ut omnis conjugalís desponsatio in facie ecclesiae praesente sacerdote coram idoneis testibus aliquo signo subarrhationis fiat, aliter non conjugium sed opus fornicationis reputetur.

A törvény intézkedésének tárgya (desponsatio) a törvény szanciójával (aliter . . .) összevetve, legszebb kidomborulását nyújtja az eljegyzés házasságkötő erejének.

A magyar jogi historiában számtalan adat lelhető az eljegyzés házasságkötő erejére nézve.

A Mátyás király idejéből való Styliionariumba (Thomae de Nyirkálló Stylus cancellariae Mathiae I. reg. hung.) az „in conjugem recepisset és desponsasset“ kifejezések, mint egyértékese, több helyen előfordulnak.

Igy 374. sz. a. a következő szöveg olvasható:

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis Quod venerabilis Dominus de Aranyád Lector et Canonicus Ecclesiae Bachien. coram nobis personaliter constitutus proposuit et confessus est in hunc modum: Quod quia egregius Petrus de Dabos nobilem dominam Margaretham Sororem suam Ritu Romanae Sanctae Matris Ecclesiae *in conjugem suam receperisset et desponsasset* . . . (Kovachich: Formulae Styli 341. I.)

Érdekes az eljegyzés házasságkötő erejére nézve Zsigmond királynak 1435. évi márczius 13-án kelt ítélő levele (Hazai Okmánytár VII. köt. 455.), melyben a király, Garai János özvegye Hedvig és Széchenyi Kónyafi Simon fia Miklós által elkövetett többrendbeli bűntény felett ítél, s a mely ítéletben a többek között következők olvashatók:

. . . ante omnes quaerulantes alios fidelis noster magnificus et egregius vir Nicolaus filius condam Johannis magni de pelsewez alias tavernicorum nostrorum magistri ex parte una in conspectu nostro humotenus provolutus in eo quomodo domina Hedvigis vocata relieta Johannis filij olim Nicolai de Gara senioris filiam suam Katharina vocatam sibi scilicet *Nicolao quaerulanti fide vinculatam et per subbarracionis solemnitatem desponsatam* cuidam Teutonico contra huiusmodi *subbarracionis et desponsationis vinculum* illegitimo eiusdem connubio more meretricio praeter omnem consensum et voluntatem ipsius Nicolai de pelsewez pertractandam et dehonestandam multum ipse tradidisset *in ipsius maritalis copulae scandalum et ignominiam valde grandem* . . .

Az ítélet igen keményen ütött ki. Igaz, hogy az anya nem csak a leányával sáfarkodott rosszul, de bűntársával Széchenyi Kónyafi Miklóssal együtt a saját férjét is eltette láb alól, de a büntetés kiszabásánál a „concubinalis traditio puelle Katharine“ külön is említve van. Az anya javait vesztí, s örökös fogságra a machói bán kezéhez adatik. A panasz idézett szavai után a felől semmi kétség sem lehet, hogy az eljegyzés, mint házasságkötő eljegyzés értetik.

Verbőczy hármaskönyvében is akadhatni helyre (I. R. 51. cz.) mely az eljegyzés házasságkötő erejét támogatja . . . emancipatio filiarum *per earum desponsationem* et nuptiarum solemnitatem seu matrimonii consummationem fieri consuevit.

Hogy itt a desponsatio maga a házasságkötés, már abból is ki-

tűnik, hogy annak az atyai hatalom alól való felszabadulással van közvetlen érintkezése, a desponsatio az atyai hatalom alól való felszabadulást kezdeményezi, ép úgy, mint a hogy a desponsatio magát a házasságot is kezdeményezi. Ebben a kezdeményezésben rejlik ép a házasságkötés (desponsatio, sponsalia de praesenti) jellemző tulajdonsága.

Hogy nem a nuptiarum solemnitas a házasságkötés, erre nézve Verböczyt legközelebből érdeklő okmányra hivatkozom (Gróf Károlyi Okmánytár III. köt. 79. l.), mely által ő adományt nyert. Ebben a nuptiarum solemnitas, a mi nem egyéb lakodalmazásnál, csak a házasságkötés után említetik, az mondatván, hogy egy valaki: . . . *matri-monium contraxit ipsumque etiam nuptiarum solemnitate et copula carnali consummare non veritus neque erubescens* . . . Pedig ennek korábbi esküvel tett házasságkötés állott útjában. E miatt az illető hűtlenségbe keveredett, s javai Verböczynek adományoztattak.

Messze elvezetne, ha itt ezen alkalommal az eljegyzés házasságkötő erejére nézve minden okmányt fel akarnék használni. Inkább azon idők tanúságai mellett maradok, a mely időkben a reformáció már meg volt.

Az eljegyzés házasságkötő erejére nézve semmi kétséget sem enged érvényesíteni azon leírás, melyet közel esőleg azon időhöz, midőn Sylvanus élt, báró Apor Péter írt: Az régi erdélyiek lakadalmáról és házasságiról. (Magyar Tört. Emlékek. XI. köt. 375. l.) Sokat bizonyítanak a Bethlen Miklós házasságai is, melyeket önleírásában ad elő. (Szalay: Magyar tört. emlékek. Gróf Bethlen M. önleírása. I-ső fele 385 l. II-dik fele 9. l.)

Az eljegyzés házasságkötő erejére még Istvánffy Volter és Griseldis-ében is találhatni bizonyyságot:

Atyád is akarja légy az én jegyesem,
Ez napságtól fogva asszonyfeleségem.

A Szilágyi és Hajmási című népballada következő szaka is figyelmet érdemel:

Mert van nekem otthon *gyűrűsöm jegyesem*
Hüttel elköötözött *hütes feleségem*.

A hazai protestáns jogfejlődésnek házassági dolgokban két nagy írója van. Az egyik Sylvanus, a másik Bód Péter. Mindegyik a kora jogfejlésének igaz képviselője, a minek aztán nem csak doctrinális becse van, de mindegyikét megilleti az az érdem, hogy abban, a mit írtak, a magyar jogéletet is fölismerhetjük. Ők valóságos kútfők, kiknek munkáiban megtalálhatjuk a kulcsot arra nézve, hogy a régi Magyar-

ország házassági joga minő átalakulásokon ment keresztül. A németeknél Carpzov és Boehmer, nálunk Sylvanus és Bód jelzik azon nagy alakulásokat, melyeken át a protestáns házassági intézmény fejlődött. Tudjuk, hogy még Carpzov idejében a házasság kánoni alapjai inkább óva voltak, s hogy Boehmer által lőnek a házassági jogba római fogalmak áttüntetve, minek következtében a házasságkötő eljegyzés is tűnőfélben van, hogy a római eljegyzésnek, mely nem birt házasságkötő erővel, helyt adjon. Sylvanus tanítása még azon időből való, midőn ezen átalakulás nem köszöntött be, a mi nálunk Bód Péter által megy végbe. Ha a mondott körülményhez hozzá számítjuk azt, hogy a Sylvanus ismertetett tanítása az eljegyzésről nem egyéb, mint az a jog, mit az egész magyar középkor ismert: a Sylvanus könyvének nagy jogtörténeti becsé szembeötlő. A ki majd oly szerencsés lehet, hogy a magyar kánoni fejlődmények rendszeres kutatójává válhatik, Sylvanus munkája előtt, mint oly határkö előtt fog nehéz munkájában megállapodásra jutni, mely a régi Magyarország házassági jogfogalmait, mint utolsó képviseli, s melyen túl kezdődik az az eljegyzési s az a házasságkötési fogalom, mely a mi jogi életünket, helyesebben jogi felfogásunkat, járja át. s a melyek mellett mind az, a mi a multból felénk hangzik, idegenszerűnek, majdnem hihetetlennek tűnik fel. Pedig ezekkel a fogalmakkal egészen jól meg kell barátkoznunk. Ha ezeket a fogalmakat a protestáns jogi fejlődmények meghaladták is, s ha azok a katolikus egyház uralma alatti jogéletben nem volnának is még mindig az élőjoggal összenőve: joghistoriai becsők még mindig megérdemli, hogy velők tüzetesen foglalkozzunk. Csodálatos végzése a sorsnak az, hogy a református Sylvanusnak jutott osztályrészétől, hogy bennünket a mondottak felett kitanítson; ő legyen az a tényező, kinek segítségével a középkori jogélet egyik titkát el tudjuk lesni. Ez biztosítja munkájának maradandó becsét. Az eljegyzés házasságkötő erejére nézve a legjobb magyar irodalmi kútfő marad.

Tudomásul vétetik.

69. *Ortway Tivadar* I. t. bemutatja következő cz. értekezését: „A praehistoricus kőipar hazánkban, különös tekintettel az éjszakeurópai országok praehistoricus kőiparára“ ez értekezés néhány pontjának ismertetésével.

Tudomásul szolgál.

TIZENKETTEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. osztály harmadik ülése.

1885. márczius 16.

Dr. SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

71. *Káuitz Agost* l. t. székfoglalóját: „Gróf Széchenyi Béla középázsiai expedíciójának növényteni eredményei“ felolvassa Szabó József rendes t. Kivonatban így:

Értekező melegen megköszönvén levelező taggá megválasztatását, szerencsésnek érzi magát, hogy ezen alkalommal az Akadémia nagy-névű alapítójának fia, „Gróf Széchenyi Béla közép-ázsiai expedíciójának növényteni eredményeiről“ szólhat.

A növényeket mind Lóczy Lajos gyűjtötte a mennyei birodalom Kan-szu, Sze-esuan és Yün-nan tartományaiban. A növények legnagyobb része nincs jól conserválva, mindazonáltal sikerült az anyag alapján kimutatni, hogy a Ku-ku-nor fölg s azon felül terjedő Kan-szu tartomány növényteni tekintetben inkább Éjszaki-Tibet vegetációjához számítandó, a másik két tartomány pedig vegetatio tekintetben még sokkal közelebb áll Brit-India florájához. Az expedíció alkalmával majdnem 20 faj, illetőleg feltűnő varietas gyűjtetett, melyek a tudományra nézve egészen újak és nagyobb részt gróf Széchenyi Béla és Lóczy Lajos tiszteletére nevezettek el.

72. *König Gyula* l. t. felolvassa: „A partialis differentál-egyenletek integrációjának általános elmélete“ című értekezését.

73. *Lojka Hugó* tanár, mint vendég: „Adatok Magyarország zúzmó-virányához III.“ című értekezését olvassa.

74. *Antolik Károly* részéről: „Gyűrűsöves higany-légszivattyú“ című munkálatot ismertet Schuller Alajos l. t.

75. *Téglás Gábor* dévai reáliskolai igazgató részéről: „A boiczai barlangok s azok történeti jelentősége“ című értekezést terjeszt be Szabó József rendes t. Kivonata ez:

Az Akadémia harmadik osztályának szives támogatásával a Maros jobb partját követő hegység mészképleteiben 1881-től általam kikutatott barlangok közül helyzeti viszonyuk és csoportos eljövetelek miatt legáltalánosabb érdekre számíthatnak idáig a karácsonyfalvi-boiczai szoros barlangjai Hunyadmegyében.

E szakasról egy év előtt volt szerencsém az ősemlék készítményeit bőven tartalmazó Szabó József-barlangot (Balogu) Karácsonyfalvától az Akadémiának bemutatni. Most a boiczai *Magura* nevű mész-

tető déli meredekjén egymásután sorakozó s a nép által terjedelmök miatt *Csűrök*-nek (Sure) keresztelt négy barlangot bátorodom mintegy mutatványul, rövid idő alatt elkészülő s az összes barlangok rajzával, őstörténelmi tárgyainak illusztrációjával kiegészített nagyobb monographiámból beszolgáltatni.

A szóban forgó barlangokhoz is Karácsonyfalváról (Krecsunyesd) indulunk ki, s ha sorrendünket a legfelsőhöz kötjük: ott egy kised, alig 9 m. hosszú, de elől 7 m. magas üregre akadunk, melynek egyedtől említést érdemlő járulékat az idefészkelő sziklafecskék képezik. E körülmény is mutatja, mily magános, emberektől nem látogatott üreg ez.

Lejövet oly magasságban látjuk a második barlangot, a hova segítség nélkül nem juthatunk fel. Kötélhágesóval a magas falat megmászva, egy nagyobb szabásu barlangba érkezünk, melynek hátsó részeibe azonban csak guggoló helyzetben juthatunk el. Ez a rész gazdag cseppkövesedésekkel tűnik ki — s egy finom oszlopok halmozát mutató, felületén pikkelyes, hullámzatos redőket viselő stagmitcsoportot *oltárnak* nevez a nép, csodatevő erőt tulajdonítva a tövében képződő forrás vizének.

Az előrészben praehistoricus cserepekre, konyhahulladékokra vezetett az ásatás. Körömjí-benyomatok mellett, karczatos czirádák ékitik a rosszul iszapolt s még rosszabbul égetett földes-levelestörésű, a törési felületen quarcz-földpátdarabokat mutató cserepeket, melyeken a korong használata nem ismerhető fel. Mázul röthel és graphit szolgált. Kőeszközökből néhány jaspis-szilánkot találtam csupán; de a barlang nagy része még ásatlanul állván, ezután is remélhetünk efféléket. En ez érdekes cseppkőbarlangot, mely a mint látók, őstörténelmileg is figyelmet érdemel, az Akadémia természettudományi bizottságának ügybuzgó előadója: Eötvös Lóránd b. egyet. tanár úr tiszteletére báró Eötvös Lóránd barlangnak neveztem el.

A kőomlásos meredeken alább szállva, érkezünk egy igazi „Csűr-höz“. Ebbe felülről két párhuzamos kapu nyílik, s alsó tág portáljától jobbra még egy beomlott barlang társul mellé. Középen egy nagy terem képződik, honnan háromfelé nyerünk egyszerre kilátást. A nagy teremből észak-nyugatra egy keskeny ág hatol. Ásatásom az alsó kapunál vezetett eredményhez, hol a *graphitos* fekete és szépen kicsiszolt cserepek jönnek legtömegesebben elé. Ugyanilyeneket találni a szomszédos beomlott üregben.

A legalsó Csűr-höz ismét kötélhágesó segít fel. Ez is egy óriás

termet képez, melyet a főnyíláson kívül felülről egy kürtöszerű dolina, egy második kapu s egy 13 m. hosszú oldalág végén feltornyosuló dolina egészen nappali világításba hoznak.

Gazdag humusrétege alatt, pirosra pörkölt agyagban hevernek az ősember cserépkészítményei és háziállatainak esontdarabjai. Itt a pirosra festett agyag vas- (röthel) mázú cserepek uralkodnak. E szép barlangot a hunyadmegyei történelmi, régészeti, de a megye természeti viszonyaival is foglalkozó társulat nagytudományu elnökének: gróf Kuun Géza tiszteleti tagnak tiszteletére gr. Kuun Géza barlangnak kívánom elnevezni.

Végeredményül kimondhatom, hogy valamint a karácsonyfalvi Magurában kialakult barlangok, s nevezetesen a leleteinek bőségével első helyre sorolható Szabó József barlang (Balogu): úgy a boiczai Magura déli meredekjén megnyíló három alsó Csűr (Sure), nevezetesen a gróf Kuun Géza barlangja, az erre következő háromnyílású barlang s a fennebb található báró Eötvös Lőránd barlang mind a neolithkoru embernek szolgáltak lakóhelyül, s kiválóképen rendelkeznek mind amaz előnyökkel, melyeket az ősember, sziklatanyáinak kiválasztásánál, itt az Érczhegységben szem előtt tartott.

TIZENHARMADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. márczius 19.

HUNFALVY PÁL r. t. helyetteselnök elnöklése alatt.

77. *Zichy Antal* t. t. felolvassa *Csiky Gergely* l. tagnak, mint a gróf Teleki József-féle drámai pályázat bíráló bizottsága előadójának jelentését az 1884. évi pályázatról, a mely szerint a XIV. számú, „Parce pater“ jeligével ellátott, „Ovid“ című pályaműnek javasoltatik a jutalom kiadása. A jelentés így szól:

Tekintetes Akadémia!

A dicső emlékezetű gróf Teleki József alapítványából kitűzött pályadíjra az elmúlt évben vígjátékok pályáztak. A bíráló bizottság, mely *Zichy Antal* t. tag elnöklése alatt az Akadémia részéről *Arany László* és *Csiky Gergely* levelező tagokból s a Nemzeti színház részéről *Náday Ferencz* és *Vizváry Gyula* urakból állott, tizenöt pályaművet vett át bírálatra. E művek túlnyomó tömege oly darabokból áll, melyekben a drámaírói tehetség semmi nyomára sem lehet találni. Némelyiken meglátszik ugyan, hogy szerzője komoly igyekezettel fogott munkájához és erőlködésének legjavát igyekezett benne nyújtani; de ez mindössze igen csekély, s az eredmény kicsinysége siralmas arányban áll a törekvés nagyságá-

hoz. Az egyes jobb tulajdonságok, melyek e darabok szerzőiben általános írói tehetséget, vagy gondos dolgozást, vagy nemesebb törekvést sejtetnek, annál szembeszökőbbé teszik a specialis drámaírói tehetség hiányát. Némely darab olvasása után bámulattal kérddheti az ember, hogy ez az író, kinek ügyes és gördülékény verselése legalább is hosszabb írói gyakorlatra mutat, mikép írhatott ily képtelenséget, s hogyan képzelhetett oly színpadot, mely azt előadhatná? Így egyik pályaműnek, mely pedig csinos versekben van írva, hőse egy vörös orru hadnagy, kinek orra oly hosszú, hogy gallérján a csillagot nem láthatja tőle. E testi ferdesége miatt mindenki gúnyt űz belőle, még a leány is, a kit szeret. Kétségbeesésében a cseugetyűzsinórra akasztja magát (a színpadon), a cseugetyű természetesen megszólal, s a szobába rohan legénye. Mikor gazdáját a zsinóron látja, sokáig futkos fel és alá, össze-vissza beszélve mindenfélét, s ez alatt a hadnagy folytonosan lóg; de mivel még sem akarja kiadni lelkét, inasa ránczigálni kezdi lábánál fogva, erre a zsinór elszakad, a hadnagy földre zuhan és magához tér. A darab végén aztán párbajra száll egyik ellenségével, kinek kardja jó nagy darabot levág a hadnagy orrából (a színpadon), s ezzel őt mindenkorra boldoggá teszi, mert többé nem hosszú az orra.

Több más darabban is találtunk ügyes verselésre, rimelési gyakoriottságra; másokban néhány eltévedt ötletet és elmésséget, vagy egy-egy jobb alak vázát lehet feltalálni, de ez előnyök nem pótolják a lelemény szegénységét, a cselekvény gyöngeségét, a drámai jellemzés elégtelenségét, a drámaiság teljes hiányát. Szerzőik hálátlan munkát végeztek, s a bírálat részéről a legkiméletesebb eljárás, ha a névtelenség fátyolát borítja föléljük.

A tizenöt pályamű között csak öt van, melyről névszerint lehet szólni.

Ezek elseje „A civilizáció nyelve“, a francziáskodást gúnyolja, oly emberek mániáját, kik néhány hetet töltöttek Párisban, s haza térve, nyelvben, modorban, szokásokban a francziát akarják majmolni. Nem új, de nem is rossz vigjátéki tárgy, s ha a szerző a valódi komikus költő és emberismerő philosoph szemével tekint körül, bizonyára hálás anyagot találhatott volna a komikus feldolgozásra. E helyett azonban durva bohózatot írt, tele lélektani képtelenségekkel és hihetetlen helyzetekkel; satirája nem könnyű, csipős vessző, hanem nehéz bunkó, mely nem oda sujt, a hova czéloz; annyira igyekszik tréfás és mulattató lenni, hogy fárasztóvá és unalmassá válik; szinte úgy látszik, mintha az egész darabot csak azért írta volna, hogy néhány vaskos tréfáját elhelyezze. Bonyodalma és eszközei elavultak, de a kidolgozás technikai ügyessége fölemlítést érdemel.

Szintén bohózat-számba megy „A tudósok“ című pályamű. Egy svéd és egy magyar doktor alakjában az experimentálási mániát teszi neveltségessé, vaskos bohózati eszközökkel. A két doktor kísérletet akar tenni az ember megfagyasztásával, hogy majd századok múlva ébredjen fel, mint a sziklába szorult béka. Előbb egy kis kutyán tesznek kísérletet, aztán a magyar doktor saját unokahugát készül megfagyasztani, de szerencsére nem történik semmi nagyobb veszedelem. E pályamű nem annyira önmagáért, mint inkább szerzőjéért érdemel fölemlítést; mert a bohózatos ötletek ügyes alkalmazásának és bizonyos nyers komikai leleménynek mutatja jeleit, melyekből remélni lehet, hogy a szerző nagyobb gondnal és több ízléssel, sikerült bohózatot is írhat.

„Gróf Mária“. Széchy Mária és Weselényi Ferencz ismert kalandját adja elő, melyet irodalmunkban már többen feldolgoztak a színpad számára. A jelen

pályamű cselekvénye röviden ebből áll: Wesselényi álruhában, mint saját magának követe jelen meg az ostromlott Murányban. Itt Széchy Mária hugát, Évát, Illésházy nejét véli Máriának, a pánczélos öltözetről, melyet Éva azért öltött magára, hogy Máriát utánozza és durva férjének kedvét lelje. Wesselényi a vélt Máriától találkozót kér, levele Mária kezébe kerül s ez Kürthyné neve alatt elkíséri hugát az erdei találkozóra. Mária szenvedélyesen gyűlöli Wesselényit, mert ez hajdan eltiltotta tőle nejét, rossz hire miatt. Az erdei találkozón meglátja őt Wesselényi a vélt Mária mellett, és megvallja neki heves szerelmét; de Széchy Máriáról úgy beszél, hogy ily nőt, még ha szeretné is, rossz hire miatt nem tehetne hitvesévé. Mária felszólítja Wesselényit, hogy a vélt Széchy Máriától kérjen találkozót éjjel a murányi várban. Szíve már vonzódik a daliás vezérhez, de azok után, miket Máriáról mondott, nincs semmi reménye, s azért hívja Murányba, hogy, mint mondja, „legyen enyém — nem ő, de élete.“ A várbeli találkozón Wesselényi már megtudta Évától a valódi Széchy Mária kilétét. Mégis megjelent és ismétli szerelmi vallomását, és Mária egymásután megecáfolja ama vádakát, melyek miatt rossz híret költötte a világ. Wesselényin győz szerelme, de egyikük sem akar az általa védett ügytől elpártolni, s Mária beboesátja a várba sógorait, de az ablak felől berontanak Wesselényi emberei s Illésházyt és katonáit fogságba ejtve, elfoglalják a várat. Mária, bár meggyőződött már Rákóczy igazságtalanságáról, még sem akar meghódolni a királynak s vonakodik szegénységében elfogadni Wesselényi kezét; de ekkor levél érkezik a királytól, melyben Máriának adományozza Murányt s két más várat vele. E nemeslelkiség megtöri Mária ellenállását, meghódol a királynak és Wesselényi nejévé lesz. E darabot gondos kidolgozása és választékos, bár néhol magyartalan nyelve teszi említésre méltóvá. Az is elismerést érdemel, hogy a szerző a történeti színmű kissé elhanyagolt területe felé fordult. De nem találunk művében korfestő vonásokat; a történeti alakokat nem eleveníti meg a költői képzelem ereje; cselekvénye az expositióban elég élénk, de a bonyodalom színtelen és unalmas; a megoldás módja pedig ki nem elégítő, a mennyiben Mária hosszas és nem drámába való elbeszélései győzik meg Wesselényit ártatlanságáról és bírják arra, hogy nejévé tegye. Wesselényi már előbb is kinyilvánította, hogy szereti Máriát és hisz ártatlanságában, de hire miatt nem meri elvenni; ez a hír pedig ugyanaz marad, s a világ nyelvén Mária elbeszélései semmit sem változtatnak. A darab cselekvénye, különösen a második felvonásban, hol legerősebbnek kellene lennie, gyenge és lassan halad; a két főalak jellemzésében nincs semmi komikum, s a szerző egészen használatlanul hagyta a kínálkozó alkalmat, melyet a férfiaskodó és katonát játszó Mária alakja nyújtott volna a komikai jellemzés számára.

Az „*Udvarlók*“ című, prózában írt vígjáték már a tavalyi Teleki-pályázaton is megfordult, és akkor is némi figyelmet gerjesztett gondos nyelve, könnyű, sima dialogja által. Akkor címe „*Pálma kisasszony*“ volt; de úgy a régi, mint a mostani cím helyett inkább lehetne „*Örökség-vadászok*“-nak nevezni. Valóban az örökségre leső rokonok e vígjáték tulajdonképi hősei, s Pálma vagy a mostani kidolgozásban Leontin kisasszony pénze a cél, mely felé a rokonok kapzsisága mulatságos versenyfutást rendez. Gazdag Leontin milliomos vén leány, ki egy ifjúkori csalódás miatt pártában maradt. Testvérei, kik apjoknak más-más szegényebb házasságából származtak, és ezek gyermekei különféle fogásokkal, furfangokkal igyekeznek a gazdag rokon kegyét és pénzét megnyerni

és egymást lehetőleg befeketíteni előtte. A rokonokon kívül részt vesz az ostromban egy idegen is, sokkal több finomsággal és ügyességgel, mint a többi. Ez a pályázó Fekete Angyalka, az egyik Gazdagh gyermekeinek nevelőnője, ki anynyira tud Leontin kedvében járni, hogy csaknem nélkülözhetetlen lesz reá nézve, s titokban nőül véteti magát Leontin egyik unokaöcsésével. A kapzsi örökséglesőkkel szemben a nemes önzetlenséget két fiatal szerelmes képviseli: az első Gyula, Leontin egyik unokaöcsese, a másik Iza, Leontin mostoha testvérének, Klárának leánya. Gyula kedvence volt Leontinnak, de ez a szerelme megfosztja őt a gazdag nagynéni kegyétől, mert Klára volt éppen oka ifjúkori szerelmi csalódásának. Gyula kitagadása szabad utat nyit a többi rokon versengésének s többé-kevésbé ügyes sakkhuzásának, míg végre a kapzsiság felsül, és az önzetlenség erénye elnyeri méltó jutalmát.

A szerző hasznára fordította a tavalyi pályázaton hallott megjegyzéseket és igyekezett munkáját kijavítani, több tekintetben eredménnyel. Megrövidítette és három felvonásba huzta össze; ennek azonban most az a hátránya van, hogy a darab aránytalanná lett; az első felvonás, az expositió egymaga hosszabb, mint a többi rész együttvéve; ezen különben könnyen lehet segítni, mert az első felvonásban még most is annyi felesleges van, hogy felét bátran ki lehetne hagyni. Általában hibája a darabnak a hosszadalmasság. Ellenben elismerésre méltó a szerző törekvése a jellemzésre: igaz, hogy néha csak a törekvésnél marad, de még ez is öröndetes jelenség e pályázaton, melynek legtöbb művében árnyéka sem található hasonló törekvésnek. A kapzsi rokonok mindegyikét egyéni vonásokkal igyekszik kidomborítani s egymástól megkülönböztetni, és ennek megfelelőleg válogatja az eszközöket, melyeket mindegyiknek kezébe ad. Leontin jellemzése valamivel sikerültebb, mint az előbbi kidolgozásban Palma kisasszonyé. Látjuk benne az alappában jó, de elkényeztetett, szeszélyes, ingadozó vén leányt; de alakja még most is inkább csak vázlat, mint befejezett kép, s az odavetett vonásokból lehet látni, hogy több gondnal vagy nagyobb erővel valódi komikus jellemet lehetett volna belőlök formálni. Az örökséglesők rajzában túlyomóak a visszataszító színek: a szerző ugyan igyekezett enyhítésül komikus vonásokat keverni köztük, de ez nem mindig sikerül, nem különösen Gazdagh Farkasnál, ki saját fiait is megakarja csalni és nővérét csak mint cselédet fogadja házába. A rokonszenvesebb alakok egészen a háttérben maradnak s csak a darab végén jelennek meg átvenni az erény jutalmát. A darab cselekvénye, kivált eleinte igen lassan halad s csaknem elvész a tömördek szóbeszédben. Az ismétlések néhol egyhanguvá teszik; majd meg úgy élökre vannak állítva a helyzetek, hogy hihetlenekké lesznek. Lehetetlen elhinni, hogy az ideges, türelmetlen és kíméletlen Leontin úgy eltűrje Mártha zsarnokságát, midőn erővel betegnek deklarálja, ágyba fekteti s megfosztja a levegőtől, napfénytől és kedvenc szokásaitól. Az a csel-fogás, melylyel Leontin Orbánt kipróbálja, szegénynek mondván magát, nagyon elavult vígjátéki eszköz; pedig itt kétszer is alkalmazza, s el nem képzelhető, hogy oly furfangos emberek, mint Orbán és Gábor, sőt még a közjegyző is lépre menjenek, holott a mai világban nem oly könnyű dolog egy millió forintnyi vagyont ellopni, hogy a károsult még keresni se akarja a tolvajt. Minden jó tulajdonsága mellett még sokat kellene a darabon javítani, hogy sikeres színpadi előadásra alkalmas legyen.

A pályázat legelfogadhatóbb darabja „*Orid*“. Ennek van komikus alapsz-

méje, mely a cselekvényben kidomborodik, és drámai alakban lép szemünk elé. Augustus császár rendeletekkel akarja a jó erkölcsöket fentartani, és irott törvényekkel parancsolja meg alattvalóinak, hogy erényesek legyenek. De utóléri a komikai nemesis; épen azok, kikben legjobban bízik, saját családjá és udvara vétének legtöbbet törvénye ellen, sőt végre önmaga is hibás lesz abban, a mit rendelettel tiltott el másoknak. Meggyőződik, hogy új törvénye, a „lex maritandis ordinibus“ nemcsak a népet lázítja fel, hanem saját udvara törődik vele legkevesebbet, és ő maga legelső gyöngye pillanatában megfélelkezik róla. Ez az új törvény különösen nagy zavarba hozza Ovidot, mert többek között azt is magában foglalja, hogy a császár több házassági frigyet fel nem bont, sőt teljes hatalmával örködni fog, hogy minden kötött frigy változatlanul, szentesítve, épségben maradjon. Ezzel a fiatal költőnek egész életboldogsága tönkre van téve, mert atyja kényszerítésére nőül kellett vennie egy ötven éves vén asszonyt, és csak a császár hatalma oldhatná föl e frigyet, mely elviselhetetlen láncz gyanánt nehezedik rá, kivált mióta föltalálta költészetének eszményét, a kit szeret, s a kinek megnyerte szerelmét. Fel akarja lázítani a népet, hogy a császárt rendeletének visszavonására kényszerítse; midőn a véletlen egy könnyebb és szerencsésebb fegyvert ad kezébe. Augustus éjjel, álruhában, Maecenas kíséretében Róma utcáin járkal, nem azért, mint gondolni lehetne, hogy saját szemével lássa törvényének üldvös eredményét, hanem szerelmi kaland után jár: el akarja raboltatni Daphnét, egy köztársasági érzelmű római polgár Galena szép leányát. A szolgálatkész Maecenas kedvét akarja tenni urának — s talán egy küssé ad absurdum vezetni edictumok erkölcsbiróságát; elfogattja Galenát, kinek ismert republicanismusa jó üriügyil szolgál, s aztán felkeresve Daphnét, a kétségbeesett leánynak tudtára adja, hogy csak úgy mentheti meg atyja életét, ha az érte küldött gyaloghinton a császári palotába Augustus elé viteti magát. Ezt az alkalmat ragadja meg Ovid, kinek barátja, Propertius, szerelmes a szép leányba. Daphne öltönyében, fátyolozottan önmagát viteti a palotába, hol — tudja — egyedül fog a császárral találkozni.

Kezében vannak már az eszközök, melyekkel fel fogja nyitni a császár szemét. Mialatt az elfogott Galena házában időzött, kezébe jutott a császárné egy meghívása Galena számára, melylyel ezt és több köztársasági érzelmű barátját Tiburba hívta titkos tanácskozásra. És itt a szerző ügyesen egybefűzi Ovid szerelmi ügyét egy udvari eselszövényvel. Augustus második neje, Livia ármánykodik, hogy Claudiustól való fiát, Tiberiust illesse Augustus trónjára. E czélból megnyeri az udvari embereket, sőt a köztársasági párttal is kaczerkodik. Legelső feladatának tartja összeházasítani fiát Juliával, Augustus első házasságabeli leányával, és azért el akar távolítani az udvartól mindenkit, ki közte és a császár szíve között állna. Ez ármánykodásának esik áldozatul az ártatlan Maya, Augustus törvénytelen leánya, kit bevádol a császár előtt, hogy éjjel kedvesével találkozott a palotában. Az ünérzetes leány nem tagadja szerelmét, de hiába védi ártatlanságát; a császár el van keseredve, fel van böszülve, hogy épen legkedvesebb gyermekét, szívének kedvenczét kell legelőször bűnösnek találnia új törvénye ellen. Példát akar mutatni és száműzi leányát. A titkos szerető pedig, kiért Maya apja haragját szenved, nem más, mint Ovid. Érette kívánt elválni ráerőszakolt nejétől, s most már kettős oka van a császárt meggyőzni törvénye helytelenségéről és ennek visszavonására birni: meg kell nyernie a szeretett leány

kezét s visszaadnia neki atyja szeretetét. És ezt a czélját el is éri, mintán a császárt titkon Tiburba vezeti és ott több bonyodalmas és mulatságos jeleneten keresztül tanújává teszi ama eselszövényeknek, melyek becsülete és trónja ellen törnek. Augustus fokról fokra kiábrándul, s miután meggyőződik, hogy erkölcsi törvényét legkevesebbé udvara tartja meg, sőt titkon saját lelkiismerete is megpirítja, visszavonja a „lex maritandis“-t s ismét megengedi a házasságok felbontását. Ovid megszabadul gyűlölt igájától és boldog lesz Maya szerelmében.

Kétségkívül vannak e darabnak is jelentékeny hibái. Ide tartozik mindenekelőtt a szerzőnek ama gondatlansága, hogy a megtámadott császári törvényben nem tétet személyei által különbséget azon részek között, melyek általában az erkölcsi tisztaságot parancsolják, és azok közt, melyek a házasságok felbontását tiltják el. Így a törvény ellen lázongó nép, s köztük maga a darab hőse, oly színben tűnhetik fel, mintha az erkölcstelenséget, korhelységet, kicsapongást, szabad szerelmet proklamálnák, s mivel az eredmény nekik ad igazat, a darabra ledér hangulat színét vonhatná. Pedig ez nem volt és nem lehetett a szerző szándéka, mert a darab egész cselekvénye a házassági felbontás körül forog, és a hős minden törekvése csak a törvénynek ezt a kérdést illető része ellen irányul; csupán ott van a hiba, hogy a kiütélem megindulásánál, a szavakban nem történik a kellő megkülönböztetés. Ez azonban, a mily nagy hiba, épen olyan könnyen lehet néhány tollvonással, egy-két mondat korrektebb fogalmazásával segíteni rajta. Kifogásolni lehet még e darabban a történeti érzék hiányát, mely kivált Augustus és Maecenas szerepeltetésében mutatkozik; a bonyodalom némely fordulatának valótlán színű voltát, néhány eszközének elavultságát, és az aránytalanságot az expositió és a darab többi része között.

De vannak figyelemre méltó erényei is. A komikus eszmét, melyet alapul vett, következetesen kifejti, végig vezeti az egész darabon és a legtarkább bonyodalmak között sem téveszti szeme elől. Az érdekességet folytonosan tudja fejleszteni és sehol sem válik unalmassá. Van több, eleven színekkel festett, rokonszenves vagy mulattató alakja, mint Ovid, Maya, Caius Papirius, Truncus és mások. Nyelve mindenütt költői, verselése művészi magaslaton áll, és néhány könnyű módosítással a színpadon is megállná helyét. A bizottság ezt a pályaművet tartotta viszonylag legjobbnak versenytársai között; két bíráló azonban alkalmazandónak vélte az Ügyrend 134. §-át; de a többség, bár e műnek szintén csak aránylagos becsét tulajdonít, a jelen esetben nem tartja szükségesnek a nevezett paragrafus alkalmazását. A bíráló bizottság tehát arra kéri a tekintetes Akadémiát, hogy a jeligés levelet felbontva, a jutalmat a 14. számú, „Parce pater“ jeligéjű „Ovid“ című vígjátékna kiadni méltóztassék.

A bizottság javaslata elfogadtván, a jutalom a XIV. számú „Ovid“ című és „Parce pater“ jeligével ellátott pályaműnek odaitéltetik. Felbontatván a jeligés levél, abból mint szerzőnek, Somló Sándornak neve tünt elő.

78. Helyettes elnök úr fölkéri Pesty Frigyes r. t. és Kováts Gyula l. tagot hogy a jutalmat nem nyert pályaművek jeligés leveleit égessék el.

A kiküldött tagok még az ülés folyamán jelentik, hogy megbízásukban eljárak.

TIZENNEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. márczius 23.

SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök helyettes elnöklése alatt.

80. *Trefort Ágoston* tiszteleti t. felolvassa emlékbeszédet Thiers L. Adolf kiáltag fölött.

Az Emlékbeszédek során kiadatik.

81. *Beöthy Zsolt* r. t. felolvassa a Farkas-Raskó-pályázatra beérkezett pályamunkák megbirálására kiküldött bizottság jelentését, mely így szól:

A Farkas-Raskó alapítványból száz forint jutalom volt kitűzve hazafias költeményre, mely lehet himnusz, óda, elégia, dal, ballada, beszélyke, tanköltemény vagy szatíra. Érkezett két királyhymnusz, kilencz dal, tizenegy elbeszélő költemény s tizenhárom óda és elégia, összesen harminczöt pályamunka. A bíráló bizottság tagjai voltak: Gyulai Pál rendes tag, Vadnai Károly lev. tag és alulírott előadó.

A pályázat a hazafias érzés költői kifejezését kívánta a lírai vagy kisebb epikai fajok bármelyikében. Költeményeket, melyek akár az érzés közvetlenül nyilatkozásával, akár valamely emelő példában a haza eszméjét ünneplik; a hazafiság képét mutatják föl vagy egyenesen, vagy a szatíra tükréről visszaverődve. A pályahirdetés elég versenyzőt csalt a sorompók közé, s ha annak daczára eredménytelenségét kell jelenteniünk, csak új bizonyosságát láthatjuk benne a régi igazságnak, hogy minden költői alkotás sikere kiváló mértékben az érzés erejétől és igazságától függ. Lanyhaság, zavarosság, affectatio az érzésben és felfogásban hamissá és bágyadtta teszi a kifejezés hangját is, mesterkéltté és hatástalanná az egész alkotást. A mit Cicero a szónoknak mondott, a költőnek is szól: *Nec unquam is, qui audiret, incenderetur, nisi ardens ad eum perveniret oratio.* Lehet-e lelkesíteni lelkesedés nélkül?

Öntudatosan vagy öntudatlanul, erre a lehetetlen feladatra vállalkozott a pályázók legnagyobb része. Igazi lelkesedés nélkül akarnak lelkesíteni. A mint verseikben a hazafiság megjelenik, vagy nagyon alatt jár, s nem képes sem az eszme magaslátára, sem az érzés hevére emelkedni, vagy ha erősebbnek látszik is, és fentebb hangot üt meg, az inkább kong mint zeng, inkább közkeletű frázisokra, mint a szív őszinte megnyilatkozására emlékeztet. A régi általánosságok, ismételve csak, de nem érezve át igazán. Sok „haza-puffogatás“, a világító és melegítő láng felvillanása nélkül. A hazaszeretet eszméjének kimeríthetetlen gazdag tartalma, melylyel nemzeti életünk különböző feladataira oly hatásosan vonatkozhatnék a költői felfogás és érzés, kiaknázatlan marad. A mily fogyatékosak eszme és érzés dolgában, költői megalkotásra, kifejezésre is csak olyanok. Gyarló szerkezet és gyarló verselés, ha nem teljes készületlenség: úgy a lírai, mint az epikai pályaművekben. Az utóbbiak között van olyan is, a melynek egyáltalában semmi hazafias vonatkozása nincs, ha csak azt nem tartotta szerzője hazafias tettnek, hogy verset írt. Elhnyjtot és költőietlen krónikák, zavaros és lapos balladák, érthetetlen és naiv rhapsodiák.

Összesen három költeményt találtunk, mely legalább említésre méltó. Az egyik a *Dobó leánya* című ballada (j. i.: Asszonyai Egervárnak), mely elég jól, könnyedén folyik, bár minden költőibb szín és lendület nélkül. Szerkezete is kerek. De cselekvénye nagyon ingatag alapon épült: az Egert vívó török szultán a legszebb magyar leányt kéreti három napra, az űrség szabad elvonulásának díjában. A várostrom fölizgatott szenvedélyei közben ez a kívánság, komoly fel-tételnek, a milyenül elő van adva, legalább is valótlanszínű. Az egész költemény csak Dobó leányának adomás csattanójú felelete kedvéért látszik írva, s tartalma könnyűségével, költői hatásának egy tréfában tetőzésével: nem igen válik be „hazafias költeménynek”. — *Levél Kossuth Lajoshoz* (j. i. Szabadság) hosszabb elégia, mely nagyobb technikai készséggel, némi költői színnel válik ki társai közül. Az érzés, melyet kifejez, a merengő, emlékező, remélő honfibánat. Egy-egy részlete az igaz érzés hangjával hat ráuk. Különösen első felében vannak sikerült strófái; de az egész nagyon egyenetlen és elnyújtott, s épen a forradalom képeiben és emlékei közt, a hol az íznek és képzeletnek nagyobb hevületét várnók. erőltetetté és lapossá lesz. — Végül az *Ezer év után* címűnek (j. i. Neked élni kell, óh hon) alapgondolata egy költői metaphora. A magyar népet ezer év előtt, mint a futó homokot, verte ide a népvándorlás szele; itt összetartott, a homokdombból kőfal lett, mert megvédelmezte Európát; e szerepe be van töltve, a sziklán tenyészetnek, a műveltség tenyészetének, kell sarjadnia, s magjait, esirait elhíntenie kelet pusztaságaiba. E képet színezi ki a költemény, tiszta felfogással, ép érzéssel s nem ügyetlen szerkezettel. De annál kevesebb költőiséggel. A költői képzelet elevensége, a költői érzés heve s a költői kifejezés szépsége egyaránt hiányzanak belőle.

Mindezek alapján, a bizottság egyhangú megállapodásával, azt a javaslatot van szerencsém a tekintetes Akadémia elé terjeszteni, hogy a Farkas-Raskó jutalmat ez alkalommal ne méltóztassék kiadni. Budapesten, 1885. márczius 22. Beöthy Zsolt, előadó.

A bizottság javaslata elfogadtatván, az Ügyrend 108. §-a 4. pontja értelmében a jutalom ki nem adása határoztatik.

82. Elnök fölkéri Szász Károly és P. Thewrewk Emil rendes tagokat a pályaművek jeligés leveleinek elégetésére.

A mi az ülés folyamán megtörtént.

83. Főtitkár bejelenti Say Mórész levelező t. márczius 11-én bekövetkezett ellunytát.

Az Akadémia ezen veszteség fölött fájdalmas részvétét kifejezve, a III. osztályt fölhívja, hogy az emlékbeszéd megtartásáról gondoskodjék.

84. Olvasztatik a m. kir. belügyminiszter úrnak márczius 5-én kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy fölterjesztése következtében az összes törvényhatóságokhoz az újabb országgyűlések történetét illető iratok kinyomozása tárgyában rendeletet bocsátott ki.

Köszönettel tudomásul vétetik.

85. Bemutattatik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak febr. 21-én kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy a porosz királyi ház miniszteriuma, a porosz királyi ház levéltárában őrzött magyar történelmi érdekű iratok lemásolására az engedélyt megadta.

Örvendetes tudomásul vétetik.

86. A II. osztály jelenti, hogy márczius 6-iki ülésében a következő indítvány terjesztetett elő: Az osztály csak oly folyóiratokat és időszaki közleményeket segélyezzen, a melyek legalább egy év óta fönállanak; a segélyt kérelmező folyóiratok szerkesztői folyamodásukat az utolsó évfolyam mellékletével, legkésőbb október 1-ig, az osztálytitkárhoz nyújtásák be; az osztály a folyamodásokat, mellékleteikkel, véleményadás végett egy-egy tagnak adja ki; segélyezésben csakis oly vállalatokat lehessen részesíteni, melyek valóságos szükséget pótolnak, és a tudomány színvonalán állanak. A II. osztály az indítványban ajánlott eljárást helyeselte, de mivel az a többi osztályokat is érdekli, egyöntetű eljárás megállapítása végett az indítványt az Akadémia elé terjeszti.

Az összes ülés az indítványt az I. és III. osztályhoz teszi át.

87. Bemutattatnak a bajai, brassai, csiksomlyói és pécsi főgymnasium, valamint a budapesti VIII. kerületi főreáliskola köszönikiratai az akadémiai kiadványok megküldésére vonatkozó határozatért.

Tudomásul vétetnek.

88. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdáktól beérkezett ajándék-, csere és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadványai, ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Calcutta.</i>	<i>Asiatic Society of Bengal.</i> a) Proceedings. 1884. No. 7. 8. 9. 10. b) Journal. Vol. LII. Part. II. Titl-page LIII. Part. I. No. 2. LIII. Part. II. No. 2. c) Bibliotheca Indica. New Ser. 511 és 518—527.
<i>Christiania.</i>	<i>Egyetem.</i> a) Fortegnelse i Aarene 1880—1881; b) Norske Oldsager; c) Norske Forlevninger, 1—5. H.; d) Universitetets Samling af Nordiske Oldsager. 1878; e) Myndtfundet fra Graeslidi Thydalen; f) Rune indskriften; g) Forhandlinger, 1879—1882; h) Skrifter 1879; i) Kirkenhistorische Anecdota. I.; k) S. Laache. Die Anämie und Universitäts prgr.; l) Enumeratio insectorum norvegicorum. Fasc. V. Part. 1.; m) Krystallographisk-Chemiske Undersogelser; n) Études sur les mouvements de l'atmosphère. XII. Partie.
<i>Edinburg.</i>	<i>Egyetem.</i> a) Address to the Students; b) Record of the Tercentenary Festival of the University.
<i>Genève.</i>	<i>Société de Physique et d'Histoire Naturelle.</i> Mémoires. Tome XXVIII. Seconde Partie.
<i>Königsberg.</i>	<i>Physikalisch-ökonomische Gesellschaft.</i> Schriften. XXIV. Jahrg. II. Abth.
<i>Kopenhága.</i>	<i>Société R. des Antiquaires du Nord.</i> Aarborger. 1884. 4. H.
<i>Liège.</i>	<i>Institut Archéologique Liégeois.</i> Bulletin. T. XVIII. L. 1.
<i>London.</i>	<i>R. Geographical Society.</i> Proceedings. V. VII. No. 3.
"	<i>R. Microscopical Society.</i> Journal. V. V. P. 1.
<i>Meckl.-Schwerin.</i>	<i>Verein für meckl. Geschichte und Alterthumskunde.</i> Mecklenburg. Urkundenbuch. XIII. (1351—1355.)
<i>New-York.</i>	<i>American Geographical Society.</i> Bulletin. 1884. No. 3.
"	<i>Academy of Sciences.</i> Transactions. V. I. No. 6. 7. 8.
<i>Riga.</i>	<i>Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostsee-</i>

- provinzen Russlands.* a) Mittheilungen. XIII. 3. II. b) Sitzungsberichte. 1882 und 1883. c) Die Livländer auf auswärtigen Universitäten. Erste Serie.
- Róma.* *Accademia dei Lincei.* Rendiconti. Vol. I. F. 5. 6.
- " *Olasz kormány.* a) Statistica dell' istruzione secondaria e superiore per l'anno Scolast. 1882—83. Introduzione. b) Popolazione. 1865—83.
- Venezia.* *Istituto Veneto.* Atti T. I. Ser. VI. Disp. 4—10. T. II. T. VI. Disp. 1. 2.

-
- K. Akademie d. Wissensch. *Bécs.* a) Anzeiger. 1885. Nr. 3. 4. 5. b) Sitzungsberichte. Philos. histor. Bd. CIV. 1—2. CV. 1—3. CVI. 1. 2. — Math. naturw. I. Abth. 1883. No. 6—10. 1884. 1—5. — II. Abth. 1883. No. 6—10. 1884. 1—5. — III. Abth. 1883. No. 4—10. 1884. 1. 2. c) Denkschriften. Philos. Histor. Bd. XXXIV. — Math. naturw. Bd. XLVII. d) Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. Bd. LXV. 1. 2. e) Fontes rerum Austriacarum. Abth. II. Bd. XLIII. f) Almanach. 1884.
- K. k. Geolog. Reichsanstalt. *Bécs.* a) Verhandlungen. 1884. No. 18 és borítéklap. 1885. No. 1. 2. b) Beiträge zur Kenntniss d. Flora d. Vorwelt. Bd. II.
- Alterthums-Verein. *Bécs.* Berichte u. Mittheilungen. B. XIII. 1. H.
- Egyetem. *Bécs.* Reden für das Schuljahr 1884/85.
- Museum des Königreiches Böhmen. *Prága.* a) Verzeichniss d. Museums d. Königr. Böhmen. 1885. b) Vortrag d. Geschäftsleiters. 1884. c) Časopis Musea Království Českého. 1884. LVIII. 2. 3—4. LIX. 1. d) Panátky Archaeologické a mistopisné. Dílu XII. 9. 10. 11—12.
- K. k. Deutsche Carl - Ferdinands - Universität. *Prága.* Ordnung d. Vorlesungen. 1885. Sommersemester.

-
- Főváros statisztikai hivatala. Budapest. Die Kindersterblichkeit in Budapest von 1876—1881.
- Magyar földrajzi társaság. Budapest. Földrajzi Közlemények. XIII. 1. 2.
- Az országos m. kir. stat. hivatal. Budapest. a) Évkönyv XII. évf. 2. és 8. füz. b) Magyarország. áruforgalma Ausztriával és más országokkal. XI. füz.
- Belügyminisztérium. Budapest. a) Rendeletek Tára. 1885. 1. füz. b) Irományok. Napló. Jegyzőkönyv.
- Vall. és közoktatásügyi minisztérium. Budapest. Zeitschrift des k. sächsischen statist. Bureaus. XXX. Jahrg. H. 1. 2.
- Földművelés, ipar és keresk. minisztérium. Budapest. Jelentése a kulturmérnököknek a talajjavítások terén 1884-ben tett intézkedésekről.
- Magyar jogászegylet. Budapest. Értekezések. XXI. XXII.
- Magy. kir. földtani intézet. Budapest. Földtani közlemények. XV. 1—2.
- Verein für Siebenbürgische Landeskunde. Nagyszeben. Archiv. Neue Folge. XIX. Bd. 3. H.
- Érseki hivatal. Kalocsa. Schematismus Cleri. 1885.
- Püspöki hivatal. Nagyvárad. A váradi püspökség története. III. köt.

II. M a g á n o s o k t ó l :

Körösi József. *a)* Ueber den Einfluss der Wohlhabenheit und der Wohnverhältnisse auf die Sterblichkeit.

b) Die Kindersterblichkeit in Budapest 1876—1881.

Kánitz Á. Kolozsvár. Magyar növénytani lapok. VIII. évf.

É. Dupont. Bruxelles. La chronologie Géologique.

Chevalier L. A. Huguet-Latour. Montreal. *a)* Les noces d'or de la Société de St. Vincent de Paul. *b)* British Association. August. 1884. *c)* Canadian Antiquarian. Vol. X. No. 4. *d)* Rapport du Comité. *e)* Annuaire de Ville-Marie. Première Partie. 417—440 lap. *f)* Supplement a l'Édition de 1884 (233—272. lap) 273—312 lap.

M. Berthelot. Paris. Les origines de l'Alchimie.

Dr. Emil Czyrański. Krakau. Chemisch-Physische Theorie.

Dr. Fraknói Vilmos. Jana Kachanowskiego dzieła. Wszystkie. T. II.

Peitler Antal József püspök. Vác. Schematismus Cleri dioecesis Vacensis. Pro 1885. *Két példány.*

Káplány Géza. Erzsébetváros. Telekkönyvi reformok. (*Budapestén.*)

Gelléri Mór. Budapest. A kiállítások története. *Két példány.*

Dr. Kofrányi Adolf. Gräfenberg. A gräfenbergi (hideg) vizgyógymód.

Nagy Sándor. Életismeret.

Alfons Huber. Innsbruck. Die Gefangenennahme der Königinnen Elisabeth und Maria von Ungarn.

III. N y o m d á k.

Gör.-kath. Seminarium nyomdája. *Balázsfalva.* Manuala de Stilistica.

Ev. ref. főtanodai nyomda. *Marosvásárhely.* Bem-album.

S. Filtsch nyomdája. *a)* Nagy-Szeben. Archiv des Vereines für Siebenb. Landeskunde. XIX. B. 3. H. *b)* Beamten-Zeitung. 1885. No. 5.

Skarnitzel F. nyomdája. *Szokolca.* *a)* Příhody a dobrodružství. *b)* Zsiwotopis swatych Apostolu etc.

Athenaeum részv. társ. nyomdája. *Budapest.* *a)* Történelmi Tár. 1884. 4. f. 1885.

1. füz. *b)* Kir. József-műegyetem szakoszt. órarend. 1884/5, 1. félév. *c)* Komáromy A. Br. Berényi Gy. élete. *d)* Posztkiszli-naptár 1885. *e)* Ossip Schubin: Becsület. Ford. br. O—y. *f)* Szt. István-társulat naptára 1885. *g)* Láng és Jekelfalussy: Magyarország népességi statisztikája. *h)* Dömötör: Művész-naptár 1885-re. *i)* Petőfi összes költeményei. *k)* Apáthy: Anyagi és alaki váltójog. I—II. *l)* Pulszky Á. A jog és állambölcsészet alaptanai. *m)* Magyar tanügy. Új folyam. II. év. 8. 9. 10. füz. *n)* Magyar zsidó szemle. 1884. 8. 9. 10. 1885. 1. 2. *o)* Tájékoztató és egyházművészeti lap. 1884. 9—12. 1885. 1. sz. *p)* A mindenkor kész számító. IX. kiad. *r)* Plautus vígjátékai. Ford. Csiky G. III. és IV. köt. *s)* Beszédek a József-műegyetem 1884/5 tanév megnyitásakor. *t)* Századok. XVIII. évf. 8—10. XIX. évf. 1.

u) Gazd. zsebnaptár 1885. évre. *v)* 1884-ik évi országgy. törvények. *x)* A kincs. Ford. Csiky. *y)* Hajnóczy: Alkotmánytan. *z)* Kiskatekizmus. 1885. — Széll Farkas: Egy XVI. századi Codex históriás énekei. —

Csiky G. Buborékok. — Ugyanaz. Nora. — II. III. és IV. olvasókönyv. Szerk. Bárány J. — Schmid Krist. ifj. iratai. VI. kiad. I—X. köt. — Házi könyvtár. XLVIII. XLIX. — Az arany borju. Angolból Zichy C. I. II. III. — Paedagog. Encyclop. 8—12. füz. — Orvosok zsebnaptára 1885-re. — Történeti kézikönyvek. XI. — Népoktatási törvények és rendeletek tára. 1884. — Magyar gazdák évkönyve. 1885. — Az italmérési jog gyakorlata. 1884. — Tretia Citanka. Bárány J.-tól. — A foglyok. Ford. Csiky. — Thun Alfonz: A nihilisták. — Az országos kaszinó évi jelentése 1884. — Az Athen. nagy képes naptára 1885. — Az osztr. ált. polg. törv.-könyv. — Tolnay Lajos: Dániel pap lesz. — Az orsz. kaszinó alapszabályai. — Delectus Seminarum. — Justus: Birói függetlenség. — A m. királyság föld-irata. — Freeskay: A kádárság. — Gr. Batthyány G.: A növények alakulásáról. — Tormay B. Nádudvari uram vasárnapi beszélgetései. — A győr-sopron-ebenfurti vasút alapszabályai; ugyanazok németül. — A tananyag leszállítása a népiskolákban. — Greguss: Természettan. VII. kiad. — Magyar gyógyszerkönyv. 1884. — Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. IV. évf. jan.—jún. — Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. (Magyar és német szöveg.) 1884. 6—10 füz. — Magyar statiszt. Évkönyv. XI. évf. 8. füz. XII. évf. 2. 8. 11. füz. XIII. évf. 9. füz. — Magyar statist. Évkönyv, magyar és német szöveg. XI. évf. 8. füz. XII. évf. 2. 8. 11. füz. XIII. évf. 9. füz.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

Értesítő. 1885. 1. sz.

Társad. Érték. VII. k. 8. sz.

Ábel: A bátfai szt. Egyed temploma könyvtárának története.

König: A másodrendű és két független változót tartalmazó parciális differenciál-egyenletek elmélete.

Mathem. Érték. XI. k. 9. sz.

Szabó Károly: Régi magyar könyvtár. II. köt.

A könyvtárban helyeztetnek el.

HARMADIK IGAZGATÓSÁGI ÜLÉS.

1885. márczius 29.

PAULER TIVADAR akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

28. Olvastatik az Akadémia 1884. évi számadásainak megvizsgálására kinevezett bizottság jelentése, mely szerint a számadásokat pontosan vezetetteknek, egyes tételeit az intézet könyveivel és az ott létező iratokkal teljesen egyezőknek, a pénztárban elhelyezett értékpapirokat pedig a legnagyobb rendben találta.

Az Igazgató Tanács örömmel veszi tudomásul, hogy a Magyar Földhitelintézet az Akadémia vagyonát és számadásait, mint az előtt, úgy a mult évben is, lelkiismeretes pontossággal és elismerésre méltó buzgósággal kezelte. Ezért az intézetnek legőszintébb köszönetét fejezi ki; az 1884. évi számadásokra nézve a felmentést a jelen jegyzőkönyv kivonatában kiadatni határozza és Trebitsch

Ignác földhitelintézeti főkönyvvezető úrnak fáradlozásaiért, köszönete nyilvánítása mellett, százhusz arany tiszteletdíjat utalványoz.

29. Főtítkár jelenti, hogy a Bük László által az Akadémianak adományozott tótii erdőbirtokon, a három ajánlattevő között, az árverés nem volt létesíthető, mivel kettő kijelentette, hogy az árverésben részt nem vesz, és a már ajánlott vételárnál nagyobb összeget nem ígérhet.

Az Igazgató Tanács a tótii erdőbirtoknak a legmagasabb vételárt ajánló Altmann Ignác részére eladását, a 7500 forintnyi összegnek azonnal készpénzben lefizetése mellett, elhatározza. A kifizetendő vételárból az Akadémia alapjának meg fognak téríttetni a tótii erdőbirtokra adó és költség czimén ekkorig kifizetett összegek; a fennmaradó összeg pedig, mint Bük László alapítványa külön fog kezeltetni, hogy jövedelme maga idején az Akadémia rendelkezése szerint, az alapító oklevélben kijelölt történettudományi célra fordíttassék.

30. Az építési bizottság jelenti, hogy a házgondnok nyugdíjazása következtében a házgondnoki teendők ideiglenes vitelére az Akadémia másodelnöke által az Akadémia ügyésze kéretett föl, a ki arra készséggel vállalkozott. A bizottság javasolja, hogy az Igazgató Tanács az ügyészt ezen működésének folytatására kérje föl.

Az Igazgató Tanács a gondnoki teendők ideiglenes vitelére, az Akadémia ügyészt egyelőre egy esztendő tartamára fölkéri, és e czimen 500 forint évi tiszteletdíjat ajánl meg. Egyúttal elhatározza, hogy a gondnoki lakás május 1-től fogva bérbeadjassék.

31. Bemutattnak Discher József fiai költségvetései, az Akadémia palotájában és bérházában tervezett javítási munkálatok tárgyában.

Az Igazgató Tanács az építési bizottság javaslatára elhatározza, hogy:

A palota udvaraiban a homlokzatok helyreállítása (3350 frt 4 kr), a palota fedelén a palatető kijavítása (81 frt), a palotában a párkányzatoknak horgonylemezzel befödése (380 frt 60 kr); a bérházban az útezai és udvari homlokzatok helyreállítása (3630 frt 50 kr.) ugyanott az összes ajtók és ablakok bemázolása (2099 frt 50 kr.) az ajánlattevő czégre bizatik; olyképen, hogy a munkálatok gondos és lelkiismeretes teljesítésére az Akadémia felügyeljen; azok teljesítése után pedig (a bemázolandó ablakokra nézve a befüggesztést megelőzőleg) a colaudírozás a később kijelölendő szakértő által eszközöltessék. A palota pincéjének jókarba helyezését az Igazgató Tanács akkorra halasztja, a mikor megfelelő bérleti ajánlat fog tétetni; a bérházban a csatornarendszer átalakítását mellőzi. Az elfogadott munkálatokra igényelt összeg az Akadémia alapjából fog előlegeztetni és évi ezer forintos részletekben törlesztetni.

32. Olvassatik az akadémiai nagyobb alapítók emlékének megörökítése tárgyában kiküldött bizottság jelentése.

Ezen jelentés alapján az Igazgató Tanács a következőkben állapodik meg: Az Igazgató Tanács kíváncsinosnak tartja, hogy azoknak, a kik nagyobb összegekkel járultak az Akadémia alapjához, emléke az Akadémia palotájában külső jellel megörökíttessék; a mi által az Akadémia köteles kegyeletének adóját rója le, és egyszersmind másokat is a nemes példák utánzására serkent.

Határozza, hogy

a) a palota oszlopcsarnokában alkalmaztassanak diszes bronzlapok, a me-

lyekre chronologicus sorrendben mindazoknak nevei bevésűnek, a kik legalább három ezer forintot áldoztak az Akadémia céljaira ;

b) a palota olvasó- vagy elnöki termeiben azoknak arczképei helyeztetnek el, a kik részint mint a legelső alapítók az Akadémia létesítésének dicsőségében gróf Széchenyi Istvánnal osztoztak ; részint nagy összegekkel járulva az Akadémia alapjához, munkásságának kiterjesztését lehetővé tették.

c) évenként egy-egy ilyen arczkép készíttetik. És pedig mindenekelőtt az első négy alapító közül kettőnek (gróf Széchenyi Istváné és gróf Károlyi Györgyé már régóta disztívén az Akadémia termeit) u. m. gróf Andrássy Györgynek és Vay Ábrahámnak arczképei. A későbbi nagy alapítók sorából pedig B. Sina Simon és Zsivora György arczképei.

33. Olvastatik Pesty Frigyes osztálytitkár levele, melyben az özvegy Arany Jánosné halála által megüresedett egykori főtitkári lakásból, a főtitkári irodával szomszédos egyik szobának osztálytitkári irodául átengedését kéri ; egyszersmind ajánlatot tesz, hogy a lakás többi részét 600 forint évi bér mellett béreveszi.

Ezzel kapcsolatban másodehők úr előadja, hogy két más bérlő is jelentkezett, kiknek egyike 800, másika 900 forint évi bért ajánl ; Trefort Ágoston igazg. tag pedig jelenti, hogy a vallás- és közoktatás-ügyi minisztérium is reflectál azon lakásra, melyet, ha alkalmasnak bizonyúl, festő-iskola céljaira kívánna bérelni.

Az Igazgató Tanács a lakás bérbeadását elhalasztja, míg a vall. és közoktatásügyi minisztérium az iránt, vajjon azt a jelzett célra igénybe venni kívánja-e, nyilatkozik.

34. Olvastatik Arany László levele, melyben az Akadémiát értesíti, hogy elhunyt édesanyja, özvegy Arany Jánosné, végrendeletében 500 forintot hagyományozott az Akadémiának.

Kegyeletes tudomásul vétetik.

35. Főtitkár jelenti, hogy néhai Mircse János 1883-ban Velenczében elhunyt hazánkfiá, könyvtárát az Akadémia rendelkezésére bocsátotta, hogy azt az általa meghatározandó áron vagy maga tartsa meg, vagy pedig valamelyik közkönyvtárnak bocsássa áruba, az árt pedig özvegyének fizesse ki. Az Akadémia megbízásából a Történelmi Bizottság a könyvtár iránt akkép rendelkezett, hogy azt négy részletben lefizetendő 2000 forintért a budapesti egyetemi könyvtárnak engedte át. Időközben azonban az özvegy örökösök nélkül elhunyt. Ennek következtében az első részlet, illetőleg a szállítási és lajstromozási költségek levonása, valamint az örökhagyó által mostoha testvérének hagyományozott 115 frt kifizetése után fennmaradó 251 frt 12 kr. a Földhitelintézetnél külön kezelendő, míg a törvényszék a hagyaték ügyében intézkedik.

Tudomásul szolgál.

36. Főtitkár bejelenti Deim Ferencz nyugdíjazott akad. szolga elhunytát, és bemutatja az özvegynek a maga és két mostoha gyermeke nevében kegydíjadományozásáért benyújtott folyamodását.

Az Igazgató Tanács az elhunyt akad. szolga két kiskorú gyermekének, míg 18 éves korukat elérik, egyenként 50 frt évi nevelési kegydíjat engedélyez.

TIZENÖTÖDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Az I-ső osztály negyedik ülése.

1885. márczius 30-án.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

90. *Télly Irán* l. t. felolvassa „Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél“ című értekezését. Rövid tartalma ez:

Kontos Konstantin, athéni egyetemi tanár, kiadta 1882-ben a mai görög nyelvre vonatkozó észrevételeit. Ezekben megbírál a mai görög irodalmi nyelvben előforduló számos szót, s megmutatja, hogy miképen kellene azokat a régi írók példája után írni vagy másokkal fölcserélni. Kontosnak sokszor igaza van, de néhány állítását nem fogadja el az értekező. S maga Kontos is megvallja, hogy sok szót, mely a classicusoknál nem fordul elő, használni lehet, ha a görög nyelv természetével nem ellenkeznek.

Livadás Theagenes a Κλειώ című görög lap tizennégy számában ismertetvén Kontos munkáját, maga is sok szót vesz bonezkes alá, melyeket véleménye szerint a mai írók helytelenül használnak. Ennek az állításait sem fogadja el nagy részben az értekező, s bebizonyítja azok ellenkezőjét.

Azután ismerteti Oekonomidesnek Kontos és Livadás munkáira vonatkozó két nézetét.

Továbbá bemutatja Kumanudis Istvánnak, athéni egyetemi tanárnak 1883-ban megjelent gyűjteményét, ama szókról, melyek az eddigi görög szótárakban nem találhatók. Ezek száma 7506.

Ismertet azután két szövegjavítási munkát, melyek Thukydides, Sophokles, Plato, Demosthenes különféle helyeire vonatkoznak. Az egyiket írta Boreádés Antal, a másikat Zákas Anastáz.

Végre bemutatja Jannakaris német-újjörög szótárát.

91. *Vámbéry Armin* r. t. bemutatja *Thury József*-nek, mint vendégnek „A kasztamunii török nyelvjárás“ című értekezését.

MAGYAR TUDOM. AKADEÉMIA

É R T E S Í T Ó J E.

TIZENHATODIK AKADEMIAI ÜLÉS.

A II. osztály negyedik ülése.

1885. április 13-án.

PULSZKY FERENCZ t. t. helyettes-elnök elnöklése alatt.

93. *Dankó József* l. t. felolvassa székfoglaló értekezését, melynek czíme: „Francia könyvdísz a renaissance korban“. Bő kivonata ez:

A könyvdíszítés mindenkor és mindenütt a teremő phantasia alkotásainak hathatós eszméltetője levén, igen tanulságos a művészet ezen ágát mint felette érdekes tünemény fejlődésének menetét, bőlesejétől legvirágzóbb koráig lépést követni, épen azon nemzet életében, mely nem egyszer a culturélet vívmányaira általában, különösen pedig a művészetre irányadó hatalmat gyakorolt; mert a mellett, hogy e vizsgálódás aesthetikai érdekekkel bír, szembeállítja a buvárt még egy egyszerű történelmi ténynyel, mely phoenomális ragyogó erejével mindenkét elbűvöl.

Hogy a rajz, mely időben jött először a szöveg segélyére, érthetőn magyarázandó meg a szót a szemnek, ennek közelítőleges meghatározására is meglehetősen vissza a régi időkre kell tekintenünk. A kéziratoknak beható vizsgálátánál bizonyítékokat nyerünk a felől, hogy minden idő calligraphusai koruk művészeivel közösen végeztek munkájokat, és hogy a művészet a fal-, üveg- és szőnyegfestészetben egyidejűleg tökélyesedett. Ezt eszetelni nem levén feladatunk, meg kell elégednünk annak nyomozásával: mennyiben van része a művészetnek a nyomdai termékek díszítésében, hisz e feladat mezeje is eléggé tágas.

Az írott és miniature-ökkel díszített kéziratok végső korszaka, s a nyomtatott könyvek zsengéi egy időre esnek; természetes átmenetképen a xylographikus nyomatok tekintendők, melyeknél a szöveg és kép fába lőn metszve.

A nyomtatott könyv az írott és festett könyvvel szemben kettős irányban vetélkedett, nézve t. i. a betűk formájára és az illusztrációkra; az első esetben könnyen segített magán, mert itt elégségesek voltak eszközei, míg a másodikban semmivel sem rendelkezett; mikép is lehetett volna nyomdásznak egyszerű fekete színével, a kifestészet

finom ecsetének arany- és színgazdag ragyogása mellé egyenértékű művet teremteni? Szükségkép saját útján kellett haladnia, hogy céljainak megfelelő művészetet teremtsen.

Miután a tapasztalás kétségtelenmő tette, hogy a rézmetszés a nyomdászat követelményeinek nem felel meg, a nyomdász arra volt utalva, hogy segítsen önmagán, a mi Franciaországban csakhamar meg is történt, s az első nyomdászok közül nem egy, fába kezdett metszeni. Igaz, hogy e metszés, midőn szolgálatát a nyomda igénybe vette, a képzettség igen alacsony fokán állott. A mit a fametszés a könyvek kiállítása körül művelni képes, egészen más, elütő elvekből ítélendő meg, és mi sem volna igazságtalanabb, mint két egymástól különböző művészi tevékenységet állítani párhuzamba. A fametszésben a nyomdászat új művészete, népszerűsítésének segéd-társát találta meg, s bármi tökéletlen volt kezdetben e segély, de feladatát gyorsan elérte, hogy a társadalom egy osztálya számára, mely eddigelé kitagadottnak tűnt fel, a költséges kisfestészetet helyettesítse.

Lassanként, fokozatosan ismerték fel a fametszésben rejlő alakító erőt, és a francia rajzoló, fametszők, önálló saját alaki stíljöket megtaláltak, s ez nevezetten a XV-ik században az olasztól és némettől lényegesen különbözik. Valamint a közönséges kéziratok kisfestményei, úgy a fametszetek nagy száma anonym művek, s a művészi kifejezés erejének bizonyos középszerűségét mutatják fel.

A francia fametszés zsenge kora azonban a nemzeti nyelven írott művek gót betűkkel való nyomtatásának kezdetére esik, s a francia illusztrált irodalom fejlődésében Délfranciaország civilizációjának központja Lyoné az elsőség. A nyomdászat behozatala és fejlesztése körül vetélytársa ugyan Páris, de a népies könyveknek fametszetekkel való kiállításában megelőzte a fővárost, s nem esekély a körül érdeme: hogy a nemzeti irodalom termékei rövid idő alatt az ország minden városában elterjesztettek. Nagy számmal kerültek ki nyomdaiból a mulattató könyvek, e megnevezés alatt: „Roman de Chevalerie“.

A nyomatszengék idejében Lyon harminczkilencz illusztrált francia könyvet boesátott világgá.

Az illusztrált munkák kiállításában legtevékenyebb volt e város nyomdászai közül M. HUSZ és társa JEAN SIEBER, továbbá SCHABELLER; 1477—98. években a lyoni nyomdászok sorában PIERRE HONGRE hazánkfa is szerepel. Páris leginkább a latin, kiváltképen theologiai munkák piacza volt, de 1484-től már a francia műveket is kultiválni kezdte, innen számítva a kilenczvenes évek végéig, harmincz képes-könyv jelent meg Párisban.

Terentiusnak 1493-ban Lyonban TRECHSEL-nél nyomtatott és G. JOUVENNAUX által rendezett kiadásában legelőször találkozunk tulajdonképen műértékkel bíró illusztrációkkal.

Míg a nagyszámú theologiai és philosophiai munkák, melyek TRECHSEL nyomdájából kerültek ki, és LASCARIUS J. s BADE J. tudósok javítottak, rég átadvák a feledékenységnek, TRECHSEL Terentius

kiadása, mint a francia művészetnek a renaissance előtti legfigyelemre méltóbb emléke, a műtudósok által ma is nagyrabecsültetik.

A francia könyvillusztráció nemzeti sajátosságainak zsenge korától egész a tizenhatodik század első negyede végéig elért magaslatának fölismerése és méltánylása tekintetéből mulaszthatlan: a *Horae*; *Officium*; *Officiolum horarium*; *Heures*; *Office* nevezet alatt ismert épületes könyveket szorgosan és figyelemmel szemlélni.

Mi sem szolgál a francia nyomdászatnak oly nagy dicsőségére, mint a „*Heures*“ 1487-től a XVI-ik század végéig ötszáznál több különböző kiadásai. E műfaj tulajdonképi virágzásának kora az imént említett század első felére esik, azonban minél inkább terjedt ezen könyvek sokszorosítása, annál inkább süllyedt művészi értékök.

A Franciaországban nyomtatott és kiadott *Horariumok* legnagyobb része francia vagy latin szöveggel bír, azonban ez imakönyvek nagyobbserű kiállítási költségeinél fogva, kénytelenek valának a nyomdászok és kiadók igen hamar arra fordítani figyelmüket: hogy kiadványaik számára minél tágasabb piacot hódítsanak, ez okból tehát imakönyveiket holland, angol sőt spanyol szöveggel is ellátták.

Valamennyi „*Heures*“ kiadás mellett egy naptár is van, melyben az ünnepek és néhány havi-szent ábráin kívül a zodiakus jegyei, csillagképletek, az egyes hónapoknak megfelelő házifoglalkozások rendszerű jelenetei, humoros rajzok fordulnak elő, gyakran lapos és síklamlós tartalmú versekkel vagy ezek nélkül is. Itt az alakok koruk jelmezét viselik, az élet, szokások, népviselet sok érdekes vonásait tanuljuk belőlök megismerni, ezek compositiói tehát a culturtörténelem és népisme számára figyelemre méltó adalékot nyújtanak.

Minden eddigelé ismert kiadványok lapnagyságú, az illető officium elé illesztett fametszetekkel látvák el. Tárgyuk az ó- és újszövetség szent történetéből merítvék, számszerint mintegy ötven, melyek sokféle változatban több világias compositiókkal, kisebb nagyobb művészi kivitellel folyton ismétlődnek.

Ezen történelmi ábrázolásoknál fontosabb a *Heures* ornamentikai dísz, ebben tejtették ki leginkább művészetők erejét azok kik a „*Heures*“ fa és rézmetszői számára rajzokat készítettek. Itt nem csupán ezifrasággal, hanem valódi compositiókkal van dolgunk!

A „*Heures*“ keretdíszítményei közt gazdag változatosságban vannak el szemeink előtt a komolyabb képek mellett, mythologiai, allegorikus, komikai ábrázolások is, melyek nem egy ízben az illusztrált szöveggel legélesebb ellentétben állanak. Ott látjuk a jelenetek egész sorozatát Caesar diadalmenetéből, Deianira elragadtatását, a bűnök allegorikai alakjait küzdelemben az erénnyel, az ifjú és aggkort, szerenését, Cupidót, Amoretteket, génuszokat, satyrokat; vadászjeleneteket, falusi vígalmakat, sőt megütközést keltő játékokat; griffeket, majmokat, sárkányokat, különféle mesebeli állatokat (*droleries*) melyek a gót dómok tetejének párkányzatain oly gyakran előfordulnak; nem hiányoznak kisebb állatok sem, mint madarak, csigák, legyek, faágak és lombok közt, karos gyertyatartók, edények, és más ezifraságok.

Oly vonások ezek, melyek elárulják az irányadó körök jártasságát az antikban, valamint a művészek törekvését, a renaissance formáit elszájtatva egyes alakjaikat ezekbe önteni.

Ezen itt leírt keretdíszítményekhez csakhamar a kedvelt Danse Macabre, a halálképek is járultak. Az eddig ismert Heures kiadások egy ötöde, kereteiben a híres Danses des Mortes halálképeket tartalmazza, hol kisebb hol nagyobb alakban, a mint t. i. a könyv alakja engedi, egy lapon kettesével vagy hármával, francia vagy latin vers kíséretében, néha a nélkül is.

A francia nyomdászat ezen oly hirre jutott szakmája első kiképzésének főérdeme (1487.) VOSTRE és VÉRARD-ot illeti, ezeket követik DUPRÉ és PRIGOUET, a HARDOUYN-ok és KERVER, azonban TORY-t illeti meg a legnagyobb dicsőség, kinek lángeszű művészi munkásságával az illusztráció ezen neme, tökélyének legnagyobb fokát elérte. Értekezésünk fonalán gyakran lesz alkalmunk e jeles művészt méltatni, itt azzal érjünk be, hogy figyelve a körülményekre, szemünk előtt tartsuk, mily hosszú és fáradságokkal teljes fokozatosság előzte meg, míg Tory a nemzet sajátosságok jellemét kifejező művészszé válhatott.

A francia fővárosban, hol mint láttuk, oly sok pompás imakönyvek jelentek meg, volt hasonlóképen központja a liturgikai könyvek művészi kiállításának, s e téren nagyot művelt. Ezen irodalom minden neme: Antiphonaria, Breviaria, Cerimonialia, Collectaria, Diurnalia, Enchiridia, Evangelia, Horae, Manualia, Martyrologia, Missalia, Officia, Pastoralia, Sacerdotalia, Sacramentalia, Processionalia, Psalteria stb. részint párisi, részint más franciaországi egyházmegyék számára nyomtattak; nem esekély ezek közül azon kiadványok száma, melyeket a párisi nyomdászok külföldi egyházmegyék n. m. a Rajna-menti, nem kevesebb éjszak-német-, angol-, svédországiak és németalföldiek számára előállítottak, melyek pompás kezdőbetűkkel, gyönyörű díszítéseikkel a „Heures“ után a párisi sajtó legszebb termékei gyanánt tekinthetők.

Azonban az egyházi könyvillusztrációk tökélyének fokán állottak azon képek is, melyek bizonyos, ezen idők olvasóközönségének kedvenc könyveihez nyújtattak.

JEAN DUPRÉ, kinek szertartási könyvei esodálkozást keltenek, francia nyelven is adott ki oly munkákat, melyek ékessége kezdőkkel, lombozatos lapszéli díszkeretekben, a szövegbe ékelt fametszetekben a legjobbakkal közé tartoznak. Ilyen például az 1483-ban nyomtatott fordítás: Boccace, de la ruyne des nobles hommes et femmes, LAURENT de PREMIERFAIT-től.

Az ESTIENNE-k, kiknek száma tizenhétre rúg, és mint az ALDUS-ok kortársaik fölött jóval kimagasodnak, a művészi illusztrációkra kevés súlyt fektettek, mind a mellett figyelmet fordítottak a kezdőbetűk szépségére, homlok- és zárrajzokra, valamint nyomdabélyegökre.

Az Estienne-k előhírnöke, JOSSE BADE (Jodocus Badius, Aschböl Brüsszel mellől, innen Ascensiusnak is nevezetett) derék philolog, tu-

dományos kiadványainál (1495—1535.) épen nem vetette meg az illusztrációk használatát.

Szellemi rokonságban állott az Estienne-ekkel DE COLINES SIMON, ki 1545-ben CHARLES ESTIENNE híres anatómiáját adta ki. E munka ábráinak nagyobb részét RIVIERE, kisebb részét pedig JOLLAT rajzolták.

WECHEL KERESZTÉLY Báselből (1522—54.) egy nyomdászcsalád alapítója, mely egyenlő joggal francziának és németországinak tekinthető.

A Wechelféle nyomda különlegességeihez, csinos ALCIATUS kiadásán kívül, tartozott volt DÜRER iratainak latin kiadása.

WECHEL a classicusok kiadásával is szívesen foglalkozott, ezek közt VEGETIUS, FRONTINUS, AELIANUS, MODESTUS ívrét, s gazdagon illusztrált kiadványai becsültetnek. Az ó-kori írók kedvelője lévén, azon bizzar gondolatra vetődött: hogy oly kártyákat készítsen, melyek egyes lapjain a görög és latin írók fametszet-képei fordultak elő, alatok műveikből szedett mondatokkal.

A művészies diszítésben mindezen szorgalmas nyomdászok fölé emelkedett a két JANOT, GROULLEAU, és CORROZET. Rajz és metszet tekintetében jeles mesterek által támogatva, a renaissance szellemétől áthatva, a könyvornamentikát majdnem önálló művészetkép kezelték, míg előttük igen gyakran a kiállítás segédeszközének tekintették.

A verseny, jeleset hozni létre, átöröklött a férjről D. JANOT-ról özvegyére, JEAN DE MARNEF-re, ki egy év múlva GROULLEAU ISTVÁN-hoz ment férjhez. A MARNEFFEK családi tradíciójához tartozott, szép és correct könyveket bocsátani világ elé. JEAN DE MARNEF szerencsés vala 1546-ban a valóban keceses könyvecskét: *L'amour de Cupidon et de Psyché* kiadni.

Mily hatalmas fejlődésen ment keresztül húsz év leforgása alatt a francia illusztráció, legesatanóbban bizonyítja KERVER JAKAB, Thielmann KERVER (1555—1590.) egyik fia által, POLIFILO Hypneotomachiájának 1499-ben ALDUS-tól nyomtatott és 1554-ben megjelent francia fordítása. A szöveg és ábrái különböznek az eredetitől. Ez utóbbi JEAN MARTIN († 1530) párisi tudóstól való.

A FRANCESCO COLONNA-féle könyvben előforduló s az eredeti kiadás után készült százhuszonnyolcz ábra korántsem tekintendő másolatnak, mert a francia művész az olasz formákat francziává alakította.

A könyvdiszítésben jót teremteni serényen iparkodtak az idősb és ifjabb GALLIOT DUPRÉ, a REGNAULT család, FR. GRYPHE testvérije a hasonló nevű lyoni könyvkereskedőnek, JEAN LE ROYER, JAKUES és ETIENNE ROFFET, BRETON RICHARD, MOREL FRIGYES, PHILIPP LE NOIR, VASCOSAN, BADE veje, kit feltétlenül a legtermékenyebb s legügyesebb párisi nyomdászok közé kell sorolni.

Lyon, az Olasz- és Németországtól átvett fametszést nézve, a könyvek illusztrációinál formasierinti egyedáruszkodást gyakorlott. Itt a fametszésben nyilvánuló művészi tevékenység ép oly életerővel, mint szerfőlötti termékenységgel nyilatkozott. Ez idő szerint Velenczét ki

véve, sehol sem értek oly sok kiadást az ó- és újszövetség szent könyvei, mint éppen Lyonban.

Kezdetben a velencei módot követve, a szentírást számos, gyakran apró fametszetekkel illusztrálták. A további fejlődés kétségtelen német befolyás alatt történik, német kiadók, nyomdászok, művészek vettek benne részt, habár ez utóbbiak felől csak egyes esetekben birkunk biztos tudomással, műveik jelleme azonban elárulja származásukat. Csak a század közepe táján lép határozottan elő a nemzeti módor, befolyásolva ugyan az olasz által, de túlnyomólag francia típusban.

Midőn HOLBEIN első angolországi útjában Dél-Franciaországba átvonult, hihetőleg TRECHSEL MENYHÉRT és GÁSPÁR (1531—1544.) testvérektől ama megbízást nyerte, hogy tekintettel az ekkor általánosan elfogadott képsorozatra, bibliai képeket fogalmazzon.

A TRECHSEL-féle nyomdászcsalád hírnevét minden bizonynyal két kiadással érte el, és ezek a HOLBEIN-féle Halálképek, *Imagines mortis*, és ugyanannak ó-szövetségi ábrázolásai. „*Historiarum Veteris Testamenti icones ad vivum expressae*“. Valamint utóbbiak harmincznál, úgy a halálképek nyolczvannál több különböző eredeti fametszetekről készült nyomatokban és másolatokban terjedtek el az egész világban.

A képes Bibliák ez idő szerint nagy becsben állván, ennek tulajdonítható, hogy a XVI-ik század közepén túl még két nagyíró lyoni nyomdász DE TOURNES és ROVILLE (1545—1589.) a legpompásabb Biblia kiadások körül vetélkedtek egymással. JEAN DE TOURNES (I. 1540—1564.), ki rövid ideig GAZEAU Vilmostal közösen dolgozott, azon szerencsében részesült, hogy BERNARD SALAMON híres festő esze, ügyessége és szorgalma állott rendelkezésére.

Mint DE TOURNES Biblia kiadványai, hasonló magas becsben állanak a ROVILLE által később rendezett szentíráskiadások, s valamint TOURNES nyomdáját BERNARD, ép úgy szolgálta ROVILLE-ét MONI. Latin Biblia kiadásai 1566., 1569., 1573., 1588. évekről (iv- és nyolczadrétű.) még több illusztrációt (429) tartalmaznak, mint vetélytársának, DE TOURNES-nek (327) kiadványai; azonban műértékükre nézve csekélyebbek.

Ha a lyoni sajtó egyedül álló tevékenységét a Bibliák illusztrációiban összegezve átnézzük, folytonos emelkedést fogunk találni a művészi érték legalsóbb fokától kezdve, fel egész a tökélyig.

Sok jót és csinosat lehet találni a Lyonban nyomtatott szertartási könyvek között is, s ha mindjárt a lyoni nyomdászok kénytelenek is a művészeti tevékenység e nemében párisi kartársaiknak engedni az elsőséget, mind a mellett oly férfiak váltak ki körükből, kik figyelemre méltó kiadásokat hoztak létre.

Azon időben, midőn DE TOURNES és ROVILLE számos és izléses kiadványai létrejöttek, MATTHIEN vagy MACÉ BONHOMME (1553—1560) sajtói alól is nagy mennyiségű könyvek jelentek meg, melyek képdiszítéseikkel a legjobb lyoni nyomtatványok közé joggal sorozhatók.

DE TOURNES, ki a hierographia terén annyi jeleset hozott létre, hivatáskörébe vonta még a világi irodalmat is; ó- és újkori költők munkáit látta el illusztrációkkal, melyek részben a legjelesebb e nemű

termékek közé tartoznak. Először is Aesop, Apulejus, Ovidius, Vergilius, Petrarca (1564) művei jelentek meg phantasia-dús czimlapokkal, czifra kezdőkkel és homlokdiszitményekkel, a képek pedig oly ügyesen vannak a betűkkel egybeolvasztva, hogy a diszlapok megtekintése az öszhang kellemes érzését kelti.

A francia vidéki sajtó alól kikerült illusztrált munkák száma aránylag csekély. TORY és COUSIN csak úgy mellékesen foglalkoztak a kisvárosi nyomdák számára készítendő könyvornamentikai rajzokkal.

A francia vidéki sajtó épen nem volt hivatva a könyvillusztrációt gyarapítani, hanem inkább a régi nemzeti formákat hűségesen fentartani. Korábbi illusztrációk másolatai sűrűn használatnak, melyekben az utánmetszés az eredetinel természetesen némileg hiányosabb.

A francia illusztrációnak a renaissance-korban legkittünőbb képviselői TORY G. (1480—1533), COUSIN J. (1501—1589) és SALAMON B. (1520—1570); e művésztriasz elévülhetetlen jelentőségét, tekintettel kimagasló műveikre, értékezésünk keretében tárgyalni kíséreljük meg.

Az időrend és érdemei után, TORY-É a bámulatot érdemlő művészé az elsőség.

TORY 1480. körül Bourgesben Berry fővárosában (Avaricum, Bituricum) jött a világra. Otthonában nyert képzettségét tökéletesítendő, a XVI-ik század elején Olaszországba utazott. Rómában és Bolognában tanult, 1505. évben pedig visszatérván Franciaországba, Párisban letelepedett. Tudományos művei és BABORI PHILIBERT pártfogása már 1509-ben tanári állomást szereztek számára a plessis-i egyetemen. 1512-ben a florenczi építész ALBERTI-nek munkáját az architecturáról és ANTONINUS Itinerariumját tette közzé. Közben rajzolni és festeni tanult JEAN DE PARIS — PERREAL néven is nevezett — híres kifestőnél. A kifestészetben való ügyességéről tanúskodnak mai napig fentartott festett kézíratos Caesar, Diodorus Siculus és Petrarca munkái.

Mintegy négy, öt év telt el, hogy Tory tanári teendői mellett a művészetet is gyakorolta, midőn ellenállhatatlan vágy ragadta meg az ókori emlékek hazáját, Itáliát meglátni; elhagyta tanszékét és valószínűleg 1516. év körül elutazott. Rómában tartózkodása idején, mint maga elbeszéli, ezerszer vitte útja a Coliseumhoz, és más antik emlékekhez. 1517-ben visszatérván, hazájának római régiségeit, Languedocban, az orange-i színházat, és egyéb hasonló műemlékeket tanulmányozta. 1518-ban a francia fővárosba visszaérkezvén, itt Tory a kifestészetre adta magát, különösen pedig a fametszet-illusztrációra, s az akkori szokás szerint a nyomdász-czéh tagjai közé vétette fel magát.

Élénk szellemét azonban e tevékenység nem elégítette ki. Igazi hazafiasságtól — melyet jelszava „civis“ is tanusít — lelkesítve, egész odaadással anyanyelvének tanulmányozására fordítá erejét, s e munkájában RENÉ MASSÉ királyi történetíró segédkezett. Nyomatott és írásbeli kútfőkből kimutatta: mily csekélységgel lehetne a francia nyelvet világnyelvvé képezni. Az ezen czélnek szolgáló kiadók és nyomdászok számára különös tekintettel készült, gazdagon illusztrált

könyvét, melynek első kiadása 1529-ben GOURMONT G.-nél Párisban jelent meg: „Champ Fleury“nek nevezte.

TORY-nak „Champ Fleury“ műve az ósdi különféle kiejtés és írásmód mellőzésénél irányadóul tekintetett, és az antiqua betűk újabb alakjainak metszésére fő indító okká vált.

Ezen korszakalkotó munkának előkészítése, kiállítása, és nyomtatása hét évig tartott, közben Tory e mellett más műveket is becsátott közre. 1524-ben a „Heures“ általa újja alakított kiadásaira, melyek később oly nagy hirre jutottak, I-só Ferencz királytól szabadalmat nyert.

E helyt másodikül nevezendő mester JEAN COUSIN (1501—1589) mellékneven „MICHEL-ANGE FRANÇAIS.“

COUSIN magas kort, mintegy nyolczvankilencz évet ért el, s ez idő alatt az ötvösség, festészet és szobrászat művészetében folyton és fáradszhatatlanul alkotott. A mi feladatunk azonban csak odáig terjedhet, COUSIN-t mint „dessigneur-t“ az illusztráció terén követni, melyen saját nemzeti erejével hirtelen emelkedett magasra, és versenytársai közt évtizedeken keresztül megtartotta az elsőbbséget.

A francia illusztráló művészetet egy ideig majd kizárólagos uralma alatt tartó olasz befolyással szemben, COUSIN kiváltképen a francia modor alapítójának tekinthető.

D. JAXOT, az akkor éppen nem ritka műkedvelő nyomdászok egyike, 1540-től kezdve foglalkoztatta COUSIN-t, kinek tehetségével a könyvillusztráció terén átalakulást idézett elő. Nem kevesebb vették őt igénybe GROULLEAU E., CORROZET, KERVER J.

Kitűnök „livre de pourtraiture“ művének lapjai, hol azon idők szokása szerint, az emberi test arányának elméletével foglalkozik, ugyanez áll „livre de Perspective“ könyve felől is. Egy teljesen új, festői alapelveken nyugvó irányra utalnak Eszter történetének képei.

A nyomdászat kezdetétől fogva szokás vala Franciaországban, hogy a könyvnyomtatók és kiadók az általok nyomott vagy kiadott munkák első vagy utolsó lapjait saját felvett betű — vagy képesjegyekkel, címereikkel, melyek közönségesen signette-knek, bélyegekknek, könyvnyomdajegyeknek nevezetnek, ellátták.

Eleinte a nyomdászok csupán névjegyeik vonásait alkalmazták kezdetlegesen az egyszerű pajzsokban, fekete vagy pettyes alapon, később különféle jelképeket használtak, melyek ismét igen egyszerűek voltak, de idővel összetételekben, valódi képtalányokká váltak.

Némely nyomdászoknak tetszett üzleti helyiségeik ajtai fölé helyezett címert bélyeg gyanánt használni. Így p. o. REMBOLT, kinek rendes címerét egy szőlőtőre akasztva, két oroszán előlsőjével tartja, két dárдахordó által tartott arany-napot használt; EUSTACE G. a centaurusokhoz hasonló nyilasokat, CHAUDIÈRE R. vad embert, DE COLINES nyulauskákat, ROFFET egy kaszást. Gyakran a vezeték- és melléknevek birtak elhatározó erővel a nyomdai képesjegyek megválasztásában. Így használta GRYPHE a griff madarat, a szerencsétlen DOLET Et. nevére vonatkozással (dolo) a csákányt, melyet egy a felhőkből

látszó kéz az alatta levő fatörzsre emel, következő jelmonddal: *Scabra et impolita adamussim dolo atque perpolio.*

A nyomdászbélyegek használatával már 1480-tól 1500-ig közbeső időkben találkozunk. Ezek első termékei az építőmesterek és kőfaragók jegyeinek modorában készültek, s a névnek, monogrammnak vagy a választott névvonásnak egyszerű befoglalásával megelégedtek, csak később szaporodott a díszítés, a bélyeget tartalmazó dűczből pedig kifejlődött a paizs, melyet gyámoszlopok tartanak. Ezen kezdetlegesség időszakában az alakok typusa galliai, a művészet naiv nemzeti zamatjával kedves; ezen archaistikus stíl irányt tünteti fel a kisebb városok sajtója még akkor is, midőn a könyvnyomdászat két nagy központjában Párisban és Lyonban, a festészet e bélyegek művészi alakítását, buzgón felkarolta. Példa erre: *ANGER*, *HUVIN* és *ALACÉ roueni*, *GARNIER bourgeois*, vagy *CALOMIES J. toulousi* nyomdászok bélyegjegyei.

A XVI-ik század elejétől kezdve e nyomdászbélyek mind művésziesebb alakot nyernek.

A nevezett század negyedik és reá következő ötödik évtizede volt a francia könyvornamentikának tulajdonkép fénykora.

Innentől a címnapok, nyomdászbélyek is más arculatot nyernek s valóban műtermékekké válnak. Ezek azon kabinetdarabok, melyek minden könyvkedvelőt bámulattal töltenek el, s melyek rajzaiknak szépségével, különösen a *compositio* kedvességével és szabad felfogásával az összes művészet terén ritkítják párjokat.

TORY kortársai kívánságának készséges vala megfelelni, ezért nem volt ritka eset, midőn nevezetesebb nyomdászok és kiadók több alkalommal igénybe vették művészetét, hogy bélyegeiket kiadványaik különböző alakjához képest művészileg átídomítsa. Mindannyi a művészi ihlet megtestesült szüleménye, egész telhetőségét, egész egyéniségét beléjük tudta önteni. Hasonlítsuk csak össze *MARNEF*-nek korábbi nyomdabélyegeit a *TORY* által rajzolt e jelmondatuakkal: „*principium ex fide. finis ex charitate* vagy *Le Noir* szerecsenjeit, hogy a szépnek alaki érvényesítését bennök észlelhessük, és az *ESTIENNE*-k, *BADE*, *DE LA PORTE*, *DE ROIGNY* nyomdászbélyeik mennyit nyertek szépség tekintetében *TORY* kezétől? Mily pompás az ős nemesi *Du Cotentin* családból leszármazó *GOURMONT*-nak címere, melynek három rózsája nyomdabélyege művészekről tanúskodik.

TORY azonban *DE COLINES* számára dolgozott legtöbbet. Ezen, később *CHAUDIÉR*-re átszármazott cézg valóban Proteusképen változtatta bélyegeit. Legszebbike az időt ábrázoló allegorai alak, kifejezvé, hogy az idő enyészítő erejének egyedül az erény áll ellent: „*virtus sola aciem retundit istam!*” Így alakíttatott át *Tory* igyekezetével részint az, mi a korábbi időszakból mint elavult átvétetett, másrészt pedig újat alkotott, egy stíl irányt alapítva meg, mely joggal „*fleurie*”-nek neveztetik, s melyet azután *Cousin*, habár modorban kissé eltérve, tovább tökélyesített.

Cousin az általa rajzolt nyomdászbélyeket nem látta el jegyé-

vel, mindamellett Du Puys, Du Chemin, Macé, Merlin, Nivelles, L'Angelier, Sertenas bélyegeiben az ő stíljének sajátosságai vehetők észre.

E helyen a vele egy időben művészkedő kortársak felől is megemlékezendők, elégnék veljük megjegyezni: hogy De Colines néhány bélyegén Fine Oronce; De Tournes-én Salomon Bernard; Breton-én Gongon kezeinek nyomát vélik megismerni.

A nyolczvanas években a francia könyvdiszítést rohamos hanyatlásban látjuk, miről Gautier Cl. Morel Frigyes II, Fouet R. bélyegei szomorú bizonyítékok.

Tudomásul vétetik.

94. *Ballagi Aladár* l. t. „Colbert mint államférfiu“ című értekezését olvassa fel székfoglalóul.

Tudomásul vétetik.

TIZENHETEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. (mathem. és term. tud.) osztály negyedik ülése.

1885. április 20-ikán.

SZTOCZEK JÓZSEF osztályelnök elnöklése alatt.

96. *Nyabó József* r. t. felolvassa „Selmecz geológiai viszonyainak előleges vázlata“ című értekezését. Kivonata ez:

Egy oly sokszor áttanulmányozott, és oly bonyolult geológiai viszonyokkal bíró vidék mint Selmecz, az ő sok százados bányászatával, minden újabb áttanulmányozásnál méltán igényelheti, hogy míg egyrészt a régi adatok újból átvizsgálatnak, másrészt újakkal szaporíttassanak. Részletes geológiai felvétel azonban okvetetlenül feltételez egy részletes topográfiai térképet is. És e tekintetben a kartográfia haladása nem volt befolyás nélkül e nevezetes vidékre sem. Legújabbán elkészült a katonai geográfiai intézetben az újabb felvétel (1:25.000) és az eredeti lapok fotografiai másolatban Bécsben az intézetben megszerezhetők. A domborzati viszonyok ki vannak tüntetve magassági görbék és sraffok által, mi a vidék plastikáját kettőnően adja vissza. A magasságok számos triangulatiói álló pontnál közölve vannak. Egy ilyen térkép bármely más vidék geológiai részletes felvételéhez a legjobb alapot szolgáltatva volna, Selmecz környékén azonban még egy elem van, mely a topográfiai alapra reá vezetendő, ez az érzetelerek vonulata, mi egy másik térképen rajta van. Ezen másik térkép a bányagazgatóság kebelében készült Selmeczen. Alapúl szolgált a katas-

teri térkép (1:2880), melyre a bányamérnökség magassági görbéket rajzolt be, és ezt redukálta (1:14.400) 6 lapra, sőt ezen 6 lapot egyesítette 1 lapban (1:28.800) úgy, hogy a múlt évben Selmeczen meg is jelent könyomatban ezen nagyobb és kisebb lap.

A geológiai viszonyokat a nagyobb mérvű térképen (1:14.400) van szerencsém bemutatni. A felvétel 8 évi munka gyümölcse, és azt lényegesen előmozdította azon támogatás, melyben Selmeczen részesültem úgy szellemi, mint anyagi tekintetben. Kirándulásaimban legállandóbban vett részt Cseh Lajos úr bányageológ, ki azonkívül is sok irányban működött a térkép létrejötté érdekében. Ezen $5\frac{1}{2}$ □ mérföldnyi terület ily részletes átkutatása azonban nem lehetett volna befejezhető, ha az utolsó három nyáron a felvétel egy részét nem vállalta volna magára Gezell Sándor úr, a magyarhoni földtani intézetnél főbányageológ.

Az utolsó geológiai térkép 1866-ban készült Lipold által, ki a birodalmi geológiai intézet által Bécsben, meg volt bízva egy u. n. „lokalizált“, vagyis részletes felvételt készíteni. Ez a legjobb geológiai térkép azon vidékről. Azóta 20 év telt el, megszülemlött a petrografia, és ennek szövétneke mellett kíváncsós megvilágítani mindazon kétes adatokat, melyek e nélkül tisztába nem is hozhatók.

A térképen rövid foglalata lévén a munka összes eredményének, a szinkulus magyarázatából legjobban ki lehet venni azon álláspontot, melynek szerzője, hiva, és öre én vagyok, különösen a kristályos eruptív kőzetekre nézve. A következő képződvények vannak kitüntetve a térképen, kezdve a legfiatalabbal:

Alluvium. Itt mint kőzet, a forrásmész a legkiválóbb.

Diluvium. Nyirok, mint a Trachit mállás eredménye egy maga. Lössz nincs a területen. Itt ott hömpöly halmaz.

Kenozói. A Basalt és Trachit mint eruptív kőzetek. A Basalt egyes kúpokban tör fel mint legutolsó működése a harmadkori vulkanizmusnak, de semmi jelentékenyebb változást sem idézett elő. A Trachit ellenben az ő hosszú eruptívó cyclusával, úgyszólván, egy maga hozta létre mindazon orográfiai alakulatot, mely maiglan is megvan.

Az ásvány-associáció alapján, összhangzásban a chronológiai viszonyokkal, három trachit típust választok ki, de ezeknél mellékszínezettel a három habitus tulajdonságot is megkülönböztetem: ezek a Zöldkő, Riolit és Conglomerát. A legfiatalabb az Augittrachit, öregebb a Biotittrachit; e között ismét két különbség van, mit ezen részletes térképen kiválasztok: Biotittrachit Andesin-Labradorit Földpáttal, vagy

Biotittrachit Orthoklas-Andesin Földpáttal. Amaz fiatalabb, emez a legrégibb tag a trachiteruptió cyclusában. A trachit-tufa rétegekben barnaszén is fordul elő, úgy szintén egykori gajzír források kovasavat raktak le tetemes mennyiségben, melyben szintén van növény, sőt állat-maradvány.

A kenozói réteges kőzetek legrégibbike a Nummulit homokkő, mi csak egyes rétegtöredékekben maradt fenn. Ez már a trachit eruptiót megelőző időben képződött volt.

Mesozói. Egy fiatal mesozói eruptív kőzet gyanánt mutatom be a Dioritot, melynek régibb (helytelen) neve aprószemű Sienit. Ez az általános közetsorozatban is nevezetes associációval bíró kőzet gyanánt fog a tudományban szerepelni. Triasból eddig csak az alsó volt ismeretes, én a felsőt is bevezetem kővületek alapján.

Paleozói. Vannak Meszek, melyek a Triasba tartoznak, de vannak, melyek a Trias alatt fekszenek. Ezek nagyban mindeddig nincsenek szétválasztva, tehát a Mész és Dolomit a térképen össze van foglalva. Ellenben egy csoportba veszem mint Paleozói kőzeteket: Conglomerát, melyben sem Triaspalát, sem Dioritot, vagy Trachitot zárványul sohasem találok, hanem csak kristályos Meszet, Dolomitot, Quarczpalát, Arkózáat, és Gneiszot, mik a legrégibb képződmények Selmeczen. A teléreket korra nézve kétfelé osztom, vannak melyek az Augittrachit eruptiója után képződtek, ezek a fiatalabbak, ilyenek a selmeczi telérek keletre a Tanádhegy gerinczétől; a Tanádtól nyugatra a hodrusiak régibbek, ezek a Biotit Andesintrachit eruptiója után jöttek létre, azok képződésében az Augittrachit-eruptiónak része nem volt. E két telér csoport, mint a bányász jól tudja, az érzézetek minőségét tekintve is sokban eltér egymástól.

97. *Jendrássik Jenő* r. t. — „Polydromo-motor, mint különféle forgatható jelzőkészülékek számára szolgáló hajtó-gép“ czímen ismerteti a nevezett készüléket.

Értekező *Polydromo-motor* neve alatt bemutat egy hajtógépet, mely szerkesztése szerint az egyetemi élettani intézet műhelyében (Pichler Henrik gépész által) készítettett, mely különféle forgatható jelző-készülékek, mint kymographiumok- vagy myographiumhoz tartozó hengerek-, üvegkorongok-, végtelen papírhengereknek, úgyszintén rheotomok és más egyébféle készülékeknek megfelelő forgatására szolgál. A transportabilis és súlyok által hajtott gépnek főtengelye kétféle, u. m. függélyes és vízszintes helyzetbe állítható, és mindenikben kétféle irány szerint, a kerekzetnek különféle összekapcsolása szerint fokozatosan különféle sebességgel forgásba hozható, úgy, hogy a tengely

egy körülforgásának időtartama 75 percztől egészen 0·004 perczre leszállítható, a midőn a tengelyvel összekapcsolt rheotomnak kereké egy másodpercz alatt 20 körülforgást tehet. Ennek folytán e készülék, nevezetesen physiologiai vizsgálatoknál, igen tágas körben alkalmazható, és sok másféle készüléket előnyösen pótolni képes.

98. *Nendtrich Károly* r. t. „Magyarország ásványvizeiről“ értekezik.

99. *Konkoly Miklós* t. t. a) „A napfoltok gyakoriassága 1872—1884.“ és b) „Adatok Jupiter physikájához az 1884-iki megfigyelésekből“ czimű dolgozatait olvassa. Rövid kivonatban így :

a) Tíz éve körülbelül annak, hogy szerencsés vagyok az Akadémianak napfolt-megfigyeléseimet rendszeresen bemutathatni, a nélkül, hogy eddig egy határozott végeredményt mutattam volna fel; hogy ezen dolgozattal eddig adós maradtam, annak oka az, hogy ennek befejezésétől más dolgok tartottak vissza, s másrészt vártam, hogy több anyag jöjjön össze.

A napfoltok gyakoriassága 13 évi megfigyelésből van levezetve s a relativ szám Wolf Rudolf formulája szerint kiszámítva, még pedig napról-napra, s azokból lettek az évi r. számok kiszámítva.

Wolf képlete ez :

$$R = F' [10G - f]$$

Hol R a relativ számot, F' egy összehasonlítási factort, G a megolvasott foltesoportok és f a megolvasott összes foltok számát jelenti.

Ezen megfigyelési mód czélja egészen eltérő a rendes s ismert napfolt-megfigyeléseinktől, mert a micrometricus mérésekből a nap tengelyforgását, a foltok helyzetét s heliographicus elosztását vizsgáljuk, míg ezen megfigyelésmód kizárólag a foltok gyakoriasságának kiszámítására szolgál.

Relativ számok, melyeket észleléseimből nyertem, a zürichiek mellé vannak állítva, s a hol az enyéim hézagot szenvedtek, a zürichiekkel kiegészítve.

A relativ számok a következők: 1872—87.3; 1873—55.1; 1874—41.4; 1875—20.1; 1876—11.7; 1877—9.5; 1878—5.8; 1879—6.4; 1880—28.2; 1881—39.5; 1882—48.8; 1883—54.7; 1884—55.4.

A minimum év tehát ezen értékek szerint 1878-ra esik, de ha a havi r. számokkal számítunk, s javításokat alkalmazunk, úgy az pontosan 1879. január második felére esik.

b) Jupiternek 1883—1884-iki oppositioja a téli idényre esett, miért is annak megfigyelhetése a lehető legkedvezőtlenebb viszonyok között történt, a mihez még Ó-Gyalla szerencsétlen éghajlati viszonyai is nagy mértékben hozzájárulnak.

A megfigyelések egynek kivételével mindig a nagy refractorral tétettek, s a nagyítások mindig a levegő állapotához alkalmaztattak.

A bolygó felülete mindössze 13-szor rajzoltatott, mivel az év elején a rossz idő miatt lehetetlen volt megfigyeléseket tenni.

Megfigyelések tétettek 1884. február 20, 21 és 28; márczius 15., 16., 23., 27., 29. és 30. s végre április 1., 2., 5. és 6-kán.

100. *Gothárd Jenő*, mint vendég, bemutatja „Tanulmányok a csillagászati photographia terén“ czimű értekezését. Kivonatban így:

A bemutatott értekezés a műszerek leírását tartalmazza.

A photographálás különböző módon történik, minden esetben száraz lemezekkel:

1. A 260 mm. nyílású *Browning*-féle tükrötelescop gyújtópontjában.

2. Egy közbecsatolt *Barlow*-lencse által meghosszabbított gyújtótávolban, mi által a kép nagyítása érhető el.

3. Elég fényes, de kicsi égitesteknél külön nagyító szerkezettel nagyítom a telescop gyújtópontjában előállott képet.

4. Több fok kiterjedésű felvételekre közönséges photograph-objectivet használok.

5. Az égitestek spectrumát egy e célra szerkesztett és a saját műhelyben elkészített astro-spectrographfal, mely a chemiai sugarak teljes átbocsátására quarcz-lencsékkel és mézspát prismával van felszerelve, photographálok.

A képet a négy első esetben mindig microscoppal állítom élesre, az utolsóban a műszer egyszer-mindenkorra állítva van.

A felvételek eddig leginkább a Nap-, Hold- s Jupiterre szorítkoztak, különösen ezen legutóbbinak photographálását fejtettem ki legjobban úgy, hogy 2 mm.-nél nagyobb képeket készítek. Állócsillag csak kevés képezte kísérleteim tárgyát. A spectrumok közül legtöbb tanulmányt a Nap spectrumán tettem, ezenkívül néhány Hold- és Sirius-spectrum készült. A spectrumok kicsiségük dacára elég élesek.

101. *Daday Jenő* tanár, mint vendég részéről „Adatok a Balaton-tó faunájának ismeretéhez“ című munkát mutat be: Szabó József t. t.

102. *Weszelowszky Károly* megyei főorvosnak, mint vendégnek értekezését „Árva éghajlati viszonyairól“ beterjeszti Fröhlich Izor l. t.

TIZENNYOLCZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. április 27-én.

JOANNOVICS GYÖRGY t. t. majd HUNFALVY PÁL osztályelnök elnöklése alatt.

104. *Hunfalvy Pál* r. t. fölolvassa emlékesztését *Lönnrot Illés* 1884. márcz. 19. elhunyt kiutag fölött. A kivonat így szól:

Lönnrot Illés, született 1802-ben Szammatiban (finn falu) s meghalt ugyan ott 1884-ben. Lönnrot a finn irodalomban legfénylőbb csillag, nemcsak azért, hogy teremője a finn irodalmi nyelvnek, s ez által legfőbb előmozdítója a finn nemzetiségnek, hanem leginkább azért, hogy összegyűjtötte a Karéliában, a Ladoga és Otonecz tavak környékein található *runókat*, azaz énekeket a finnek pogány korából, s *Kalevala* név alatt kiadta 1835-ben, és bővebb szerkezettel 1849-ben. Ez a finn epos, a kevés európai epos, úgymint a Homéros éposok, a Nibelungok, a francia Orland-ének mellett nevezetes most az európai irodalomban. A Kalevalán kívül a *Kantele* adta ki, régi lyrikus dalokat 3 kötetben, a *finn közmondásokat*, melyek mind tartalomra mind aesthetikus formára nézve kettős, *találós meséket*, s végre a *régi bűbájos énekeket*, vagy *reáolvasásokat*, melyekről a finnek, mint a bűbájosság mesterei, már a régi korban híresek valának nemcsak a skandinávok, hanem az oroszok előtt is. A finn *bűbájos kard* is nagy szerepű a regékben. Mind ezen említett maradványok egy költői formával tünnek ki: úgymint *előrimmel* (alliteráció) és *gondolatismétléssel* (paralellismus), mely költői forma csak a finnek tulajdona.

Lönnrot ezen költői kiadásokon kívül, melyek többnyire saját gyűjtéseiből állanak — mert ismételt ízben kutatta ki a finnek lakta mind éjszaki, mind keleti tartományokat — sok prózai munkát is írt, valamint szerencsés fordító is. De megírta és kiadta a finn nyelv szótárát is, két nagy 4-edr. kötetben, 1180 és 1080 két hasábos, apró sűrű nyomtatású lapokkal.

Lönnrot 1832-ben *Kajaaninak* kertületi orvosa lett. Kajaani vá-

ros 60 geograph. mérföldnyi távolban van Helsingforstól, a finn fővárostól. Onnan tette kutató utazásait kelet- és délfelé. — 1849-ben megházasodott, s 1853-ban Kajaaniból Helsingforsba költözék át, mert *Castrén*, híres utazó és nyelvtudós halála után, a finn nyelvnek és irodalomnak egyetemi tanára lett. De az egyetemi állást már 1862-ben elhagyta, *kanczelláriai tanácsos* czímmel ruháztatván fel. Szammattiban, születése helyén, birtokot vevén, ott tölté hátralévő életét, folytonos irodalmi munkálkodásban.

A porosz tudományos Akadémia már 1850-ben, a Magyar Tudományos Akadémia 1859-ben, a sz.-pétervári 1876. választották kültagnak. A svéd kormány 1865-ben az *éjszaki csillag*, a porosz kormány pedig 1872-ben a „Pour le mérite“ rendlovagjává tevék.

Hunfalvy az epos természetéről értekeztén s elmondván, hogy a régi hellének előkelői az *Ilias*-t, a XII. és XIII. századbeli osztrák nemes birtokosok a *Nibelungokat* teremtvén: a finn nép szellemi tehetsége, mely a Kalevalát birta teremteni, annál fényesebb világban mutatkozik, mennél nagyobb a különbség, a hellén előkelők s az osztrák birtokosok, meg a finn parasztok földrajzi és társadalmi viszonyai között. S minthogy a Kalevalának léte megezőfolja az újabb tudománynak ama balítéletét, mintha csak az árja népek volnának epos-teremtésre képesek, a Kalevala létét pedig Lönnrotnak köszönjük: a magyar Akadémia Lönnrotnál méltóbb kültagnak emlékét soha sem ünnepelte meg és nem is fogja ünnepelni.

Az Emlékbeszédek során kiadatik.

105. Főtitkár bejelenti *Győry Vilmos* l. t. ápr. 14. és *Nagy János* t. t. ápr. 21. bekövetkezett elhúnytát.

Az Akadémia fájdalmas részvétellel veszi tudomásul egyik legtevékenyebb és egyik legrégibb tagjának elvesztését; egyszersmind az I. osztályt fölhívja, hogy az emlékbeszédek megtartásáról gondoskodjék.

106. Főtitkár bemutatja a márcz. 31-ikéig beérkezett és kinyomatott akad. tagajánlásokat.

Az Akadémia összes tagjainak megküldetnek.

107. Olvasztatik az akadémiái nagyobb alapítók emlékének megörökítése tárgyában kiküldött vegyes bizottság által kidolgozott és az Igazgató Tanács által elfogadott javaslat.

Ezen javaslat alapján az Akadémia a következő határozatokat hozza:

a) A palota oszlopcsarnokában alkalmaztassanak díszes bronzlapok, a melyekre chronologikus sorrendben mindazoknak nevei bevésetnek, a kik legalább három ezer forintot áldoztak az Akadémia céljaira.

b) A palota olvasó vagy elnöki termeiben azoknak arczképei helyeztetnek el, a kik részint mint a legelső alapítók az Akadémia létesítésének dicsőségében

Gróf Széchenyi Istvánnal osztoztak; részint nagy összegekkel járulván az Akadémia alapjához, munkásságának kiterjesztését lehetővé tették.

c) Évenként egy-egy ilyen arczkép létesíttetik. És pedig mindenekelőtt az első négy alapító közül kettőnek (gróf Széchenyi Istváné és gróf Károlyi Györgyé már régóta díszítván az Akadémia termeit) u. m. gróf Andrássy Györgynek és Vay Ábrahámnak arczképei. A későbbi nagy alapítók sorából pedig báró Sina Simon és Zsivora György arczképei.

108. Főtitkár bejelenti, hogy Bük László biharmegyei földbirtokos 1882. ápr. 15-ikén kelt alapító levelével tóti 320 h. erdőbirtokát az Akadémiának adományozta, oly rendeltetéssel, hogy az Akadémia adja el és a befolyó összeget addig tőkésítse, míg három évi kamata elegendő lesz egy-egy magyar történeti monographia megjutalmazására. Az Igazgató Tanács f. é. márczius 29-én tartott ülésében hozott határozatával a birtokot 7500 forint áron eladta. Az Akadémia által saját alapjából a birtok kezelésére és adójára fordított összegek levonása után, 7000 forint képezi a Bük-alapot, mely az alapító levélben kijelölt czélokra fordítandó. Az Akadémia mindenekelőtt hivatta van az iránt határozni, vajjon már most ezen összegnek három éves kamatját elegendőnek tartja-e egy történeti monographia jutalmazására, és ha nem, mennyi ideig kívánja az alapot tőkésítés által gyarapítani?

A II. osztály fölhivatik, hogy véleményét az összes ülés elé terjeszse.

109. Olvastatik az I. osztály következő jelentése a Fekesházy-alapítvány tárgyában. Az osztály örömmel értesül, hogy a vallás- és közoktatási miniszter úr a Fekesházy-alapítvány czélszerűbb szabályozásába beleegyezett. Azonban arra nézve aggályai vannak, hogy az alapítványból kiadandó munkák az Akadémia kiadásában jelenjenek meg, mert először, az Akadémia kiadásában csak oly munka jelenhet meg, mely az Akadémia alapítványaiból adatik ki; másodszor, iskolai könyvek kiadása nem tartozik az Akadémia feladatai közé; harmadszor, idegen nyelvű könyvek kiadását az Akadémia alapszabályai nem engedik meg; és végre negyedszer, a külön számadás vezetése is nehézséggel járna. Az osztály azt hiszi, hogy a minisztériumnak, ha nincs is közege a közép-iskolai könyvek kiadására és elárúsítására, de van a népiskolai könyvekre nézve s erre lehetne bízni a Fekesházy-alapítványból jutalmazott könyveket is, vagy ha ez nehézséggel járna, az Akadémia vállalkozhatnék arra, hogy a könyveket egyes kiadóknak eladja tiszteletdíj mellett vagy a nélkül, a minisztériumnak benyújtandó utólagos leszámolás föltétele alatt. Ennyiben segíthetné az Akadémia a minisztériumot a könyvek kiadása körül, de hogy maga legyen a könyvek kiadója, azt nem ajánlhatja az osztály az Akadémiának.

Az Akadémia az I. osztály javaslatát magáévá teszi.

110. Bemutattatnak Alsó-Fehér, Csongrád, Mosony, Torda, Aranyos és Temes-megye jelentései a levéltáraikban őrzött országgyűlési iratok felől.

Az Akadémia levéltárában helyeztetnek el.

111. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beérkezett nyomtatványok és akadémiái kiadványok, ily renddel:

I. Testületektől.

Berlin.

Gesellschaft für Erakunde. a) Zeitschrift. Bd. XIX. II. 6. Bd. XX. II. 1. b) Verhandl. XII. 23.

- Berlin.* *Kön. preuss. Akademie d. Wissenschaften.* a) Sitzungsberichte. 41—54. H. b) Commentaria in Aristotelem graeca.
- Brüssel.* *Société R. de Numismatique.* Revue Belge. 1885. Livr. 12.
- Calcutta.* *Asiatic Society of Bengal.* a) Bibliotheca Indica. New Ser. No. 528, 529. 530. b) Proceedings, 1884. No. XI. c) Journal. Vol. LIII. Part. 1.
- Firenze.* *R. Accademia della Crusca.* a) Atti. 1884. b) Vocabolario. Vol. V. Fasc. 2.
- „* *Società italiana di Antropologia.* Archivio. Vol. XIV. Fasc. 3.
- Göttingen.* *Kön. Gesellschaft d. Wissensch.* a) Abhandlungen. XXXI. B. b) Göttingische gelehrte Anzeigen. 1884. I. u. II. B. c) Nachrichten. 1884. No. 1—13.
- Helsingfors.* *Bureau de statistique de Finlande.* Suomenmaan virallinen tilasto. (Väkiluvun tilastva). VI. 11.
- Jena.* *Verein für Thüringische Geschichte u. Alterthumskunde.* Zeitschrift. Neue Folge. B. IV. H. 1—2.
- London.* *Angol Kormány.* Report of the Scientific Results. Zoology. Vol. XI.
- „* *R. Geographical Society.* Proceedings. Vol. VII. No. 4.
- „* *R. Microscopical Society.* Journal. Vol. V. P. 2.
- München.* *Kön. Bayer. Akademie d. Wissensch.* a) Sitzungsberichte. Math. physic. Classe. 1884. H. 4. b) Philos. philol. u. hist. Cl. 1884. H. 5. 6.
- Namur.* *Société Archéologique.* Annales. XVI. Livr. 3.
- New-York.* *American Geographical Society.* Bulletin. 1884. No. 4.
- „* *American Museum of Natural History.* Annual Report of the trustees for the year 1884—5.
- Nürnberg.* *Germanisches Museum.* a) Catalog d. Glasgemälde. 1884. b) Mittheilungen. B. I. H. 1. c) Anzeiger. B. I. H. 1.
- St. Pétersbourg.* *Société Impériale Russe de Géographie.* Oeset. 1884.
- Philadelphia.* *Academy of Natural Sciences.* Proceedings. 1884. P. III.
- „* *American Philosophical Society.* Early Proceedings. 1744—1838.
- Róma.* *Accademia dei Lincei.* Atti. Rendiconti. Vol. I. F. 7. 8. (Ser. IV).
- Stuttgart.* *Württembergischer Landesgeschichtsverein.* Vierteljahrshefte. Jahrg. VII. H. 1. 2. 3. 4.
- K. Akademie d. Wissenschaften. Anzeiger. Wien. Jahrg. 1885. No. VI. VII. VIII.
- K. k. Statistische Central-Commission. Wien. Osterr. Statistik. B. VIII. H. 2.
- K. k. Geographische Gesellschaft. Wien. Mittheilungen. XXVII.
- K. k. Geologische Reichsanstalt. Wien. Verhandlungen. 1885. No. 3. 4. 5. 6.
- K. k. Zoologisch-botanische Gesellsch. Wien a) Verhandlungen. B. XXXIV. b) Personen-, Ort- u. Sach-Register. (1871—1880.)
- Tudományos Akadémia. Krakó. a) Pokucie. T. II. b) Lud. Seria. XVI. XVII. c) Monum. Poloniae Historica. T. IV. d) Acta Historica. V. VI. VII. d) Archivum. T. III. e) Rozprawy Historyczno Filozoficznego. 9. XVII. f) Rozpr. Filologicznego. T. X. g) Rozpr. Matematyczno-prozyrodniczego. T. XI. XII. h) Słownik synonimów polskich. T. I. i) Rocznik. 1883. k) Antropologi krajowej. T. VIII. k) Wiewnerzue Dzieje Polski. T. III. l) Im Brózek. m)

- Sprawozdania komisji jezykowej. T. III. *n*) Andrzej. Patrycj Nidecki Czejé. I. *o*) Sprawozdania komisji fizyograficznej. T. XVIII. *p*) Starodacone Prawa Polskiego Pomniki. T. VII. Zeszyt. III. Tom. VIII. Bzeše. I. *r*) Pannétnik. T. IX. *s*) Zabytki Przedhistoryczne Ziem Polskich. Seryja I. Zeszyt. 3. *t*) Sprawozdania komisji History stuki. T. III. Zeszyt. 1.
- Magyar Földrajzi Társaság. Budapest. Földrajzi közlemények. XIII. 3.
- Fővárosi statisztikai hivatal. Budapest. Közlemények. XVIII.
- M. k. Belügyminisztérium. Budapest. 1885. Törvények gyűjteménye. I. füz.
- " " " Landesgesetz-Sammlung. 1885. I. H.
- Magyar Jogászegylet. Budapest. Értekezések. XXIV.
- M. kir. Földtani Intézet. Budapest. Évkönyv. VII. kötet. 5. füz.
- Érseki hivatal. Esztergom. Schematismus Cleri pro 1885.
- Dunántúli ref. Egyházkerület. Pépa. Névtár 1885-re.

II. Magánosokról.

- Dr. II. Friedrich v. Maasburg. *a*) Bécs. Die Galeerenstrafe in den deutschen u. böhmischen Erbbländern Oesterreichs. *b*) Die Organisirung der böhmischen Halsgerichte im Jahre 1765.
- Schlesinger Zsigmond. Budapest. *a*) A kórisméről. *b*) A ceruminosis obturans kórünet és gyógytanáról.
- Lepkowski J. Krakó. Monumenta Epigraphica. Fasc. I.
- Danielli Jacopo. Flórencz. Iperostosi in mandibole umane.
- Cermák Kliment. Arshaeologicke Prispéki z Caslarska. II.
- Dr. Knoth. Archi-Geschichte. 7. Heft.
- Dr. Hermann Károly. Balassa-Gyarmat. Az atyai hatalomról a magyar magán jogban.
- Paillips Henry Ir. Philadelphia. Selections from the Poems of Alexander Petófi.
- Galgóczy Károly. Budapest. Az orsz. magyar gazdasági Egyesület Évkönyve. 1885.
- Dömötör László. Budapest. Kalauz a méhtenyésztés okszerű gyakorlatában.
- Rákóczy Sámuel. Selmeczbánya. Gyakorlati fölszint és bányaméréstau. I. Rész. 1. füz.
- Duka Tivadar. London. Life and Works of Alex. Csoma de Körös.
- M. Seshagiri Sastri. M. A. Madras. Notes von Aryan and Dravidian Philology.

III. Nyomdák tól.

- Gör. Kath. Seminarium nyomdaja. Bálazsfalva. Istoria pragmatica a Ungarici. 1884.
- Hornyánszky V. Budapest. *a*) Magyar Styl. *b*) Blätter für Bienenzucht. 1885. No. 1—3.
- Ullmann Fr. Buziás. A tífz, jég és életbiztosítás népszerű ismertetése.
- Dobay János. Gyula. A békés vármegyei régészeti és művelődés történelmi társaság Évkönyve. X. kötet.
- Tóth László. Kecskemét. Evangeliomi lelkészi tár gyászesekekre. II. kötet.
- Stein I. Kolozsvár. *a*) M. kir. csendőrség Évkönyve. 1885. *b*) A kolozsvári jótékony négyelet munkálkodása 1884-ben. *c*) Névkönyv az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára. 1885. *d*) Az Altenbergerféle Codex nagyszebeni kéziratának szöveg kinyomatása. *e*) Az erdélyi múzeum egyelet böles. nyelv. és történelemtudományi szakosztályának kiadványai. I. kötet. 3. és 4. füz. *f*) Név- és tárgymutató a kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1876-tól

1883-ig megjelent Kiadványaihoz. *g) Orvostermészettudományi Értesítő.*
 I. 3. füzet. II. 3. füzet. III. 4. sz.
 Evang. ref. főtanodai nyomda. Maros-Vásárhely. Mit tettek régi hitfeleink a maros-vásárhelyi torony gombjába a XIII. században.
 Fischel Fülöp. Nagy-Kanizsa. A német gyöngye ige.
 S. Filtsch. Nagy-Szeben. *a) Bücher-Catalog d. Casino Bibliothek. b) A douéspre de cea Adunare generala ordinara. c) 3 drb apróbb nyomtatvány.*
 Krafft W. Nagy-Szeben. *a) Französische u. magyarische Dichtungen. b) Grundzüge d. Staatsverfassung Ungarns. c) Geschäftsbericht der Bodenkreditanstalt in Hermanstadt. d) Két apróbb nyomtatvány.*
 Szakolezai nyomda. Szakoleza. Pénztári kimutatás.
 Várnai L. Szeged. Az énekek Éneke.
 Kirschner I. E. özv. nyomdája. Versecz.. Die Werschetzer Gegend im Alterthume.

IV. A saját kiadásbeli munkákból :

Nyelvemléktár. XII. köt.
 Emlékbeszédék III. köt. 1. 2. sz.
 Történettud. Értekez. XII. 4. sz.
 Társadalmi „ XII. 9. sz.
 Mathem. és termész. Értesítő. III. 5. füzet.

Tagajánlások 1885-ben.

Az I-ső osztály részéről.

1. Idősb Szinnyei József könyvtárőr, levelező tagúl ajánlva
 Barna Ferdinánd lev. tagtól.

Bátorkodom a magy. kir. tudomány-egyetemi könyvtár első őrét, idősb Szinnyei Józsefet, a tisztelt osztály levelező tagjául ajánlani, ajánlatomat a következő indító okokkal támogatván:

Idősb Szinnyei Józsefnek tudományos működése, melyet részint a hirlap-irodalom és folyóiratok hasábjain, különösen pedig tisztán tudományos téren a *Hazai és külföldi folyóiratok tudományos repertoriumai* fáradságos szerkesztésével (ezek közül egy 100 arany jutalommal tiszteltetett meg), részint önálló bűvár-latokon alapuló számos dolgozataival, hosszú évek során lelkesen s tisztán nemzeti szellemben tanúsított, sokkal ismeretesebb, semhogy azt itt bővebben ecse-temnem kellene.

Elég legyen e valóban sikeres s nem mindennapi irodalmi tevékenység tanúbizonyságául ide mellékelnem azon füzetkét, melyet egyik tisztelője és barátja Abafi Lajos szerkesztett, s előbb a *Figyelő* című folyóirat 1881. évi 1-ső füzetében, majd azután külön lenyomatban is megjelent, melyben művei tüzetesen egybe vannak állítva, s a hiányzókat utána pótolva.

Megválasztatása csak is érdemei méltó jutalma fogna lenni.

2. Dr. Halász Ignác reáliskolai tanár, levelező tagúl ajánlva
 Budenz József rendes tagtól.

Dr. Halász mintegy tíz év óta mind a szorosabb magyar nyelvészet terén, mind a rokon nyelvek tanulmányozásában nagyon is elismerésre méltó munkássá-

got fejt ki. Igen behatóan foglalkozott különösen a ritkább használatú magyar szóképzés nyomozásával, meg az eddig szláv eredetűnek tartott vagy állított magyar szókinsnek bírálatos átvizsgálásával. A rokon ugor nyelvek ismeretét, a melynek egészében is jártassággal bír, lényegesen előmozdította a lapp nyelvnek tüzetes tanulmánya által, különösen a svéd-lapp nyelven való szövegek nyelvtani földolgozása által. Ezen munkálatok meg is érlelték benne azon elhatározást, hogy a svéd-lapp nyelvet, melyet eddigelé csak fordított és nem a kellő alaki pontossággal közölt textusok alapján ismertünk, mint élő nyelvet a helyszínén tanulmányozza, s róla tökéletesebb anyagkészletet szerezzen.

Szerencsés tehetségével s jeles nyelvészeti előkészültsége mellett, sikerült is neki aránylag rövid ideig tartó tanulmányútja alatt a svédországi lappok különböző nyelvjárásairól hű képet nyújtó népnyelvi szövegeket gyűjteni, oly számmal egyszersmind, hogy velök immár e nyelv ismerete kielégítőbb biztos alapot nyert. (Előleges értesítést ezen tanulmányútja eredményéről ad a Budapesti Szemle 1885. márcziusi számában megjelent úti jelentése: *A svédországi lappok között*).

Szakirodalmi munkásságából itt kiemelem a főbb dolgozatokat:

Az aloom, elem képző; a mány, vány képző. (Nyelvrör III. köt. 1874.)

Az ül, ül igeképző. (Nyelvrör V.)

Az és kötőszó. (Nyelvrör VI.)

Ritkább és homályosabb képzők (cikksorozat a Nyelvrör VII., VIII., IX. X. kötetében, melyet 1880. az Akadémia Sámuel-díjjal tüntetett ki.)

Visszahódított magyar szók. (Nyelvrör X. XII.)

Kazinczy mint fordító. (Nyelvrör XII.)

Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok. (Nyelvt. Közlem. XVI., külön Ugor-füzetek 3. szám.)

Orosz-lapp nyelvtani vázlat. (Nyelvt. Közlem. XVII., Sámuel-díj 1882.)

Zürjén nyelvmutatványok. (Közlés, fordítással. Nyelvt. Közlem. XVII.)

Lule-lappmarki nyelvmutatványok. (Nyelvt. Közlem. XIX. köt., 2. füzet sajtó alatt.)

3. Dr. Pasteiner Gyula t. e. magántanár, lev. tagúl ajánlva

Beöthy Zsolt rendes tagtól.

Pasteiner Gyula az egyetemes művészettörténet és műbírálat mezején egyike érdemesebb fiatal tudósainknak. Szakába vágó kisebb tanulmányokkal és bírálatokkal 1871-ben tünt fel először, mikor a budapesti tud. egyetem javaslatára a kormány külföldre küldötte ösztöndíjjal, művészettörténeti tanulmányok végett. Négy évet töltött Olasz-, Görög- és Franciaországban, s hogy mily lelkiismeretesen és buzgón használta fel a művészeti képzésnek e legfelső iskoláit, egész munkássága tanúsítja. Tanúsítják ép úgy irodalmi művei, mint tanári működése az egyetemen, hol a művészettörténetből már tizedik éve tart előadásokat.

Irodalmi munkásságának jegyzéke a szaktanulmányok, mű-archaeologiai és széptani, elméleti és történeti dolgozatoknak hosszú sorozata. Közel száz cikket írt különböző lapokba és folyóiratokba, melyek közül némelyek egész nagy tanulmányok, melyen a *Magyar szobrászatról* s *Munkácsy Krisztusképeiről* a Budapesti Szemlében közölt (1882—1884.) értekezések. Külön füzetekben jelentek meg tőle: *Az ókori művészetek történetének mai tudományos állása* (1875), továbbá *A művészeti és nem művészeti utánzásról* (1879). A Philologiai és Régészeti Tár-

saságokban számos felolvasást tartott, melyek közül csak a *Unagrai régiségekről* s *A görög profilról* szólókat említem meg. Mind e dolgozatok a tudomány haladásának figyelmes követőjét s az izléses és jeles készségű író mutadják benne, ki több nevezetes kérdéshez önálló szempontból is figyelemre méltóan szólott hozzá. E tekintetben csak a tájtávtat festői kifejezésének azt a fejtegetését hozom fel, melyet a Munkácsy első Krisztusképéről írt tanulmányában adott.

Fő munkája ez évben *A művészetek története a legrégibb időkől napjainkig* címmel 48 nagy íven, 763 lapon jelent meg. E munka a maga nemében első nálunk, ha Novák Dánielnek még 1835-ben megjelent kis biográfiai művész-lexikonát nem számítjuk. Oly könyvet adott benne, melyre irodalmunknak és közönségünknek egyaránt szüksege volt, a melylyel közmívelődésünknek tett szolgálatot. Avatottan választotta meg forrásait, áttekintvén az egész művészettörténeti gazdag irodalmat. Nemcsak a külföldi kutatás eredményeit dolgozta fel elismerésre méltó tudományos készséggel és írói gyakorlottsággal, hanem a magyarországi művészeti emlékeket és jelentéseket is figyelmen és tanulmányosan illesztette be az egyetemes műfejlődés rajzába.

Van szerencsém javaslatomat a tekintetes Akadémia figyelmébe ajánlani.

4. Rákosi Jenő, a Kisfaludy-társaság rendes tagja, levelező tagúl ajánlva

Beöthy Zsolt rendes tagtól.

Rákosi Jenő a magyar drámának és hirlapirodalomnak húsz év óta érdemes és lelkes munkása. 1866-ban tűnt föl először, midőn *V. László* című tragédiáját s *Aesopus* című vígjátékát egy kötetben közrebocsátotta, s az utóbbit, még abban az évben, a nemzeti színház is kiváló sikerrel mutatta be. Következtek egymásután: *Régi dal régi gyűlölségről* (1867), *A szent korona varázsa* (1867), *Színre színt* (1869), *A krakói barátok* (1871), *A szerelem iskolája* (1873), *Ripacsos Pista dolmányja* (1874) és *Ida* (1883) mind a nemzeti színpadon; míg a népszínház számára írt munkái közül csak a *Magdolna* című, tavaly előadott, paraszt tragédiáját említem. Írt összesen körülbelül tizenhét darabot, melyek, három kivételével, nyomtatásban is megjelentek, rendszerint előadatásuk évében.

Színművei mindjárt kezdetben jelentékeny és befolyásos helyet szereztek neki szépirodalmunkban. A drámánkban terjedezni kezdő lanyhaság ellenében költőibb áramlatot indított meg. A képzeletnek nagyobb szabadságát, a tárgyak elevenebb alakítását, az előadás költőibb színét képviselte. Bár egyik tekintetben sem ment a túlzásoktól és kifogásoktól, de egyik tekintetben sem vonhatók kétségbe érdemei. Még olyan műveiben is, melyek egészben kevesebb sikerültek, a közönség és kritika egyaránt elismerték szellemének költői erejét, feltalálásának leleményességét és előadásának emelkedettségét. Részint irodalmi, részint személyes hatásával egy írói kör vezetőjévé lett, mely drámánkban új elemekkel és új hanggal való fejlesztésére hatott, mint minden forrongásnál, úgy itt is: természetesen érdemek és tévedések között. Rákosi lelkesen karolt fel, buzdított és igazított úttá számos fiatal tehetséget, kik mind hálás elismeréssel voltak és vannak iránta. Az irány, melyet kezdett, bár némely alkotásaiban az utánczó rendes hibáitól nem volt ment, erősen hatott Shakespeare terjedtebb tanulmányozására. Hogy e tanulmányok egész irodalmunknak csak hasznára voltak, kétségtelen. Maga Rákosi Shakespearenek négy darabját fordította le a Kisfaludy-

társaság vállalatába: a *Felsült szerelmeseket*, a *Windsori vig nőket*, a *Hogy tet-sziket* és a *Cymbelinet*. Shakespeare-tanulmányainak gyümölcse egy nagyobb értekezés is *Hamletről és Oféliáról*, mely a Kisfaludy-társaság Évlapjainak XI. kötetében jelent meg.

Hírlapírói és közéleti tevékenységére nézve a következő adatokat legyen szabad följegyeznem. 1867 tavaszától 1869 őszéig a Pesti Naplónál dolgozott; 1869 őszétől 1875 tavaszáig a Reformot szerkesztette; 1875 őszétől 1881 őszéig a népszínház igazgatója volt, mely megerősödését és virágzását legkiválóbb mértékben neki köszönheti; azóta a Budapesti Hírlap egyik kiadója és dolgozó társa. Mint hírlapíró, közéletünk, de különösen irodalmunk és művészettünk jelenségeit tizenhat éve kíséri élénk figyelemmel, ismertetési és bírálói. Számtalan cikket, tárczát, tanulmányt, bírálatot, polemiát írt, melyekben az észjárás eredetiségén s az elemzés élességén kívül különösen egy tulajdona érdemli meg a figyelmet és elismerést. Ez stíljének elelensége, fordulatossága, ereje s főképen nyelvének magyaros eredetisége, melynek tekintetében hírlapíróink közül ma vele alig versenyezhet, de fájdalom nem is igen versenyez, valaki. Általában a magyar nemzetiség eszméje az, melyet lelke egész buzgóságával szolgál.

Mindezek alapján hiszem, hogy ha Rákosi Jenőt a tekintetes Akadémia levelező tagjai sorába választaná, az ő kiváló tehetsége és buzghatna nemcsak kitüntetésül fogadná, hanem sikeres és érdemes részt vehetne az Akadémia munkásságában.

5. Taine Hippolit, a francia akadémia tagja, külső tagúl ajánlva
Gyulai Pál rendes tagtól.

Taine Hippolit a francia újabb kritika és irodalomtörténet egyik legkitűnőbb képviselője. Mellőzve szorosan philosophiai és történelmi munkásságát, az I-ső osztály körébe a következő főbb művei tartoznak:

Essai sur les fables de Lafontaine.

Essai sur Tite Live.

Philosophie de l'art.

Philosophie de l'art en Italie.

L'idéal dans l'art.

Philosophie de l'art dans les Pays-Bas.

Philosophie de l'art en Grèce.

Histoire de la littérature anglaise.

E kitiű munkák nemcsak Franciaországban, hanem egész Európában figyelmet költöttek. Németek, angolok lefordították nyelvökre, egy pár magyarul is olvasható. Taine kiváló tehetsége bámulatosan egyesíti magában az éles analýsist s az erős képzelmet. Innen philosophiai módszeressége, logikai szigora, innen fényes rajzai s ragyogó stílje. Senki sem fejtegette behatóbban a faj, a természeti viszonyok, a történelmi alakulások sat. hatását az egyénre és műveire; senki sem kutatta több sikerrel az írók és művészek fő jellemvonását, a melyből egész szellemi működésök kimagyarázható. Nem tagadhatni ugyan e módszer egyoldalúságát és hiányát, de Taine mindig kárpótlást tud nyújtani értök felfogása eredetiségével, eszméi gazdagságával, rajzai frissességével. Akadémiánk két munkáját adta ki fordításban, s ez egy okkal több, hogy helyet foglaljon az I-ső osztály külső tagjai között.

A II. osztály részéről.

6. **Pauler Tivadar** r. tag, tiszteleti tagúl ajánlva

Pulszky Ferencz tisz. tagtól.

Tiszteleti tagúl ajánlom Pauler Tivadar r. tagot, az Akadémia Másodelnökét, a kinek a tudományosság és az Akadémia körül szerzett érdemei iránt elismerését az Akadémia kifejezte Másodelnökké választásával.

7. **Ipolyi Arnold** rendes tag tiszteleti tagúl ajánlva

Pulszky Ferencz tisz. tagtól.

Tiszteleti tagúl ajánlom Ipolyi Arnold r. tagot, kinek érdemeit elősorolni felesleges, neki nem adhat fényt az Akadémia, ő adja azt az Akadémiának.

8. **Kemény Gábor** báró, levelező tag, tiszteleti tagúl ajánlva

a) Pulszky Ferencz tisz. tagtól.

Tiszteleti tagúl ajánlom Kemény Gábor báró levelező tagot, mint a ki által az Akadémia díszé és java öregbedik.

b) Szilágyi Sándor rendes tagtól.

Báró Kemény Gábort az Akadémia I. taggá 1863-ban választotta meg. Irodalomban és hazánk közéletében azóta olyan eredménydús működést fejtett ki milyent az Alapszabályok 14. §-a tiszteleti tagoktól megkíván.

Irodalmi működése történeti és politikai. Tevékeny része volt az 50-es és 60-as évek politikai küzdelmeiben, midőn Erdély oly fontos és jelentékeny szerepet játszott. A hazafi pártnak már akkor egyik vezérfőfia volt, s a ruménok akkori agitációjával szemben nagy hatást tett *Nagy-Enyed és vidékének veszedelme 1848–49-ben*, című szépen írt eszme- és adat gazdag munkája. Báró Eötvös József által írt nagy hatású röpiratok a *Nehány szó* és *Még egynéhány szó* megírására buzdíták, melyek, valamint a *Helyzetünk és jövőnk* és *A baloldali politikája* nagy figyelmet keltettek.

Mind e röpiratok gyorsan követték egymást, de ő ezek mellett is talált időt történet-politikai tanulmányokra. A Pesti Naplóban, Budapesti Szemlében s több erdélyi lapban e nemű tanulmányai láttak világot — s ezek közt *Machiavelli és Montesquieu*, mint irodalmi munka is appreciáltatott. Általán kevés zajjal feltűnni vágyás nélkül, de annál több eredménnyel működött a politikai és irodalmi

életben, s főkép 1867—69-ben a *Pesti Naplónak* egyik legtevékenyebb munkatársa volt.

De a mit közéletünk terén tett, mint belügyminiszteri államtitkár, földmívelés-, ipar s kereskedelmi, utóbb mint közlekedésügyi miniszter, az egy államférfiúnak nagyszabású, jól átgondolt működése — s e mellett is mint a Történelmi Társulat egyik elnöke élénk részt vesz annak működésében, annak egyik kirándulását (a sopronyit) vezette; az erdélyi ref. főconsistoriumnak főgondnoka s az erdélyi gazdasági egyesületnek elnöke, s ezek működésében is tevékeny részt vesz.

Magas állásában Akadémiánk iránt mindenkor kiváló jó indulatot és előzetekenséget tanusított, s a hol a tudomány érdeke megkívánta, befolyását a legnyomatékosabban és legelőzékenyebben értékesítette.

Az Alapszabályok 14-ik §-a értelmében, megnyerése által az Akadémia díszé s java öregbedését méltán várhatja.

9. Deák Farkas levelező tag, rendes tagúl ajánlva

Ipolyi Arnold rendes tagtól.

Deák Farkas sokoldalú irodalmi munkásságát s a fáradhatatlan tevékenységet, melyet először politikai és szépirodalmi, s később a történetírói téren fejtett ki, már 1876-ban méltányolta az Akadémia, midőn őt levelező tagnak választotta meg. E kitiüntetés fokozta munkásságát, s attól fogva akadémiai életünknek egyik legmunkásabb s legrokonszenvesebb tagjává lett. Az Akadémia megfisztelő bizalma által kötelességeket rótt önmagára, s ennek ügyeiben több érdeklődéssel, lelkiismeretességgel, szeretettel, pontossággal nálánál senki sem járt el. Az Akadémia javát és érdekeit mindig szíven hordozta, nem vonta ki magát sem a tudományos, sem a belügyi kérdések megvitatásától, a rárótt megbízatásokban fáradtságot nem ismerő szorgalommal járt el, szóval, egész lélekkel csüngött az Akadémia érdekein. Egymásután beválasztották különböző bizottságokba, s eszével, kitartásával s buzgalomával itt is híven szolgálta az Akadémia érdekeit. A Széchenyi munkáinak kiadásával megbízott albizottságnak, a nemzetgazdasági, történelmi, az archaeologiai bizottságoknak egyik legpontosabb tagja; s széleskörű szakismerete lehetővé teszi, hogy mindazokban hasznos szolgálatot tegyen. Rendes tagnak pedig főkötelessége, hogy az Akadémia életében érvényesítse ismereteit, tehetségeit, s a mit e téren már eddigelé Deák tett, azzal érdemessé tette magát arra, hogy mint rendes tag szélesebb, tágasabb munkakört nyerjen.

De nemcsak az Akadémia szellemi és belső életének, hanem irodalmi tevékenységének is épen oly buzgó és sikeres munkása ő. Gyakran tart felolvasásokat, emlékbeszédeket, szerkeszt editiókat; szóval a forráskiadások és feldolgozás terén is kiváló becsü publicatiókat tud felmutatni. Pár év előtt az Akadémia egy történelmi biographiáját (*Csúki Istvánt*) megkoszorúzta, s ugyanakkor egy másik pályamunkája a történelmi társulatban lett jutalommal kitiüntetve.

De a mily arányban vett részt az Akadémia beléletében, épen olyan arányban vett részt annak irodalmi munkálkodásában. Nemcsak az Akadémiában tartott számos értekezése, hanem az Akadémia megbízásából eszközölt kiadásai is igazolják ezt; mint ezt munkáinak ide mellékelt sorozatából is láthatni.

A mai magyar történetírásnak egyik buzgó és kiváló tagja, s nem legkisebb érdeme e részben, hogy nemcsak a beltörténetet magát, hanem annak mellékágait is cultiválja. Egyszerre forráskiadó és feldolgozó, archaeolog és nemzetgazda. A *Századoknak* és az *Archaeologiai Értesítőnek* éveken át egyik legmunkásabb belső dolgozótársa, s a mellékelt kimutatásban fel nem említett számos apró értekezéssel értékesíté e folyóiratok becsét. Nem legkisebb érdeme, hogy feldolgozásaiban a szép formára és források lehető teljes feldolgozására törekszik.

De az ő irodalmi munkássága nem szorítkozik egyedül az Akadémia keretébe, talál ő időt, hogy más rokontermészetű társulatokban is érvényesítse szorgalmát és tehetségeit. Mint az Embertani és Régészeti Társulatnak, a Magyar Történelmi Társulatnak, továbbá a Heraldikai Társulatnak választmányi tagja, ezek közlönyeit szép és tanulságos cikkeivel felkeresi, buzgón részt vesz gyűléseikben, szóval, egész lélekkel szolgálja azt a tudományt, melyhez tehetsége, vonzalma és ismeretei kötik. A mi pedig íróink közt kiváló helyet biztosít neki, az formaérzéke, az igazság szeretete, a szépnak és nemesnek cultusa.

Ila tehát az akadémiai rendes tagok megválasztásánál az irodalmi érdemeiken felül az is jó ajánló, hogy az ajánlottnak eddigi előlétele kezességét nyújt arra, hogy az illető az Akadémia életében tevékeny részt fog venni, e kettős czimen Deák Farkas megérdemli, hogy rendes taggá választassék.

Deák Farkas akadémiai levelező tag *történeti művei*:

I. Értekezések a *Századokban*.

1. *A gróf Wass család levéltára és a gyekei síremlék.*
2. *A gróf Csákyak kassai levéltára és az erdélyi fejedelmek levelezései.*
3. *Wesselényi Ferencz gyilkossági vád alatt.*
4. *A széki merénylet.* (Báthori Gábor ellen 1611.)
5. *Gróf Csáky Ferencz házassága.*
6. *Gróf Vay Ádám berkeszi levéltára.*
7. *A radványi könyvtár.*
8. *Részlet Budu 1684-iki ostroma idejéből.*

II. Emlékbeszédek: 1. *Szalay Ágoston felett.* 2. *gróf Mikó Imre felett.* 3. *gróf Wass Sámuel felett,* 4. *Csengery Antal felett,* 5. *gróf Teleky Domokos felett,* 6. *baró Radvánszky Antal felett.* Részint az Akadémiában, részint a Történelmi Társulatban.

III. Értekezések a Magyar Tudományos Akadémiában:

1. *Nagyvárad elvesztése* (székfoglaló.)
2. *A Wesselényi család őseiről.*
3. *Nagy Csáky István élete.*
4. *A magyar hölgyek leveleiről.*
5. *A zománczozás történetéhez.*

IV. Nagyobb művek.

1. *Nemzetgazdaság története Magyarországon.* 1866.
2. *Fogságom története* (Mert 5 évig fogoly volt) 1869.
3. *Wesselényi élete* 1875.
4. *Magyar hölgyek levelei* (500 levél) 1879.

5. *Tököly Imre levelei.* 1882.
6. *Gróf Wesselényi Ferencz nádor jellemrajza* (a Történelmi Társulat kettős díjjal tüntette ki) 1882.
7. *Báthori Zsófia.* Korrajz. 1882.
8. *Egy főúr a XVII-dik században* (Az Akadémia pályadíjjal koszorúzta). 1883.
9. *A Bujdosók levéltára.* 1883. stb.

10. Dr. Concha Győző, egyetemi tanár, levelező tagul ajánlva

Horvát Boldizsár tiszteleti tagtól.

Dr. Concha Győző 1869-ben *A municipalis rendszer jelen állása Európában* című, a budapesti tudományegyetem által a Schwartnerdíjjal koszorúzott és a *Budapesti Szemle* ugyanazon évi folyamában megjelent munkájával a tudományos irodalom terére lépve, a kir. táblánál elfoglalt fogalmazói állása mellett megszerezte a budapesti tud. egyetemenél a magántanári képesítést s 1872-ben rendkívüli, 1874-ben rendes tanárrá neveztetett ki a kolozsvári tud. egyetemen.

Fentebb említett munkája óta, melyben az önkormányzat iránt akkortájt uralkodó, sok részben zavaros eszmékkel szemben annak feladatát a közigazgatás körében jelölte ki, állandó munkása államtudományi irodalmunknak.

Kisebb értekezésein és szakbírálatain kívül *A közigazgatási bíráskodás, az alkotmányosság és egyéni joghoz való viszonyában* (Budapest 1877. 123. l.) című monographiájában a közigazgatási bíráskodásnak mélyebb alapját kutatta, s a francia, német, olasz elméleten túlmenve, azt nemcsak a rideg egyéni jog, hanem az állam ügy erkölcsi, mint lélektani természetének folyományaként magyarázta; az 1882-iki magyar jogászggyűlés elé terjesztett véleményében pedig a közigazgatási bíráskodás szervezési módjára terjeszkedett ki, ép oly nagy legislatív és doctrinalis apparátussal, mint beható elemzéssel. *A közigazgatási enquête* (1881. Budapest, 44. l.) című dolgozata hasonló apparátussal készült, s szerzője kritikai erejéről tanuskodik.

Teljesen új világot derített az 1790-ki reformmozgalomokra a *Budapesti Szemle*ben 1882-ben megjelent monographiája *A kilenczvenes évek reformeszméi és előzmények*, melyben az akkori röpiratirodalom az eddiginél sokkal szélesebb terjedelemben van felkarolva, államtudományilag méltatva, s a jelen század harminczas éveiben fellépő liberalismusunk a múlt század kilenczvenes éveinek mozgalmával összekapcsolva.

Végül a tudományos Akadémia könyvkiadó vállalatában megjelent *Újkori alkotmányok* című munkájának első kötete, egyrészt míg a közjog rendszerezésének első kísérlete, másrészt mint a külföldi intézményekbe beható, de a saját felfogását fentartó s azokat magyar nemzeti szempontból néző komoly tudományos termék, kelt figyelmet, mely a nyelv helyes kezelése által a nagy közönségre nézve is határozott nyereség.

11. Felméri Lajos egyetemi tanár, levelező tagul ajánlva

a) Brassai Sámuel rendes tagtól.

Bátor vagyok ajánlani levelező tagnak Felméri Lajos egyetemi tanárt, a kinek jeles és számos munkái nem csak irodalmunkat gazdagították, hanem őt magát is ismeretessé tették mind nálunk, mind külföldön, hol a szakemberek minden bizonynyal helyesléssel és örömmel fogadnák megválasztatása hírét.

Munkái névsorát idecsatolva küldöm és ajánlottom meleg pártolását kérem.

Felméri Lajos philos. és paedagogiai dolgozatainak czínjegyzéke:

Az iskolázás jelene Angolországban, két kötet. (I. kötet: Népoktatás; II. k.: Közép és felső oktatás. Budapest 1881.)

Uti levelek Skóciából, egy kötet, Sárospatak 1870.

A deismus iránya és hatása (philos.-történelmi pályanyertes értekezés) a Ballagi Mór szerkesztette *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1865. és 66-ki folyamában.

Mill Stuart rectori székfoglaló beszéde a st.-andrewsi egyetemen, jegyzetekkel kísérve a *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1868-iki folyamában.

A philosophia tunitása a középiskolákban, Sárospataki füzetek 1870-iki folyamában.

A vallásos érzet és a vallás, psychol. tanulmány a *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1873-ik folyama januári számaiban.

Ember és állat, psychol. tanulmány az *Athenaeum* 1873-iki folyamában.

Bain Sándor és legújabb műve (Body and Mind), az *Athenaeum* 1874-ik folyamában.

Az illusió. Psychol. tanulmány az *Athenaeum* 1874-iki folyamában.

Roussean, psych. tanulmány az *Erdélyi Múzeum* 1874-iki folyamában.

A politikai nevelésről. *Erd. Muz.* 1874. nov. füzet.

A nőnevelés Amerikában, *Erd. Muz.* 1875. jún. füzet.

A család mi volt és miré lett. (A házi nevelés múltja és jelene). Az *Ott-hon* 1875-iki folyamában.

Utazás a szobában. (Oktatás a psych. alapfogalmaiban), *Néptanítók Lapja* 1875. júl.—decz. számaiban.

A középiskolai reformról, *Erd. Muz.* 1876. VI-ik füzetében.

Népnevelés és néptanítók Angolországban, *Néptanítók Lapja* 1877-iki folyamában.

Arny- és fényképek a népiskolázásban, *Néptanítók Lapja* 1878-iki folyamában.

A philosophia és a philosophiai tudományok jelene. *Erd. Muz.* 1878. foly.

Apáczai Csere I., Brunswick T. és Hongrie cz. cikkek, F. Buisson *Dictionnaire de Pédagogie*-jében.

Utilismus a nevelésben a *Havi Szemle* 1879-iki folyamában.

Austria és Hungary cím alatt közoktatásügyi szemlék a Kiddle és Seheine szerkesztette *Yearbook of Education* 1879-iki kötetében.

Heredity and Education, az *Educ. News* 1879-iki folyamában.

Oxford és Cambridge (tanulmány) a *Budapesti Szemle* 1881. jún. és júl.

Nevelés és társadalom. Értekezés a Középiskolai Szemle 1882. januári és februári füzetében.

Az iskolai fegyvergyakorlatok és a nemzeti nevelés. A Középiskolai Szemle 1882. szeptemberi füzetében.

Népiskolázás az erdélyi részeken, ezelőtt száz esztendővel. A Néptanítók Lapja 1882-iki folyamában.

A középiskolai törvényjavaslat. Két cikk a Pesti Napló 1883. márcziusi számaiban.

Az angol középiskolák életéből. Magyar Tanügy 1883-iki folyamában.

Nőnevelésünk bajai és társas életünk. Tanulmány, Kolozsvárt 1883.

Az érettségi vizsgálatok jelenleg és a jövőben. Tanulmány, a Középiskolai Tanáregyesület Közlönye 1883. nov. és decz. füzetében.

nők felső oktatása földrészünkön és másutt, a Nemzeti nőnevelés 1884. febr. füzetében.

Neveléstudományi és közmívelődési apróbb czikkek, könyvismertetések stb. (1872 óta, a következő folyóiratokban és lapokban: *Budapesti Szemle, Tanáregyesületi Közlöny, Magyar Tanügy, Pesti Napló, Hon, Nemzet, Család és iskola, Nemzeti Nőnevelés, Prot. Egyh. és Iskolai Lap, Keresztény Magvető, Néptanítók Lapja.*

Szemlék a magyar közoktatásügyről, és könyvismertetések a *Revue internationale de l'Enseignement* (Paris), *Revue de l'enseignement secondaire et supérieur* (Paris), *Journal of Education* (London) és az *Educational News* (Edinburgh) különböző évfolyamaiban.

b) Kerkapolyi Károly levelező tagtól.

Az Akadémia Ügyrendje 12. §-ának értelmében bátor vagyok dr. Felméri Lajos urat, a kolozsvári tud. egyetem ny. r. tanárát a II. osztály levelező tagjává ajánlani.

Nevezett tanár úrnak *Az iskolázás jelene Angolországban* című két kötetes műve csak tavaly nyerte el az akadémiai nagy jutalmat. Megválasztásával, úgy szólván, saját ítélete helyességéről táplált meggyőződésének adna az Akadémia kifejezést.

Felméri tanár úr említett nagy munkájától eltekintve is, folytonosan és sikeresen működik a paedagogiai és a philosophiai irodalom terén.

Tanúskodik erről azon számos értekezés, illetőleg tanulmány, mely tőle úgy hazai szaklapokban (*Magyar Tanügy, Tanáregyesületi Közlöny, Nemzeti nőnevelés, Néptanítók lapja,* és *Budapesti Szemle*) mint külföldiekben (*Journal of Education, Revue internationale de l'Enseignement, Revue de l'Enseignement secondaire et supérieur*) időnként megjelenve elég kedvező fogadtatásra találtak, s teljesen alkalmasok az Akadémia reménylett választását igazolni.

12. Dr. Földes Béla egyetemi tanár, levelező tagú ajánlva

Kautz Gyula rendes tagtól.

A közeledő nagy-gyűlés alkalmával megválasztandó levelező tagok kijelölése tekintetéből, alulírott dr. Földes Béla urat, egyetemi tanárt, az Akadémia

Nemzetgazdasági bizottságának több év óta tagját és jegyzőjét s egyikét hazánk legismertebb nevű, s legszorgalmasab s legmunkásabb statisztikai és közgazdasági íróinak hozza javaslatba.

Dr. Földes közel másfél évtized óta műveli és képviseli hazai irodalmunkban a nevezett két tudományszakot sikerrel és önállósággal; szerzője több rendbeli jeles szakértekezések és tankönyveknek; nem egy ízben koszorúztattak meg Akadémiánk által pályanyertes művei; s még azon, épen Akadémiánk körül kiváló nyomatékú érdemmel is bír, hogy kiadványaink, névszerint a *Nemzetgazdasági Bizottsági Értekezések* stb. sajtó alá rendezése, valamint a készülőben levő *Kereskedelmi műszótár* szerkesztése körül a legbuzgóbb, s a legsikereseb tevékenységet fejtette ki.

13. Hegedűs Sándor országgyűlési képviselő, levelező tagúl ajánlva

a) Kautz Gyula rendes tagtól.

Tekintettel a küszöbön levő tagválasztásokra, alólírott, úgy a tudomány mint Akadémiánk érdekében is levelező tagúl: Hegedűs Sándor országos képviselőt s kiváló publicistát ajánlja. Hegedűs úr mintegy másfél évtized óta számos nagybecsű s tudományi tekintetben is figyelemre méltó munkálatok által tünt fel.

Több jelentékeny nemzetgazdasági és pénzügyi értekezéssel sőt nagyobb dolgozattal is gazdagította irodalmunkat; úgy hogy megválasztatása Akadémiánkra nézve mindenesetre kívánatos és díszthozó lenne.

A mondottak alapján Hegedűs Sándor képviselőnek megválasztatását legmelegebben ajánlom.

b) B. Nyáry Jenő levelező tagtól.

Midőn Hegedűs Sándort levelező tagnak ajánlani szerencsés vagyok, szép készültségére, ernyedetlen munkásságára és nagybecsű műveire hivatkozom, melyek őt hazánk legjeleseb nemzetgazdasági írói sorába helyezik.

Évek hosszú során buzgalommal és sikerrel működve, nemcsak mint országgyűlési képviselő és pénzügyi előadó — a törvényhozás terén, hanem mint publicista is, kiváló nevet vívott ki magának. A *Honnak* sok éven át főmunkatársa volt.

Különféle tudományos folyóiratokban, politikai és nemzetgazdasági lapokban közölt dolgozatai egész könyvtárt tennének ki.

Az önkormányzat és pénzügye című terjedelmes és önálló művével, mely 1878-ban jelent meg, méltán általános feltűnést keltett.

A *Budapesti Szemlében* 1878—1882-ig nagyobb tanulmányokat írt. Írói fényét ezek közül kiváltképen

A cukoradóról.

A felsőházról.

Az amerikai gabnaverseny.

Iparunk és az ipartörvény című jelentős és mély tudományú dolgozatai növelték.

Lankadatlan tevékenységének a lefolyt 1884-ben is

A valutáról.

A földadóról.

A szeszadóról.

Az adókezelésről írt terjedelmes jelentéseivel újabban jeles bizonyítékát adta.

Legyen szabad még megemlítenem, hogy a párizsi nemzetközi pénzügyi konferencián Magyarországot, mint a kormány által kiküldött szakférfiu képviselte. Ebbeli működéséről egy nagybecsű *Jelentése* és egy *Emlékirat* jelent meg, mely utóbbit a m. tud. Akadémia illető osztálya elé terjesztett.

Hegedűs a nemzetgazdaság terén szerzett érdemei folytán a m. tud. Akadémia nemzetgazdasági bizottságába megválasztatott.

14. Dr. Láncszy Gyula egyetemi magántanár, levelező tagúl ajánlva

Tóth Lőrincz rendes tagtól.

Szerencsém van levelező tagúl ajánlani Láncszy Gyula urat, kit már 1881-ben javaslatba hoztam. Irodalmi érdemei azóta jelentékenyen szaporodtak.

Az ajánlott férflu, évek óta működven irodalmi téren, egész sorát adta a közjogi, közigazgatási, jogbűlcseleti, történelmi, s általános irodalmi dolgozatoknak, melyek a politikai-társadalmi tudomány-körnek kiülönbüző, de azért bizonyos benső összefüggést nem nélkülöző, magasabb rendű kérdéseit tárgyalják. E dolgozatokat első sorban kritikai él, önálló felfogás és beható szakavatottság mellett, széleskörű általános műveltség jellemzik. Ehhez képest Láncszy Gyula irodalmi működésének benső célzatát nem az anyaggyűjtés, hanem inkább az eszmei eredmények levonása képezi. Az irodalmi hatás, melyet főbb munkái gyakoroltak, arról tanuskodik, hogy e cél után sok tekintetben méltó sikerrel törekedett: a mi kiválólag közigazgatási, jogbűlcseleti és történet-politikai munkáiról áll.

Önállóan vagy folyóiratokban közrebocsátott terjedelmesebb munkái, időrendben elősorolva, a következők:

1. *II. Rákóczy Ferencz külügyi tárgyalásai.* (A Thaly K. által szerk. *Századok* 1868-iki folyamában.)

2. *Magyar irodalom-történet vázlata.* (Weber Gy. *Világtörténete* magyar fordításának toldalékát képező V. kötetben; korszakonként megosztva Sebestyén Gyulával. Heckenast Gusztáv 1869.)

3. *A politikai pártok lényée és jelleme.*

4. Az új angol képviselőválasztási igazolási eljárás. (Mindkettő a Csengery által szerkesztett *Budapesti Szemle* 1869-iki évfolyamában.)

5. *A nérv, jogi tekintetben.* (A Tóth Lőrincz által szerkesztett *Jogtudományi Szemle* 1870. évi kötetében.)

6. *Régi levelek.* Irodalom-történeti tanulmány Kazinczy Ferenczről és Guzmics Izidorról. Négy hosszabb közlemény a Beöthly Zs. által szerkesztett *Athenaeum* 1873. II. folyamában.

7. *Régi magyar Országgyűlések* (Az *Acta Comititalia* kötetei alapján hat hosszú közlemény a *Reform* 1874. évi folyamában.)

8. *Magyarország új közigazgatási rendje.* *Hungária* politikai évkönyv szerk. Toldy István 1877.

9. *A politikai reform-eszmék fejlődési története Magyarországon* német nyelv-

ven, mintegy hat nyomt. ivnyi dolgozat a Hunfalvy P. által szerk. *Literarische Berichte aus Ungarn*. (1877. év II. köt.) a külföldi kritika által kiváló méltánylásban részesült, mint elfogulatlan, áttekintő ismertetése az 1825-48 ki alkotmányi küzdelmeinknek.

Ezzel kapcsolatban felemlítjük, az ugyanezen korról szóló, de más tartalmu

10. *Adalékok a magyar alkotmány reformkorszakához* (Franklin. társ. 1880. különlenyomat a *Budapesti Szemle* 1880 évi folyamából) című tanulmányt, melynek I. fejezete a régi magyar alkotmánynak jellegéről fejteget figyelemre méltó általános szempontokat.

11. *A keleti válság és az alkotmányosság. Taglalata a parlament illetékességének és befolyásának külügyi kérdésekben.* (Két közlemény a Bodnár Zs. által szerk. *Havi Szemle* 1878. foly.)

12. *A felső oktatás reformja s az új magyar közműveltség.* (Budapest, Eggenberger 1879. Négy első fejezete a Heinrich G. és Kármán M. által szerk. *Magyar Tanügy* 1878-79. évi folyamában.) Közoktatási intézményeink és művelődési viszonyaink taglatában az utóbbi évtized egyik jelentékenyebb terméke gyanánt keltett irodalmi feltűnést.

E munkának mintegy kiegészítéséül említhetjük fel:

13. *Harmadik egyetem és felső oktatásunk reformja* című értekezést (a Gyulai P. által szerk. *Budapesti Szemle* 1883. év folyamában), mely Lánczy Gyulának az 1883. évi országgyűlési enquéten nyilvánított szakértői véleményét tartalmazza.

14. *A Faluközösség Eredete.* (Osi család és Tulajdon.) Sociologiai és jogbölcséleti tanulmány. Budapest, Grill K. 1881. (Fejezetenként korábban a *Magyar Igazságügy* 1880. évi folyamában.)

15. *Széchenyi Pál kalocsai érsek s a magyar nemzeti politika.* (1642-1710). A magyar történelmi társulat által 1882-ben, a Bay Ilona-féle pályadíjjal koszorított pályamunka.

S ennek mintegy függelékéül:

16. *Eszmétörédékek a Rákóczy-féle felkelés történet-politikai jelentőségéről.* (Válasz Thaly Kálmánnak a fentebbi tanulmányt illető *Észrevételeire.* A *Századok* 1882. évfolyam.)

Mind két tanulmány kiváló elismerésben s éles megtámadtatásban részesült. Barát s ellenfél azonban egyaránt elfogja ismerni, hogy az utóbbi évek történelmi essay-irodalmának kiemelkedő mozzanatát képezi.

17. *A közigazgatási bíráskodás szervezéséről Magyarországon.* Közjogi Tanulmány. Függelékül: A közigazgatási tisztviselők bünvádi felelősségre vonásának jogáról s annak korlátozásáról. Budapest Zilahy S. bizománya 1883.

E dolgozatról csak annyit jegyzünk meg, hogy az 1882. évi magyar Jogászygyűlésen a tárgyalat szakkérdésben előadónul jelölt szerzőnek jelentését, az abban kifejtett érvelést és javaslatokat, a Jogászygyűlés határozatképen magáévá tette.

Ugyan csak a közigazgatási bíráskodás megalkotásáról Magyarországon, bár különböző tartalommal szólott Lánczy Gyulának egy rövidebb értekezése, mely a *Pester Lloyd* 1879. folyamában, két közleményben megjelent. Felemlítésre méltónak tartjuk, hogy az illető szakkörök által, a monarchia minden részében reprodukáltatott. (Ausztriában a *Zeitschrift für Verwaltung in*

Oesterreich, Horvátországban a zágrábi egyetem jogtanárai által szerkesztett *Mjesećnik Pravnickoga Društva U Zagrebu* című jogt. havi szemlében.)

Felemlitem még általánosságban azon kötetekre menő, számos, kisebb, nagyobb terjedelmű cikket s értekezést, melyeket Lánczy Gyula, másfél évtizedre terjedő írói, publicistikai pályán keresztül, politikai, jogi, közigazgatási, történelmi, s aesthetikai tartalommal, a hazai hírlapokban és folyóiratokban közrebocsátott, és melyek neki komoly irányu publicistáink sorában méltó helyet biztosítottak.

A fentebbi részletes sorozat egy komoly írói munkásság fokozatos előrehaladásáról tesz bizonyosságot, s érdemesíti Lánczy Gyulát, hogy a t. Akadémia általi megválasztatás kiténtetésében részesüljön.

15. **Lehoczky Tivadar** levelező tagúl ajánlva

Ortvay Tivadar levelező tagtól.

Midőn Lehoczky Tivadar köz- és váltóügyvédet s munkácsi uradalmi ügyészt a Tekintetes Akadémia II-ik osztályába levelező tagúl ajánlani bátorkodom, csak kötelességet vélek teljesíteni egy oly hazafias szellemű férfiú irányában, ki eddig kifejtett tudományos munkássága, s jeles sikerei által ily ajánlatra a legérdemesbek egyike, és kinek nem lankadó buzgalmától másrészt még ezentúl is igen sokat remélhetünk. Ez érdemes tudós multja biztos zálog a jövőre is, annyival is inkább, minthogy életerejének még javában van. Mi az ő nevével az ötvenes évek óta szakadatlanul találkozunk hazai irodalmunk s régiség- meg történetkutatásunk terén. Egyrészt mint író, másrészt mint buvár és gyűjtő tette nevét nemcsak az országban, de annak határain kívül is ismertté és tiszteltté. Közleményei mindig olyanok, melyek által a hazai dolgok körül ismereteink jelentékenyen szaporodtak, minek következtében alig is van oly régiségtani, történelmi, szépirodalmi vagy ismeretterjesztő mű vagy szaklap, melyben őt idézve ne találunk. Az ősrégészeti terén oly kitartó, ernyedetlen, sok anyagi és szellemi áldozatokba került nyomozó tevékenységet fejtett ki, hogy tulajdonkép ő benne is praehistorikus szépirodalmunk egyik alapvető munkását kell megpillantanunk. Sokat ásatott s megmentett az örök enyészet elől a hazai tudomány nagy hasznára. A szolyvai ásatások által tulajdonképen ő lett az első, a ki a vezérek-korabeli ősmagyarságra fényt derített. A századellői völgyben tett ásatásaival is nevezetes eredményeket hozott létre. Mint gyűjtőnek érdemei nem kevesebbé fényesek. Gyűjteménye oly jelentékeny, hogy culturtörténetünk megírásában azt nélkülözni egyáltalán nem lehet. Az 1876. évi őstörténelmi és embertani nemzetközi VIII-ik congressus alkalmával nemcsak Beregmegye régészeti térképét készíté el, hanem saját gyűjteményéből 402 kő, 118 bronz, számos arany és egyéb érdekes tárgyat állított ki, melyek méltó feltűnést okoztak, s mint egyedüliek részben lerajzoltattak, a mint az Cartailhae Emil s illetőleg Chantre M. E. Toulouseban 1877-ben kiadott műveiből s a *Compte-rendu de la 8. Session à Budapest 1876* című kiadványból kitetszik. Gyűjteménye egyébiránt több ágra terjeszkedik ki. Érmei közt számos igen ritka barbár s római példány találhatik. Nagybecsű oklevelek is jelentékeny számmal vannak abban képviselve.

Irodalmi tevékenységét egész sorozat hirdeti:

1852-ben a *Magyar Hirlap* 855. sz. hozott tőle a Szepességre vonatkozó közleményeket.

1858-ban a helytartóság felhívására megírta *Munkács vára, a csernekhegyi monostor s a munkácsi görög kath. püspökség helyiratait*, melyeket különösen Biedermann Hermann Ignác 1862-ben a magyarországi ruthenokról írt ismert nagy munkájában felhasználott.

1861-ben a *Sürgöny* 79—84 számai közlék tőle *Gömörmegye történeti és népismereti viszonyait*. Ugyan e lap 1864. évi 90. sz. *A fekete-erdői egyház falfestményeit*.

1864-ben jelent meg következő műve: *Magyar-orosz népdalok*. Gyűjté és fordítá Lehoczky Tivadar, kiadá Erdélyi János (I—XX. 168. lap Sárospatak.)

1866-ban a Kisfaludy-Társaság által kiadott, a hazai nem magyar ajku *Népköltészet tárának* I-ső kötetében *Magyar-tót népdalok* című közleménye jelent meg.

Ez időtájban a *Vasárnapi Ujságban* számos különféle cikket, ismertetést, értekezést tett közzé. Ilyenek, a kisebbeket nem is érintve, a következők: *Rákóczy mint keresztapa; Enyingi Török Bálint; Tüzpróba; Szabó Ferencz kalandja 1621-ben; Régi okmány Kohárytól; Aranymondatok; Vargyasi Dániel János utasítása Rákóczy Györgytől 1646-ban; Magyar oklevél a XVII. századból; A podheringi Rákóczy-ház; A muzsalyi rejtélyes üreg; A nagyszöllősi Kankóvár; A kankóvári rejtett kincs; A munkácsi királyszek; Mikép mulattak régi főuraink; Hajdan olcsóbb világ volt; Egy bűnper az 1711. évből; Valami a magyar nyelvről II. József idejében; Az új itczéről 1715-ben; Bebek Katalin menyasszonyi hozományja 1545-ben; Árszabályozás 1698-ban Ugocsa megyében; Lónyay-Jakcsi család; Adó-executio 1699-ben; Thökölyi Imre és neje Zrínyi I. ingóságai a munkácsi várban; Torna vára s a Bebek nemzetség; Nyalábrár Ugocsában; Tarczon talált ősvilági állatmaradványok; Tudósítrány a régiségkedvelők számára; Nehány boszorkány- és más per; Segélyezés a török háborúban 1683—86-ban; A szatmári vár elrontásáról; A kurucz hadseregről; A kurucz hadsereg költségeiről; II. Rákóczy Ferencz jószívűségéről 1706-ban; Nyílt levél a vallás ügyében 1704-ben; A szatmári vár bevételéről; A medgyesi kurucz támadás; Fekete-Ardó; A gróf Schönborn (hajdan Rákóczy)-féle kastély Munkácson; Csarada, Varbócz, a csetneki régi templom; A jándi templom; Nehány szó a régi sirokról; A tiszakerecsényi lelet; A nyírbátori régi templom; Ruthén népdalok a beregi havasok aljáról; Bereg megyei pogányvárak; Egy hajdani fejedelmi lak Munkácson; A szoroskői orosz támadás; A fényezés a múlt század elején stb.*

A Győri tört. és rég. Füzetek szintén több becses értekezést hoztak tőle. (L. Szilnyei Repertor. I. oszt. 1383. l.)

A Hazánk s Külföld közli egybek között: *Az ausztriai hadsereg hajdani szokásai és intézményeiről* szóló cikkeit s több a XVI. és XVII. században hazánkban kormányzott török pasa és vezér turgáhit.

A *Családi Kör*-ben megjelent egy terjedelmes ethnographiai tanulmánya az ung-bereg megyei felvidékről.

Az *Ung és Bereg* című lapokban egyes közlemények láttak tőle napvilágot. Ilyenek *Episódok József császár hadjárataiból; Rem éj Lugosnál; Beregszász résznapja; Tarpa; Kaunitz herczeg és Rousseau életéből* stb.

A *Pesti Napló* 1864-ben 204. sz. hozott tollából ily közleményt: *Bereg megye régészeti tekintetben*. Ugyancz, valamint a *Hon* 1878. 153. 215. számai is.

A Történelmi Társulat közlönye a *Századok* eddig megjelent csaknem valamennyi évfolyama hozott tőle eredeti buvárlatokon alapuló közleményeket. Ilyenek egyebek között: 1867-ben: *Telegdy Pál sírköre a XVI. századból*; *A beregmegyei orosz nép tüntetése Rákóczy mellett 1738-ban*; *Spandau nyílt parancsa a XIII felső vármegyéhez 1672-ben*; *Ujabb adatok Munkács vára történetéhez*; — 1868-ban: *A beregszászi régi pecsétről*. — 1869-ben: *Bátory Zsófia gyászjelentése 1681-ben*; *Gróf homonnai Drugeth János halálesete 1682-ben*. — 1870-ben: *Thököly Imre a kurucz király mint gazda*; — 1871-ben: *Jelentés a leleszi levéltár némely okmányairól*; *Bereg vármegyei főispánok*. — 1872-ben: *Bereg vármegye keletkezése*; *Babonáság és kuruzsolás a XVII. században*. — 1873-ban: *Bereg vármegyei helynevek származtatása*; *Munkács város pecsétjei*; *Néhány adat a középkori istenítéletek történetéhez*. — 1874-ben: *A körmöczbányai sziklafeliratokról*. — 1875-ben: *Menyekzői szabályzat a múlt századból*; *Hunyadi János kiváltságlevele 1446-ból*. — 1876-ban: *Árszabályzat 1626-ból Bethlen Gábor fejedelem korából*; *Zrinyi Ilonának utasítása Ujlaky István a Szelepcsényi Györgyhöz küldött körete számára 1683-ban*; *Adatok az ősmagyarok felkereséséről*; *A Gebe-család nemzetségéről*; *Zrinyi Ilona napjai Báthory Zsófia halála után stb. stb.*

Hasonlóan hoztak az *Archaeologiai Értesítő* és *Archaeologiai Közlemények* is számos nagybecsű cikket tőle. Az *Archaeologiai Értesítő*nek főleg huzgó munkása volt 1868 óta. Érdekesebb dolgozatai ezekben a következők: I. évfolyamban: *A klacsanói halmokról*; *A Lovácskán talált barbár érmekről*; *Az iványi régi kötemplom alapfalairól*; *A Hátrvidéken talált első obszidián művekről*. II. évfolyamban: *A zsarnói halmok felavatásáról s a krajnai halmokról*; *Obszidián fegyverekről*. III. évfolyamban: *A hosszúhátú obszidiánok újabb gyűjtéséről*; *A szolycrai hun sírról*. IV. évfolyamban: *A beregmegyei ruthén fatemplomokról*, 12 képpel. V. évfolyamban: *A boroszlói ősrégi földvárőről*; *A leleszi levéltárról*; *A régi papiros vízjegyekről*; *A leleszi vasajtóról*. Ennek rejtélyét ő fejté meg. A vízjegyeket illetőleg pedig megjegyzem, hogy Lehoczky levéltári kutatások alapján 274-féle vízjegyet gyűjtött össze. Ezek leírását beküldte a M. T. Akadémiának, mely azt az irattárba behelyezvén, válaszában kiemelé: hogy ezen a maga nemében egyediül rajzok nemcsak fényt derítenek azon korra, hanem esetleg összehasonlítási adatokul is szolgálhatnak az okirat valódiságának megbírálásánál. — VI. évf. *Bereg megyei régészeti leletek* (5 képpel); *A bécsi világkiállításról*. VII. évfolyamban: *Őskori régiségek Naszvadon Komárommegyében*; *Karikával ellátott bronzszekerek*. VIII. Évfolyamban: *Régészeti böngezset hazánk északi vidékein, Zólyom, Turóc, Liptó és Szepesmegyében*. IX. évfolyamban: *A dubroakai őskori halom felásatásáról Ungmegyében*; *Bereg megyei régiségek*; *Bereg megyei újabb leletek*; *Egy régi rézkanna*, stb.

Az Akadémia által megindított *Történelmi Tár*, a *Figyelő* valamint a *Hazánk* című folyóiratok, legujabban a *Turul* és *Pulszky-Album*, ugyancsak közöltek tőle értekezéseket és történelmi cikkeket. Az *Erdészeti Lapok* a munkácsi és szentmiklósi uradalmak vadászati viszonyairól több ízben hoztak tőle kimerítő leírásokat.

Megjelent művei között egyébiránt legbecsesebb az, mely Bereg vármegyének helyirati, föld- és természetrajzi, történelmi, közművelődési, statisztikai

kai és ethnographiai ismertetését tárgyazza, s a melyet ő a megyei bizottság felhívására több évi szorgalmas előmunkálat után 1881-ben: *Beregrármegye Monographiája* cím alatt három vaskos kötetben (I. 459, II. 501, és III. 860 lapból állanak), több képpel illusztrálva Ungvárt kiadott. Ő e nagy műhöz a szükséges adatokat a környékbeli megyei, munkácsi urodalmi és városi, beregszászi, leleszi, budai kamarai és országos, a kassai s egyéb más levéltárakból kitarító erélylyel és lankadatlan ügybuzgalommal gyűjtötte. E művel nyilván mindenkorra emlékezetessé tette hazánkban nevét.

Még megjegyzem, hogy ő 1876-ban egy más művet is bocsátott közre. Összegyűjté s oroszról magyarra fordította a *Magyar orosz nép szokások közmondásait*, mintegy 720 darabot, melyek a Kisfaludy-Társaság 1877-ik évi XII. Évkönyvében jelentek meg, kellő bevezetéssel.

Ennyi sokoldalú és sikeres munkásság mellett reményleni merem, hogy nem érdemtelen egyént ajánlok megválasztás végett a Tekintetes Akadémiának. A Tekintetes Akadémia kezdettől fogva méltányos elismerője volt a szent céljai körül buzgólkodó teltségek érdemeinek. Lehoczky iránt az érdemet számos hazai tudományos társulat ismerte már el, megválasztva őt tiszteleti tagjának. A válás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága is méltányolni kívánta Lehoczky-nak a hazai műemlékek felkutatása, megóvása és megismertetése körül kifejtett sikeres és buzgó tevékenységét, a midőn őt a magyarországi műemlékek bizottságának javaslatára 1876-ban e bizottság kiültagjává kinevezte. Ez oknál fogva bizonyára a Tekintetes Akadémia sem fog késni megtisztelő választásával azon férfiút erkölcsileg megjutalmazni, a ki a hazai tudománynak egész életét áldozá fel, a kinek hazafisága szeplőtelen és a kinek ügybuzgalmától még ezentúl is sok nagybecsű anyagot várhatunk a hazai culturtörténet dicső épületéhez.

16. Dr. Lipp Vilmos gymnasiumi igazgató, levelező tagúl ajánlva

a) Pulszky Ferencz tiszteleti tagtól.

Levelező tagúl ajánlom dr. Lipp Vilmost, a keszthelyi gymnasium igazgatóját, ki a vas megyei régiségtárt felállította 1871-ben és 1878 végéig üre volt, s a keszthely-vidéki népvándorlasi négy sírmezőt felásatta.

Tudományos dolgozatai a következők:

Szombathelyi Közlemények I—XII. az *Archaeologiai Értesítőben* 1864—1874.

A vas megyei régészeti egylet évi jelentéseiben

1. Az egylet rövid története.	}	1872.
2. Savariai felirattanulmányok. I. II.		
3. Az őskorról.		
4. Titkári jelentés.	}	1874.
5. Közép és újkori érmek.		
6. Megalitt ragyis őskori köemlékek és sírhalmok.		
7. Néhány szó a bronzkorról.		
8. Felirattanulmányok. III. IV.		
9. A rasm. rég. egylet római felirattára.		

10. <i>A római köznép az első császárok alatt.</i>	}	1875.	
11. <i>Hazai iparczikkek a vasm. régiségtárban.</i>			
12. <i>A római agyagipar a vasm. régiségtárban.</i>			
13. <i>Fölrattanúlmányok. V.</i>			
14. <i>Lelhelyeink.</i>	}	1876.	
15. <i>Órómai életképek. A nők. Circus és amphitheatrum.</i>			
16. <i>Felirattanúlmányok. VI. VII.</i>			
17. <i>A történelem előtti kor Vasmegyében.</i>			
18. <i>A római szobrászat emlékei Vasmegyében.</i>	}	1877.	
19. <i>Órómai életképek. A temetkezések.</i>			
20. <i>Fölíratos edények a vasm. régiségtárban.</i>			
21. <i>Adalék a Rummy-serleg történetéhez.</i>			
22. <i>Egy német nyereg a XIV. századból.</i>	}	1878.	
23. <i>A vasm. régiségtár fémerei.</i>			
24. <i>A vasm. régiségtár köréből.</i>			
25. <i>Kisebb-nagyobb római fölíratok.</i>			
26. <i>A borghesi viador.</i>	}	1878.	
27. <i>A történelemelőtti idő.</i>			
28. <i>Gótemlékek Vasmegyében.</i>			
29. <i>Őskori temető Keszthelyen.</i>			
30. <i>A vasm. rég. egyeslet római fölrattára.</i>	}	1880.	
31. <i>Szabó Imre emlékezete.</i>			
32. <i>Keszthely és vidéke múltjából.</i>			
33. <i>Renaissancekori tárgyak a vasm. régiségtárban.</i>			
34. <i>A néprándorlás és Attila.</i>	}	Tanúlmányok 1880.	
35. <i>A régészetről.</i>			
36. <i>Vázlatok C. Claudia Savarin közéletéből.</i>			
37. <i>Electra és Hamlet.</i>			
38. <i>A szülőkhöz.</i>	Gymn.	Értesítő 1880/1. Keszthely.	
39. <i>Ötrösműipar Pannoniában a néprándorlás korában.</i>	}	u. o. 1883/4.	
40. <i>Avarengräber in Keszthely.</i>		Ungarische Revue 1882.	
41. <i>A Dobogó.</i>		}	Magy. Tud. Akadémia kiadása. 1884.
42. <i>A keszthelyi sírmezők.</i>			
43. <i>Ugyanaz németül.</i>	}	Ungarische Revue.	
44. <i>A somogy megyei régészeti egyeslet feladata.</i>
(Somogy megye r. e. emlékeire.)			

b) Henszlmann Imre rendes tagtól.

Ajánlom lev. tagúl megválasztásra a II. osztályba dr. Lipp Vilmost, jelenleg gymnasiumi igazgatót Keszthelyen, 1879-ig gymnasiumi tanárt Szombathelyen, hol nagy részben működött az igen nevezetes régészeti múzeum alapításában, melynek igazgatóvá kineveztetéséig Keszthelyen öre, rendezője és szakértő magyarázója volt.

Számos régészeti czikkei jelentek meg 1872 óta az Archaeologiai Értesítőben, melyek bő és tág régészeti avatottságáról tanúskodnak.

Számos régészeti czikkei jelentek meg más folyóiratokban is.

Sok felolvasást is tartott maga körében, melyekkel a tudomány iránti érdekeltséget szerencsésen terjesztette.

Legnagyobb érdemét teszik a m. n. Múzeum és a műemlékek országos bizottsága részéről segélyezett keszthelyi ásatások, melyekről mint vendég, az Akadémiában is értekezett. Ezen ásatások által több mint 2000, részint prachistoricus, részint magyar kor előtti sír tartalmával ismerkedtünk meg. A talált tömördek mennyiségű tárgyak a n. Múzeumban láthatók. Több évig e tekintetben buzgó és feláldozó fáradságának eredményét közölte a magyar emlékek (*Monumenta*) 1884-ki publikációjában *A keszthelyi sírmezők* címe alatt. (52 l. szöveg és 363 rajzzal.) E munkát szakértőleg rendezett és magyarázott tárgyai és higgadt áttekintése miatt nevezetesnek és maga nemében kitünőnek mondhatni, nem is tekintve, hogy az nemcsak nálunk, hanem a külföldön is hézagot pótlónak mutatkozik.

17. Lukács Béla országgyűlési képviselő, levelező tagul ajánlva

György Endre levelező tagtól.

Lukács Béla országgyűlési képviselő előkelő helyet foglal el a közgazdasági irodalomban. Művei közül *Az 1848/49-iki pénzügy*, a forradalmi időszak pénzügyének, hitelműveleteinek és a forradalmi kiadásoknak ismertetése igen érdekes tanulmány s kútfő természetével bír, mert az eredeti számadásokon alapul. E művénél még sokkal becsesebb az *Ausztria és Magyarország pénzügye és adórendszere* cím alatt (1876) megjelent tanulmány, melyben az összehasonlítást a két állam pénzügyei és adórendszere között legnagyobb részben helyesen vonja meg.

A múlt év folyamán ismét két derék kötet jelent meg tőle: *Államháztartás és adózás Angliában és Államháztartás és adózás Franciaországban*. Mindkét mű tiszta, világos átnézetet ad e két kulturálm adózási ügyeiről, még pedig nemcsak a jelen helyzetet rajzolja, de a historiai fejlődést is vázolja mind a kétben. Annál nagyobb az érdem, mert ily mű irodalmunkban a mindnyájunk által sajnált Dobner Rudolf összeállítása óta egyáltalán meg sem kíséreltetett, más irodalmakban is nehéz munka volt, mint Vocke vagy Parieu művei igazolják, s másutt is kitüntetésekben részesültek azok.

Lukács Béla úrnak ezenkívül több becses dolgozata jelent meg a *Buda-pesti Szemlében* és a *Nemzetgazdasági Szemlében*, mint szintén a lapokban, melyeknek mindegyike alapos szakismeretet és lelkiismeretes gondot árul el.

Az Akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának évek óta munkás tagja, több kiküldetést vállalt magára, és teljesítette, a mire megbízott.

A levelező tagságra alulírott annál inkább ajánlja Lukács Béla urat, mert Weninger Vincze és gr. Lónyay Menyhért halála óta nincs az akadémikusok között senki, a kinek specialitása volna a pénzügy és különösen az adóügy, s így ő reá határozottan szükség is van.

18. Dr. Marczali Henrik egyetemi magántanár, levelező tagúl ajánlva
Szilágyi Sándor rendes tagtól.

Már három év előtt ajánlotta őt Ipolyi Arnold, de akkor a többséget nem nyerte meg. Attól fogva is oly jelentékeny irodalmi működést fejtett ki, hogy indokoltnak találok ajánlását újabban szóba hozni. Első nagyobb munkája, mely nemcsak hazánk határain belül, hanem a külföld előtt is ismertté tette nevét: *A magyar történet kútúi az Árpádok korában*, az Akadémia által Vitéz-díjjal jutalmazott pályamunka. 1882-ben ez német fordításban is megjelent, s ez által a magyar történeti források ismertetésének a külföldön is hasznos szolgálatokat tett. Azután megjelent tőle a *Regesták a külföldi levéltárakból*, a berlini, dresdai, londoni, edinburghi és más levéltárakból gyűjtött magyar vonatkozású levelezések, diplomatikai iratok és kútfők kivonatai. Nagy szorgalommal, tárgyismerettel szerkesztett collectió, mely igen használható és becses anyagot tartalmaz. A Ribáry által kezdett *Világtörténet* 3-ik részét, az újkort, Marczali írta, mely immár teljesen megjelent. Kútfők felhasználásával, önálló kritikával és teljes tárgyismerettel készült munka. Legnagyobb munkája Marczalinak *II. József kora*, melyet hasonlóképp az Akadémia adott ki, s a melyből két kötet látott világot. Megjelenésekor nagy elismeréssel találkozott a sajtó s a közönség részéről, s nemcsak azért a szorgalomért, melylyel írója az összes tárgyra vonatkozó levéltári anyagot is összegyűjtötte, hanem magáért a feldolgozásért is, melylyel e munkát élvezhetővé és olvashatóvá tette, elismeréssel szólhatunk róla. Marczali éles kritikai fő, bonczolja a forrásokat, s ügyesen tud feldolgozni. Megválasztását az a körülmény is indokolja, hogy legnagyobb munkáit az Akadémia körében adta ki.

19. Dr. Márki Sándor főreáliskolai tanár, levelező tagúl ajánlva
Nagy Iván rendes tagtól.

Az Alapszabályok 16. §-a, illetőleg az Ügyr. 12. §-a értelmében dr. Márki Sándor urat, aradi reáliskolai tanárt, ki 1868 óta a m. történelmi s földrajzi irodalom terén feltűnő sikerrel, és laukadatlan tevékenységgel munkálkodván, az e szakbeli tudomány emelésére, terjesztésére és gyarapítására kiváló készségénél fogva elismert hivatással bír, és a kinek számos egyéb derék dolgozatai közül *Kemény János élet- s korrajza* a M. Történelmi Társulat által jutalomra érdeme-síttetett, *Mária m. királynéja* pedig a Kisfaludy Társaság pályázatán első sorban dicsérettel kiemeltetett: van szerenésém a jövő nagygyűlésen megválasztandó levelező tagúl tisztelettel ajánlani.

Ájánlatom indokolásául bátorkodom az illető fiatal tudósnek eddig közzétett dolgozatait (a mennyire összeállítanom lehetett) a következőkben felsorolni: Önállóan megjelent művei:

1. *A Fekete Körös és Vidéke*. Nagyvárad, 1876. 146 lap.
2. *Sarkad története*. Budapest, 1877. 8° 189 l. 3 rajzm.
3. *Az oroszok hazánk történetében*, Nagyvárad, 1877. 8° 94 l. Ennek több fejezete azóta átdolgozva, önállóan is megjelent.
4. *A magyar mint államnyelv*, 1604—1611. Arad 1879. 8°
5. *A nagyfalusi Arany család*. Budapest, 1879. (a M. Történ. Társulat kiadványa), és külön. Arad, 1881.

6. *Dr. Nogáll János* (életrajz.) N.-Várad, 1880.
 7. *Bihari román írók*. N.-Várad, 1880.
 8. *Aradtól Petrozsényig*. Tört. és földrajzi ism. Arad, 1881.
 9. *Csúla és Váru*. Arad, 1882.
 10. *Czudar Mihály versei*. (Népi géniusz-ismertetés) Arad, 1883.
 11. *A Bingföld*. (Egy új-seelandi magyar telep leírása). Arad, 1883.
 12. *Aba Sámuel*. Arad, 1882.
 13. *Dósa György. Az Akadémia által megdicsért pályamű*. Budapest 1883.
- 8° 216 lap.
14. *Kemény János, a Történelmi Társulat által jutalmazott pályamunka*. (megjelent a Századokban) és önállóan. Arad, 1883.
 15. *Eszterházy Miklós életrajza*. Pozsony, 1884. (A Helikon-ban)
 16. *Wesselényi Ferencz nádor*. Pozsony, 1884. (Megjelent a Helikon-ban.)
 17. *Széchenyi Pál életrajza*. (Megjelent a Helikon-ban).
 18. *Kemény János életrajza*. (Megjelent ugyanott; egészen más, mint a 14. számú.)
 19. *Magyar Pantheon*, 150 arcképpel. Pozsony, 1884. kétféle kiadásban.
 20. *Mária, M.-ország királynéja*. (A Kisfaludy Társaság által első sorban megdicsért mű), kiadja a M. Tört. Társulat. Budapest, 1885.
- Továbbá szerkesztett:
21. *Irodalmi Értesítő* 1874. és 75-ben Budapesten, melyből az Akadémia is 100 példányt rendelt meg, és mely első szakavatott könyvészeti lapnak, tekintélyek által, elismertetett.
 22. Szerkesztő: *A Kölcsény egyesület évkönyvét*, Arad, 1884. Ez egyesületnek előbb titkára majd alelnöke lett.
 23. *Mátyás király életrajza* tőle jelent meg a Helikon-ban.
 24. *Thököly Imre életrajza*. (ugyanott).
 25. *A Hegyes-Drócsa északeleti részén*. A Kárpát Egyesület. Igló, 1885.
 26. *Végre Arad vármegye és város monographiája* megírásával van megbízva a megye és város által.
- Mindezeken kívül számtalan történelmi, földrajzi, irodalomtörténeti czikke, sat. sat. jelent meg a *Földrajzi közleményekben*, *Századok*-ban, *Hazánk*-ban, *Történeti és Rég-Értesítőben*, *Arch. Értesítő*-, *Figyelő*-, *M. Gea*, *Vasárnapi ujság*-, *Nagy világ*-, *Athenaeum*-, *Hon*-, *Term. tud. füzetek*- és más folyóiratokban és lapokban.

20. Dr. Öreg János főgymn. tanár, levelező tagúl ajánlva

Szilágyi Sándor rendes tagtól.

Bölcséleti munkáiról elismeréssel szólnak a szakemberek. Én öt történeti munkái alapján ajánlom, melyek fordítások ugyan, de szakismerettel, kellő történeti tudással vannak átitiltetve, s a fordítás hívsége, szépsége és magyarossága által tűnnek ki.

I. Önállóan megjelent művek:

a) *Értelmi, erkölcsi és testi nevelés*. Irta Hebert Spencer, fordították Öreg János és Losonczy László. N.-Kőrös 1875.

b) *Neveléstan*. Irták dr. Kiss Áron és dr. Öreg János. II. kiad. Dobrowszky és Franke, Budapest.

c) *Történelem előtti idők*. Irtá Sir J. Lubbock, angolból ford. Öreg János, kiadta 1876. a m. kir. Természettud. Társulat.

d) *Gondolkodástan*. Irtá dr. Öreg János. N.-Kőrös, 1877. — Második kiadás 1880.

e) *Természettan*, népiskolai használatra, Dobrowszky és Franke kiadása.

f) *Lélektan-(tapasztalati)*. Irtá dr. Öreg J. N.-Kőrös, 1884.

g) *Római történet az V-ik században*. Irtá A. Thierry, francziából fordította Dr. Öreg J. kiadja a M. Tud. Akad. 1884.

h) *Utazás a „Napsugáron.”* Irtá Lady Brassey. Angolból átdolgozta dr. Öreg J., kiadta a m. k. földrajzi társaság 1884.

2. Folyóiratokban megjelent nagyobb czikkek :

A közléptanoda újraszervezéséről. Az állatok szellemi életéről. Megjelent a *Havi Szemlében* : *A lelki tünemények élettani szempontból. A középiskolák reformjáról. Tudományos vagy irodalmi legyen-e a nevelés? A középiskolai szemle* című folyóiratban jelent meg. *Értekezés*, melyet a nagykovácsi ref. lyceum bölcsélet-tanári székének elfoglalásakor tartott Öreg János. Megjelent Székesfehérvárott, 1874. Számmer Imrénél.

21. Dr. Timon Ákos jogakadémiai tanár, levelező tagúl ajánlva

Kerkápolyi Károly lev. tagtól.

Az akadémiai Ügyrend 12-ik §-ának értelmében bátor vagyok dr. Timon Ákos urat, a győri jogakadémia ny. r. tanárát a 2-ik osztály levelező tagjául ajánlani.

Nevezett tanár úr 1879 óta műveli és pedig sikerrel műveli a jogtörténelmi irodalmat, mint erről következő dolgozatai tanuskodnak :

1. *A polgári házasság és az elválás Európa főállamaiban*, tanulmány Glasson E. párizsi tanárnak *Le Mariage civil et le divorce* címmel 1879-ben megjelent műve fölött. Szerzőnk vonatkozó tanulmánya ugyanazon évben látott világot a *Jogtudományi Közlöny* 37-ik számában.

2. *A polgári házasság behozatala hazánkban*; ugyanazon közlöny 1880-ki 13. 15. 17. 18. 19. 21. 23. 25 és 28-ik számaiban. Beható tanulmány, a melyben szerző a Sztéhló Kornél által készített javaslatra reflectálva, azon jogelveket kívánja megállapítani, a melyek szerint a házasságkötés joga a polgári törvényhozás útján szabályozandó lenne.

E közben a franczia, a német, az angol és az olasz irodalmat és törvényhozást folyton figyelemben tartva, kimutatja egy felől a külföldi jogtudomány és törvényhozás mai álláspontját, más felől meg utal azon nehézségekre, a melyekkel nálunk az általán közelgő polgári házasság behozása járna, valamint azon tőrhetlen jogzavarra is, mely hazánkban a házasságkötési jog terén uralkodik.

3. *A germán ősalkotmány*; 1881-ben, bevezető tanulmánykép az európai alkotmány-történethez, forrás-kutatás alapján, önálló fölfogással írva.

4. *A keresztények és zsidók között kötendő polgári házasságra vonatkozó törvényjavaslat bírálata*, a *Magyar Igazságügy* 1881-ki májusi füzetében.

A javaslat sorsa, a szakbizottság előadója általi teljesen újból szövegeztetése a kritika jogosultságát eléggé bizonyítja.

5. *A párbér a kath. egyházjogban* (a *Magyar Igazságügy* 1882-ki folyamában.) Előtanulmány azon nagy munkához, mely szerzőtől a mult évben jelent meg, következő czimmel:

6. *A párbér Magyarországon, jogtörténeti fejlődése és jelen állása szerint.* E munka sokkal inkább föltűnt, semhogy itt hosszabb ismertetésre szorulna. Csak megemlítem, hogy kutatásainak gondossága s fölfogásának elfogulatlan-sága alig megoszlott elismerésben részesült. Kiemelem még

7. *Az osztrák Concordatum és a magyar Közjog* s

8. *A visitatio Canonica a magyar egyházjogban* című dolgozatait, a melyek elseje a Magyar Igazságügy 1883-ki, másodika pedig 1884-ki folyamában látott napvilágot.

A 3. 5. 7. és 8. alatt említett dolgozatokat, mint külön is megjelenteket, mellékelem.

22. Dr. Vlassics Gyula államügyész, levelező tagúl ajánlva

Tóth Lőrincz rendes tagtól.

Fiatalabb jogtudósaink díszes során, kik közt az alapos tanulmányokat tevő, s az összehasonlító jogtudomány alapján szélesb látkörű, a magyar nyelvet is teljesen hatalmukban tartó és az irodalom mezején szorgalmasan és sikeresen munkálkodó egyének száma folyton folyvást, nekünk idősheknek őszinte örömiinkre szaporodik, a legkittünőbbek egyike, kit a II-ik osztály részére levelező tagúl ajánlani szerencsém van. E fiatal jogtudós Vlassics Gyula, az igazságügyminiszteriumnál beosztott államügyész, ki a bűnrészességről s kísérletről szóló, méltán kitüntetett s most nyomtatás alatt levő nagy munkájával a Sztrokay-jutalmat nyerte. E kitűnő jeles, kimerítő, terjedelemben is igen nagy, s a leggazdagabb tudományos készílttséggel írt munka egy-magában is elegendő arra, hogy őt az Akadémia tagságra érdemesítse. Ezen monumentális dolgozaton kívül, mely szerény véleményem szerint jogirodalmunk egyik dísze, s az európai irodalomban is jelentékeny helyet foglal, egyéb kisebb önálló munkái: 1) A hatásköri összeütközés ügye. 2) A pénzbüntetés jogi természetéről s a magyar bünt. törvénykönyv. Sajtó alatt van: 3) A bűnvádi eljárás alapelvei (a Nemzetben megjelent cikksorozat, külön kiadásban.)

Tíz éve már, hogy Vlassics Gyula, a kinek atyja házában, ki törvényszéki elnök volt, már bölesőjét a jogtudomány ringatá, s ki, felejtethetlen ipa, Csengery Antal körében sajátította el a nyelv tisztaságát s szépségét, és a gondolkodás s érvelés szabatosságát, a jogirodalommal foglalkodik. Tanuszkodnak erről a szaklapok s folyóiratok s a nagyobb politikai lapok is a közelebbi tíz évi folyamukban. A büntető törvények életbeléptetése óta a felmerült vitás kérdéseknek csaknem mindegyikét külön irodalmi tanulmány s véleményadás tárgyává tette. 50—60 kisebb nagyobb büntető jogi értekezést tett közzé, melyek közül felemlítem: az anyai és tárgyi tényálladéokra vonatkozó fejtegetést a *Büntető jog Tára* I. kötetében, melynek nem csekély része volt az anyagi és tárgyi tényálladék megkülönböztetése kikutazóbörlésének a judicaturából: továbbá a véletlen változás a büntett tárgyában (*B. J. Tára* I. k. 13. sz.); a magyar állampolgár által kül-

földön véghezvitt cselekmény elbírálása (*B. J. T. I. k. 19. sz.*); a megvesztegetés (u. o. 20. sz.); a hatásköri összeütközések bűnügyekben (u. o. 21. sz.); reactio a büntető judicaturában (u. o. II. k. 16. sz.) A Kúria legújabb büntető jogi judicaturája, (u. o. IV. k. 5. sz.), a mely a társtettes és segéd nagy controversiájának hazai irodalmi megvitatására tetemes befolyást gyakorolt; a hivatalból indítandó eljárás fogalma a magyar büntetőkönyvben (u. o. IV. k. 9. 14. 16. számok); a büntetendő cselekmény (*Jogtud. Közlöny 1884-iki évf. 12. sz.*); tanulmány az uzsora törvényjavaslatról (*Hon 1882. márcz. 10. 11. sz.*); az orosz büntető törvényjavaslatról (*Jogtud. Közl. 1882. május, június, július havi számaiban*); hosszú és a büntető jog általános elveit teljesen felkaroló tanulmány, mely egy jókora kötet könyvet betöltene stb. Több cikke jelent meg a *Budapesti Szemlében* is. Mindezen cikkeket alaposság, önálló gondolkodás, nagy olvasottság s tudományos anyagismeret teszi becsesekké, s azok nagy része a legnehezebb büntetőjogi kérdések bonczolásával sikeresen foglalkozik.

Ily előzmények után Vlassics Gyula fiatal erejétől még hosszú évek során át gazdag és becses eredményeket várhat a jogtudomány, s magára nézve valódi nyereséget és dízt a M. Tud. Akadémia, melynek figyelmébe őt a legmelegebben ajánlom.

23. Vitkovics Gábor a belgrádi főiskola tanára és a szerb tudom. társulat tagja, kültagúl ajánlva

Dr. Szentkláray Jenő lev. tagtól.

A szomszéd Szerbiában számtalan epizódja szerepel nemzeti történetünknek. A magyar történet és régiségtudomány művelői előtt tágas tér nyílik ott meglepő fölfedezésekkel sok hasznos szolgálatot tenni a tudománynak. A legújabb kutatások sikere is arra enged következtetni, hogy Szerbiában még sok kiaknázásra számíthatunk.

Azonban mellőzhetlenül szükséges, hogy amaz idegen országban megbízható szakembereink legyenek, kik egyrészt Akadémiánkat a közérdekű tudományos mozgalmak felől értesítsék, másrészt a Szerbiában megforduló kutatóinkat czéljok elérésében támogassák. Szükségünk van a szomszéd szerb tudósok köréből olyan férfiak készséges kalauzolására, kik hazájok porladozó emlékeinek helyfekvését ismerik, az ország kormányánál befolyással bírnak, a nép nyelve, hagyományai, szokásai, szellemi és anyagi összes körülményei iránt alaposan tájékoztató és tüzetes felvilágosítást adhatnak.

E szempontból szerencsém van ajánlani a t. Akadémiának a II. osztályban kültagúl Vitkovics Gábor jeles szerb történetirót, a belgrádi tudom. társaság egyik nagyérdemű tagját. Vitkovics írói és tudományos jelentősége mellett különösen azért érdemli meg Akadémiánk elismerését, mert jelenleg ő az egyedüli szerb történetiró, ki magyarországi vonatkozású történelmi tárgyakkal állandóan és rokon-szenvesen foglalkozik, s azonkívül a magyar tudósoknak készséges barátsággal ajánlja fel szolgálatait. Nevét a szerbek ünneplik, Magyarországhban pedig alig lesz szerb reminiscenciákról író történész, ki szíves szolgálatait egyben-másban igénybe ne vette volna. Történelmi irodalmunk vívmányainak, kulturális törekvéseinknek ő az ismertetője Szerbiában, és ezen tiszta ügyyszeretetről elvállalt tisztét annyi

melegséggel, objectivitással teljesíti, hogy soraiból mindig a hazánk iránt érzett legűszintébb tisztelet és ragaszkodás tűnik ki.

Vitkovics Gábort vérrokonai kapocs fűzi boldog emlékü jelesünkhöz, Vitkovics Mihály magyar íróhoz, ki idősb testvére volt atyjának, az egykori budai görög keleti esperes lelkésznek. Ő is, mint nagybátyja, szerb szülőktől ered ugyan, de Budán születvén, szívvvel lélekkel magyar honfitársunk, ki nyelvünket nemcsak beszéli, de helyesen írja is. Az Akadémia friss koszorúval áldozand irodalmunk jelesei emlékének, ha tagjai sorába emeli most unokáját ama lantosunknak, ki Kazinczyval, Döbrenteyvel és a Kisfaludyakkal sokat fáradozott bár a magyar Tudós-Társaság létrehozásán, de kora halála miatt már nem láthatá amazokkal a magyar Parnassus díszét.

Vitkovics Gábor közel negyven évi tudományos tevékenységéről nyomtatásban megjelent számos önálló munkái, forráskiadványai, értekezései és magyarból vett fordításai tanuskodnak. Ezek közül a következőket bátorkodom a t. Akadémiának tisztelettel bemutatni:

1. *Kritikai szemle a magyarországi szerbek múltja fölött. Glasznik, XXVIII-XXXIX. számaiban, 1870-1876. évf.*
2. *Szerb történelmi emlékek a budapesti levéltárakban. L. a belgrádi szerb tudom. társaság Okmánytárát, III-VI. sz. 1870-1875. évf. Külön is kiadva 4 kötetben.*
3. *1870. évi küldetésem s tudományos kutatásaim eredménye. Glasznik, XXVIII. sz.*
4. *1872. évi tudományos bázaráltatásaim eredményéről. Lyetopisz 113. sz.*
5. *Garrilo Venczlovics Stefánorics bazilita élete s tudományos tevékenysége. Glasznik, XXXV. sz. 1875.*
6. *Ratkovics Maxim belgrádi exarcha jelentése a szerbiai egyházi és iskolai állapotokról 1733-ban. Glasznik, 56. sz. Külön kiadva 1884.*
7. *Komáromi szerb történelmi emlékek a XIII-XVIII századokból. Glasznik 62. sz.*
8. *Kállay Béni A szerbek története című művének szerb fordítása. 1882.*
9. *Szerb történelmi, irodalmi és műrégészeti emlékek. 1883.*

A III. osztály részéről.

24. Kerpely Antal levelező tag, rendes tagúl ajánlva

Török József rendes tagtól.

Kerpely Antal krassai lovag, a III. osztályú vaskoronarend lovagja, előbb selmeczi bányászakadémiai tanár, jelenleg m. kir. pénzügyminiszteri tanácsos, 20 év óta ernyedetlenül működik hazánk államgazdasági szempontból legnagyobb fontosságú vasiparának emelésén, felvirágoztatásán, s e téren elenyészhetetlen érdemeket szerzett magának nem csak hazánkban, hanem a külföld előtt is. Ebből folyólag már selmeczi bányászakadémiai tanár korában nyert meghívást a Freibergi egyetem egyik bányászati tanszékére, melyet azonban, hazájának kívánván szolgálni, el nem fogadott.

Érdemei elismeréseitől aztán a magas m. kir. minisztérium őt miniszteri

tanácsossá nevezte ki, s jelenleg itt folytatja áldásos működését. — A szakmájába vágó irodalmi dolgozatai immár, úgyszólván, egy egész kis könyvtárt képeznek, s ezek közül a kir. magyar Természettudományi Társulat által kiadott ily című munkája *Magyarország vaskövei és vasterményei* a Magy. Tud. Akadémia által a Marczibányi jutalommal koszorúztatott meg. Ezen kimagasló érdemeinél fogva őt a rendes tagságra a legmelegebben ajánlani kötelességemnek tartottam.

Nyomatásban megjelent munkái 1864—1884-ig a következők:

1. *Bericht über die Fortschritte der Eisenhüttentechnik.* 19 kötet. Leipzig 1864—1882. (A 20-ik kötet munkában van.)

2. *Die Anlage und Einrichtung der Eisenhütten.* Első ily irányú szakmunka, 114 nagy folio rajztáblával. Leipzig 1873—1884.

3. *Magyarország vaskohászatának jelene és jövője.* Közlemények a *Bányászati és kohászati lapok* 1871. évi folyamában.

4. *Das Eisenhüttenwesen in Ungarn, sein Zustand und seine Zukunft.* 2 térképpel és 1 rajztáblával. Selmeczbánya 1872.

5. *Vaskohászat a bécsi közkiállításán 1873-ban.* Számos rajzzal.

(Megjelent az 1873. és 1874. évi *Bányászati és kohászati lapokban*.)

6. *Das Eisen auf der Wiener Weltausstellung 1873.* 4 rajztáblával és fametszetekkel. Selmeczbánya 1873.

7. *A vaskohászat gyakorlati és elméleti kézikönyve,* két kötet 60 rajztáblával. Kiadta a m. kir. bányászati akadémia, Selmeczbányán 1873-ban.

8. *Magyarország vaskövei és vasterményei.* Különös tekintettel a vas legfőbb kémiai és physikai tulajdonságaira. 4 rajzmelléklet és 11 fametszettel. Kiadta a kir. magyar természettudományi társulat, Budapest 1877-ben.

(A M. Tud. Akadémia ezen munkát 1882-ben a Marczibányi másodjutalommal tüntette ki.)

9. Ugyanez német nyelven: *Ungarns Eisensteine und Eisenerzeugnisse.* Wien 1878.

10. *A vaspályasínek főbb tulajdonságaira vonatkozó kísérletek és tanulmányok.* 17 rajztáblával. Selmeczbánya 1878.

11. Ugyanez német nyelven: *Über Eisenbahnschienen.* (Versuche und Studien.) Leipzig 1878.

12. *A vas kémiai alkata és keménysége közötti vonatkozások.* 2 rajztáblával és fametszetekkel. Budapest 1878. (Székfoglaló 1877. nov. 5-én.)

13. *Folyékony cýánsó vas-nagyolvasztókban.* Budapest 1878.

(Bemutatta a M. Tud. Akadémiának 1878. április 15-én.)

14. *Eisen und Stahl auf der Weltausstellung in Paris im Jahre 1878,* mit 11 lithogr. Tafeln und zahlreichen Holzschnitten. Leipzig 1879.

(A *Bányászati lapokban* 1878 és 1879-ben megjelent 63 magyar közleménye nyomán.)

15. *Az aczél megkülönböztető jelei* (indított tömecsű állapot, meleg törő próba) 4 rajztáblával. Budapest 1879.

(Bemutatta a M. Tud. Akadémiának 1878. nov. 18-án.)

Németben következő cím alatt jelent meg: *Unterscheidungsmerkmale des Stahles.* Angolban az *Iron* című szaklap közölte.

16. *Adatok a Martinaczél tulajdonságainak ismertetéséhez.* Budapest 1880.

(Bemutatta a M. Tud. Akadémiának 1879. decz. 15-én.)

Németben is megjelent.

17. *A magyar vasipar jörője* (a legközelebbi 10 évben). Felolvasta a Magy. Tud. Akadémia nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottságában 1884. évben.

18. Egyéb nagyobb közlemények a *Bányászati és kohászati lapokban*: 1871-ben. *A bánya és kohómunkások gyarmatosítása*. (13 rajzzal) — *Vas-kavarógépek*. Rajzzal. *Ujabb léghevítő készülékek*. Rajzzal.

1873-ban. *Angolország vasipara*. 12 közlemény, számos rajzzal.

1874-ben. *Kovács-vas és aczélgyártás közvetlenül vaskövekből*. 4 közlemény, rajzzal.

1875-ben. *Író-(aczel)-tollak gyártása*. Rajzzal. — *Ujabb kavarópestek*.

1878. és 1879-ben *Az aczélnek lágyító tüzesítése. Vas és aczel a párizsi világtárlaton* 1878-ban. 63 közlemény, számos rajzzal.

1880-ban. *Adatok a Martinaczel tanulmányozásához és analysiséhez*. 4 közlemény. — *Folyt vas és aczel phosphortalánítása és a magyar vasipar*. 2 közlemény.

1881-ben. *Reflexiók a kir. vasgyárak fölött*. Előadás a m. mérnök és építész-egylet kassai vándorgyűlésén, augusztus 27-én.

A kaszagyártás. Előadta a mérnök-egyesület szakülésén, decz. 16-án.

1882-ben. *Magyarország vaskohászata*. Angol nyelven olvastatott az Iron and Steel Institut vándorgyűlésén Bécsben.

25. Dr. Krenner József Sándor levelező tag, rendes tagúl ajánlva,

a) Semsey Andor tiszteletli tagtól.

Ajánlom dr. Krenner József Sándor akadémiai levelező tagot a III. osztály rendes tagjaul.

Dr. Krenner, ki már 20 éve fáradhatatlanul munkálkodik hazánkban a tudomány fejlesztésén és terjesztésén, levelező taggá megválasztása (1874) óta is önálló tudományos dolgozatokkal gazdagította irodalmunkat. — Névszerint:

A Zsadányi meteorhullás. Utazási jelentés. *Természettudományi közlöny*, 1875. 5 lap.

A felsőbányai Trachyt Wolframitja. Akadémiai értekezés. 1876. 10 lap, 1 tábla.

Wolframit aus dem Trachyt v. Felsőbánya. *Tschermak Miner. Mitth.*

A dobsinai jégbarlang. A kir. m. Természettudományi Társulat megbízásából megvizsgálta és leírta. Budapest 1874. 6 táblával.

Az Ehrenfriedsdorfi Plinián. *Műgyet. Lapok*. 1876. 7 lap.

Kristály-jelzési javaslat, 1876. *Műgyet. Lapok*. 4 lap.

Über die grünländischen Mineralien der Kryolithgruppe. *N. Jahrbuch für Mineralogie und Geologie*. 1877. 4 lap.

Bunsenin egy új Tellurásvány. *Természettudományi füzetek*. 1877. 3 lap, 1 tábla.

Bunsenin ein neues Tellurmineral. *Pogg. An.* 1877. 4 lap, 1 tábla.

Magyarhoni Anglesitek. Akadémiai székfoglaló, 1877. 31 lap, 9 táblával.

Über Ungarns Anglesite. *Zeitschrift f. Krystallographie u. Mineralogie*. Leipzig 1877. 14 lap, 2 tábla.

Tellurezüst Erdélyből. *Természettud. Közöny*, 1879. 4 lap.

- Das Tellursilber von Botes in Siebenbürgen.* Budapest, Eggenberger 1879. 31. Magyarországi Dioptus. *Magy. Tud. Akad. Értesítő.* 1879.
- *Miargyrit és Kermisit Felsőbányáról.* *Magy. Tud. Akad. Értesítő.* 1879.
 - Semseyt egy új ólomércz Felsőbányáról.* *Magy. Tud. Akad. Értesítő.* 1881.
 - A manganocalcitről.* *Math. és term. Értesítő.* I. 2 lap.
 - Über den Manganocalcit.* *Zeitschrift f. Krystall, u. Mineralogie.* Lipcse, 2 lap.
 - A Kryolith csoport grönlandi ásványai.* *Math. és term. Értesítő.* I. 20 lap, 2 tábla.
 - Die grönländischen Minerale der Kryolithgruppe.* *Math. naturw. Berichte aus Ungarn.* I. 1883. 24. lap, 2 tábla.
 - Über Jadeit.* *Jahrb. f. Miner. Geologie.* 1883. II.
 - A Bottinoi Meneghiniről.* *Földtani Közlöny.* XIII. 1883. 7 lap.
 - Über den Meneghinit von Bottino* ugyanott, 7 lap.
 - A Japáni Antimonitról.* *Földtani Közlöny.* XIII. 1883. 5 lap, 1 tábla.
 - Über den Antimonit v. Japan,* ugyanott, 5 lap, 1 tábla.
 - Auripigment és Realgár Boszniából.* *Földtani Közlöny.* XIII. 1883. 4 lap.
 - Auripigment u. Realgar aus Bosnien.* ugyanott, 4 lap.
 - A Szabóitról.* *Math. és term. Értesítő.* II. 1883. 11 lap, 1 tábla.
 - Über den Szabóit' Zeitschrift f. Krystall. u. Mineralogie.* Lipcse, 1884. 10 lap, 1 tábla.
 - Emplektit és az u. n. Tremolith, Rézbányáról.* *Földtani Közlöny,* 1884. XIV. 3 lap.
 - Emplektit und der sogenannte Tremolith v. Rézbánya,* ugyanott 3 lap.
 - A Krakatau hamuja.* *Természettud. Közlöny,* 1884. 4 lap.
 - A freibergi bányakadémia gyűjteményének manganocalcitja.* *Math. és term. Értesítő.* II. 1884. 3 lap.
 - Über den Manganocalcit der freiberger Sammlung.* *Zeitsch. f. Kryst. und Mineralogie.* 1884. 3 lap.
 - Adalék az Allaktit optikai viszonyainak ismeretéhez.* *Math. és term. Értesítő.* 1884. 3 lap.
 - Beitrag zur Kenntniss der optischen Verhältnisse des Allaktites.* *Zeitschrift für Kryst. u. Mineralogie.* Lipcse, 1885.
 - *Az Andreasbergi Zygaditról.* *Math. és term. Értesítő.* X. 1885.
- Ezen nem is annyira a dolgozatok terjedelme, mint inkább tudományos értéke, nem különben kiváló tevékenysége által kitűnő levelező tagon kívül alig van más, ki a rendes taggá választatás általi kitüntetésre méltóbb volna.

b) Szabó József rendes tagtól.

Dr. Krenner József S., ki már 1874 óta mint levelező tag is folytonos és jeles szakmunkásságot folytat, a m. nemzeti Múzeum ásványtani osztályának őre lévén, e gyűjteményt azon magas rangra, melynek világszerte örvend, nagyrészt az ő kezdeményezése és buzgótsága juttatta. Működik mint tanár is a polytechnikumon és mint buvár az ásványtani szakirodalomban, hol nemcsak hazánkra, de az általános tudományra nézve becses közleményei évről évre halmozódnak nemcsak az akadémiai meg egyéb honi kiadványokban, de a külföldi irodalomban is.

Dolgozik a k. m. Természettudományi Társulat megbízásából egy nagyszabású ásványtani munkán *Magyarország ásványai*, nagyrészt saját tanulmányának alapján, melynek több részletét egyes közlésekben tudományos üléseinken megismertette, és így annak belbecséről a szakemberek már némi tájékozással bírnak.

Az 1883. *Almanach*-ban az akadémiai tagok munkálatainál dr. Krenner úrnak vagy 40 értekezése van felszámlálva 1863—1882. időszakból; az azóta megjelentek leginkább a math. s természettud. osztályértésítőben találhatók.

Mint rendes tag is fog a tudomány előbbre viteléhez járulni, és így az Akadémia diszére válni.

26. Dr. Fabinyi Rudolf, a kolozsvári tudományegyetemen a vegyészeti ny. r. tanára, levelező tagúl ajánlva

Than Károly rendes tagtól.

Van szerencsém dr. Fabinyi Rudolfot, a kolozsvári egyetem ny. r. vegyészettanárát levelező tagúl megválasztásra ajánlani.

Fabinyi Rudolf született Jolsván, Gömörmegyében, 1849-ben. Rozsnyón elvégezvén az érettségi vizsgálatot, 1868/9-től kezdve a budapesti egyetemen 3 évet töltött. Ezen időben két éven át a m. kir. egyetem vegytani intézetében mint ösztöndíjas növendék, az ajánló vezetése alatt nyert a vegytanban elméleti és gyakorlati oktatást. 1871-től kezdve négy évig a kir. József műegyetemen az általános kísérleti vegytan tanársegéde volt. 1875-ben sikeresen kiállotta a közép-tanodai tanári vizsgát, és ugyanazon évben a helybeli egyetemen bölcselettudorára avattattott. Ezután állami utazási ösztöndíjjal két évet külföldön töltött a wüzburgi, müncheni és heidelbergi egyetemeken, hol Wislicenus, Bayer és Bunsen laboratóriumaiiban foglalkozott magasabb kémiai tanulmányokkal. 1877/8-ban a budapesti egyetemen a vegytan magántanára, a következő év óta pedig a kolozsvári Ferencz-József egyetemen a vegytannak nyilvános rendes tanára lett. Önálló, magyar nyelven megjelent dolgozatai a következők:

1. *Jelentés a capronamid előállításának egy módjáról.* (Akad. Érték. a termittud. köréből, V. k. IV. szám, 1874.)

2. *Két isomér monobromnitronaphthalinról.* (Akad. Érték. a termittud. köréből, VII. k. XI. szám 1876.)

3. *Tanulmányok az aldehidek vegyületeiről phenolokkal.* (Akad. Érték. a termittud. köréből, VIII. k. VII. szám, 1877.)

4. *A jegenyei fürdő vizének vegyelemzése.* (Orvos-termittud. Ért. 1880.)

5. *Rudabányai aranytartalmú telérközetek és olvasztott aranygömböknek ásvány- és vegytani vizsgálata.* (Orvos-termittud. Ért. 1880.)

6. *A kolozsvári világítógáz vegyi elemzése.* (Ugyanott.)

7. *A különböző fémek befolyása indukált áramokra, észlelve telephonmal.* (Ugyanott.)

8. *Vegytani törekvések hajdan és most.* A kolozsvári tud. egyetem 1879/80-ki tanévének zárinnepélyén 1880. máj. 29-én felolvasott dékáni értekezés. (Acta reg. scient. univ. Claudiop. 1879—80.)

9. *A vizről, a levegőről és a talajról, különös tekintettel Kolozsvár egészségi viszonyaira.* Három népszerű előadás. (Orvos-termittud. Ért. 1882.)

10. *A kolozsvári m. k. F. J. tud. egyetem új vegytani intézete.* Az 1882-ki berlini egészség és mentésügyi kiállítás alkalmából, a vallás és közoktatásügyi m. k. miniszter úr megbízásából ismertetve. Ugyanaz német nyelven. (Budapest, m. kir. egyet. könyvnyomda 1882.)

11. *Kísérletek a Cailletet-féle sűrítő készülékkel.* 1. *Hydrocyngengáz 300 légnyomásnál.* 2. *A cseppfolyó szénsav nagyfeszélyű electromos szikrák behatása alatt.* (Vegyt. Lapok I. p. 40.)

12. *Kísérletek dichinolyn synthesisére.* (Ugyanott I. p. 237.)

13. *Az eczetsavas aetherek felbomlása magasabb hőmérséknel.* (Ugyanott I. p. 242. és II. p. 105.)

14. *A talajvíz nagymérvű megfertőzésének egy esete, előidézőre huzamos talajszennyezés által.* (Ugyanott I. p. 273.)

15. *A Jód behatása natriumalkoholátra benzolos oldatban.* (Ugyanott II. p. 1.)

16. *Dumas és Wurtz. Rövid necrolog.* (Ugyanott II. p. 150.)

17. *A kolozsvári m. k. F. J. t. egyetem új vegytani intézete.* A vegyt. intézet hivatalos megnyitása alkalmából ismertetve. (Teljesen új átdolgozás.) (Ugyanott II. p. 178.)

18. *Nagy feszültségű elektromosság lassú kiegyenlítődésének behatása bizonyos gázelegyekre.* (Ugyanott II. p. 196.)

19. *A vegytani intézet ismertetését megelőző bevezetés.* (Acta reg. scient. univ. Claudiopol. anni 1884/5.)

20. *Vegytani lapok,* havi folyóirat, szerkeszti és kiadja Fabinyi Rudolf Kolozsvárt, 1882—1885.

E dolgozatok, bár egy részük csak kezdeményezésnek tekinthető, számos érdekes, tudományos értékű adatot és eszmét tartalmaznak. Mindenesetre határozott tanúságot tesznek szerzőjük sokoldalú szakképzettségéről, és önálló tudományos buvárkodási képességéről; bizonyítják továbbá, hogy magyar nyelven tényleg és folytonosan tudományos munkásságot fejt ki. Tanári működésének sikeréül tekinthető, hogy aránylag rövid idő alatt több tanítványt képezett, kik vezetése alatt önálló dolgozatokat tettek közzé.

Kiváló érdeméül tekinthető, hogy a kolozsvári egyetemen a modern tanítás és tudományos buvárkodásnak, s az ottani viszonyoknak teljesen megfelelő új kémiai laboratoriumot létesített.

De legnagyobb elismerésre méltó azon irodalmi vállalat, melyet 1882. október havában *Vegytani Lapok*, havi folyóirat czíme alatt indított meg Kolozsvárt. E folyóirat, melynek egyes füzetei 30—60 lapra terjednek, az eredeti hazai dolgozatok mellett, érdekes kivonatokat közöl a külföldi szakfolyóiratokban megjelenő legfontosabb tudományos dolgozatokról, *Irodalmi szemle* rovat alatt. E rovat, bár röviden, a vegytannak valamennyi ágára kiterjed. Kiterjed továbbá a szakirodalom fontosabb kézikönyveinek ismertetésére és egyéb apróbb közleményekre.

E szakfolyóiratot Fabinyi úr nemcsak szerkeszti, hanem a szakképzett egyének csekély száma miatt, néhány tanítványának közreműködése mellett nagyobbbrészt maga írja is. Mivel ily speciális szaktudományi folyóirat olvasóinak száma hazánkban még igen csekély, a szerkesztőnek nemcsak szellemi, hanem anyagi áldozatába is kerül. Miután mindezen nehézségek dacára Fabinyi úr e vállalatát, mely szakirodalmunkban korszakot alkotó, mert eddig ily speciális

irányú alig jelent meg, három éven át fenn tudta tartani, a magyar szaktudományi irodalomnak igen jelentékeny szolgálatokat tett, és minden tekintetben megérdemli, hogy az Akadémia részéről erkölcsi elismerésben részesüljön, mely egyrészt a vállalatnak támogatásul, neki pedig buzdításul fog szolgálni.

Miután az elősoroltak szerint dr. Fabinyi Rudolf az akadémiai alapszabályok követelményeinek minden tekintetben megfelel, ismételve ajánlom megválasztását az Akadémia levelező tagjává.

27. Gothard Jenő, levelező tagúl ajánlva

Konkoly Miklós tiszt. tagtól.

Gothard Jenő azon ritka egyének közé tartozik hazánkban, kik kedvező vagyoni állásuk mellett a tudományos működést minden más divatos mulatság s foglalkozásnak elébe helyezik. Gothard Jenő magát a természettudományok tanulmányozására adta már mint tanuló, s midőn Bécsben a Polytechnicumon hallgató volt, a természettudományok tanulása mellett Frenzl mechanicustól a practica mechanikában magán órákat vett. Miután a főiskolán tanulmányait elvégezte, otthon herényi birtokán folytatta kiképzését, s physikai cabinetet rendezett be magának, a melybe legnagyobbbrészt sajátkezűleg készítette szebbnél szebb műszereit; 1881-ben felépítette új cabinetjét, a mely az Akadémia értekezései során ismertetve is lett. (Jásd IX. kötet, 3. sz.) E mellett egy, ma már szépen berendezett astrophysikai observatoriumot is állított fel, a melyben most a működés leginkább Zöllner a nagyemlékű lipcei physicus, az astrophysica igazi megalkotójának nyomdokain halad, és máris jelentékeny eredményt mutat fel. Gothard Jenő irodalmi működése a következő:

1. Saját kiadásában megjelent: *Publicationen des Astrophysicalischen Observatoriums in Herény in Ungarn*. I. Band, mit 6 Tafeln 1884.

2. A M. T. Akadémia kiadásában: (Értekezések a math. és term. tud. köréből):

a) *A herényi astrophysikai observatorium leírása* és az abban tett megfigyelések 1881-ben. IX. 3. sz.

b) *Astrophysikai megfigyelések* a herényi observatoriumban 1882-ben. X. 8. sz.

c) *Egy új Spectroscop.* X. 10. sz.

d) *Megfigyelések a herényi astrophysikai observatoriumban* 1883. XI. 5. sz.

e) *A Pons-Brooks fele üstökös spectroscopicus megfigyelése*, a herényi astrophysikai observatoriumban. XI. 6. sz.

Sajtó alatt van ugyanezen kiadásban:

a) *A herényi astrophysikai observatorium sarkmagasságának meghatározása*.

b) *Megfigyelések a herényi astrophysikai observatoriumban* 1884-ben.

3. Az Astronomische Nachrichten-ben megjelentek a következő közleményei:

a) *Spectroscopische Beobachtungen des Cometen* 1882. II. Bd. 105.

b) *Spectroscopische Beobachtungen des Cometen* 1883. I. Bd. 105.

- c) *Beobachtung der hellen Linien in Spectrum von γ . Cassiopejae*, Bd. 106.
 d) *Beobachtungen der hellen Linien in Spectrum von γ . Cassiopejae* und β Lyrae, Bd. 108.
 e) *Spectroscopische Beobachtungen des Cometen 1884*, I. Bd. 109.
 f) *Eine Polhohenbestimmung des Observatoriums in Herény*, Bd. 110.
 g) *Periodische Veränderlichkeit des Spectrums von β Lyrae*, Bd. 111.
 4. *A Zeitschrift für Instrumentenkunde*. (Berlin) közlönyben :
 a) *Ein Meteoroscop mit Beleuchtungslaterne*, 1884. Nro. 11.
 b) *Einfacher Apparat für Demonstration des Foucault'schen Pendelversuches*, 1885. Nro. 1.
 3. *A Centralzeitung für Optik und Mechanik* (Leipzig) füzeteiben :
 a) *Construction einer Zimmerverdunkelung*, für ein physicalisches Cabinet, 1883. Nro. 19.
 b) *Sternspectralapparat in Verbindung mit einem Colonimeter*, 1883. Nro. 21.
 c) *Ein Spectroscop für Cometen und Fixsternbeobachtungen*, 1883. Nro. 11.
 d) *Ein Stativ für Geissler'sche Röhren*, 1883. Nro. 13.
 e) *Ein Contactapparat für Meteorologische Registrirapparate*, 1884. Nro. 17.
 Sajtó alatt van saját kiadásában: *Publicationem des Astrophysicalischen Observatoriums in Herény Ungarn*, II. Band.

E lajstromból kitűnik, hogy Gothard Jenő irodalmi munkálkodása máris igen jelentékeny.

Nem mulasztatom el az Akadémiával tudatni, hogy Gothard Jenő a német nyelven kiadott publicatiók tartalmát *előbb* már a M. T. Akadémiában külön értekezésekben közölte, s a német publicatiók czélja az, hogy a külföldről kapott ajándék- s csere-példányokat viszonzolassa.

A mondottaknál fogva Gothard Jenőt a M. T. Akadémiának a levelező tagságra, a lehető legmelegebben ajánlom, mint olyan tudóst, a ki a magyar tudományosságot már is előmozdította, s azt mindig buzgóbban fogja tenni.

28. Heller Ágost reáliskolai tanár, levelező tagúl ajánlva

a) B. E ö t v ö s L ó r á n d r e n d e s t a g t ó l.

Ajánlom Heller Ágost reáliskolai tanárt a III. osztály levelező tagjául. Heller Ágost már 15 év óta fáradhatatlanul működik tudományos gyarapodásunk és tanügyünk érdekében.

Mint tanár a középiskola igényeihez mért könyvekkel gyarapította irodalmunkat. *A természettan elemei* és *4 Physikai földrész* című könyvei valóban hézagot pótolnak, úgy, hogy a m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium által ajánlatván, országszerte elterjedtek, s eddig már két, illetőleg három kiadásban jelentek meg.

A középiskolai tanár fáradságos teendői mellett Heller úr nem hanyagolta el a tudomány önálló művelését. *A hangrezgés intenzitásának méréséről*, *A higany nélküli barometerről* és *A normálsúlyok összehasonlításáról* kiadott értekezései önálló kísérleti kutatások eredményei. Főműve pedig *A physika története* széleskörű ismereteiről és kritikai gondolkodásáról tanúskodik.

Ez utóbbi munka egymagában érdemesíti őt a tudományos kitüntetésre. Első alakjában a k. m. Természettudományi Társulat által hirdetett pályazatra készült pályamű volt ez, s mint ilyen díjat nyert, később kibővítve s átdolgozva német nyelven jelent meg két kötetben a stuttgarti Enke kiadásában. Ez alakjában a német kritika is kimerítően foglalkozott vele, s pedig általában dicsérőleg nyilatkozott fölé; méltán, mert szerzőnek kétségtelenül sikerült művében oly általános érdekű szempontokat érvényre jutatni, melyek eddigelé hasonló czélú és terjedelmű munkákban nagyobbára elhanyagolva voltak. E szempontok különösen a következők: a) A források tanulmányozása és a historiai kritika alkalmazása, b) A tudomány irodalmának tárgyalása, c) A természetre vonatkozó világnézet összeegyeztetése az egyes korszakok philosophiai nézeteivel, d) A physica fejlődése és a többi tudományok fejlődése közötti összefüggés kellő méltatása.

Tájékoztatásúl, szerzőnek összes irodalmi tevékenységét illetőleg, ide csatolom főbb munkáinak lajstromát.

A) Könyvek.

1. *A természettan elemei.* Budapest, Eggenberger 1877, ugyanaz 2. kiadás 1883, ugyanaz II-ik rész 1878.
2. *Physicai földrajz* a gymnasium III. osztálya számára, Budapest, Eggenberger 1880, 2-ik kiadás 1882, 3-ik kiadás 1884.
3. *A physica története Aristotelestől Newtonig.* Díjazott pályamű. (Kézirat.)
4. *Geschichte der Physik von Aristoteles bis auf die neueste Zeit.*
- I. Band. Von Aristoteles bis Galilei. Gr. 8° Stuttgart, Ferd. Enke, 1882. 411 pag. II. Band. Von Descartes bis Robert Mayer. U. o. 1884. 753 pag.

B) Tudományos értekezések.

1. *A hangrezgés intensitásának méréséről.* Akad. Értekezések a természett. köréből 1870.
2. *Ugyanaz* németül, Poggendorf Annalen folyóiratában.
3. *Über ein Barometer ohne Quecksilber* Pogg. Ann. Bd. 142.
4. *A barometer without mercury.* Philosophical magazine.
5. *A normalsúlyok összehasonlítása.* Felolvastott a M. T. Akadémia 1872. május 13-ki ülésén.
6. *A gellérthegyi csillagásztorony.* Természettud. Közlöny. 1878.
7. *Ugyanaz* németül, a Literarische Berichte aus Ungarn folyóirat II. kötetében

C) Tudományterjesztő, philosophiai és tanügyi értekezések.

1. *A zenei összhang physikai okáról.* Természettud. Közlöny III. kötet.
2. *A Vénus 1874-ik évi átvonulásáról.* U. o. IV. kötet.
3. *Az Űstökösök physikája.* U. o. V. kötet.
4. *A mechanika tanításáról középtanodákban.* Tanáregyesületi Közlöny VII. kötet.
5. *A hangszerek természettani viszonyairól.* Természett. Közlöny VI. kötet.
6. *Az égi háború.* U. o. VII. kötet.
7. *Az iránytű.* U. o. VIII. kötet.
8. *A természettan oktatásáról.* Magyar Tanügy III. kötet.

9. *A mennyiségtani levezetések szerepe a középiskolai természettani oktatásban.* Tanáregyesületi Közl. XI. kötet.

10. *A telephonról.* Néptanítók lapja XI. kötet.

11. *A mikrophonról.* Tanáregyesületi Közlöny XII. kötet.

12. *Phonograph és mikrophon.* Néptanítók lapja XII. kötet.

13. *A májusi hidegekről.* Természett. Közlöny XI. kötet.

14. *A világrendszerre vonatkozó nézetünk keletkezése.* Budapesti II. ker. reáliskola programja 1878/9.

15. *Természettudományi ismeretek a népiskolában.* Néptanítók lapja XII. kötet.

16. *Az utolsó tíz év a csillagászat történetében* (2 közlemény). Természettud. Közlöny XII. kötet.

17. *A fotofonról.* U. o. XII. kötet.

18. *A physika tanításáról a reáliskolai legújabb tantervjavaslat alapján.* Tanáregyesületi Közl. XVII. kötet.

19. *Ziele und Wege der modernen physikalischen Forschung.* (2 cikk) *Humboldt* Monatsschrift. I. kötet.

20. *Aus wissenschaftlichen Grenzgebieten.* *Humboldt* IV. kötet.

21. *Érintkezési pontok a physika és a philosophia között.* Philosophiai szemle IV. évfolyam I. füzet.

Ezeket kívül 126 apróbb közlemény a Természettudományi Közlönyben, 30 könyvismertetés és bírálat ugyanott és a *Magyar tanügyben*, a *Tanáregyesületi Közlönyben* és a *Humboldt*-ban, melynek rendes munkatársa és egyik szakreferense.

b) Szily Kálmán rendes tagtól.

A III. osztályba levelező tagnak ajánlom Heller Ágostot, a budapesti II. kerületi főreáliskolában a physica rendes tanárát.

Azon követelménynek, melyet Akadémiánk ügyrendje a belföldi tagokul ajánlottak irodalmi működésére nézve igen helyesen megállapít — t. i. annak, hogy az ajánlottak művei sikeres önálló búvárkodásról és az illető szaktudomány magyar nyelven való fejlesztéséről tanúságot tegyenek — ajánlottom irodalmi működése teljes mértékben megfelel. A sikeres önálló búvárkodásról tanúskodik több kisebb dolgozaton kívül, *A hang-intensitás mérése* című akadémiai értekezése, továbbá ama nagybecsű pályamunka, mely a k. m. Természettudományi Társulat részéről hirdetett pályázaton 1881-ben, osztatlan elismerés mellett koszorúztatott meg s bővebb kidolgozásban *Geschichte der Physik* című két kötetes nagy műben látott napvilágot. Valamint a göttingai egyetem philosophiai karának pályakérdése a mechanika fejlődése történetéről, ép úgy a m. Természettudományi Társulat, főntebbi pályakérdésének kisűzésével, a physica történetéről az eddig legjobb munka létrejövetelét mozdította elő. — Másfelől Heller úr jó nyelven írt tankönyvei, didaktikai dolgozatai a *Tanár Egyesület Közlönyében*, s a mit e tekintetben első helyen kell vala említenem, physical, meteorologiai és csillagászati cikkei a *Természettudományi Közlönyben*, melynek 15 év óta egyik legbuzgóbb rovatvezetője, a tudomány magyar nyelven való terjesztése körül kitiűnő szolgálatokat tettek.

c) Fröhlich Izidor lev. tagtól.

Heller Ágost körülbelül 15 év óta a budai állami főreáltanodán működik mint a physica tanára.

Eltekintve tanári működésétől, mely ideje javát veszi igénybe, és melynek sikeres eredményeiről számos tanítványának természettudományi műveltsége élő tanúbizonyságot tesz, Heller Ágostot, tudományos vizsgálatait tartalmazó értekezései, önálló és nagy terjedelmű tudományos műve (*Geschichte der Physik*), több tankönyve igen számos tudományterjesztő, philosophiai és tanulmányi dolgozatai alapján a hazai tudományosság és közmívelődés egyik kiváló művelőjének és tovább fejlesztőjének kell tekintenünk.

Irodalmi munkásságának részletes felsorolását itt mellőzhetem, miután megjelent munkáinak és értekezéseinek jegyzéke b. Eötvös Loránd r. tag ajánlásában foglaltatik.

Csak egy művét akarom itt kiemelni, jelesen az általa megírt *Geschichte der Physik von Aristoteles bis auf die neueste Zeit* című két kötetes művet.

I. Band. *Von Aristoteles bis Galilei*. Stuttgart, Ferd. Enke 1882. 8° 411 pp.

II. Band. *Von Descartes bis Robert Mayer*. U. o. 1884. 8° 753 pp.

A mű eredetileg a k. m. Természettudományi Társulat által kihirdetett pályakérdésre készült, és a Társulat által a Bugát-díjjal koszorúzott pályamű volt, melyet szerzője később igen lényegesen átdolgozott és bővített alakban német nyelven tett közzé.

Szerző benne a forrásokból hangyaszigorlalommal gyűjtötte össze az anyagot, s azt általánosabb tudományos és közmívelődési szempontok szerint kritikai-lag a legnagyobb gondnal feldolgozva oly művet szerzett, mely a physica történetét tárgyaló külföldi művek egyike mögött sem marad hátra, és a melyről a külföldi kritika is, általánosságban, igen elismerően nyilatkozott.

Ezen mű már magában véve is oly jelentőségű, hogy szerzője általa méltán magára vonhatja az Akadémia figyelmét.

De ha még megfontoljuk azon körülményt, hogy Heller Ágost, az imént említett művét valamint összes irodalmi és tudományos dolgozatait kénytelen volt abban az elég szűken mért időben elkészíteni, mely neki terhes középiskolai tanári teendői végzése után fenmaradt, s hogy valóban nagy önmegtagadásának és a tudomány érdekében áldozatkészségének kétségtelen jelét adta, midőn ezen szabad idejét nem a méltán megérdemelt nyugalomra, hanem lankadatlan tudományos tevékenységre fordította: bizonyára nem érdem nélküli férfira irányzom a Tek. Akadémia figyelmét, midőn ajánlom, hogy Heller Ágostot, sok évi szakadatlan tudományos munkásságának méltó elismeréséül, levelező tagjai sorába vegye fel.

d) Schuller Alajos levelező tagtól.

Midőn Heller Ágostnak levelező taggá választását ajánlani bátorkodom, abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy sokoldalú tudományos tevékenységére hivatkozhatom, mely nemcsak hogy itthon üdvös hatással van, de azonkívül a külföldnek elismerését is kivívta magának. Részemről nem lesz szükség terjedelmes fejtegetésre, elég lesz Heller úr tudományos munkáinak kiválóbbjait felsorolnom, s azt hiszem, hogy ezek olyan természetűek, hogy megnyerik a Tud. Aka-

démia nagy gyűlése előtt is ugyanazt az osztatlan elismerést, melyben a szorosan vett szakférfiak előtt részesülnek.

Heller mind a tanítás, mind a tudomány népszerűsítése, mind a tudomány gyarapítása terén intensív tevékenységet fejt ki.

Tankönyvei *A természettud. elemei*. I. és II. rész és *Physikai földrajz* a m. kir. vallás- és közoktatási minisztérium útján középiskolák használatára ajánlottak, s már eddig is két illetőleg három kiadást értek, és számos középiskolában, az utóbbi több mind 50 gymnasiumban, szolgálnak a tanítás vezérfonalául.

Heller számos népszerű természettudományi, philologiai és pädagogiai értekezést tett közzé, melyek a *Term. Tud. Közönyben*, a *Tanár egyesületi Közönyben*, a *Néptanítók Lapjában*, a *Philosophiai Szemlében*, a *Magyar Tanügyben*, és végre egyesek a *Humboldt* című német folyóiratban jelentek meg, melynek Heller az utóbbi időben rendes munkatársa és egyik physikai szakreferense lett.

Mégsokkal számosabbak ismeretterjesztő apróbb czikkei, melyeket 1871 óta mint a *Term. Tud. Közönynek* csillagászati és meteorologiai rovatvezetője közölt, melyekből az olvasó közönség nemcsak egyes kiragadt tényekről nyer tudomást, hanem az időközönként megjelenő áttekintő közleményekből ama tudományágak jelenlegi czéljairól és fejlődéséről is tájékozódik. Hasonló szolgálatot, mint ismeretterjesztő cikkeivel a nagy közönségnek, tesz Heller úr számos könyvismertetésével és bírálataival a tudományos közönségnek.

E helyen azonban legnagyobb súlyt kell fektetnem Heller úrnak tudományos értekezéseire és önálló munkáira. Ezek *A hangrezgés intenzitásának méréséről* (*Ért. a term. tud. köréből* IV. sz. 1870. Kialdja a Magy. Tud. Akadémia), mely *Pogg. Ann.* című folyóiratban is megjelent; továbbá *Über ein Barometer ohne Quecksilber*, mely nemcsak *Pogg. Ann.* folyóiratban jelent meg, hanem azonfelül fülvétellett a *Phil. Mag.* angol szaklapba is. *A Gellérthegyi csillagásztorony* a *Term. Tud. Közönyben*, mely a *Litterarische Berichte aus Ungarn* 2-ik kötetében is helyet talált.

Vége legnagyobb szabású műve Hellernek a physica története, mely a Természettudományi Társulat kezdeményezéséből fejlődött. Első része *A Physica története Aristotelestől Newtonig* mint kézirat a bírálók egyhangú véleménye alapján elnyerte a Bugát-féle pályadíjat, és utóbb, megtoldva a Descartestól Rob. Mayerig terjedő időszakkal, magyar kiadó hiányában, német nyelven látott napvilágot. Olyan munka ez, mely bármely nemzet irodalmában kiváló helyet foglalna el, melyre mint magyar eredetűre méltán büszkék lehetünk.

Ezen sokoldalú és alapos tudományos működés alapján bátorodom Heller Ágostnak levelező taggá választását melegen ajánlani.

29. Hermann Emil bányász-akadémiai tanár, levelező taggá ajánlva

a) Eötvös Loránd báró rendes tagtól.

Ajánlom Hermann Emil a selmeczbányai akadémián a mechanika tanárát, a III. osztály levelező tagját.

Hermann Emil a gyakorlati mechanika és az elméleti hőtan határterületén a legszorgalmasabb búvárok egyike. Nagyszámú dolgozatai, melyek magyar és német folyóiratokban jelentek meg, fényesen tanúskodnak erről. Ezt bizonyítja két önálló munkája is: *A hőtan*, mely német nyelven és a *Technikai mechanika*

mely magyar nyelven jelent meg. Hermannak irodalmi tevékenységét kimerítően tünteti elő a Fröhlich lev. tag által beadott ajánlatban foglalt jegyzék.

Akadémiánknak feladata kitüntetni mindazokat, kik hazánkban a tudomány előmozdításával és terjesztésével foglalkoznak, ezek sorában nem kerülheti ki a figyelmet Hermann Emil, ki egy kis városban, mások támogatása és segítségével nélkül, egyedül saját erejére támaszkodva, halad nemes célja felé.

b) Fröhlich Izidor levelező tagtól.

Hermann Emil közel húsz esztendő óta a mechanikának tanára a selmecbányai bányászati és erdészeti akadémián.

Tanári hivatását helyesen fogván fel, tudományát nem csak élő szóval hirdette és tanítványai körében terjesztette, hanem azt egész odaadással, fáradhatatlan szorgalommal művelte, és számos, különböző irányú úgy elméleti mint gyakorlati önálló vizsgálatok és kutatások által tovább fejlesztette és előbbre vitte.

Értekezései, azok fordításai vagy kivonatai túlnyomóan a hőtan elméletére és annak gyakorlati alkalmazására, továbbá a szilárdságtannak a gyakorlat egyes eseteit tárgyaló részleteire vonatkoznak, és a *Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönyében*, továbbá a *Zeitschrift des österr. Ingenieur- und Architektenvereines*, Poggendorff's *Annalen der Physik und Chemie*, *Műegyetemi Lapok*, *Bányászati és Kohászati Lapok* stb. című folyóiratokban láttak napvilágot.

Önálló két műve közül az első a mechanikai hőelméletet, a második a technikai mechanikát tartalmazza.

Hermann tudományos tevékenységének ismertetésére és jellemzésére ide iktatom megjelent értekezéseinek és műveinek címét, lényeges tartalmuk megérintésével.

I. Értekezések.

1. *Analytische Bestimmung der Abmessungen von Walzwerksbestandtheilen. Berg- und Hüttenmännisches Jahrbuch der Schemnitzer Berg-Akademie 1867.*

A hengerművek alkotórészei két csoportba oszthatók. Az egyik csoport a két hengert forgató nyomatéknak, a másik pedig azon nyomásnak áll ellen, melyet a hengerek az izzó tömegre gyakorolnak. E szerint szerző két alkotórészt használ, mely által a többi alkotórészek a törzstől megóvhatók. Az alkotórészek méreteit úgy számítja ki, hogy az ív részek már a törésig vannak igénybe véve, a mikor a többiekben a legnagyobb feszültség a rugalmasság határán fellépő feszültségnek csak egy bizonyos részét teszi ki.

2. *Formel für die Spannkraft gesättigter Dämpfe. Sitzungsberichte der k. Ak. d. W. in Wien II. Abth. 1871.* Szerző ezen dolgozatban a külső munkáról azt az elvet állítja fel, mely szerint telített gőznek állandó nyomás mellett történő fejlődésénél a külső munkának aránya az elgőzítő hőhöz a hőmérséknek lineáris függvénye. Ezt az elvet a Clausius-Thomson-féle egyenlettel egybekapcsolva, egyszerű képletet nyer a telített gőzök feszültségére nézve.

3. *A szállító bányagépek, a forgó, vízemelő és fűvő gépek lendítő kerekének meghatározása szerkesztés útján. A M. Mérnök- és Építészegylet Közlönye VI. k. 1872.* Szerző a gőznek nyomását valamint az összes ellenállásokat egy-egy erő által helyettesíti, melyek támadópontja a forgató csapjának középpontja.

Ezen erőknél azon összetevője lesz szerkesztve, mely a forgatóra merőleges irányban hat. Rajzoljunk egy görbét, melynek abszcisszája a forgatónak útja, melynek ordinátája a gőznyomás szerkesztett összetevője, s egy másik görbét, melynek abszcisszája a forgatónak útja és ordinátája az összes ellenállás összetevője: akkor a két görbe metsző pontjának metszéke meghatározza a forgatónak azon állását, melyben a lendítő keréknek szögsebessége maximum, illetőleg minimum. Az a terület, melyet a két görbének a két metsző pont között fekvő része határol, arányos azon munkával, melyet a lendítő kerék felvesz vagy átszolgáltat, azaz a lendítő kerék eleven erejének változásával.

4. *Adatok a telített vízgőznek erőműtanához. (M. M. és É. egyeslet Közlönye VII. 1873.)* Szerző kidolgozza a telített vízgőznek erőműtanát, a külső munka elvének alapján.

5. *A telített vízgőznek állapotbeli változásai. (M. M. és É. egyeslet Közlönye. VIII. 1874.)*

Szerző alkalmazza a külső munkáról felállított elvét a telített vízgőz állapotbeli változásának tárgyalására.

Egészen új benne a gőz kiömlésének ezen elv alapján eszközölt tárgyalása.

6. *A számológépek. Bányászati és Kohászati Lapok. 1874.*

A számológépek leírása és gyakorlati használatának ismertetése.

7. *Vollständige Theorie des gesättigten Wasserdampfes. Zeitschrift d. Österr. Ing. und Architektenvereines. 1875.*

E dolgozat a 4. és 5. értekezések kivonata.

8. *Nachweisung des Nutzens des Dampfhemdes, Allgemeine Formel für die Nutzleistung der Dampfmaschine. Zeitschrift des Öst. I. und A. Vereines. 1875.*

Ezen értekezésben kísérletek alapján bebizonyítja a szerző a gőzburkolatnak előnyét gőzgépeknél.

9. *Über die specifische Wärme und wahre Wärmecapacität der Körper. Poggendorff's Annalen der Physik und Chemie, Ergänzungsband VII. 1876.*

Az állandó térfogat melletti fajhőnek partiális differenciál-egyenletét a térfogat szerint integrálván, szerző mint első állítja fel az entropiának és az energiának általános képletét azon feltevés mellett, hogy a fajlagos térfogat és a hőmérséklet független változók.

Bizonyos feltevéseket vezetve be, szerző ezen egyenletekből számos következtetést von le.

Ezen értekezés Szily Kálmán ig. és r. tag és a szerző között kis tudományos vitát vont maga után, mely a *Műegyetemi Lapok* I. kötetében (1876.) folyt le.

10. *Dr. Zeuner és Fliegner kísérletei a gázok kifolyásáról. A. M. M. és É. egyeslet Közlönye, X. 1876.*

Értekező, kísérletek alapján bizonyítja be, hogy a másodpercenként kifolyó súly maximuma és a végszelvényben (a cső végnyílásában) uralkodó feszültség független a külső feszültségtől, valahányszor a belső feszültség legalább 1°-szer akkora, mint a külső.

Új benne a képlet átdomítása, tekintettel a kifolyás körülményeire.

11. *Über den Ausfluss der permanenten Gase. Zeitschr. des Öst. Ing. u. Arch.-Vereines 1876.*

Az előbbi értekezés fordítása.

12. *Über den Ausfluss des erhitzten Wassers. U. o. 1877.*

Szerző bebizonyítja, hogy az előmelegített víz kifolyásánál a másodpercenként kiömlő súly ép úgy mint a gázoknál és gőzöknél, maximummal bír.

13. *Az injector elmélete. A. M. M. és É. egylet Közlönye* XI. 1877.

A gőz kifolyásánál talált maximum alapján szerző kifejti az injector elméletét és azt Villiers kísérleteivel igazolja.

14. *Die Theorie des Injectors. Zeitsch. d. Öst. I. u. A. Vereines* 1878.

Az előbbi értekezés fordítása.

15. *A levegő adiábiti kifolyása változó keresztmetszélyű rövid csövekben. A M. M. és É. egylet Közlönye* XII. 1878.

Ezen értekezésben Farbaký és Hermann kifejti a kifolyás elméletét azon tétel alapján, hogy a mozgó levegő eleven ereje hővé alakulhat át állandó nyomás mellett történő (isotonicus) tágulás által.

16. *A pulsmeter elmélete. Bányászati és Kohászati Lapok* 1879.

Szerző kifejti a Hall-féle pulsmeter elméletét azon kísérletek alapján, melyeket Farbaký úrral eszközölt.

17. *Theorie des Hall'schen Pulsators (Pulsmeter). Zeitschr. d. Öst. I. und A. Vereines* 1879.

Az előbbi értekezés fordítása.

18. *Vollständige Lösung des De-Saint-Venant'schen Problemes. Zeitsch. d. Öst. I. und A. Vereines.* 1881.

Szerző a pontos elmélet alapján megállapítja az eljárást, mellyel állandó szelvényű tartóknak bármilyen alakú szelvényében fellépő nyíró és csavaró feszültségek közelítő értékei meghatározhatók.

19. *A hajtó erőnek átruházása sűrített levegővel. Bányászati és Kohászati Lapok.* 1882.

Farbaký és Herrmann saját kísérleteik alapján meghatározzák a munkavesztetiséget, mely a munkának sűrített levegővel való átvitele mellett felléphet.

20. *Az épszögű négyszögben támadó nyíró feszültségek. A M. M. és É. egylet Közlönye.* 1883.

Szerző az állandó szelvényű tartó szilárdságának pontos elmélete alapján kifejezi az épszögű négyszög nyíró feszültségeit összehajló végtelen sor által.

21. *A szabályos sokszög keresztmetszetű prizma csavaró szilárdsága. A M. M. és É. egylet Közlönye.* 1883.

Szerző alkalmazza az előbbi két értekezésben megállapított eljárást a feszültségeknek egy sokszög keresztmetszetű prizmánál fellépő értékeinek számítására.

22. *Die Torsions-Spannung regelmässiger Vielecke. Zeitsch. d. Öst. I. und A. Vereines* 1883.

Az előbbi értekezés fordítása.

II. Könyvek.

23. *Compendium der mechanischen Wärmetheorie.* A munka főleg szerző értekezéseinek alapul.

Egészen új benne a gőzgépek azon elmélete, melyet szerző Farbaký úrral, saját kísérleteik alapján, dolgozott ki.

24. *Technikai mechanika. Erőműtan,* I. rész. Szerző sajátja, Budapest, Franklin-társulat 1885.

Az erőműtannak e kötete első részét képezi egy nagyobb szabású mechanikai kézikönyvnek, mely első sorban a technikai igények figyelembe vételével szerkesztetett, és a mely főleg szerző sokévi előadásainak rendszeres feldolgozásából keletkezett.

A felsorolt jegyzék mindenek előtt azt tünteti elő, hogy Hermann Emil tizen-nyolec esztendőn át, megszakítás nélkül, élénk munkásságot fejtett ki a tudományos irodalomban, és hogy e szerint a tagajánlás múlhatatlan kellékének, t. i. a magyar nyelven kifejtett tényleges és folytonos tudományos működésnek, valóban eleget tett. Ily tudományos törekvések általában véve ébresztenek figyelmet, de fokozódott mértékben érdemelnek elismerést, midőn a szerző, a mint ez Hermann Emilre nézve is áll, kutatásait és irodalmi dolgozatait a tudományos központoktól távol eső, kisebbbyszerű vidéki város elszigeteltségében és csak önjerejére támaszkodva foglaltosítja és be is fejezi.

Végre engedjessék meg, hogy e helyen felemlítsek még egy körülményt, mely az Akadémia III. osztályát különösen érdekli, és a melyet már a múlt évben Szily Kálmán ig. és r. tag Khernndl Antal l. tag ajánlása alkalmából hangsúlyozott.

Ugyanis a III. osztály tagjai közt a mérnökök oly csekély számban vannak, hogy a gyakran felmerülő szükség esetén mindig nehézséggel jár, mérnöki munkák megbírálására vagy esetlegesen mérnöki pályakérdések kitűzésére stb. alkalmas szakbizottságot összeállítani, és azért, Khernndl Antal levelező taggá választása után is, még mindig igen kívánatos a III. osztály tagjainak sorát a gyakorlati tudományokkal foglalkozó érdemes szakférfiakkal kiegészíteni.

Ily szakférfiúnak, sokévi tudományos működése alapján, Hermann Emil is mutatkozott, reá irányzom a Tekintetes Akadémia figyelmét, mint oly férfiúra, a kinek egész múltja biztosítékot nyújt további sikeres tudományos munkásságra s a ki, levelező taggá választásában eddigi törekvéseinek bizonyára megérdemelt elismerését látván, újult erővel fog tovább dolgozni s Akadémiánknak buzgó és tevékeny tagja leendő.

30. Janka Viktor, a Magyar Nemzeti Múzeum növénytári őre, lev. tagúl ajánlva

Kanitz Ágost levelező tagtól.

Janka Viktor 1855 kezdetén lépven fel, mint növénytani író, több mint harmincz év óta fáradozik Magyarország és Európa — különösen délkeleti vidékei növényeinek ismertetésében.

Még igen ifjan kezdett írni, és pedig csak oly dolgokról, melyek iránt különös előszeretettel viseltetett, azért minden, még oly száraznak látszó, közleményét a valódi lelkesedés ihlete lengi át.

Kezdetől fogva a növényfajok kritikájával foglalkozván, éles szeme, nagy emlékező tehetsége, roppant növényismerete őt Európa legnevesebb floristái közé sorozták. Miután pedig a hazában előtte egy botanikus sem foglalkozott kizárólag ezen irányban, hanem csak néha-néha bocsátkozott egy-egy faj behatóbb tanulmányozásába, Jankát méltán lehet hazánkban a növényfajok megállapításánál oly szükséges és fontos kritikai irány kezdeményezőjének és legszerencsésebb művelőjének nevezni.

Magyarországot, majdnem minden irányban, több mint harminczöt év óta

bentazván, a hazai növényismeretet is, számos érdekes leletei által — melyek között nem kevés az új és nagyszámu a hazában ő előtte nem ismert faj — nagy mértékben gazdagította. Alig van kivüle egy nem-orosz botanikus egész Európában, ki Oroszország flóráját annyira ismerné, és a Dobruzsában s a Balkán-félszigeten tett felfedezései nemcsak a legfontosabb adatokat nyújtják ezen területek ismeretéhez, hanem egyben hazánk elismerését is azért veszik méltán igénybe, mert :

1. ily bő tapasztalatok alapján, a honi florát jobban és helyesebben lehet magyarázni ;

2. mert egy hazánkfia neve a leghíresebb férfiakéval együtt említettik Boissier monumentalis Flora Orientalisában.

De ha ezen épen említett területek vegetatioját nagyrészt autopsziából ismeri, nem mondhatni, hogy Európa többi részei flóráját elhanyagolta volna, ő azokra nézve szintoly jártas, és 1874-ben Olaszországon át, le Malta szigetéig botanizált.

Ekkép gyakorlati uton is, magának oly tág látkört szerzett, mint nagyon kevés, széles Európában élő botanikus.

Így hazánk dicsekedhetik, hogy van oly férfia, ki a haza növényteni átkutatását illetőleg, teljesen feladatának magaslatán áll, mit ma már nem lehet Európa minden országaról mondani.

Lehet a felett vitakozni, vajjon szabad-e ezen iránynak oly nagy fontosságot tulajdonítani, de ha tisztán tudományos szempontból sem lehet ennek jogsultságát megtagadni, úgy specialis hazai érdekeinket szem előtt tartva, az már azért is jogosult, mert a haza növényteni átvizsgálása nincs befejezve.

Janka Viktor értekezéseinek, kisebb nagyobb közleményeinek czímei :

Eine für die Flora Siebenbürgens neue Pflanze. Oesterr. botan. Wochenbl. V. 1855. 60.

Anthemis Haynaldi, Janka. U. o. VI. 1856. 1.

Beiträge zur Kenntniss der Flora von Siebenbürgen. U. o. VI. 1856. 193, 202.

Saxifraga (Dactyloides) Grzegorzeczkii Janka U. o. VI. 1856. 241.

Ueber einige Ranunculaceen. U. o. VII. 1857. 198.

Floristische Notizen. U. o. VII. 1857. 328. Österr. botan. Zeitschrift. VIII. 1858. 330.

Heuffel J. Enumeratio Plantarum in Banatu Temesiensi sponte crescentium et frequentius cultarum című munkáját, a szerző halála után sajtó alá rendezte. Megjelent Verhandl. der k. k. zool. bot. Gesellsch. in Wien. VIII. 1858. Abh. 39. (I. Verhandl. 13. és Janka életrajzát Neilreichtól, Oesterr. botan. Zeitschr. XV. 1866. 5.)

Heliosperma Veselskyi Janka, Botanische Zeitung, XVI. 1858. 65.

Zur Flora des Ostens. Oesterr. botan. Zeitsch. VIII. 1858. 93, 135.

Zur Flora von Siebenbürgen. U. o. VIII. 1858. 261.

Zur Flora Austriaca : I. Die Differential-Characteres von *Ranunculus crenatus* W. et K., *R. magellensis* Ten. und *R. alpestris* L. Verhandl. der k. k. zool. bot. Gesellsch. in Wien, VIII. 1858. Abh. 429. II. *Phaea Bayeri* U. o. VIII. 1858. Abh. 431.

Bemerkungen über einige Arten der Gattung *Centaurea* aus Ungarn und Siebenbürgen Flora. XI. 1858. 441.

Genista Mayeri, Janka. Oesterr. botan. Zeitschr. IX. 1859. 41.

- Geschichte des *Scleranthus ucinatus*. U. o. IX. 1859. 221.
 Eine verkannte Pflanze Serbiens. U. o. IX. 1859.
 Zur Kenntniss einiger *Sesleria*-Arten. Botanische Zeitung. XVII. 1859. 73.
 Zur Kenntniss einiger *Avena*-Arten. U. o. XVII. 1859. 172. Nachtrag. U. o. XVIII. 1860. 23.
 Identität dreier *Heliotropium*-Arten. U. o. XVIII. 1860. 24.
 Zur Kenntniss der perennirenden *Adonis*-Arten Europa's. U. o. XVIII. 1860. 104.
 Zur Kenntniss der *Plantago sibirica*. U. o. XVIII. 1860. 185.
 Die siebenbürgischen *Plantago*-Arten, Oesterr. botan. Zeitschr. X. 1860. 185.
 Adnotationes in plantas Dacicas nonnullasque alias Europaeas Linnaeae. XXX. 1859—1860. 549.
 Analytische Bestimmung der europäischen *Cuscuta*-Arten, Oesterr. botan. Zeitschr. XII. 1862. 85.
 Aus der Flora von Ungarn. U. o. XII. 1862. 280.
Cuscutae species florae Rossicae. Bull. de la Soc. imp. de nat. de Moscou. XXXV. 1862. 586.
 Auch einige Worte über Schur's *Ranunculus tuberosus*. Oesterr. botan. Zeitschr. XII. 1862. 320.
 Entwurf einer analytischen Tabelle zur Bestimmung sämtlicher *Carex*-Arten der Flora Europa's. U. o. XIII. 1863. 33.
 Die Gattung *Euphorbia*. U. o. XIII. 1863. 165.
 Bemerkungen über das Vorkommen für Ungarn interessanter oder neuer Pflanzenarten. U. o. XIII. 1863. 113.
 Eine neue Pflanze (*Doryenium diffusum* Janka) U. o. XIII. 1863. 314.
 Ein für die österreichische Monarchie neues Gras (*Stipa Lessinepiana* Trin.) U. o. XIII. 1863. 364.
 Analytische Zusammenstellung der europäischen *Calamagrostis*-Arten. U. o. XIII. 1863. 365.
 Analytische Übersicht der europäischen Wasser-Ranunkeln (*Batrachium*) U. o. XIII. 1863. 399.
 Die europäischen *Phleum*-Arten. U. o. XIV. 1864. 303.
 Die europäischen *Festuca*-Arten. U. o. XIV. 1864. 339.
 Die europäischen *Poa*-Arten. U. o. XIV. 1864. 383.
 Floristisches 1. *Oenanthe silaifolia*, U. o. XIV. 1864. 133. 2. *Iris olbiensis* U. o. XIV. 1864. 135. 3. *Avena compressa* U. o. XIV. 1864. 137.
 Correspondenz Oesterr. botan. Zeitschr. Sz. János XIV. 1864. 294. Uj Palota XIV. 1864. 364. Nagy-Várád XIV. 1864. 24, 119. XV. 1865. 197. XVIII. 1868. 57. Debreczen XIV. 1864. 320. XXII. 1872. 167. Gyöngyös XV. 1865. 225. XVI. 1866. 124, 191. Kardszag XV. 1865. 198. Szécsény XV. 1865. 360. Nezsider XVI. 1866. 298, 331. Pécsvár XVI. 1868. 398. Turaluka Miava mellett, Nyitra-megyében XVI. 1868. 223. Bécs XVI. 1868. 60, 257. Diakovár XVII. 1867. 294. Illok XVIII. 1867, 331. Herkulesfürdő XVII. 1868. 295. Mihaljat XVII. 1867. 231. Nyárad XVII. 1867. 56, 161, 231, 232, 330, 440. Svinica XVII. 1867. 295. Borszék XVII. 1868. 199. Balán XVIII. 1868. 199. Félegyháza XVIII. 1868. 26. Kolozsvár XVIII. 1868. 135. Székely-Udvarhely XVIII. 1868. 297. Sz.-Gothárd XVIII. 1868. 98, 168, 131. XX. 1870. 61. XXI. 1871. 326. XXV. 1875. 127. XXVI. 1876.

104, 385. XXVIII. 1878. 208. XXIX. 1879. 169. Verespatak XVIII. 1868. 265. Pest XX. 1870. 315. 383. XXI. 1871. 46, 78, 147. XXII. 1872. 136, 235. XXIII. 1873. 134, 497. XXV. 1875. 241. Budapest XXXV. 1885. 109. Plavisevica XX. 1870. 183. Turn-Severin XX. 1870. 250. Philipoppel XX. 1870. 215, 285. Burgas a Fekete tenger mellett, XXI. 1871. 287. Cavalla az Aegaei tenger mellett, XXI. 1871. 248. Saloniki XXI. 1871. 249. Konstantinápoly XXII. 1872. 337. Bukarest XXIII. 1873. 322. La Valetta Malta szigetén. XXIV. 1874. 284. Szamos-Ujvár XXV. 1875. 75. Ó-Radna XXVI. 1876. 316. Gyulafehérvár XXVIII. 1878. 378. Szczawnicza XXXI. 1881. 303.

Die europäischen *Agrostis*-Arten. Oesterr. botan. Zeitschr. XV. 1865. 190.

Die europäischen *Andropogon*-Arten. U. o. XV. 1865. 76.

Die europäischen *Gastridium*-Arten. U. o. XV. 1865. 117.

Die europäischen *Glyceria*-Arten. U. o. XV. 1865. 13.

Die europäischen *Milium*-Arten. U. o. XV. 1865. 311.

Die europäischen *Panicum*-Arten. U. o. XV. 1865. 260.

Die europäischen *Phalaris*-Arten. U. o. XV. 1865. 117.

Die europäischen *Polypogon*-Arten. U. o. XV. 1865. 116.

Die europäischen *Alopecurus*-Arten. U. o. XVI. 1866. 359.

Die europäischen *Holcus*-Arten. U. o. XVI. 1866. 59.

Die europäischen *Nardurus*-Arten. U. o. XVI. 1866. 395.

Die europäischen *Vulpia*-Arten. U. o. XVI. 1866. 216.

Festuca dimorpha U. o. XVI. 1866. 101.

Neue Standorte ungarischer Pflanzen. U. o. XVI. 1866. 169. XVII. 1867. 65

Neue Synonyme zur Flora Europa's. U. o. XVI. 1866. 245.

Die europäischen *Anthoxanthum*-Arten. U. o. XVII. 1867. 227.

Die europäischen *Bromus*-Arten. U. o. XVII. 1867. 247.

Die europäischen *Juncus*-Arten. U. o. XVII. 1867. 316.

Die europäischen *Melica*-Arten. U. o. XVII. 1867. 156.

Die europäischen *Scirpus*-Arten. U. o. XVII. 1867. 399.

Die europäischen *Stipa*-Arten. U. o. XVII. 1867. 173.

Sesleria Hauffleriana. U. o. XVII. 1867. 33.

Zwei ungarische für die Flora der österr. Monarchie neue Pflanzenarten. U. o. XVII. 1867. 101.

Iris humilis. U. o. XVIII. 1868. 376.

Lilium pyrenaicum. Baumg. U. o. XVIII. 1868. 273.

Stipa Lessingiana Trin. et Rupr. und *St. Grafiana* Stev. U. o. XVIII. 1868. 339.

Trifolium procerum Roch. U. o. XVIII. 1868. 69.

Die europäischen *Allium*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 222.

Die europäischen *Elymus*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 163.

Die europäischen *Eriophorum*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 128.

Die europäischen *Timbristylis*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 128.

Die europäischen *Hordeum*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 162.

Die europäischen *Sclerochloa*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 252.

Die europäischen *Triticum*-Arten. U. o. XVIII. 1868. 47.

Bemerkungen zu Herrn Dr. Kerner's Vegetationsverhältnissen Ungarns und Siebenbürgens. U. o. XIX. 1869. 115.

Kleine Reformen im Gebiete der Flora Siebenbürgens. U. o. XIX. 1869. 74.

- Literaturberichte. U. o. XIX. 1869. 221.
 Ramondia ante portas. U. o. XIX. 1869. 133.
 Bemerkungen zu Boissier's Flora orientalis. U. o. XX. 1870. 111.
 Drei für die Flora Dalmatiens neue Pflanzen. U. o. XXI. 1871. 65.
 Zur Flora Ungarns. U. o. XXIII. 1873. 152.
 Plantarum novarum Turcicarum brevium. U. o. XXII. 1872. 174. XXIII.
 1873. 194. 201. 241.
 Diantus Guliae Janka il Barth Malta. III. 1874. Nr. 21. 422.
 Florae Italicae novitates quatuor. Oesterr. botan. Zeitschr. XXV. 1875. 82.
 Die siebenbürgischen Marrubium-Arten. U. o. XXV. 1875. 62.
 Ranunculus Tommasinianus und ein Paar andere italienische Pflanzen.
 U. o. XXV. 1875. 249.
 Adatok Magyarhon délkeleti flórájához. Math. és Termtud. Közlem. Kiadja
 a M. T. Akad. m. t. biz. XII. 1874. (1876.) 8. sz. 153.
 Észrevételek néhány Cardamine-fajról. Magy. Növénytani Lapok I. 1877.
 36. Notizen zu ein Paar Cardamine-Arten. Oesterr. botan. Zeitschr. XXVII.
 1877. 81.
 Willkomm et Lange Prodrum florae Hispanicae. III. 2. ismertetése Magy.
 Növénytani Lapok. I. 1877. 28. III. 4. U. o. IV. 1880. 91.
 Két új növényfaj. Természetráji Füzetek. I. 1877. 29.
 Avenaceae Europaeae. U. o. I. 1877. 242.
 Növénytani kirándulások Törökországban. I. Magy. Növénytani Lapok.
 II. 1878. 171. II. U. o. II. 1878. 187. III. U. o. III. 1879. 99. IV. U. o. III. 1879.
 121. V. U. o. III. 1879. 131.
 Descriptiones plantarum novarum. Természetráji Füzetek. II. 1878. 28.
 Centaurea Sadleriana Janka. U. o. II. 1878. 142, 192.
 A Bánság flórájához. U. o. III. 1879. 12, 73.
 Cyclamina europaea. U. o. III. 1879. 163.
 Ferulago monticola. U. o. III. 1879. 256. 283.
 Silaus virescens. Oesterr. botan. Zeitschr. XXIX. 1879. 309.
 Gladiolorum Europaeorum clavis analytica. Magy. Növénytani Lapok. III.
 1879. 129.
 Boissier Flora Orientalis. IV. 2. ismertetése. U. o. III. 1879. 107.
 A (M. Nemz. Múz.) növénytani osztály történetéhez. Természetráji Füze-
 tek IV. 1880. 13, 153.
 Scrophulariaceae Europaeae. U. o. IV. 1880. 284.
 Romulearum Europaeorum clavis analytica. Magy. Növénytani Lapok. IV.
 1880. 146.
 A. de Berenger Guida per il coltivare di vivai boschini ismertetése. U. o.
 IV. 1880. 76.
 Megjegyzések Boissier Flora Orientalis ötödik kötetének első füzetéhez
 U. o. VI. 1882. 113. E megjegyzéseket Boissier a munka utolsó füzetének
 függelékében egész terjedelemben felvette.
 Odontolophus eine ausgezeichnete Gattung. Oesterr. botan. Zeitschr. XXXII.
 1882. 280.
 Viola Europaeae. Természetráji Füzetek. V. 1882. 253.

- Brassicæ Europææ. U. o. VI. 1883. 176.
 Plumbagineæ Europææ. U. o. VI. 1883. 164.
 Cruciferae siliculosæ floræ Europææ. U. o. VII. 1883. 106. Cruciferae indehiscentes (Iomentaceæ et nucamentaceæ). U. o. VIII. 1884. 33.
 Sisymbria Europæa. U. o. VIII. 1884. 30.
 Plantæ novæ. U. o. VIII. 1884. 28.
 Botanisches qui pro quo aus Spanien. Oesterr. botan. Zeitschrift. XXXIV. 1884. 273.
 Trifolieæ et Loteæ floræ europææ. Természetr. Füiz. VIII. 1884. 145.
 Hedysareæ. U. o. VIII. 1884. 290.
 Astragaleæ europææ. U. o. VIII. 1884. 297.
 Megjegyzés a Syringa Josikæa leírásának keltéhez. U. o. VIII. 1884. 313.

31. Dr. Klug Nándor egyetemi tanár, levelező tagúl ajánlva

Jendrássik Jenő rendes tagtól.

Bátorkodom levelező tagúl dr. Klug Nándort, kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt ajánlani, és ez ajánlatot a következőkben indokolni.

Dr. Klug Nándor, miután hét éven át a budapesti egyetem élettani tanszéke mellett mint tanársegéd működött s e közben magát magántanárrá képesítette, 1878-ban ugyanott az élettani vizsgálati módszertan rendkívüli tanárának, 1879-ben pedig a kolozsvári egyetemhez az élet- és szövettan ny. r. tanárának neveztetett ki, hol e minőségben jelenleg is működik.

Irodalmi dolgozatai a következők:

1. *Vizsgálatok az emlősök fülsigájáról. M. T. Akad. Értekezések.* 1873. III. kötet. 14. füzet.

Ebben kimutatja szerző, hogy az u. n. Corti-féle hártya az u. n. Reissner-féle hárttyával azonos, felmutatja továbbá az alaphárttyán a húros réteget és a húrok összefüggését a Corti-féle ív külső szárával, végre az idegvégződést a pörge-árokban foglalt sejtekben.

2. *A bőr hővezető képességéről. Orvosi hetilap.* 1873.

3. *Kísérletek a bőr hővezetéséről. Orvosi hetilap.* 1873.

Untersuchungen über die Wärmeleitung der Haut. Zeitschrift f. Biologie. X. kötet.

A bőr hővezetőképességét meghatározván, úgy találja szerző, hogy legrosszabbúl vezető a felhám, utána következik a bőralatti zsírszövet, míg az írha aránylag a legjobb vezető, és hogy a hő a sejt folytonosságában jobban terjed, sem mint sejtről-sejtre.

4. *Physikai vizsgálatok a dobos és nem dobos kontakási hangról. Orvosi hetilap.* 1874.

Physikalische Untersuchungen über den tympanitischen und nichttympanitischen Perkussionsschall. Virchow Archiv. 61. k.

5. *A dobos kontakási hang és lánképe. Orvosi hetilap.* 1876.

Der tympanitische Perkussionsschall und sein Flammenbild. Allg. medic. Central-Zeitung. 1876.

Szerző kimutatja, hogy a dobos kontatási hang egyszerű, vagy zenei hang lehet, és ha azt zörej kíséri, úgy ez eme hangra nézve nem jellemző; a nem dobos hang pedig zörej.

6. A színérzésről. Népszerű előadás. Természett. Közlöny. 1874.

7. A színérzésről indirect látás mellett. M. T. Akad. Értekezés. 1875.

Über Farbenempfindung bei indirektem Sehen. Archiv für Ophthalmologie. XXI. kötet.

A környi színérzést oly módon tanulmányozva, mely által az egyes spectrál-színeket változó mennyiségben lehetett az ideghártya különböző déllőjére vezetni, kitént, hogy a színérzés különböző úgy a hártya egyes déllőiben, valamint a fény színe, ereje, kiterjedése és a színes felület alakja szerint.

8. Mikor telődnek meg vérrel a szív edényei? Orr. hetilap. 1876.

Zur Theorie des Blutstromes in der Art. Coronaria cordis. Centralblatt für die medic. Wissenschaften. 1876.

Szerző kimutatja, hogy a szív izomzata összehúzódásakor tápláló edényeiből a vért kiszorítván, okozza, hogy ezek nem a systok, hanem a diastok alatt telődnek meg vérrel.

9. A helyérzésről hőbeli behatások alatt. Orvosi hetilap. 1877.

Zur Physiologie des Temperatursinnes. Arbeiten aus der physiolog. Anstalt zu Leipzig. XI. Jahrgang. 1876.

A thermoacesthesiometerrel tett vizsgálatok azt mutatják, hogy ugyanazon idegvégékszőlőlekek közvetítik a hőérzést, melyek a nyomást is éreztetik.

10. A kar helyérzéséről. Orr. hetilap. 1877.

Zur Physiologie des Raumsinnes der oberen Extremität. Archiv für Anat. und Physiolog. 1877.

E vizsgálatok arra mutatnak, hogy azon tájak helyérzéke finomabb, melyek a kar használata alatt több alkalmat találnak e képességök kiművelésére.

11. A szemfénytörő közegeinek hősugár átbocsátó képességéről. M. T. Akad. Értekezések. VIII. köt. 14. sz. 1878.

Untersuchungen über die Giuthermansie der Augenmedien. Du Bois Reymond, Archiv für Anat. und Physiologie. 1878.

Ebben szerző kimutatja, hogy az ideghártya a vörösnél kevesbbé törékeny sugarak iránt már nem bír ingerfogékonysággal, és hogy ezért nem látjuk a sötét hősugarakat, nem pedig azért, mintha ezek a fénytörő közegek által elnyeletnének.

12. A látásról. Népszerű természettud. előadások gyűjteménye. II. kötet. 10. füzet. 1878.

13. Tanulmányok különféle légnemű testek befolyásáról a békaszív működésére. Orvosi hetilap. 1879.

Über den Einfluss gasartiger Körper auf die Function des Froschherzens. Du Bois Reymond, Archiv für Physiologie. 1879.

A szív működése legélenkebb, midőn az élenydús vérrel érintkezik, ellenben élenyhiány vagy szénsavdús vér a szívre bénítólag hat; míg a könny, légeny jelenléte a vérben közönyös, addig a világító gáz szaporítja a szívlükte-tést. Bénítólag hatnak még más gázok is, mint: kénsav, chlór, légenyéleg, kén-kövény, szénéleg.

14. Adatok a békaszív beidegzésének elméletéhez. Orvos-Természettudományi Értesítő. 1879.

A légnemű testek befolyásáról a szív működésére szerzett adatok szerint a vér élcnye, illetőleg a vérsejtek oxy-haemoglobinja képezi a szívmozgásokat megindító és föntartó idegdüczok állandó ingerét, mely indító ideg-düczokból egyedül már levezethetőknek véli szerző valamennyi a szívmozgásoknál észlelhető tünetényt.

15. A hallásról. *Orros-természettud. Értesítő* 1879.

16. A digitalin hatásáról, különös tekintettel a szíreidegzésre. *Orros-természettud. Értesítő* 1880.

Über die Wirkung des Digitalins auf die Blutgefäße und das Herz. Du Bois Reymond, *Archiv für Physiologie* 1880.

Ezen, békán és emlősökön végbevitt vizsgálatok kiterjednek az ideg és véredény-rendszerre, a szívre és izmokra. Békaszívúé a szerző az általa szerkesztett haemodynamometert alkalmazta.

17. A bolygó idegnek a szív működést siettető hatásáról. *Orcosi Hetilap* 1880.

Über den beschleunigenden Einfluss des N. vagus auf die Herzbewegung. Du Bois Reymond, *Archiv für Physiologie* 1880.

Vizsgálatai alapján állítja szerző, hogy békánál sem siettető idegrostok a vagusban nincsenek, sem siettető központ az idegrendszerben nem foglaltatik, és hogy ennél fogva nincsen jogunk a szívfalban foglalt idegdüczokon kívül még más siettető központokat fölvenni a békánál.

18. A sötét hőugarak hatásáról a retina-bíborra. *Orcos-természettud. Értesítő* 1881.

Verhalten des Selpurpurs gegen dunkle Wärmestrahlen. Briefliche Mittheilung an W. Kühne in den *Untersuchungen des physiolog. Institutes zu Heidelberg* 1880.

Szerző úgy találja, hogy a sötét hőugarak az ideghártya bíbor festanyagát el nem halványítják.

19. A szívlökés egyes szakaszainak időarányáról. *Orcos-természettud. Értesítő* 1881.

20. A szírgyomor összehúzódásának lefolyásáról. U. o. 1881.

21. *Beiträge zur Physiologie des Herzens*, Du Bois Reymond, *Archiv für Physiologie* 1881.

Általa szerkesztett kettős cardiographot alkalmazva, szerző úgy találja, hogy békánál rendes szív működés közben a szívlökés egész idejének $\frac{1}{4}$ része a pitvarnak, mintegy $\frac{1}{8}$ része a gyomrocsnak összehúzódására esik; míg házinyúlánál a pitvar összehúzódására $\frac{1}{3}$, a gyomrocsára pedig $\frac{1}{2}$ esik a teljes szívlökés idejéből.

22. A béka szívidegeiről. *Orros-természettud. Értesítő* 1881.

Über die Herznerven des Frosches. His und Braune, *Arch. f. Anatomie* 1881.

Szövetteni vizsgálatai alapján állítja szerző, hogy a vagus rostjai és az ennek lefutása közben befektetett idegsejtek közt közvetlen összefüggés nincsen, hanem hogy a vagus rostok az idegsejtekből eredő halvány idegrostokkal a szív-izomzatban hálózatot képeznek, mely azon szabályzó befolyásnak helye, melyet az idegeknek indító és gátló ingerületei egymásra gyakorolnak.

23. *Über die Beschleunigungs-Nerven des Froschherzens.* *Centralblatt für die med. Wissenschaften.*

24. *Vizsgálatok a békaszíven a bolygó-idegek elfajulása után.* *Orcos-természettud. Értesítő* 1881.

A koponyából kijövő két vagus átmetszetvén, azoknak izgatása elfajulások után vagy hatástalan volt a szívre, vagy szaporította a szívlökéseket, a viszeres öbölnek izgatása pedig nem vont maga után szívészínetet, hanem szívlökés-szaporodást, miből szerző következteti, hogy a bolygó ideg mentén és a szívben elhelyezett és mint a göröcsői vizsgálat mutatta, épen maradt idegsejteknek és nyúlványaiknak izgatása a szívmozgásokra csak siettető hatással van.

25. *Darwinismus és élettan. Orvosi Hetilap* 1882.

26. *A mai élettan alapelvei. Acta reg. scient. Universitatis Claudiopolit. Franc-Josephinae anno 1882.*

27. *A szív.* Népszerű előadás. *Orvos-természettud. Értesítő.* 1882.

28. *Szívlökés és cardiogramm. Orvos-természettud. Értesítő.* 1883.

Untersuchungen über den Herzstos und das Cardiogramm. Archiv für Physiologie 1883.

Szerző szerint a szívnek alak és helyváltozása az által jön létre, hogy a vérrel telt szívgyomornak összes izomállamánya az ütőerek eredési helye felé húzódik. A cardiogramm első emelkedését a pitvarfal összehúzódása, a második és harmadik emelkedést a gyomor systolikus összehúzódása okozza, nem pedig a szívbillentyűk rezgése.

29. *A vastagbélnek Lieberkühn-féle mirigyeiről és váladékának emésztő hatásáról.* Orvos-természettud. Értesítő 1883.

Über die Aufgabe der Lieberkühn'schen Drüsen im Dickdarm. Du Bois Reymond, *Archiv für Physiologie* 1883.

Szerző szerint a Lieberkühnféle mirigyek ott nem választanak el és nem mirigyek, hanem csak nyákhártya-betüremlések, melyek a főszívó felületet nagyobbítják.

30. *A bőr szerepéről a szénsav kiválasztás körül békánál.* Orvos-természettud. Értesítő 1884.

Über die Hautathmung des Frosches. *Archiv für Physiologie* 1884.

Békánál a legfőbb légző szerv a bőr és nem a tüdő, sőt télen a bőr egy-maga végzi a szénsav-kiválasztást.

32. *Hangképző szervünk boncz- és élettana.* Két népszerű előadás. *Orvos-természettud. Értesítő* 1884.

E dolgozatokhoz járulnak még szerző kisebb ismertető közleményei, valamint a vezetése alatt tanítványai által magyar és német szaklapokban kiadott 12 dolgozat. Valamint fölemlítendő, hogy a nevezett tanár 1883 óta az erdélyi műzeum-egylet orvos-természettudományi értesítőjének orvosi szak-füzeteit szerkeszti, és már 1876 óta mint munkatárs közreműködik a Hoffman és Schwalbe által *Jaresbericht d. Fortschritte d. Anatomie und Physiologie* cím alatt kiadott évi jelentéseknél.

A fől sorolt és már számszerint is elég jelentékeny dolgozatoknak röviden vázolt tartalma mutatja, hogy azok legnagyobbára az élettan különböző köréből vett egyes, szorosan szaktudományos kérdésekre vonatkoznak; miket az exact vizsgálati módszer alkalmazásában teljesen beavatott szerző beható és tüzetes vizsgálatok útján megoldani, vagy legalább megoldásukhoz komolyan hozzájárulni törekedett. E törekvéseinek eredményeit kedvező elismeréssel fogadta és méltányolta a hazai, valamint a külföldi szakirodalom is.

Midőn azért dr. Klug Nándor személyében alapos bűvárnak bizonyult, sza-

kadatlanul dolgoz és teljes munkaerővel bíró szaktudóst, kinek törekvése egyedül csak az alapos szakismeret fejlesztésére irányul, a t. M. T. Akadémia figyelmébe és arra bátorodom ajánlani, hogy őt levelező tagjainak sorába fogadva, mind őt e megtisztelés által a tudomány művelésének körében szerzett érdemeit elismerve, további kitartásra buzdítsa és biztassa, mind pedig saját munkásainak számát gyarapítsa egy olyannal, ki eddigi multja után a jövőre is jelentékeny eredményeket ígér: úgy akkor reményleni bátorodom, hogy a tekintetes Akadémia hajlandó leendő, ez ajánlatomat, mint eléggé indokoltat, figyelmére méltatni

32. Dr. Schulek Vilmos egyetemi tanár, levelező tagúl ajánlva

Balogh Kálmán rendes tagtól.

Szerencsém van Schulek Vilmost a budapesti magy. kir. tud. egyetemen a szemészet ny. r. tanárát a tekintetes Akadémia III. osztályának levelező tagjául ajánlani.

A nevezett 1843-ban Budapesten született. 1866-ban Bécsben tudorrá avatztatott, s miután részint Bécsben, részint külföldön magát a szemészetben ritka sikerrel képezte, 1872-ben Kolozsvárra neveztetett ki a szemészet tanárává, 1874-ben pedig egyetemünkön alkalmaztatott, hol jelenleg is működik. Ez idő alatt Schulek Vilmos tanár a szemészet tudományos művelésével, kiváló eredménnyel, szakadatlanul foglalkozott, s mai napig tizenöt évre terjedő, úgy belföldön, mint külföldön egyaránt méltányolt irodalmi munkásságának bizonyítékai gyanánt következő dolgozatait soroljuk fel.

1. *Operations-Methode zur Auswärtswendung falscher Wimpern.* Ugyanaz magyarul. (*Wien. med. Wochenschrift* és *Orvosi Hetilap* 1874.) A műtét abban áll, hogy hibás állásu egyes pillaszőrök a szempilla külső ajakán áthúzott fonalhurokba illesztetnek, és azzal együtt kifelé húzatnak, úgy, hogy a szűrt csatornán áthaladva, végükkel a szemgolyótól elfordítva maradjanak. A műtéttel fölelevenítése az ókori Celsus „magneatio“ név alatt leírt eljárásának.

2. *Egyszerű hordozható szemüvegek.* Előadás a heidelbergi szemészgyűlésen és ennek nyomán közlemény az *Orv. Hetilap*-ban 1871-ben. Nyolcz üveglencsével, összerakás által, a teljes szemüvegtoknak 32 üvegjét pótolni lehet, mi a szemészeti gyakorlatban nagy előny, a készletnek olcsósága és zsebben hordozható alakja miatt. Ugyanez későbbben a dioptriás szemüveg-rendszerre alkalmazva a Szemészet-ben jelent meg 1884-ben.

3. *A széttérő kanacsalitás tünettan és kóroktana.* Előadás a heidelbergi szemészgyűlésen 1871-ben és közlemény az *Orv. Hetilap*-ban. Szerző constatálta, hogy széttérő kanacsalitásnál a szemek befelé forgása hiányos, a kifelé forgás ellenben nem túlságos, mint várni lehetne, annak nyomán, hogy a széttérő kanacsalitás az összetérő kanacsalság ellentétének vétetik. Ebből azt vezeti le, hogy a bajnál nem a szem külső egyenes izma van rövidületben, hanem a belső egyenes izom gyengült. Ezen felfogást később Graeffe (Halleban) bírálta és kifogásolta annyiban, hogy a kórtünetekből nem feltétlenül következethetőnek állította a külső izomnak zsugorodásbeli hiányát, azonban szerzőnek a vitából megmaradt azon érdeme, hogy a széttérő kanacsalitást, mint a külső egyenes izomnak csupán passive és relative túlsúlyban létélén alapulót ismertette meg, míg az összetérő kanacsalitásnál a belső egyenes izom active és absolute túlsúlyba jut. Megmaradt

szerzőnek a vita után azon állításának is amaz érvénye, hogy a széttérő kanacsalságnál nem a külső egyenes izomnak hátrahelyezése, hanem a belső egyenes izomnak előrevarrása a helyes gyógyítási eljárás.

4. *A szem sérüléseiről, számos kórodai esetről levont gyakorlati következtetések. Szemészet. 1873.*

5. *Sphincterotomia pupillaris. Szemészet. 1874.* Kimerítő tanulmány, hogy mint lehessen mellső összeforradásokat (synechiae) műtétet útján megszüntetni. Szerző a szem belsejébe vezetett eszközzel vágja szét a szivárványhártyának a szaruhártyához növéseit, és a műtét végrehajtásában saját találmányú több eljárást ismertet. A leleményes elbánás tudományos vívmány az addig parlag téren.

6. *A szarugörbületi rövidlátásról. Szemészet. 1875.* A rövidlátás azon nemének, mely a cornea túlgörülésén alapúl, kórodai képét alapítja meg, reátérve arra is, hogy mint lehessen a rövidlátásnak ezen faját az egyéb eltéréseken alapuló rövidlátástól, különösen ha azok egymás közt vegyülnek, megkülönböztetni. A tanulmány pontos optikai méréseken alapszik, és a szem fénytörési rendellenességéről szóló tant kibővíti.

7. *Kettős pupilla melletti látásviszonyok. Graefe's Archiv für. Ophth. 1882. és Szemészet. 1882. és 1883.* Terjedelmes munkalat, mely a kérdés körül a hibás és felületes nézeteket kiigazítja, és matematikus alapon teljesen, minden irányú kiterjedésben megoldja. Egyszersmind a szórási körök elnyomásának élettani alapját megtalálja, minek nyomán a két szemű látásnak egy eddig ismeretlen tulajdonságát fedezi fel. A dolgozat tudományos buvárképességet bizonyít.

8. *A reductio bulbi tanúhoz. Szemészet. 1884.* Polemikus munkalat, mely a Graefe által ajánlott, de azután elejtett műtét módjának jogosultságát mutatja ki, számos esettel illusztrálva.

Schulek tanár e dolgozataiban általában beható tanulmányt és önálló fel dolgozást, szóval az eredetiség nyilvánvaló jellemét találjuk, s a felsoroltakon kívül apróbb dolgozatok, ismertetések, észleletek jelentek még ő tőle, melyekre a Szemészet-nek (az Orvosi Hetilap mellékletének) általa öt év óta szerkesztése adott alkalmat.

Népszerű előadása: *A nézésről munkálkodás közben* széles körben elterjedt.

Tanítványaitól és tanárségeitől nagyszámu értekezések láttak napvilágot, melyek részben terjedelmes, jelentős és a tudományt fejlesztő jellegűek, számuk, mintegy 35. Így Feuer Náthán, Imre József, Regéczy Nagy Imre, Juhász Lajos, Szabó György, Creniceanu György, Ottava Ignác, Csapodi István tudorok közleményeiből Schulek tanár, mint kórodai főnök többé-kevesbbé közel áll. Már ez is nyilván valón tünteti elő Schulek tanárnak tanítványképző eredményteljes működését.

Ezenkívül egyetemi előadásaiban bőven előforduló új észleletek, önálló gondolatok, hírlatok, a megállapított tudományos ismeretek sajátos feldolgozása, ismereteinkben a hiányokra mutató, megfigyelési tervezetek, kísérleti témák felvetése, a kórtörténeti adatok összegezése és értékesítése, a kórodai fejtegetéseknél tett kórtani általánosítások sat. mind közrehatnak arra, hogy új tudományos nemzedék álljon elő, melynek serdüléséről a fent érintett munkálatok a szemkórodából máris tanúságot tesznek. Így Schulek tanárnak, mint októnak és szemészeti tudományos tevékenységben példaadónak, közvetve is érdeme van a hazai tudományosság fejlesztésében. s tőle ezen irányban az eddigiek szerint még növekedő befolyás várható.

33. Dr. Staub Mór tanárképezdei tanár, levelező tagúl ajánlva

Böckh János lev. tagtól.

Alig létezik tudományág, mely a hazai tudósok által oly csekély mérvben műveltetnék, mint a phytopalaeontologia, holott ennek fontosságát tagadni akarni ma már igen háládatlan feladat volna. Kováts Gyula elhalálózása óta paragon maradt e tér a hazai erők részéről, s így valóban minden tekintetben elismerésre méltó azon törekvés, melyet dr. Staub Mór már évek hosszabb sora óta épen a mondott irányban kifejt, s most mindjárt hozzá tehetem, nem sikertelenül.

Kiváló, vas szorgalma rég legyőzte a kezdet nehézségeit, s ma már utaltatok munkái szép sorára, melyek hangosan tanuskodnak a mellett, hogy alapos ismeretekkel bíró szerzőjük a hazai phytopalaeontologiai irodalom öregbítéséhez hozzájárulni akar, de tud is. Buzgólkodásának felbátorítását ezennel kötelességünknek tekintem.

Legyen szabad egyenesen a következő, jobbára a Magyarhoni földtani Társulat és a Magy. k. földtani intézet kiadványaiban, úgy magyar, mint német nyelven megjelent közleményeire és munkáira hivatkoznom, melyek közt van különben olyan is, melyet maga a Magy. Tud. Akadémia méltatott kiadásra.

1. *Néhány szó a Mecsek hegység harmadkori tájképéről.* Földt. Közöny 1878.
2. *Carya costata (Sternberg) Unger a magyarhoni fossil flórában.* Földt. Közöny 1879.
3. *A fossil Plumeria fajok.* Természetrizsi füzetek 1879.
4. *A Fruszka-Gora aquitaniai flórája.* M. T. Akad. értek. a term. t. k. 1881.
5. *Adalék a Székelyföld fossil flórájához.* Földt. Közl. 1881.
6. *Növények Krassó-Szörénymegye mediterrán rétegjeiből.* Földt. K. 1881.
7. *A Ctenopteris cycadea Brqnt. a magyarhoni fossil flórában.* Földt. Köz. 1882.
8. *Baranyamegyei mediterrán növények.* Földt. int. érk. 1882.
9. *Ausztrália fossil flórája.* Földt. Köz. 1882.
10. *Japan fossil flórája.* Földt. Köz. 1883.
11. *Harmadkori növények Fekék vidékéről.* Földt. intéz. érk. 1883.
12. *Heer Oszwald emlékezete* Földt. Közl. 1884.
13. *Megemlékezés Göppert H. Róbertről.* Földt. Közl. 1885.
14. *A Zsily völgy aquitaniai flórája.* Földt. int. érk. 1885.

Ezek után meggyőződésem, hogy dr. Staub Mór az akadémiai alapszabályok 16. §. követelményeinek teljes mérvben megfelel s hogy csakis szolgálatot teszek a tekintetes Akadémiának, midőn becses figyelmét dr. Staub Móra irányozván, ennek levelező tagúl való megválasztását, nevezetesen a III-ik osztály érdekében, ajánlani bátorodom.

34. Dr. Wagner László műegyetemi tanár, levelező tagúl ajánlva

Galgóczy Károly levelező tagtól.

Dr. Wagner László műegyetemi tanár urat ismételtén bátorodom levelező tagnak ajánlani.

Előző ajánlataim mellett közöltem tudományos érdemeit és irodalmi működésének sorozatos jegyzékét. Ajánlatomnak ezek kapcsán tett indokolását, melyre most is hivatkozom, a következőkkel egészítem ki:

Dr. Wagner László olykép működik a mező és közgazdasági irodalom terén, hogy azzal mind bel-, mind külföldön folyvást növekedő figyelmet kelt.

Az általa kitartólag szerkesztett *Földmívelési érdekeink* szaklapot, a *Falusi Gazda* és *Gazdasági kalauz* társlapokkal szaporította. A keményítő gyakorlati készítéséről írt terjedelmes és jeles műve még Angliában is oly figyelmet gerjesztett, hogy nemcsak lefordítottatott angol nyelvre, hanem fordítója Frankel Gyula előszavában azt, a maga tárgyára nézve az összes európai irodalomban legjobbnak jelenté ki, következőleg: „the very best book which has appeared in Europe, and which was really undertaken with a view to advance and improve a group of industries, which had suffered from mystery, secret processes, and empiricism, and the lack of progress, which are inseparable from such modes of procedure in any industry.” Van szerencsém e művet ide csatolva bemutatni. Hasonlóképp bemutatom legutóbbi művét, *Le couteux*-nak a csalamádé és egyéb zöldtakarmányok mívelési és besavanyítási módjáról írt jeles munkáját, melynek francziából magyarra fordításában közreműködött.

Dr. Wagner László eddigi irodalmi működésénél és műegyetemi tanári állásánál fogva is minden esetre oly egyéniség, a kinek megválasztatása Akadémiánknak díszére váland, és a mezőgazdasági szakból mostanában elhalt számos tag közül egynek helyét igen hasznosan fogja pótolni.

35. Dr. Oppolzer Tivadar bécsi egyetemi tanár, s bécsi akadémiai rendes tag külső tagúl ajánlva

Konkoly Miklós tiszteletit a tőle.

Tekintettel arra, hogy jelenleg Akadémiánknak egyetlen egy csillagász külső tagja sincs, van szerencsém ezen helyre egy oly jeles egyént ajánlani, kinek neve világszerte ismeretes. Szószaporítás lenne, a mivel az Akadémiát nem akarom terhelni, ha Oppolzerről sokat akarnék beszélni, s így csak röviden szabadljon ezen nagy tudósról pár szót szólanom.

Dr. Oppolzer Tivadar lovag, nagynevű édes atyja, a világhírű orvos-tanár kívánságára elvégezte az orvosi facultást, s mindig nagy kedve lévén a csillagászhoz, egyúttal csillagászatot is hallgatott, s a természettudományokból újra promoveáltatott. Bécsi saját házára egy szépen berendezett magánecsillagdát állított fel, egy 7 hüvelykes Plössel-féle dyalitiens távesővel, egy négy hüvelykes délköröcsővel, s egy 4 hüvelykes utazó távesővel. Oppolzer részt vett 1868-ban a napfogyatkozás megfigyelésében Adenben, s 1869. Prevesában, mire őt kinevezték a bécsi egyetemen a csillagászat rendkívüli tanárává, s nem sokára megkapta az ordinárius-ságot, s a bécsi tud. Akadémia is megválasztotta levelező, később *rendes tagjává*.

A hetvenes években Oppolzer az európai fokmérés királyi biztosa, s elnöke lett Ausztria részéről, s ezen hivatalt ma is viseli. Oppolzer eszközölte a végleges hosszkiülönbség meghatározást Bécs és Páris között, nemkülönben Bécs, Berlin, Leipzig, Genf, Pfaender, Miláno, Krakkó stb. között: *Oppolzer működési iránya kizárólagosan a mathematicai csillagászat, s főleg a háborgási theoriában működik* a jeles tudós.

Oppolzer főbb művei:

1. *Lehrbuch zur Bahnbestimmung der Kometen und Planeten*;
2. *Syzigien Tafeln für den Mond*;
3. *Historische Sonnenfinsternisse*;
4. *4 Stellige Logarithmen-Tafeln*;
5. *Venusdurchgang von 1874.* (melyet Jassiban figyelt meg.)

A bécsi Akadémiában tartott értekezései közül felemlítem:

- a) *Über eine Kometenbahnbestimmung.* (3 értekezés);
- b) *a Pogson által felfedezett üstökösről;*
- c) *Neue Methode zur Bahnbestimmung* u. s. w.;
- d) *Anomalie in nahezu parabolischen Bahnen;*
- e) *Über den Kometen von Wannecke;*
- f) *Ermittelung der Störungsweirthe* u. s. w.;

S még más számtalan értekezés, melyek a bécsi és berlini akadémiák értekezéseinek során jelentek meg.

Oppolzer most az ingakísérletekkel foglalkozik, s szándéka, rövid idő alatt az inga hosszát Budapestén, Ó-Gyallán és Herényben, s valószínűleg Kolozsvárott is meghatározni.

Meggyőződése az, hogy ha a tekintetes Akadémia nézete az én esekély-ségemével találkozik, s Oppolzer tanárt megválasztja külső tagnak, ő Akadémiánk díszére fog válni.

36. Dr. Wolf Rudolf zürichi műegyetemi rendes tanár, a párisi akadémia levelező tagja, a Zürichi csillagda igazgatója stb. külső tagúl ajánlva

Konkoly Miklós tiszteletitagától.

Úgy hiszem nem követek el szerénytelenséget, ha a tekintetes Akadémiának még egy külső tagot ajánlok, a ki érdemekben megőszült veteránja a napfoltok megfigyelőinek.

Wolf volt az, ki legelőször mutatta ki a határozott összefüggést a napfoltok gyakoriassága és a földdelejesség mindkét componensének variációjával, a mit egy külön értekezésben tett le a párisi akadémia iratai közé.

Wolf a legjelesebb napmegfigyelők egyike, s ő az egyedüli volt idáig, ki a napfoltok gyakoriasságát egy oly methodussal puhatolta ki, hogy azt majdnem órára biztosan meg lehet határozni, hogy t. i. mikor áll be azok maximuma és minimuma. Wolf e célra több megfigyelő társat szerzett magának, ilyenek voltak a madridi, atheni, palermoi, s ó-gyallai csillagdlák, melyek segítettek a jeles tudósnak adatokat összegyűjteni. Ezeket ő fáradhatatlan szorgalommal feldolgozza, s legnagyobb-részt a zürichi „Naturforschende Gesellschaft“ irataiban teszi közzé az eredményeket.

Wolf nagyobb munkái közé tartozik:

1. *Handbuch der Physik, Mathematik, Geodäsie, Astronomie.* 3 kötetben.
2. *Taschenbuch für Mathematik, Physik, Geodäsie und Astronomie.*
3. *Geschichte der Astronomie.*

Ezekén kívül Wolfnak számos értekezése jelent meg a párisi s több más Akadémiák értekezéseinek során, nemkülönben a zürichi Naturforschende Gesellschaft irataiban, a melynek ő rendkívül buzgó tagja.

Wolf a zürichi műegyetemen a csillagászat és felső Geodäsia rendes tanára, az ottani csillagda érdemes igazgatója, s több külföldi Akadémia tagja.

Tekintve azon érdemeket, melyeknél fogva Akadémiánknak, megválasztása által, csak díszére válna, s tekintve azon körülményt, hogy míg más tudományokból több külső tag dicsékedhetik Akadémiánkhoz tartozhatni, a csillagászatok közül pedig jelenleg *egyetlen egy* külső tag sincs, a lehető legmelegebben ajánlom Wolf Rudolfot a tekintetes Akadémiának pártfogásába.

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ó J E.

TIZENKILENCZEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Az I-ső osztály ötödik ülése.

1885. május 4-dikén.

HUNFALVY PÁL r. t. osztály-elnök elnöklése alatt.

113. *Ábel Jenő* l. t. felolvassa székfoglaló értekezését: „Isotta Nogarolla“ czimmel.

Oklevele ki fog szolgáltatni.

114. *Szinnyei József* l. t. bemutatja *Brassai Sámuel* r. tagnak „A mondat dualismusáról“ szóló értekezését.

Bírálatra adatik.

HUSZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A II. osztály ötödik ülése.

1885. május 11-dikén.

PULSZKY FERENCZ t. t. elnöklése alatt.

116. *Csontos János* l. t. olvassa következő című székfoglalóját: „A C'orvina felkutatott maradványai.“

Tudomásul vétetik.

117. *Fejérfataky László* l. t. székfoglalóját olvassa ily cím alatt: „A királyi kancellária az Árpádok korában.“ Kivonatban így:

A kancellária volt a középkorban azon forum, mely a királyi oklevelek szerkesztését, szövegezését és kiállítását elvégezte. Ennél fogva ily nagy szerepe lévén az oklevelek körül, szervezetének, történetének ismerete oklevéltani szempontból igen fontos; annyal inkább mert személyzetének összeállítása által megbízható adatokat nyerünk hibásan keltezett oklevelek dátumának rectifikálásához.

Nálunk a diplomatika sz.-István 1001. oklevelével kezdődik ; ezt már *vicekancellár* állítja ki. Ez az oklevél azonban egészen külföldi minta, III. Ottó oklevelei nyomán van szerkesztve. A benne előforduló al-kancellár még nem volt egy szervezett testületnek tagja ; sz.-István átvett egy institutióból egy nevet, a nélkül, hogy átvette volna az egészet. A kancellária későbbi fejlődési menete világosan bizonyítja ezt.

I. Endrétől II. Istvánig azok, a kik királyi okleveleket állítanak ki, e működésükért még nem viselnek külön címet ; a király megbizza egy-egy jelenlevő hívét, jobbára káplánjait, hogy valamely ténnyről okleveleket állítsanak ki. II. Béla alatt nagyjából ez a szervezet marad meg ; a capellanus írja, azonban a notarius pecsételi meg az oklevelet ; ebből kitétnik, hogy ez utóbbi a királyi káplánnál magasabb rangban volt, mert a pecsételés az írásnál sokkal fontosabb functio. III. Gézánál e két személy szerepet, működési kört cserél ; kivétel nélkül a notarius ír, pecsételőül pedig a királyi capella főnöke, ki comes vagy praepositus címet visel, szerepel igen gyakran. E kettős szereplésnek nyomát megtaláljuk III. István idejében és IV. Istvánnak egyetlen reánk maradt oklevelében. III. Béla első okleveleiben ingadozást tapasztalunk, mely hol újat próbált, hol a régibe esett vissza. 1190-ben azonban változás áll be a kancelláriában. Eddig is előfordult néha, hogy a notarius, működése vége felé, kancellári címmel végzé ugyanazt, a mit előbb. De 1190-től kezdve állandóan kancellár áll e testület élén. Ez már nem írja az oklevelet ; az ő dolga csak az irány megadására, az oklevél szellemi részének összeállítására, ellenőrzésre, felvigyázásra szorítkozott. Ilyen maradt lényegében a szervezet az egész Árpádkoron keresztül.

Röviden a kancellária fejlődésének menete a következő : kiindul az egyszerű notáriusi állásból, a ki maga írja a kétségtelenül általa is fogalmazott oklevelet, majd kancellári címet kap, de végzi ugyanazt, a mit előbb. A XII. század vége óta előjövő kancellárok már egy szervezett testületnek állanak élén ; a királyi udvarnál elfoglalt állásuk magasabb, sem minthogy az oklevél írását, tehát a gépies munkát magokra vállalhatnák ; ez a notáriusokra marad, kiknek a kancellár legfőlebb irányt ad és munkájokat ellenőrzi ; de a méltóság még nem akkorra, hogy a püspöki szék fényével összeegyeztethető volna. Mihelyt püspökké lesz a kancellár, ez állását ott hagyja. Majd emelkedik a kancellárság tekintélye ; a kancellárt egyre magasabb egyházi méltóságban látjuk szerepelni ; a mint emelkedik az

állás fénye, úgy vonúl vissza lassanként annak betöltője a kancellária tényleges vezetésétől. Nyomába lép az al-kancellár; előbb szerény állásban és kivételesen, később gyakran püspöki sőt érseki méltóságban is, nemcsak helyettesítve, hanem teljesen pótolva a kancellárt, kinek oklevelek kiállítása körüli működése csak nagyrítván szorítkozik egyre-kettőre a legfontosabbak közül. A kancellárság az Árpádok korának végével az ország első rangú politikai színezetű méltóságává lesz, melynek betöltője fontos, országos érdekű ügyekben sokszor szerepel, de a kancellária gondjai egészen az al-kancellárra nehezültek.

Az oklevelek írása a jegyzőkre maradván, a kancellár vagy helyettese választotta meg a formát, a szöveget, mely szerint új adományoknál az oklevelet szerkesztették; az ő kötelessége volt a kiállítás körüli legfontosabb ténykedés: az oklevél megpecsételése s ezzel kapcsolatban a királyi pecsét őrzése. Minthogy az oklevélnek a pecsét ráfüggesztése adta meg teljes erejét, őrzőjének távol kellett magától minden gyanút tartani, hogy valamely adománynál vagy kiváltóság-adásnál ő is érdekelve van. Ezért ha a kancellár érdekében, kérésére vagy rokonai számára adott ki a király oklevelét, a pecsétet rendesen mással, nem az érdekelt kezével téteti rá. Végre a kancellárnak volt kötelességében a királynak felmutatott régi okleveleket megvizsgálni, vajjon hitelesek-e azok; s ha a kancellár ezeket igazaknak találta, a király csak akkor erősíti meg azok tartalmát.

Egészen hasonló szervezetet, hanem természetesen sokkal kisebb arányokban, mutatnak föl a királynő és királyi herezegek kancelláriái, melyek a XIII. században egy ugyanazon időben gyakran nagyobb számmal léteztek.

Tudomásul vétetik.

118. *Pulszky Károly* 1. t. ily czimű székfoglalót olvas fel: „Az országos képtár nomenclaturája.”

Tudomásul vétetik.

HUSZONEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. osztály ötödik ülése.

1885. május hó 18-án.

DR. SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

120. *Fodor József* r. t. felolvassa székfoglalóját, ily czímen: „Bacteriumok az egészséges állat vérében.“ Kivonata ez:

Előadó azzal a kérdéssel foglalkozva: hogy mi az oka, hogy a fertőző betegségek a gyenge és kimerült szervezetű egyéneket általában véve inkább megtámadják, mint az egészséges, erős szervezetűeket, vizsgálta a vérnek magatartását bacteriumokkal szemközt. E vizsgálataiból két kérdésre vonatkozólag szerzett tapasztalatait adta elő; u. m.: van-e az egészséges — erős és gyenge — állat vérében cultiválható szervezet, nevezetesen bacterium? továbbá: Mi történik a bacteriumokkal (nevezetesen a kísérleteire felhasznált *Bacterium termo*, *Bacillus Megaterium* — (De-Bary), *Bacillus subtilis*-szel s annak sporaival), ha erős és egészséges, valamint sanyargatott, éhező, fázó, elgyengült élő állat vérébe jut?

1. Több élő, egészséges, erős valamint gyenge nyúlnek torkolati viszeréből, úgyszintén megölt állatnak a szívéből — rövid idővel a halál után — megfelelő elővigyázattal vért vett s pepton-gelatinát tartalmazó tenyésztő üvegedényekbe beoltotta. A kísérletek bizonyították, hogy úgy az erős mint a gyenge, de egészséges nyúl vérében, annak életében, bacterium nem tartalmaztatik.

2. Egészséges nyulakat megölve, rothadásnak vetett alá előadó, a midőn kitünt, hogy egészséges állat vérében akkor is, a mikor a megölt állat teste erősen rothad, bacteriumok rendszerint nem találhatók. Kivételesen lehetnek azonban az ily rothadó állat vérében bacteriumok.

3. Élő nyúl vérébe *bacillus subtilis*-t fecskendezvén s az állatot 5 percz múlva megölvén tapasztalta, hogy a bacillus a vérben rendkívül elszaporodott, jeléül annak, hogy az állatnak nem-élő vére nem hátráltatja a bacteriumoknak a vérben elszaporodását.

4. Egészséges és erős, valamint egészséges, de gyengébb, úgyszintén egészséges, erős de éhező, és egészséges de meztelenre nyírt s ennek következtében fázás miatt kimerülő nyúlak torkolati viszerébe *Bact. termo*t, *Bac. subtilis*t és ennek sporáit, valamint *Bac. Megate-*

riumot fecskendezve — még pedig 20—25 — 50—100 és 200 milliónyi mennyiségben — a bacteriumok gyorsan, esetleg már 4 óra lefolyása alatt többé-kevésbé teljesen eltűntek a vérből. Még pedig az erős, egészséges nyúl véreből általában véve gyorsabban és teljesebben, a gyenge, éhező nyúlak véreből ellenben némileg lassabban és kevesebbé teljesen.

E kísérletek nyomán, előadó szerint, némi valószínűséggel bír, hogy a különböző egészségi állapotban levő állatok vére különbözőképpen viselkedik bacteriumokkal szemben, s ennek kapcsán azt a gyanúját fejezi ki, hogy az egyének különböző ellenálló képessége a fertőző betegségekkel szemközt, részben vagy egészben véröknek bacteriumölő tulajdonságától függ.

121. *Schulhof Lipót* l. t. részéről, mint székfoglalót, „Az 1873. VII. sz. Coggia-féle üstökös pályaszámítása“ című dolgozatot mutat be: Kondor Gusztáv l. t.

122. *Than Károly* r. t.: „A szliácsi gyógyvizek vegyelemzése“ című dolgozatát olvassa.

123. *Ossikowszky*, mint vendég részéről: „Öt bártfai ásványvíz vegyelemzése.“ Bemutatja *Than Károly* r. t. Az értekezés kivonatban így szól:

A bártfai ásványvizek már a mult század vége felé, úgy szintén e század elején és közepén lettek vegyileg megvizsgálva. Az első vegyelemzés 1791-ben *Hacquet* cs. kir. bányatanácsos és a *lemergi* akadémián a természetrajz tanára által hajtattott végre. A további elemzéseket eszközölték: 1795. és 1796-ban *dr. Kitaibel Pál* a pesti egyetemen a vegytan tanára; 1806-ban *dr. Schultes József*, a *krakkói* egyetem növény- és vegytan tanára, 1813-ban mennyilegesen *dr. Kitaibel* és továbbá 1838-ban *dr. Tognio Lajos* a pesti egyetemen a kór- és gyógyszer-tanára. Elvégre következett egy a vegytudomány haladásának minden tekintetben megfelelő mennyileges vegyelemzés, a mely a négy forrás vizén végrehajtva 1858-ból származik. Ez a *Hauer Károly* lovagé, a *bécsi* cs. kir. földtani intézet vegytani laboratoriumának igazgatójéé.

Ha a *Hauer* által az egyes kutak vizeinél kapott és sók alakjában átszámított eredményt, az általam 25 esztendő mulva nyert eredménynyel összehasonlítjuk, azt fogjuk találni, hogy a három kút, névszerint az „*Orvos*“ a „*Lobogó*“ és a „*Töltő*“ források vegyalkata, nevezetesen az azokban nagyobb mennyiségben előforduló alkatrészek általában véve változást nem szenvedtek, csupán a „fő“ forrásnál tapasztaljuk, hogy vas tartalma némileg csökkent.

A két analysisből továbbá kitetszik, hogy a források jódtartalma szintén csökkent.

Ezen eltérés onnan magyarázható, hogy Hauer a jód-meghatározásnál az alcoholicus oldatok utolsó maradékát nem izzította, hanem azt, egyenesen kevés vízben oldva, a jódot palladium jódür alakjában leválasztotta, a jód fémét izzította s a palladiumból a megfelelő jód, illetőleg jód ezüst mennyiséget kiszámította. Ezen eljárásnál előfordulhatott, hogy az alcoholicus kivonatok maradékában szerves testek foglaltattak, melyek a palladium-oldatból a fémét reducálták, s az által a palladiumjódür izzításánál nyert palladium-fém súlyát szaporították.

További eltérések észlelhetők a — különben is nagyon csekély mennyiségben előforduló — strontiumnál és az aluminiumnál, melyek valószínűleg a használt kémszerek tisztátalanságában leltek magyarázatukat.

A bártfai ásványvizek, nagy szénsavas natrium és chlornatrium tartalmuknál fogva, első sorban *az égvényes-sós*; vastartalmuknál fogva pedig *az égvényes-sós-vasas savanyú vizek* közé tartoznak.

A bártfai ásványvizek tehát nagy mennyiségű kettőz szénsavas natrium, — és konyhasó — valamint dús vas-tartalmuknál fogva, oly kóralakoknál lesznek egy részt alkalmazandók, a hol az égvényes sós vizek ivása indicálva van, de másrészt olyanoknál is a hol a vasnak felvétele szükségeltetik, és pedig ez utóbbi követelménynek, valamennyi bártfai forrás közül, leginkább megfelel a „Lobogó“ forrás vize.

A bártfai vizek jelentőségéről szerző dr. Boleman István jeles balneologusunk birálatára hivatkozik, a ki azokról következőleg nyilatkozik: „Ugyis mint savanyú víz diaeteticus czélokból kellemes a bártfai víz, de még inkább használható gyógykezelőkre. A chlornatriumnak, a sziksónak és a vasnak oly szerencsés vegyületét találjuk itt együtt, milyent hiába keresünk bármely más ásványviznél, s a szabad szénsav is oly nagy mennyiségben jön elő, mint ritkán másutt. A természet megadott mindent, hogy itt nagyszerű fürdői élet fejlődjék ki.

124. *Nendtwich Károly* r. t. a) „A vámfalusi és túrvékonyi ásványvizek vegyelemzése“ és b) „Beregmegyében, a munkácsi uradalomhoz tartozó bilasoviczai Toma-forrás chemiai vizsgálata“ című értékezéseit olvassa.

125. *Scherfel Aurél*, felkai gyógyszerész, mint vendég részéről: a) A tátrafüredi Hygieia-forrás vegyelemzése, b) „A koronahegyi (Smerdzonka) fürdő

kénes vízének chemiai elemzése“ című értekezéseket bemutatja: Nendtwich Károly r. t.

126. Az osztálytitkár bemutatja az Osztály-Értesítő számára, dr. König Gyula l. t. ajánlatával, Rados Gusztáv részéről: a) „Az algebrai függvények elméletéhez“ és b) „Egy a geometriában feltűnő számelméleti problémáról“ szóló értekezéseket.

127. Ugyan ő beterjeszti a math. s term. tud. bizottság megbízásából dr. Sipőcz Lajos, karlsbadi fürdő-vegyész által készített és beküldött munkát: „Néhány magyarhoni ritkább ásványfaj vegyi összetételéről.“

Mindezen munkákról az intézkedést az értekezlet teszi meg.

A M. T. AKADÉMIA XLV. NAGYGYÜLÉSE.

Első nap.

1885. május 27.

PULSZKY FERENCZ t. t. elnöklése alatt.

1. Főtitkár bejelenti, hogy a másodelnök, betegsége által, a megjelenésben akadályozva lévén, az Alapszabályok 38. §-a értelmében az elnöklés úgy a mai és holnapi nagygyűlésen, mint a vasárnapi közülésen Pulszky Ferenczet, mint a legrégibb tiszteleti tagot, illetve Ellenben az elnökválasztó elegyes ülésen báró Sennyey Pál, mint legrégibb igazgató tag, fog elnökölni.

Tudomásul vétetik.

2. Főtitkár bejelenti Rózsay József lev. tagnak máj. 20-án és dr. Henle Jakab kültagnak Göttingában május 13-án történt elhunytát.

Az Akadémia fájdalommal veszi tudomásul e veszteségeket, s föl hívja a III-dik osztályt, hogy az emlékbeszédek megtartásáról gondoskodjék.

3. Olvasztatik a május 31-én tartandó közülés programja, mely a következő módon állapíttatik meg:

1.) Elnöki megnyitó beszéd Pulszky Ferencz t. tagtól.

2.) Jelentés a M. T. Akadémia munkásságáról az 1884/5. esztendőben, Fraknoi Vilmos főtitkártól.

3.) Emlékbeszéd gróf Lónyay Menyhért akad. elnök fölött, Trefort Ágoston tiszteleti tagtól.

4.) Fodor József r. tag előadása: „A hosszú élet föltételeiről.“

Tudomásul szolgál.

4. Olvasztatik a II. osztály jelentése, mely szerint az akad. nagyjutalmat, a melyre az 1878—84. évkörben megjelent társadalomtudományi munkák pályáznak, Lukács Béla: „Államháztartás és adózás Angliában és Franciaországban. 1884.“ és dr. Schnierer Aladár: „A büntettek és vétségekről“ cz. munkái közt megosztani javasolja; a Marczibányi-mellékjutalmat pedig Beöthy Leo l. t. „A társadalmi fejlődés kezdetei. 1882.“ cz. munkájának ajánlja kiadatni.

A nagygyűlés a nagyjutalmat Lukács Béla és dr. Schnierer Aladár között megosztja, a Marczibányi-jutalmat pedig Beöthy Leó l. tagnak ítéli oda.

5. Olvassatik az I. osztály jelentése a Lukács Krisztina-féle nyelvtudományi (A magyar határozókról) pályázatról. Az osztály a beérkezett egy pályamunkát jutalomra érdemesnek tartja, s jeligés levelének felbontását javasolja.

A jutalom a „Törvényes szabadság“ jeligével ellátott pályaműnek odaítéltetik. A jeligés levél felbontatván, abból

SIMONYI ZSIGMOND I. t.

neve tünt elő.

6. Olvassatik az I. osztály jelentése, mely szerint az 1884-re szóló Sámuel-díjjal, Tömlő Gyulának „Bennünket, benneteket“ (Budenz-Album, 1884.) című értekezését ajánlja jutalmaztatni, és egyúttal dicsérettel említi meg a következő értekezéseket: 1. Balassa József: „A szóvégző önhangzók,“ 2. Kardos Albert: „Göcseji nyelvjárás,“ 3. Körösi Sándor: „Olasz kölesönszók“ és 4. Patrubány Lukács: „Örmény tanulmányok.“

Az I. osztály javaslata egész kiterjedésében elfogadtatik.

7. Olvassatik az I. osztály jelentése a Fekésházy-jutalomról, mely szerint a jutalmat Putnok Miklós: „Abedar maghiar-roman“ és „Legendar maghiar-roman“ című iskolakönyveinek javasolja kiadatni.

A javaslat elfogadtatik.

8. Olvassatik a II. osztály jelentése a Gorove-pályázatról (XVII. századi hazai és külföldi iskolázás). Az osztály javasolja, hogy a beérkezett egy pályamunka jeligés levele bontassék fel, azonban a jutalomösszegnek csak fele adassék ki most, másik fele akkor, ha a munka kiegészítettik, s kiadásra méltónak találják.

Elfogadtatván, s a „Historia est magistra vitae“ jeligével ellátott levél felbontatván, abból

HELLEBRANT ÁRPÁD

akad. könyvtártiszt neve tünt elő.

9. Olvassatik a II. osztály jelentése az Oltványi-pályázatról (Pálosok története). Az osztály ajánlja, hogy a jutalom a beérkezett egy pályamunkának, de felerészben a munka kiegészítése után adassék ki.

A javaslat elfogadtatván, a felbontott jeligés levél

DR. KOSUTÁNYI IGNÁCZ

pécsi lyceumi jogtanárt vallotta szerzőül.

10. Olvassatik a II. osztály jelentése a Fáy-pályázatról, mely szerint a jutalom ki nem adását javasolja.

Javaslat elfogadtatik.

11. Olvassatik a II. osztály jelentése a Lévy-pályázatról, mely szerint a jutalmat a beérkezett egy pályamunkának föltételesen kiadatni javasolja, olyformán, hogy annak fele azonnal, másik fele a munka átdolgozása után volna utalványozható.

A nagygyűlés több tagja kétségét fejezván ki az iránt, vajjon a jutalomdíj felerészének elhalasztandó kifizetése kellően indokolva van-e: a II. osztály fölkértek, hogy ezen ügyet ujjal tárgyalás alá vegye és határozatát a holnapi napon tartandó nagygyűlés elé terjeszse.

12. Elnök a pályadíjat nem nyert pályaművek jeligés leveleinek elégetésére fölkéri Tóth Lőrincz és Török József rendes tagokat.

A kiküldött tagok még az ülés folyamában jelentik, hogy megbízatásukban eljárak.

13. Az I. osztály ajánlja, hogy a nagyjuttalom és a Marczibányi-juttalom a nyelvtudományi szakot illetvén (1879—1885. évkör), már most hirdetendő.

Elfogadtatik.

14. Az I. osztály ajánlja, hogy a Teleki drámai juttalomra szomorújátékok pályázata hirdetendő 1885. szeptember 30-iki határnappal. Egyszersmind mostan hirdetendő az 1887-iki pályázat is, szintén szomorújátékokra, 1886. szeptember 30-iki határnappal.

Elfogadtatik.

15. Az I. osztály ajánlja, hogy a Gorove-alapból 100 arany juttalom hirdetessék a következő széptani pályakérdésre: „Kivántatik az aesthetika története az ó- és középkorban.“ Határnap 1887. szeptember 30.

Elfogadtatik.

16. Az I. osztály ajánlja, hogy a Farkas-Raskó-alapítványból 100 forint hirdetendő hazafias költeményre 1886. szept. 30. határnappal.

Elfogadtatik.

17. Az I. osztály ajánlja, hogy a Bulyovszky-alapból 200 frt. tűzendő ki ódai költeményre minden megszorítás nélkül 1886. szept. 30. határnappal.

Elfogadtatik.

18. Az I. osztály ajánlja, hogy a Fekésházy-juttalomra nézve várássék be a vallás- és közokt. m. k. minisztérium végleges válasza a pályázat reformját illetőleg s addig tartassék függőben.

Elfogadtatik.

19. A II. osztály javasolja, hogy a Lukács Krisztina-alapból 1000 frt. hirdetessék ki a következő pályakérdésre: „Az állami vállalkozás méltatása, szemben a magán-, de különösen a részvénytársulati vállalkozással. A munka ne szorítkozzék kizárólag a pénzügyi eredményekre, hanem méltassa a különböző vállalkozási módok közgazdasági, forgalmi és humanitárius előnyeit is, a hazai tapasztalatok mellett a külföldieket is felkarolván.“ Határnap 1887. szeptember 30.

Elfogadtatik.

20. A II. osztály ajánlja, hogy az Ullmann-alapítványból 360 arany frt. hirdetendő a következő pályakérdésre: „Adassék elő az italmérési jog megváltásának jogi, gazdasági és pénzügyi szempontból legcélszerűbb módja,“ Határnap 1886. szept. 30.

Elfogadtatik.

21. A III. osztály ajánlja, hogy a Lévy-alapítványból 1000 frt. hirdetendő a következő mezőgazdasági kérdésre: „Tárgyaltassék a szarvasmarha-istállózás kérdése mező- és nemzetgazdasági tekintetben.“ Határnap 1887. szeptember 30.

Elfogadtatik.

22. Olvastatnak az osztályok tagajánlásai:

Az I. osztály részéről:

Külső tagnak ajánltatik:

Taine Hippolit, a francia akadémia tagja.

A II. osztály részéről:

Tiszteleti tagnak:

Pauler Tivadar r. t. s akad. másodelnök.

Rendes tagnak:

Deák Farkas l. t.

Levelező tagnak:

Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő.

Kültagnak:

Vitkovics Gábor, belgrádi tanár.

A III. osztály részéről:

Rendes tagnak:

Krenner József Sándor l. t.

Külső tagnak:

Dr. Oppolzer Tivadar, bécsi egyetemi tanár.

Mindezen ajánlatok tudomásul vétetvén, az ajánlottakra való titkos szavazás a holnapi nagygyűlés napirendjére tűzetik ki.

23. Olvassatik az 1884. november 4-én tartott rendkívüli összes ülés indítványa gróf Lónyay Menyhért akad. elnök mellszobrának az ülésterem-, és arczképének a képes-terem számára elkészítése iránt.

Az indítvány titkos szavazás útján húsz szavazattal négy ellenében elfogadtatik.

24. Olvassatik a III. osztály indítványa Bolyai Farkas l. t. arczképének a képes-teremben elhelyezése iránt.

Az indítvány titkos szavazás útján húsz szavazattal négynek ellenében elfogadtatik.

25. Olvassatik Barna Ignác levelező tagnak f. é. május hó 20-án kelt levele, melyben akadémiai tagságáról lemondását jelenti be, s egyszersmind visszaküldi 1876. október 16-án kelt oklevelét.

Véleményadás végett áttétetik az I. osztályhoz.

26. Bemutattatik a pozsonyi Toldy-kör levele, melyben az Akadémiát meghívja egykori tagja, Szlemenics Pál lakóházának emléktáblával leendő megjelölése ünnepére, f. é. május 25-ére.

A meghívás későn érkezvén, sajnos tudomásul vétetik.

27. Bemutattatik a nagyszalontai Arany-emlékbizottság meghívó levele, az Arany-szoba f. é. június 6-án tartandó megnyitási ünnepére.

Az Akadémia képviselőtöre Römer Flóris és Török József rendes tagok kéretnek föl.

28. Bemutattatik a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat meghívása f. é. június 10-én tartandó közgyűlésére.

Szilágyi Sándor r. és Hampel József l. tagok bizatnak meg az Akadémia képviselőtével.

29. Olvassatik a vallás- és közokt. m. k. minisztérium átirata, melyben értesíti az Akadémiát, hogy az oxfordi Bodleyana-könyvtár csak azon föltétel mellett hajlandó kéziratokat kölcsön adni, ha az oxfordi tudósok a magyarországi könyvtárakat igénybe vehetik.

Az Akadémia a maga könyvtárának kéziratait és könyveit a legnagyobb készséggel bocsátja az angol tudósok rendelkezésére; egyszersmind azon meggyőződését fejezi ki, hogy az ország minden intézete szerencsájének fogja tartani, ha tudományos kincseinek közlésével az angol tudományosságnak szolgálatot tehet.

30. Főtitkár jelenti, hogy f. évi június 1-én, az I. osztály ülését megelőzőleg, rendkívüli összes ülés fog tartatni, a királyhymnus-pályamunkák bemutatása végett. Tudomásul vétetik.

A M. T. AKADÉMIA XLV. NAGYGYÜLÉSE.

Elegyes ülés.

1885. május 28.

BÁRÓ SENNYEY PÁL igazgató tag elnöklése alatt.

32. Olvastatik Pauler Tivadar akadémiai másodelnöknek az Akadémiához intézett irata, melyben egészségi állapotára való tekintettel, a másodelnöki állásról lemondását jelenti be.

Az Akadémia mély részvétellel vesz tudomást másodelnökének betegsége felől, mely a jelen évi nagygyűlésen is az elnöki tiszt teljesítésében meggátolta; de azon biztos reményben, hogy egészségét, testi és szellemi erejének teljességével, csakhamar vissza fogja nyerni, valamint tekintettel azon jelentékeny szolgálatokra, melyeket az akad. ügyekben való jártasságától, az intézet java iránt mindenkor tanúsított meleg érdeklődésétől és szellemének kiváló tulajdonaitól várhat: a lemondást el nem fogadja, és fölkéri, hogy az Akadémia ügyeinek vezetésében ezentúl is részt vegyen.

33. A gróf Lónyay Menyhért halála által megüresedett elnöki tiszt betöltése képezvén az elegyes ülés tárgyát, fölolvastatik az Alapszabályoknak az elnöki választásról intézkedő 14. §-a, mely szerint „az elnököt az elegyes ülés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű többséggel, a belső tagok sorából, három évre választja.”

Kétség merülvén föl az iránt, vajjon a megválasztandó elnök a három évi cyclusnak (a melyből immár két év letelt) csak utolsó esztendejére, vagy pedig három esztendőre választassék: ezen kérdés beható megvitatása után az elegyes ülés, az Alapszabályok szövegéhez ragaszkodva, kimondja, hogy a megválasztandó elnök három év tartamára fog megválasztatni.

34. Elnök fölhívja a jelenlevő igazgató, tiszteleti és rendes tagokat, titkos szavazatuknak az első elnökre írásban beadására.

A mi megtörténvén, az elnökieleg megszámlált szavazatok eredménye a következő lett:

53 szavazatból esett:

Trefort Ágoston ig. és tiszt. tagra	48
Pauler Tivadar másodelnökre	3
Ipolyi Arnold ig. és tiszt. tagra	2

E szerint

Trefort Ágoston

az Akadémia elnökévé három esztendőre megválasztván, a választás kihirdetett, és ő cs. és apost. kir. Felsége legmagasabb megerősítése alá bocsáttatni határoztatott.

A M. T. AKADÉMIA XLV. NAGYGYŰLÉSE.

Második nap.

1885. május 28.

PULSZKY FERENCZ t. t. elnöklése alatt.

36. Bemutattatik a II. osztály jelentése, mely szerint a Lévy-pályázat tárgyában korábbi határozatához ragaszkodik, és a jutalmazandó pályamunkának a jutalmat felerészben azonnal, felerészben az átdolgozás után javasolja kiadatni.

A kérdés szavazás alá bocsáttatván, az osztály javaslata 25 szavazattal 23 ellenében elfogadtatott. Mire a jeligés levél felbontatott és abból

DR. PISZTÓRY MÖR

pozsonyi jogakad. tanár neve tűnt ki.

37. Elnök úr sorshúzás útján megállapítván az osztályok sorrendjét, felhívja a tiszteleti s rendes tagokat, az osztályok által ajánlottakra titkos szavazatuk beadására.

A mi megtörténvén, a szavazás eredménye a következő lett: Megválasztottak:

A III. osztályba:

Rendes tagúl: Krenner József	38 szavazattal	7 ellen
Külső tagúl: Oppolzer Tivadar	40 „	3 „

Az I. osztályba:

Külső tagúl: Taine Hippolit	39 szavazattal	4 ellen
-----------------------------	----------------	---------

A II. osztályba:

Tiszteleti tagúl: Pauler Tivadar	39 szavazattal	6 ellen
Rendes tagúl: Deák Farkas	34 „	12 „
Levelező tagúl: Hegedűs Sándor	35 „	10 „
Külső tagúl: Vitkovics Gábor	36 „	2 „

NEGYEDIK IGAZGATÓSÁGI ÜLÉS.

1885. május 30.

BÁRÓ SENNYEY PÁL igazgatótag elnöklése alatt.

38. Bemutattatik az akadémiai ügyész jelentése az akad. alapítványok biztosításáról és a folyamatban lévő perek állásáról.

Az Igazgató Tanács a következőket határozza :

- a) Az ügyész utasíttatik, hogy a jelzálogilag nem biztosított alapítványok tárgyában a korábbi határozatok értelmében járjon el.
- b) Az I. T. nem tartja az Akadémia állásával megegyezőnek, hogy Kazinczy János ellen, a bátyja által alkotott végrendeletben kikötött föltételek megsértése czimén, pert indítson és őt örökségében megtámadja.
- c) Az igazságügyminiszter föl fog kéretni, hogy a törvényhatóságokat körrendeletben utasítsa, hogy oly végrendeleteket, melyek az Akadémia javára intézkedéseket tartalmaznak, egész terjedelmükben közöljék az Akadémiával.
- d) A földhitelintézet föl fog kéretni, hogy az alapítványi tőkék befizetéséről az ügyészt értesítse.
- e) A halasztó hatályú föltételhez kötött alapítványok és hagyományok, ha azok biztossága a hagyatéki tárgyalásnál kitérnik, a vagyonomérlegbe, és alapítványok sorozatába fölvételnek.

39. Bemutattatik dr. Artner Kálmán előterjesztése, mely szerint a Zsivora-hagyaték javára az Akadémia ügyésze által per útján követelt mintegy 38000 forint értékű tartozás fejében, egyezség útján, 20095 frtot ajánl.

Az Igazgató Tanács ezen ajánlatot el nem fogadja; de tekintettel azon viszonyra, mely a folyamodó és az elhunyt alapító között fennállott, és a mely alaposnak tünteti föl azon föltevést, hogy az utóbbi a folyamodó tartozásai után kamatfizetésre nem tartott igényt, kész a további törvényes lépésektől elállani, ha dr. Artner Kálmán a tőketartozásokat 23,990 forintnyi összegben lefizetni, vagy pedig részletfizetés esetén ezen összeget és a f. évi június 1-től járó 5 % előre évnegyedenként fizetendő kamatait jelzálogilag biztosítani hajlandó.

40. Bemutattatik az Akadémia ügyészének jelentése a Román-hagyaték tárgyában.

Az Igazgató Tanács :

- a) Gulácsy Dezső gondnoknak, mint az alap eddigi kezelőjének a fölmentvényt megadja.
- b) Az akad. ügyészt felhatalmazza, hogy a hagyatéki ügy beszüntetése iránt a kellő lépéseket megtehesse.
- c) A badalói községben levő 150 forintra becsült birtokrésznek 200 frton eladását jóváhagyja.
- d) A munkási szántó- és rétföldeknek parcelláként önkéntes árverés útján eladását elrendeli.

- e) A 154 frt. 68 kr. adóhátraléknak és 2 frt 40 kr. túlkadásnak az ügyész kezeihez kintalványozását elrendeli.

41. Bemutattatik Mezőssy Menyhértnek, mint a Kazinczy-alaphoz tartozó ingatlanok kezelőjének számadása az 1884. évi bevételekről és kiadásokról, valamint jelentése a mausoleum és díszkert felől.

Az Igazgató Tanács:

a) A számadások megvizsgálására Sztoczek József ig. tagot kéri föl.

b) Gyulai Pál ig. tagot felkéri, hogy a mausoleumot, sírt és kertet tekintse meg, egyszersmind a düledező régi síremlék és üvegház helyreállítása tárgyában az I. T. elé javaslatot terjeszsen.

42. Főtitkár előterjeszti, hogy az akadémiai palota és bérház házbéradómentessége tárgyában beadott kérvényre a m. kir. pénzügyminiszter április 6-án kelt leiratában tagadólág válaszolt. Mire az Akadémia másodelnöke a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz fölterjesztést intézett, fölkérve, hogy az ügyet a minisztertanács elé terjeszsze, és esetleg törvényhozási intézkedést provokáljon.

Helyeslőleg tudomásul vétetik.

43. Az Akadémia ügyésze bemutatja a folyó év első negyedében vezetett gondnoki számadásait. Egyszersmind jelenti, hogy az Akadémia termeinek beeresztése és kefélese eddig hanyagúl és drágán eszközöltetvén, az elaggott szobatisztító helyett czélszerűbbnek látta az akad. olvasóterem melletti kisegítő szolgát az eddigi 15 frton felül havi 35 frt. átalány mellett ideiglenesen fölfogadni, úgy, hogy az egész napot az Akadémia szolgálatának tartozzék szentelni.

A számadások megvizsgálásával a főtitkár és Hunfalvy Pál ig. tag bizatik meg. A szobatisztítás ügyében tett intézkedés helybenhagyatik.

44. Főtitkár jelenti, hogy a vallás- és közokt. miniszter úr egyelőre magánuton kijelentette, hogy a boldogemlékű Arany Jánosné által birt lakást festőiskola céljaira bérbe venni kívánja.

A lakás a magánfelek által felajánlott 900 frt. összegben bérbe adatik.

45. Főtitkár bejelenti, hogy Knoll Károly akad. könyvtáros, ki szerződése értelmében június 1-én tartoznék az akad. bizománykönyvekről leszámolni, tekintettel betegségére, 15 napi halasztásért folyamodott; egyszersmind tartozása fejében már most 3000 frtot az Akadémia pénztáránál befizetett.

A halasztás megadatik.

46. Főtitkár jelenti, hogy a márczius 29-i ülésben elrendelt javítási munkálatok az Akadémia bérházában befejeztettek, és az építész 2000 forint részletfizetést kér.

A munkálatok megvizsgálásával Hunfalvy Pál ig. tag és Zsigmondy V. kir. mérnök bizatnak meg. A 2000 frt. kifizetése elrendeltetik.

47. Főtitkár jelenti, hogy a könyvkiadó bizottság az orsz. kiállítás alkalmából az akad. kiadványok jegyzékét kinyomatta, egyszersmind intézkedett, hogy ez egy németországi czég által kiadandó nagy könyvjegyzékbe fölvéttessék. A költségek a vegyes kiadások rovatában találják fedezetöket.

Tudomásul vétetik.

48. Főtitkár jelenti, hogy az Igazgató Tanácsnak az alapítók emléke megörökítésének tárgyában hozott végzését az Akadémia összes ülése is elfogadta.

A határozatok foganatosítására Ipolyi Arnold, Pulszky Ferencz és Hunfalvy Pál ig. tagokból álló bizottság kéretik föl.

49. Gyulai Pál ig. tag fölhívja az Igazgató Tanács figyelmét azon körülményre, hogy míg az Alapszabályok 41. §-a az elnökök megválasztását három esztendőre állapítja meg, tekintet nélkül arra, hogy a három éves akad. cyclus melyik esztendejében történik a választás; — az Ügyrend 37. §-a kijelöli azon esztendőket, a melyekben az elnökök választása történjék. Ajánlja, hogy az Ügyrend megfelelően módosíttassék.

Az Igazgató Tanács az indítványt magáévá teszi és az összes ülés elé terjeszti.

50. Hoffmann Malvin asszony az akadémiái bérházban bírt lakását fölmondván, a lakás csinosítására fordított költségeit kárpótoltatni kéri.

Az alapot nélkülöző kérelem nem teljesíthető.

51. Berecz Károly akad. javítnok folyamodik, hogy ugyanazon drágasági pótlékban részesíttessék, mely a családós tisztviselőknek engedélyeztetett.

Az Igazgató Tanács korábbi határozatától el nem térhet.

52. Az akad. szolgák, tekintettel az uralkodó nagy drágaságra, segélyért folyamodnak. Pulay Károly akad. irodaszolga az akad. raktárban teljesített rendkívüli teendőiért fizetésjavítást kér.

A kérvények elintézése az elnökségre bízatik.

53. Heringer Károly szobatisztító, 36 éven át végzett szobatisztítási szolgálataira hivatkozva, most, mikor ettől fölmentetett, könyördijért folyamodik.

Ötven forint engedélyeztetik.

54. Deim Ferencz akad. szolga özvegye segélyért folyamodik.

Ötven forint utalványoztatik.

55. Deim Ferencz akad. szolga gyermekeinek gyámja a nevelési segély utalványozásaért folyamodik.

Elrendeltetik.

56. Az akad. bérház házmestere, tekintettel arra, hogy a bérház nagy része hivataloknak lévén bérbe adva, csekély jövedelmet élvez a lakóktól, évi fizetést kér.

120 forint évi fizetés állapíttatik meg.

HUSZONKETTEDIK AKADEMIAI ÜLÉS.

Rendkívüli összes ülés.

1885. június 1.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

129. Főtitkár bemutatja az országos daláregyesület jutalmáért versenyző száztizenöt pályamunkát.

A II. III. XVI. és LXXVIII. sz. kivételével, melyek nincsenek el látva jelíges levéllel, megbirálás végett áttétetnek az I-ső osztály-

hoz. A jeligés levelek, közös boríték alatt, akadémiai és elnöki pecséttel lezárva, levéltári őrizet alá adatnak.

130. Ugyanaz bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett nyomtatványokat és akad. kiadványokat ily renddel:

I. Testületektől:

- Augsburg.* Historischer Verein von Schwaben und Neuburg. Zeitschrift. X. Jahrg.
- Amsterdam.* a) Verslagen en Mededeelingen. Afdeeling Naturkunde. XIX. XX. Th. b) Naam-en Zaakregister op de Afd. Naturkunde. I—XX. T. — c) Verslagen en Mededeelingen. Afdeeling Letterkunde. I. Th. — d) Jaarboek. 1883. — e) Processen Verbaal 1883/4. No. 1—9. — *Juditha et Adolescentis meditatio.*
- Breslau.* Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens. a) Acta Publica. (Verhandl. u. Corresp.) — b) Zeitschrift. Bd. XIX.
- Bukarest.* Académie Romana. a) Entomologia Romana. — b) Analele. Ser. II. Tom. VI.
- Dublin.* R. Dublin Society. a) The Scientific Transaction. V. III. Juli. Nov. 1884. Febr. 1885. b) The Scientific Proceeding. Vol. IV. Part. 5. 6.
- Erfurt.* Königl. Akademie der gemeinnützigen Wissenschaften. — Jahrbücher. Neue folge. H. XIII.
- Hamburg.* Verein für Naturwissenschaftliche Unterhaltung. — Verhandlungen. 1878—1882. Bd. V.
- Helsingfors.* Societas pro fauna et flora fennica. — Meddelanden. H. 11.
- London.* Angol kormány. — Annual statement of the Navigation and Shipping for the year 1884.
- " R. Geographical Society. — Proceedings. V. VII. No. 5.
- München.* Kön. Bayer. Akademie der Wissenschaften. a) Sitzungsberichte. Philos. philol. u. hist. Cl. — 1885. H. 1. b) Sitzungsber. Mathem. u. physikal. Cl. 1881. H. 1.
- St. Petersburg.* Académie Impériale des Sciences. — Bulletin. Tome XXX. No. 1. (*Két példány.*)
- Róma.* Atti. Rendiconti. Vol. I. Fasc. 9. 10.
- Róma.* Földműv. ipar- és keresk. minisztérium. — Bilanci comunali per l'anno 1882. Introduzione.
- Stockholm.* Königl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademie. Handlingar. 28. I.
- Varsó.* Egyetem. — Methodijewszky jubileiniu sbornik.
- New-Haven.* Az amerikai Journal of Sciences szerkesztősége. — a) The american Journal of Science. Vol. XXVII. XXVIII. XXIX. jan.—may. 1885. — b) Journal of Sciences and Arts. Vol. IX. jan.

K. k. Statistische Central-Commission. Bécs. — Oesterreichische Statistik. VIII. B. 3. H.

Hrvatskoga Arkeologičkoga Družtva. Zágráb. — Viestnik. God. VII. Br. 2.

- Magyar Földrajzi társaság Budapest. — Földrajzi közlemények. XIII. 4.
 Belügyminisztérium. Budapest. — Rendeletek tára. II. és III. füz.
 Községi és körjegyzők országos központi jegyzői egylete. — Budapest. Ev-
 könyv 1884/5-re.
 Magyar Jogász-egylet. Budapest. — Értekezések. XXV. f.
 M. kir. Földtani intézet. Budapest. — Földtani Közlöny. XV. 3/5. füz.
 Kir. tengerészeti hatóság. Fiume. — Fiume kikötőjének hajózási forgalma az
 utolsó 70 évben.
 Felső-magyarországi Múzeum-egylet. Kassa. — Évkönyv. 1885.
 Székesfehérvári püspökség. Schematismus Cleri pro 1885.

II. Magánosoktól.

- Ney Ferencz. Budapest. — Magyarhon ezredéve.
 Reizner János. Szeged. — Történelmi vizsgálatok a zsidók szegedi letelepülése körül.
 Uradalmi Igazgatóság. Valpo. — Die Prandau'schen Domänen Valpo u. Dolnji Mi-
 holjac in Slavonien.
 Gróf Széchenyi Béla. — Budapest. Széchenyi gyász.
 F. Jung. Pozsony. — Excursionen auf dem geistigen Gebiete.
 Cav. Teodoro de Baroni Bonanni. Aquila. — S. Giovanni da Capistrano e la
 civiltà pel V. centenario della nascita.
 Pesty Frigyes. Budapest. — a) Krassó vármegye története. II. köt. 2. rész. b)
 Száz politikai és történeti levél Horvátországról.
 Dr. Spitzer Samu. Eszék. — Die Uhr.
 Tóth Gáspár. Selmeczbánya. — Vertheidigung der Ungarn gegen Prof. Dr. Jo-
 hann Sepp's Angriffe.
 Révész Sámuel. Budapest. — Vasúti szótár. Német-magyar-francia rész.

III. Nyomdaktól.

- Hornyánszky V. könyvnyomdája. Budapest. — Száz politikai és történeti levél
 Horvátországról.
 Buzárovits G. nyomdája. Esztergom. — A népiskola és az egészségügy.
 Schodisch Lajos nyomdája. Felső-Eőr. — a) Tarcsa ásványvizei. — b) Die Cour-
 ort Tatzmannsdorf.
 Ev. ref. főtanoda nyomdája. Maros-Vásárhely. — a) A lélek szomja, — egyházi
 beszéd. — b) A vörös keresztgyelet 1884-iki jelentése.
 Filtsch S. nyomdája. Nagy-Szeben. — a) Regelung d. Feldpolizei. — b) 3 apróbb
 nyomtatvány (pénztári jelentések). — c) Siebenbürgisch-deutsche Volks-
 bücher, 1. 2. 3. Lifer.
 Skarnitzel nyomdája. Szakoleza. — a) Kázne a reči pohrābnie. I. — b) Vudce
 poutniku Sečít I.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- Értesítő, 1885. 2. sz.
 „ archeolog. Uj folyam. V. köt. 2. sz.
 Nyelvtudományi Értekezések. XII. köt. 5. sz.

Ugor füzetek. 5. sz.

Mc. Carthy Justus. Anglia története korunkban. I. köt.

Kruspér. Légtüneti észleletek. II. köt.

Nyelvtudományi közlemények. XIX.

HUSZONHARMADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Az I. osztály hatodik ülése.

1885. június 1-én.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

131. *Szilágyi Aron* r. t. felolvassa *gr. Kuun Géza* t. t. „A kúnok nyelvéről és nemzetiségéről“ című értekezését.

132. *Barna Ferdinánd* l. t. felolvassa „A votjások vallásáról“ című értekezését. Kivonata ez:

Az istenségek kétfélék: jók és rosszak. A legfőbb jó istenség Inmár, a ki a napban lakik. Ennek édes anyja is van: Mumu Kal'cina, a ki a föld termékenységet, az emberek és állatok szaporodását mozditja elő. A jó istenekhez ezek tartoznak: Šundi Mumu — a nap anyja, és Som. fan-dis — gondviselő lélek. A rossz istenek közt a fő: Keremet, más néven Šaizán. Ez a földön él és mindenütt lakhatik. Erdőkben ezek élnek: Alida = erdei szellem, Čačes-n'un'a — vadonbeli bátyja. Elhagyatott helyeken, majorokban s fürdőkben Albast lakik. A vízben Bu-onura = vízi ember tanyázik és sok bajt szerez az embereknek.

A fő isten Inmár nevével a votjások a jóságos, igazságos és a mindenséget fentartó főisten fogalmát kötik egybe s rendesen elibe teszik az „igazságos“, fölséges“ jelzőt; de éppen azért, mert oly jóságosnak tudják, minden bajukban legelőször is nem hozzá, hanem Keremethez fordulnak könyörgéseikkel, s őt igyekeznek megengesztelni áldozataikkal, e végett mindig a „tuno“-t, táltost kérdezték meg annak kitudása végett, milyen áldozatot kíván Keremet.

Keremet a votjások fölfogása szerint eredetileg édes testvére volt Inmárnak, de különböző csíny-tette miatt megvált tőle Inmár, s megátkozta. Ezeket a csíny-tetteket, melyek a világ teremtései s különösen az ember alkotása alkalmával fordultak elő, bővebben fejtegette, s némely, a magyar nép ajkán élő töredékekkel egyeztetette.

133. Olvастatik a főtitkár átirata a f. é. június 1-én tartott összes ülésből, a mely szerint áttétetnek az I. osztályhoz az országos daláregyesület jutalmáért

versenyző pályamunkák. megbírálás végett, számszerint $\frac{7}{8}$ száztizenöt, a II. III. XVI. és LXXVIII. számúak kivételével, a melyek nem $\frac{1}{2}$ voltak ellátva jelíggel levéllel.

Bírálókul felkéretnek Szász Károly r. t. elnöklése alatt: Lévay József r. t. Bartalus István, Vadnai Károly II. tt. és id. Ábrányi Kornél, a daláregyesület titkára.

HUSZONNEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A II. osztály hatodik ülése.

1885. június 8-án.

FRAKNÓI VILMOS r. tag, utóbb TÓTH LÖRINCZ. r. tag elnöklése alatt.

135. *Tóth Lőrincz* rendes tag olvassa következő értekezését: „Az illavai fegyház.” A kivonat így szól:

A felolvasó a m. kir. igazságügyi minisztériumhoz beérkezett jelentések, statisztikai kimutatások, és saját szemléje, különösen az illavai fegyházban közelebb tett látogatása nyomán, több oldalról felvilágosítja a hazai fegyházi állapotokat s viszonyokat. Terjedelmesebb tanulmányaiából, melyeket csak részenként közölhet, ezúttal az illavai fegyház történetét, helyiségeit, igazgatását, egészségi, fegyenccz-ipartüzleti, oktatási s javítási viszonyait, s a fennálló munka- és osztályrendszert. a feltételes szabadon-bocsátásnak, a zenének s éneknek, mint a jóviseletű fegyenczek díjazása egyik sikeres tényezőjének jó hatásait fejtegeti, s a régibb állapotokat a mostaniakkal hasonlítva, azon eredményeket mutatja ki, melyek ez utóbbiakat hasonlíthatlanul jobbaknak s előnyösbeknek tüntetik fel, bár az ideáltól még igen távol állanak.

Az illavai fegyház a hazai fegyintézetek során legérdekesebb s tanulmányozásra legalkalmasabb s legméltóbb, mert $\frac{3}{4}$ ide küldetnek az ország minden részéből a legsúlyosb, tíz évet túlhaladó fegyházra ítelt büntetettek, a gonosztevők remek példányai.

A hazai fegyintézetek többnyire átalakított régi várakban és zárdákban vannak elhelyezve, így az illavai is; s első tekintetre szembeötlík, hogy mint eredetileg nem ily célra szánt épületek a kittüzött célnak teljesen meg nem felelhetnek. Mai napig egyetlen fegyházunk sincs, mely a törvény által kiszabott büntetésmódok érvényesítésére szükséges helyiségekkel, berendezéssel, különösen a

szükségelt számú magánzárkakkal rendelkezék, s így a lakoltatás állami célján kívül a javítás emberi és keresztényi céljának is teljesen megfeleljen. Így van ez a zárdából átalakított illavai fegyházban is, hol sem az újoncz elitélteknek a törvényben kiszabott időre való éjjeli-nappali magán elzárását, sem az összes fegyenczeknek éjjeli elkülönítését a helyiségek hiánya miatt valósítani nem lehet. mert míg a fegyenczek létszáma 600 körül, s az újonczok száma 100-on túl van, a magánzárkák száma csak 36. A téres hálótermekben tehát 30—40 fegyencz is össze van zsúfolva, a mi veszélyes érintkezésekre nyújt módot s alkalmat. Az előhaladás azonban folyton mutatkozik, s míg 1882-ig az országos fegyházainkban őrzött több mint 3000 fegyenczre csak 78 magánzárka esett, ma már e szám 306-al szaporodott, s ha a sopronyi fegyház, mely épülőben van, 684 magánzárkájával elkészül, 1068-ra fog e szám emelkedni. — Ismer-teti a felolvasó a Sopronyban felallítandó mintaintézet tervét. — A helyiségek s külső eszközök ily hiányában kénytelen az igazgatóság egyéb, főleg erkölcsi eszközökkel segíteni. Kitér a felolvasó ez alkalomból egy a magas feladatnak megfelelő fegyházigazgató s az oldalánál levő fegyházi lelkész hivatásának fontosságára, s élénk színekben rajzolja e „misszionáriusi“ hivatás nagy jelentőségét s érdemét. — A felolvasó, elmélkedései további folyamában, kijelöli azon határt, meddig a fegyenczek irányában gyakorolt humanismus terjeszkedhetik a nélkül, hogy az igazságszolgáltatás céljai meghiusíttassanak. Képtelen bolondság lenne a fegyenczekben afféle gondolatot ébresztetni, hogy a fegyházban jó dolguk van, hogy az ottani életet valódi, komoly büntetésnek ne tekintsék, hanem oly pihenő helynek, melyben több kényelmet s jobblétet találnak mint jó magokviseletű embertársaik a külvilágban. De más részről az emberiség s az eltévedtek iránti könyör nemes érzelmét sem szabad mellőzni, mely a fegyenczet is embernek tekinti, s minden kínzást, s bántó és elkeserítő lenézést és kiméletlenséget kárhoztat. A megtorláson kívül egy másik nemesebb s magasabb célnak is kell lebegni a keresztény törvényhozó előtt: a lehető javítás, az elsüllyedt lelkek megmentése isteni céljának. Ennek eszközei az egészség lehető ápolása, tiszta lég, kellő mozgás és célszerű munka, egyszerű de életfentartó táplálék, s mindenek felett oktatás és lelki vigasztalás. A felolvasó kiterjeszkedik mindezen tényezőkre, bővebben az egészségügyi viszonyokra, melyek az alkotmányos kormány alatt nagy mértékben kedvezőbbek, mint előbb voltak; s a munkaviszonyokra s a fegyházi iparüzletre, melynek

nehézségeit rajzolja oly fegyháznál, mely az ország szélén, szegény és primitív lakossággal bíró vidéken, nagy városoktól távol esik. Foglalkozik különösen azon nehézség megfejtésével, mely a fegyházi ipartízés ellenében felhozatni szokott, hogy t. i. ez érzékenyen sérti a magániparosok érdekeit, kik a versenyt ki nem tarthatják a fegyházi olesó munkával s árakkal. Az említett panaszok nem alaptalanok, s miután más fontos szempontok mégis megkövetelik, hogy a fegyenczek folytonos munkával legyenek elfoglalva, azon kell igyekezni, hogy a fegyházi ipar leginkább csak oly czikkekre alkalmaztassék, melyek versenye a magán iparosokra nézve legkevesebb hátrányos. A kormány s a fegyházi és ügyészégi hivatalok által tett hivatalos megrendelések, úgymint: raböltözetek, bakkanesok, összezsukható vaságtyak, az állami ménésintézetek részére szolgáló pokróczok sat. legjobban biztosítják a fegyenczek részére a folytonos, bár szerényen jövedelmező munkát, a nélkül, hogy a vidék részére dolgozó kis magániparosok érdekei sértetnének. — Azon, a fegyházi ipartízletre nézve legfontosabb kérdésben, hogy az házilag kezeltsék-e, mint 12 év óta Illaván, vagy bérletileg, mint Váczon? felolvasó a házi kezelés, mint minden tekintetben előnyösebb rendszer mellett nyilatkozik.

Átmegy ezután a felolvasó a fegyencziskola s a vallásos és erkölcsi oktatás állapotára, a fegyházigazgatásnak ezen legnemesebb s erkölcsileg leggyümölcsözőbb részére, kiemelve különösen, hogy a zenének s éneknek mily jótékony hatása van a fegyenczek kedélyére. Bővebben szól az illavai fegyháznak ez utóbb említett speciálításáról.

Megismertetvén a fegyenczek javításának két fő tényezőjét, a munkát és az oktatás rendszerét, folyvást előre haladó s tökéletesedő fokozatán, — felemlíti a tapasztalt eredményeket, melyeket az megteremtett, s melyek a fegyenczek magokviseletében s a szükségesnek talált fegyelmi büntetések számában mutatkoznak. Felolvasó ezen eredményeket kedvezőeknek mondja s e tekintetben érdekes példákat hoz fel. A mai rend, gond, szigorú fegyelem és egyszersmind emberies bánás mellett már nem volna lehetséges oly kitörés, mely az 1858-iki fegyenczlázadásban nyilvánult. Ennek történetét azonban a felolvasó, az időből e gazdag tárgy fejtegetésénél kifogyván, már elő nem adhatja.

Tudomásul vétetik.

136. *Schwarcz Gyula* 1. tag olvassa következő cz. értekezését: „Montesquieu elmélete a monarchiai államformáról és az európai alkotmányfejlődés.

Tudomásul vétetik.

HUSZONÖTODIK AKADEMAI ÜLÉS.

A III. osztály hatodik ülése.

1885. június 15-én.

SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

138. *Bedő Albert* l. t. széktfoglálóját olvassa: „Magyarország erdőségei-czimen.

139. *Lenhossék József* r. t. „A progen koponyákról“ értekezik.

140. *Than Károly* r. t. „A gazometrikus módszerek kibővítése“ című dolgozatát olvassa.

141. *Balló Mátyás* l. t. „A hygrothermans, egy új, a borok hevítésére szolgáló készülék“ — s „Egy új ruhamosási eljárás“ ismertetését olvassa. Rövid kivonathan így:

A hygrothermans egyrészt a borhevítésre, saját edényében. másrészt a ruhamosásnál is használható. Kimutatja, hogy a bor, ha azt nem új, hanem használt hordókban hevítjük, minőségében kárt nem szenved, és hogy az így kezelt bort bármily távolságokra szállítani lehet, minden megelőző kénezés stb. nélkül, mert ez eljárásnál a borral együtt a hordó is felmelegedett. — A ruhamosásnál azért fontos ez eszköz, mert segítségével a régi szapulási rendszer érvényesíthető, oly tökéletesen, hogy a ruha mechanikai kezelése majdnem egészen ki van zárva. Ez eszköz használata a mosási eljárást s azzal együtt a tisztaság iránti érzeknek kielégítését megkönnyíteni képes oly mértékben, hogy a ruhamosás valamivel nagyobb háztartásokban megcéljtható a szokott napirend érzékenyebb megszakítása nélkül. Az eszköz azonfelül más háztartásokra is használható; így p. o. a fürdővíz, a befőtt gyümölcsök stb. hevítésére. (Kapható: Kugler és társai czégnél Budapestén Vörösmarty-úteza 24).

142. Dolgozatok az egyetemi physiologiai intézetből, beterjeszti: *Jendrassik Jenő* r. t. És pedig: *a) Regézi Nagy Imre*, egyet. rk. tanártól: „Észrevételek az Osmosis elméletéhez.“ *b) Rothmann Ármin* egyet. tanársegédétől: „Az izom-magvakról.“ *c) Ifj. Apáthy István*, orvostan-hallgatótól: „A sima izomzat gyarapodása és pótlódása.“ *d) Lenhossék Mihály*, orvostanhallgatótól: „Adatok a gerinczagi dúczok ismeretéhez, a békán tett vizsgálatok alapján.“

143. Dolgozatok Mihalkovics egyet. r. tanár intézetéből, bemutatja az intézet igazgatója; és pedig: *a) Korányi Sándortól*: „A szemlencse fejlődéséről a gerinczeseknél.“ *b) Ónodi Adolf*től: „Az együttérző idegrendszer fejlődése.“

144. *Eröss Gyula* részéről: „Vizsgálatok az újszülöttek rendes hőmérséki

viszonyaira vonatkozólag.” Fodor József r. t. akadályoztatva lévén, bemutatja az osztálytitkár. Kivonata ez:

Értekező e czélból 100 gyermek hőmérsékét mérte meg nyolcz napon át, naponként négyszer; és azt találta, hogy testök melege nem oly állandó, mint a nagyobb koru gyermekeké és felnőtt embereké; hanem napok szerint egész rendszerességgel változik.

Legnagyobb a változás a születés után. Ekkor ugyanis annyira lehül minden újszülött, hogy teste egészen hűvös és a hőmérő 2—3 fokkal a rendes alatt mutatja a hőmérsékét. Ennek oka abban van, hogy mindaddig, míg az újszülött be nem pólyáztatik, az átmedvesült csupasz test-fölületről nagy mennyiségű meleget sugároz ki. A bepólyázás után azonban ismét fölmelegszik a test, és pedig oly fokban, mihez hasonló az egész életen át nem fordul elő rendes viszonyok közt. Az ember hőmérséke tehát legmagasabb az élet második napján.

A fölmelegedés után. a harmadik naptól fogva az 5-ikig újból lassanként lehül a test; de a lehülés már korántsem oly nagy fokú mint a minőt a születés után állt ki a gyermek. Ezen lehülésnek oka pedig abban van, hogy az újszülött egyrészt a sok alvás, másrészt az anyatej kis mennyisége miatt nem vesz föl annyi tápanyagot, a mennyire szüksége volna, hogy testének rendes melegségi fokát fönn tarthassa. Egyszóval e lehülés oka kisebb fokú koplálás. Az 5—6-ik naptól fogva azonban már elégséges a táplálkozás s ennek megfelelően újból növekszik a test melege, egész a 8-ik napig s azontúl meglehetősen állandó marad. A két lehülés és két fölmelegedés tehát csak az első nyolcz nap sajátlagos, szokatlan körülményei közt fordul elő, midőn az újszülött a külső viszonyokhoz nem képes kellőleg alkalmazkodni, midőn mintegy tanulja az önálló életet.

De e mellett más sajátságai is merültek föl az újszülötteknek, e vizsgálatok folyamán. Ezek közt legfőltűnőbb az, hogy újszülött gyermekek rendes test-melege sokkal inkább függ a külső levegő hőmérsékétől, a bepólyázás minőségétől, a tisztaság szempontjából használt fürdőktől, stb. mint felnőtteké. 27—30° fokú langyos fürdőben például, mely felnőtt ember részére igen kellemes és semmi tekintetben sem ártalmas, 2—3 fokkal hűl le a pár napos gyermek már 10 perc alatt. E tünemény arra mutat, hogy ezen életkorban a test melegsége igen könnyen szenved jelentékeny változást a külső viszonyok befolyása alatt. S ezért az egészségre és életre egyaránt igen fontos, hogy a gyermek ruházata, a levegő hőmérséke s általában a külső

körülmények akkép legyenek megválasztva, hogy a test fölötté ingatag melege lényegesebb változást ne idézzon elő.

Egy más föltűnő és csakis újszülött gyermekeknél előforduló jelenség az, hogy a szervezet hőmérséke egy nap, sőt pár óra alatt is, épen az említett ingatagság folytán, oly nagy ugrásokat tesz. minő a későbbi korban soha nem fordul elő rendes viszonyok közt. 2—3 óra alatt, a nélkül hogy a gyermeket bármennemű külső hatás érte volna, fél, sőt egy fokkal is lehűlhet. S e jelenség minden lépten nyomon előfordul; de veszélyt nem rejt magában, mert a jól gondozott s jól táplálkozó újszülött az ily változásokat ugyanoly gyorsan is képes helyreállítani.

Különbség van az újszülöttek hőmérsékében még a nap szakai szerint is. Reggel korán legmelegebb az újszülött teste; később kissé lehűl s a lehűlés délutánig tart; este újból emelkedni kezd a hőmérsék s fokozódik éjen át, reggelig.

Fíú és leány újszülöttek test melege közt különbség nincs; de igenis van különbség a gyermek fejlettsége szerint; és pedig annál kedvezőbbek a szervezet melegségi viszonyai, minél erősebben fejlett az újszülött.

Mindezen értekezések birálatáról és a közlemények közt való elhelyezéséről, az elnökség s az értekezlet intézkedik.

HU'SZONHATODIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. június 22.

PULSZKY FERENCZ t. t. elnöklése alatt.

146. Hajnik Imre r. t. felolvassa Apáthy István r. t. emlékbeszédét, Baintner János 1881. aug. 11-én elhunyt l. tag fölött.

Az emlékbeszédek során közrebocsátatik.

147. Olvастatik a királyhymusz-pályázatra beérkezett az orsz. daláregyesület jutalmáért versenyző pályamunkák megbirálására kiküldött bizottság jelentése.

A jelentésből kitiünvén, hogy a 112 pályamunka közül egyik sem oldotta meg sikeresen, akár költői, akár zenei szempontból, a feladatot: a jutalom ki nem adása határozottatik.

A jelíegés levelek elégetésére Domanovszky Endre s Csontos János l. tt. küldetvén ki, ezek az ülés folyamán jelentették, hogy a megbizatásban eljárak.

148. Olvassatik a m. kir. miniszterelnök jún. 16-án kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy ő cs. és apostoli kir. Felsége jún. 11-én kelt legfelsőbb elhatározásával, Trefort Ágoston ig. és tiszt. tagnak a M. T. Akadémia elnökévé lett megválasztását, legkegyelmesebben megerősíteni méltóztatott.

Öröndetes tudomásul vétetik.

149. Olvassatik a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszternek május 8-án kelt irata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy A. Levy párisi kiadó „Az ötvösség remekei Magyarországon” cím alatt megindított nagy vállalatához, 7500 frt subventiót igényel; és tekintettel arra, hogy a nevezett kiadvány hivatva van hazánkban emelni a művészeti ipar iránti értelem, a külfölddel pedig megismertetni műkincseink egy nevezetes ágát, — fölkéri az Akadémiát, hogy az említett subventióhoz, négy éven át, évenként 1000 frttal járuljon azon 5000 frt évi segélyösszezből, melyet a minisztérium az Akadémia archaeologiai bizottságának czéljaira utalványozni szokott; viszont kilátást nyújt arra, hogy a kiadvány czím-lapján az Akadémia segélyezése föl lesz tüntetve.

Ezzel kapcsolatban bemutatatik az archaeol. bizottság előterjesztése, a melyben azon javaslatot terjeszti az Akadémia elé, hogy a miniszter kívánatának megfelelő, a műemlékek kiadására rendelt miniszteri dotatióból négy éven át, évenként ezer forintot „Az ötvösség remekei Magyarországon” cz. nagy munka kiadásának támogatására készséggel ajánljon föl. A bizottság ugyanis a kiadvány megjelenését a magyar tudományosság érdekében annyira kívánatosnak tartja, hogy ha megindítása előtt, akár a szerkesztő, akár a kiadó az Akadémiához fordult, és közrebocsátására más módot nem talált volna: a munkának az Akadémia által való kiadását hathatósan ajánlani el nem mulasztotta volna. A bizottság tehát örömmel üdvözlöi a most nyíló alkalmat, hogy a fontos vállalat kiadásában részt vehet, és így csekély áldozattal az Akadémia közreműködésének a czím-lapon való feltüntetése biztosítva lesz. A bizottság egyébiránt nem kételkedik abban, hogy az Akadémia ezért a bizottság működésének megszorítását kívánni nem fogja, és jövőre legalább is az eddig élvezett dotatiót csunkítatlanul fűm fogja tartani.

Az összes ülés az archaeologiai bizottság javaslatát elfogadja, és megálapodását az Igazgató Tanács elé terjeszti.

150. A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter, június 6-án kelt iratában értesíti az Akadémiát, hogy a Fekesházy-alapítványból az Akadémia által Putnoky Miklós nagyszabeni tanárnak odaitélt 500 frtot utalványozta.

Tudomásul vétetik.

151. Olvassatik a Pesti hazai első takarékpénztár-egyesületnek június 16-án kelt irata, a melyben a Fáy-alapítványból ki nem adott 3000 forintos jutalomnak fölhasználására nézve azon kívánatát fejezi ki, hogy az Akadémia 2000 frt tiszteletdíjjal adjon megbízást, a megoldatlanul maradt pályakérdésre. („Mily intézkedések volnának fölveendők az alkotandó polgári törvénykönyvbe, a földbirtokos osztály és anyagi jóléte érdekében?”); 1000 frt tiszteletdíjjal pedig, szintén megbízást utján, a következő feladatot dolgoztassa ki: „Magyarország jelen népesedési és közgazdasági viszonyai között lehet-e, és ha igen, milyen kormányi vagy törvényhozási intézkedésekkel általában az ipar és különösen a nagyipar fejlesztése hatni?”

Véleményadás végett a II-ik osztályhoz tétetik át.

152. Az Igazgató Tanács május 30-ki üléséből azon javaslatot terjeszti elő, hogy az Ügyrend 37. §-ából azon esztendőék sorozata, a melyekben az Akadémia elnökének és másodelnökének választása végett elegyes ülés tartandó, hagyassék ki: mivel az Alapszabályok 41-ik §-a értelmében a három évi cycilus, melynek tartamára az elnök és másodelnök választatik, a választástól számítandó, és így állandóan meg nem határozható.

A javaslat elfogadtatik.

153. A II. osztály, az Akadémia azon kérdésére, vajjon a Bük László alapítványának jelenlegi tőkéjét (7000 frt) elegendőnek találja-e, hogy három évi kamatja egy, megbízás útján készítendő magyar történeti monographia jutalomdíjául szolgáljon, vagy pedig a tőke szaporítását ajánlja-e? -- azon véleményét terjeszti elő, hogy az 1000 frtot meghaladó összeg a kijelölt célra elegendőnek tekinthető.

Az Akadémia az osztály véleményét elfogadja és az osztályt felhívja, hogy az alapítólevél értelmében (L. az 1882-ik évi Értesítő 111. lapján) az alapítvány szabályzatának megállapítása, és az alapító levélben megjelölt monographiák elkészítése iránt intézkedjék.

154. Léway József r. t. jelenti, hogy a június 6-án, Nagy-Szalontán tartott Arany-ünnepélyen az Akadémiát képviselte.

Tudomásúl vétetik.

155. Szilágyi Sándor r. t. jelenti, hogy a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat június 10-ki közgyűlésén, Hampel József l. t. társaságában az Akadémiát képviselte.

Tudomásúl vétetik.

156. Olvastatik az aradi Kölesey-egyesület levele, melyben az Akadémiát fölkéri, hogy a Fábián Gábor aradi lakóházának emléktáblával megjelölése alkalmából szept. 20-án tartandó ünnepélyen képviseltesse magát, és küldötte beszédet tartson.

Az összes ülés az Akadémia képviselésére és a beszéd megtartására Balagi Mór r. tagot kéri föl; egyszersmind azon reményét fejezi ki, hogy az I. osztály több tagja is fog hozzá csatlakozni.

157. Than Károly r. t. jelenti, hogy Dumas Ker. János kültag emlékszoberára gyűjtést rendezett, és az egybegyűlt 172 frtot az Akadémiához teszi át, oly célból, hogy az Akadémia nevében rendeltetése helyére küldessék.

Az egybegyűlt összeg a szoborbizottsághoz Párisba fog küldetni.

158. Bemutattatik dr. Oppolzer Tivadarnak, az utolsó nagy gyűlésen megválasztott kültagnak levele, melyben a kitüntetésért köszönetét fejezi ki.

Tudomásúl vétetik.

159. Bemutattatnak Bács-, Besztercze-Naszód-, Bihar-, Brassó-, Jász-Nagykun-Szolnok-, Komárom-, Maros-Torda-, Nógrád-, Somogy-, Sopron-, Szeben-, Szepesmegyék és Szatmár-Németi sz. kir. város jelentései a levéltárunkban őrzött országgyűlési iratokról.

Az Akadémia levéltárában helyeztetnek el.

160. A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. székely Mikó-collegium előjárósága és

a lugosi főgymnasium igazgatósága köszönetet mondanak az Akadémia kiadványainak megküldéséért.

Tudomásul szolgál.

161. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beérkezett nyomtatványok s akadémiai kiadványok ily rendben:

I. Testületektől:

<i>Bombay.</i>	Indiai angol kormány. Magn. and Meteorol. Observations. 1883.
<i>Dorpat.</i>	Estnische gelehrte Gesellschaft. Verhandlungen. B. XII.
<i>Dresden.</i>	Naturwissenschaftliche Gesellschaft „Isis.“ Festschrift.
<i>Kiel.</i>	Museum vaterländischer Alterthümer. Achtundreissigster Bericht zur Alterthumskunde Schleswig-Holsteins.
„	Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. a) Regesten u. Urkunden, I. Bd. 1. 2. 3. Lieferung. — b) Zeitschrift. XIV. Bd.
<i>Kopenhagen.</i>	Société R. des Antiquaires du Nord. a) Aarborger 1885. I. H. — b) Tillaeg. 1884. — c) Mémoires, Nouvelle Série 1885. — d) Bulletin pour 1884. No 3. pour 1885. No 1. — e) Mémoires 6-me Série. Classe des Sciences. Vol. I. No 11. Vol. II. No 7.
<i>Leipzig.</i>	Deutsche Morgenländische Gesellschaft. Zeitschrift. B. XXXIX. 1. (két példány).
<i>Liège.</i>	Société Géologique de Belgique. Annales. T. X.
<i>London.</i>	Angol kormány. a) Report of the Scientific Results. Narrativ. Vol. I. 1. 2. — b) Report on experiments etc. Part. II.
„	R. Geographical Society. Proceedings. Vol. VII. No 6.
„	R. Microscopical Society. Journal. Vol. V. P. 3.
<i>New-Haven.</i>	Az Amerikai Journal szerkesztősége. The America Journal of Science. Vol. XXIX. June. 1885.
<i>St. Petersburg.</i>	Physikalische Central-Observatorium. Annalen. Jahrg. 1883. I. u. II. Theil.
„	Commission Impériale Archéologique. Essai sur le costume et les armes des gladiateurs.
<i>Philadelphia.</i>	Academy of Natural Sciences. Proceedings. 1885. P. I.
<i>Róma.</i>	Accademia dei Lincei. Atti. V. I. Fasc. 11.
<i>Varsó.</i>	Egyetem. Źródła Dziejowe. Tom. I—XIII.
<i>Washington.</i>	Északamerikai kormány. a) Report of the Smithsonian Institution for the year 1882. — b) Report of the Commissioner of Agriculture for the year 1883. — c) Mineral resources of the United States. — d) The Transactions of the Academy of Science of St. Louis. Vol. IV. No 3. — e) Report of the United States Fisch and Fisheries Comm. for 1881. 1882.

K. Akademie d. Wissenschaften. Bécs. Anzeiger. 1885. No 9.

K. k. Kriegsarchiv. Mittheilungen. Bécs. 1885. II. III.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1885. No 7. 8.

K. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus. Bécs. Jahrbücher. Neue Folge. XX. B.

Historisch-Statist. Section der k. k. Mährisch-Schlesischen Gesellsch. für Ackerbau, Natur u. Landeskunde. Brünn. Katalog. 1885.

A. M. T. Akadémia főtthkari hivatala. Budapest. *a)* Apáthy I. Tétéles európai nemzetközi jog. — *b)* Kovács Ö. A vallásbülesészet kézikönyve. I. II. — *c)* Felméri L. Az iskolázás jelene Angolországban. I. II. — *d)* Apáthy I. Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Általános rész. — *e)* Apáthy I. Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Különös rész. — *f)* Sebestyén Gy. Világtörténet. I. 1—5. füz. — *g)* Alexander B. A philosophia történetének eszméje. — *h)* Timon Á. A germán alkotmány. — *i)* Timon. A párhér. — *k)* Timon. Az osztrák concordatum és a magyar közjog. — *l)* Timon. A visitatio canonica. — *m)* Abafi L. Idősb Szinnyi József. — *n)* Lecouteux E. A csalamádé stb. művelési módjai. — *o)* Bokor J. Egy középiskola. — *p)* Felméri L. Nőnevelésünk bajai. — *q)* Öreg J. Gondolkodástan. — *r)* Bakos G. A magyar jogi műnyelv. — *s)* Domonovszky E. A bülesészet története. — *t)* Nemzeti nőnevelés. 1880. július—augusztus. 1881. jan.—június és július—decz. 1882. jan.—november. — *u)* Magyar tanügy X. évf. 4—10. füz. Új folyam. I. 1. 2. füz. — *v)* A practical treatise of Starch stb.

Magyar Földrajzi Társaság. Budapest. Földrajzi közlemények. XIII. 5.

Közmunka- és közlek. m. k. minisztérium. Budapest. A m. k. vasúti főfelügyelőség évi jelentése 1884-ről.

Belügyminisztérium. *a)* Rendeletek tára. IV. füz. 1885. — *b)* Shierka krajinských zákonov na rok 1885.

Földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium. Budapest. Állategészségrendőri, állattenyésztési stb. térképek.

Kir. tengerészeti hatóság. Fiume. *a)* Fiume és kikötője. — *b)* Fiume utolsó 10 évi tengeri árúforgalmának statisztikája.

M. k. egyetem. Kolozsvár. Tanrend. 1885. I-ső felére.

Délmagyarországi természettudományi társulat. Temesvár. Természettudományi füzetek. VIII. $\frac{3}{4}$ füz.

II. Magánosoktól.

Therianos Dénes. Triest. Philologicae Ipotiposeis.

Dr. Mandello Károly. Budapest. Rückblicke auf die Entwicklung der ung. Volkswirtschaft im Jahre 1884.

Stossich M. Triest. *a)* Prospetto della Fauna del Mare Adriatico. P. VI. — *b)* Brani di Elmintologia tergestina. Ser. Seconda.

Dr. Chyzer Kornél. S.-A.-Ujhely. *a)* Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. — *b)* Ugyanaz németül. — *c)* Ugyanaz francziául.

Vladica N. T. (Macedonia) Országos kiállítás. Album Psylografique.

Oppert Gy. Páris. Le poème chaldéen du Déluge.

Hugnet-Latour L. A. Montreal. *a)* Canadian Antiquarian. Vol. III. No. 4. — V. IX. No. 2. — *b)* Académie commerciale catholique. 187 $\frac{2}{5}$. 187 $\frac{9}{10}$.

Dr. Burány G. Szombathely. A görögök és rómaiak vallása keresztény szempontból tekintve.

De Linas K. Arras. Oeuvres de Limoges.

„Banater Post“ szerkesztősége. Die Siebenbürger Sachsen u. die Sprachenfrage.

III. Nyomdákától.

Réthy L. és fia nyomdája. Arad. Istoria biblica.

Dobay János ; „ B.-Gyula. Virágok és tövisek.

Rómer és Krammer „ Brassó. Zur Geschichte des Zubaues etc.

Alexi nyomdája Brassó. Roman original. (Regénytár.) Br. ²⁰/₃₀.

Franklin-társulat nyomdája. Budapest. Gr. Lónyay Menyhért önéletrajzi töredéke.

Hornyánszky V. nyomdája. Budapest. A hazai közmunka és közlekedési ügyek története.

Stein J. nyomdája. Kolozsvár. Nagy Péter muzeumi alelnök felett tartott emlékbeszéd.

Wajdits József nyomdája. Nagy-Kanizsa. Délutáni ájtatosság.

Filtsch S. nyomdája. Nagy-Szeben. Jahresbericht d. ev. Hauptvolksschule.

Stampfel és társ. nyomdája. Pozsony. Emlékirat.

Ref. főiskola nyomdája. Sárospatak. Népiskolai könyvtár. IV. V.

Bertalanffy Józ. nyomdája. Szombathely. Az 1809. évi insurrectio és francia megszállás Vas megyében.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

Mathem. és természettud. Értesítő. III. köt. 6/7. füz.

Történettud. Értekez. XII. 5. sz.

Emlékbeszédek. III. 3. sz.

Archaeolog. Értesítő. Új folyam. V. 3.

Értesítő. 1885. 3. sz.

Magyar országgyűlési Emlékek. IX. köt.

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ó J E.

HUSZONHETEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Az I-ső osztály hetedik ülése.

1885. október 5-én.

BALLAGI MÓR r. t. helyettes elnöklete alatt.

20. Hunfalvy Pál r. t. előre bocsátván, hogy az osztályok feladatai közé tartozik az is, hogy ismertessék a bel- és külföldi tudományos irodalom újabb jelenségeit, felolvassa a következő ismertetéseket: 1. *Jiriček József* és a magyar husziták. 2. *Densusian Miklós* újabb munkái. 3. *Maniu V.* történelmi, kritikai és ethnographia tanulmányai a rumun történelmi nyomozásokról.

21. *Budenz József* r. t. jelentést olvas fel dr. *Munkácsi Bernát* utjáról, a ki az Akadémia költségén Oroszországban utazik, a rokon nyelvek, különösen a votják nyelv tanulmányozása és szöveggyűjtés végett; — továbbá szól dr. *Kunoss Ignác*-ról, ki Törökországban az élő török nyelvet tanulmányozván, különösen népnyelvi török szövegek gyűjtését tűzte ki feladatául; érdekes mutatóványul be is küldött már egy úgyn. *karagöz*-t, ramazáni bohózatot, magyar fordítással, mely a Nyelvt. Közleményekben fog megjelenni.

A jelentés így szól:

Tisztelt előadó úr!

Van szerencsém tisztelettel jelenteni, hogy a Magy. Tud. Akadémia megbízásából elvállalt feladatomban első részét: a votjakok földén való utazásomat és gyűjtéseimet Isten segedelmével szerencsésen befejeztem. Reméllem, hogy nem sokára be is küldhetem a tek. Akadémiának tisztára írott votják nyelv-anyaggyűjteményemet. De addig is kötelességemnek tartom, ha csak néhány szóval is, Nagyságod előtt vázolni a történeteket, különösen utazásom lefolyását és nyelvészeti följegyzéseimet. Ezzel egyúttal előleges értesítést is kívánnék nyújtani a tek. Akadémiának, melynek nevében jártam és segítségével munkámat végezhettem.

Tizenöt napi utazás után folyó év április 25-én érkeztem meg *Kázánba*, azon helyre, hol előleges megállapodásom szerint tanulmányaimat megkezdendő voltam. *Baudouin de Courtenay* dorpai tanár úr szíveségéből néhány ajánló levél

állott itt rendelkezéseimre; ezek közül legelsőbben is az *Ilymínszkij* igazgató úrhoz czimzettet vettem használatba, kinek tanítóképző intézetében annak idején *Bálint Gábor* úr is szíves támogatást nyert tanulmányaihoz. *Ilymínszkij* úr lekötölegző nyájassággal fogadott s azonnal rendelkezéseimre bocsátotta az intézetnek legértetebb votják növendékét, — a vjatkaí gubernium sarapui kerületéből való *Nikolaj Ivanov*-ot, ki ettől fogva tanítóm és később, utazásom befejeztéig mindig utitársam volt. Foglalkozásunk eleintén grammatikai feljegyzésekben és szókinszbeli anyaggyűjtésben állott, melyek a votják nyelvnek egy eddigelé nem ismert dialektusával — az *Oé* mellékivel — ismertetvén meg, kedvre és bizalomra serkentettek munkámban.

Később szövegek feljegyzéséhez is hozzáfogtunk, de minthogy néhány mese és dal *Nikolaj Ivanov*-nak összes tudományát a votják népköltés térén kimerítette: azon feladatot szabtam elébe, hogy jegyezze össze emlékezete után a votják néplitre vonatkozó ismereteit, s együtt való foglalkozásunk idején szerkeszsze meg votjákúl. Így jött létre mintegy százötven darabot tartalmazó „babonagyűjtemény“-em, mely — azt hiszem — nemcsak mint nyelvészeti anyag, hanem mint adalék a votják nép szellemének megismeréséhez értékes. — Május vége felé történt megismerkedésem *Ivan Michailov*-val, az intézetnek egy másik votják eredetű növendékével (a kazáni gubernium, mamadiš-i kerületéből), ki egy kis jutalom fejében szintén késznek nyilatkozott a tanév berekesztése után a tanítói szerepre. Örömmel ragadtam meg ez alkalmat, annál is inkább, minthogy *Iván Michailov* votják nyelve egész hangzásával még idegenszerűbbnek mutatkozott eddigi ismereteimhez képest, mint a *Nikolaj Ivanové*. A vele való foglalkozásom eredményei: egy tatár-votják szótár (illetőleg *Bálint G.* tatár szótárának votják fordítása), egy érdekes votják ünnepnek, az *Akaška*-nak részletes votják leírása. több dal és babona.

Ezen előtanulmányok után indultam útnak június 23-án Kazánból a votjákok földére. Kezdetben a Volgán lefelé, majd a Kámá folyón lefelé hajózva, eljutottam *Sarapul* városáig, honnan lovakkal utazva, mintegy 100 versztnyre éjszaknak — jún. 18-ikán megérkeztem *Vuž-Žumjá*-ba (Новый Сентарь), *Nikolaj Ivanov* szülő falujába. Teljesen tájékozatlan lévén a votják életmódban, tanácsosabbnak látszék egyelőre nem magán a votják telepen, hanem a hozzá csak három versztnyre eső *Ljuk* nevű orosz egyházfaluban szállást fogadni, s onnan való kirándulások utján előbb megismerkedni a votjákokkal. Bár ilyen módon időmnek csak egy részében foglalkozhattam nyelvészeti gyűjtéseimmel: útamnak ezen első állomásán aránylag elég eredményt érhettem el. Itt szolgáltatta *Omel' Takjanaj* dalgyűjteményem legjobb darabjait, ekkor jegyeztem fel a bűvölő igék (*pell'aukijjos*) nagyobb részét, a kosmogoniai mondákat és a jelesebb meséket. Minthogy a néhány hét múlva beálló *kvar-sur* — azaz: „lombünnep“ — alkalmára amúgy is határozott szándékom volt még egyszer visszatérni e helységbe s másrésről az épen megindult szántási munka igen megnehezítette a votjákokkal való közlekedést — jún. 25-én a továbbutazásra határoztam el magam. Az volt csupán a kérdés, hogy: hova? Eredeti tervem szerint a szomszédos glazovi kerületben lett volna utazásom második állomáshelye, de ide nem volt semmi különös ajánló levelem — egy általános, nyílt ajánló levél megérkeztét pedig épen vártam Kazánból. Többrendű figyelmeztetések s főképen a *ljuki* pap gyanúsításaiból eredt egyes kellemetlen tapasztalatok óva intettek a kellő irat-felszerelés nélkül való utazgatótól s azon eltökélésre bírtak, hogy míg ama ajánlataim megérkezhetnek, oly

helyen foglalatostokodom, hol pártfogásra és vendégszeretetre bizton számíthatok. Ilyen helynek tetszett nekem a jelabugai kerületben *Umjaskakja* egyházfalu, hol *Borisz Gavrilov* élt, amaz érdemes férfiú, kinek sok hasznát vette *Bálint Gábor* úr is tanulmányaiban s kinek a votják népeletre és költésre vonatkozó munkájával pár évvel előbb magam is foglalkoztam a „Nyelvtudományi Közlemények“-ben. Visszaautaztam tehát ismét Sarapulba, hol hajóra ülve eljutottam a Vjatka folyó torkolatához közel eső *Sokolki* faluig. Itt kiszállottam azon szándékkal, hogy a Vjatkába betérő legközelebbi hajóval *Mamadžiš*-ba utazzam, mely városon át legkényelmesebben juthatni Umjaskakájába. Azonban képzelhető, mily nagy volt leveretésem, midőn a parton várakozó utas népségtől azon szomorú hírről értesültem, hogy *Borisz Gavrilov* halálos ágyán küzködik. Kételkedni nem lehetett a hír valóságán, mert többen és tisztességes emberek mondták s ezenfelül magam is hallottam Kázánban, hogy *Borisz Gavrilov* beteges ember. A gordiusi csomót, melynek színében a teendő kérdése előttem feltűnt, ketté oldotta egy hajónak váratlan megérkezése, melynek másnap délelőtt Kázánba kell vala jutnia. Egy pillanat műve volt azon gondolat és elhatározás, hogy személyesen menjek el Kázánba, szükséges irataim megszüretésére, illetőleg megszerzésére. Fáradtságos hét következett, melynek legfőbb eredménye volt, hogy a kazáni gubernium kormányzója részéről egy nyílt engedélylevelet sikerült kinyernem a szabad utazhatásra és lakhatásra egész Oroszországban. Ez írat megszerzésében szíves segítségüket nyújtották: *Beljajev* egyetemi rektor és dékán úr, *Ilyiminszkij* szeminárium igazgató úr s különösen — kinek nevét a legmélyebb hála érzelme nélkül nem említhetem, ki szükségemben nem mint pártfogó, hanem mint barát viselkedett irántam: *Stepan Kirovics Kuznyecsov* úr, akkori időben a kazáni archaeologiai és ethnographiai társaság titkára, jelenleg a tomszki egyetem főkönyvtár noka. Mintán még *Kuznyecsov* és *Ilyiminszkij* urak részéről nyílt ajánló levelekkel is elláttam magamat, júl. 3-án ismét utban voltam *Jelabuga* felé, hol levélbeli meghagyásom szerint *Nikolaj Ivanov*-val találkoznom kellett volna. Hasztalanul kerestem én *Nikolajt* egy álló napig Jelabugában, kit — ha ott tartózkodik vala — mindenesetre meg kellett volna találnom, minthogy az éppen az nap dühöngött nagy tűzvész következtében, (melynek a város három egész utcája áldozatul esett) a lakosságnak nagyobb része az utcákon tanyázott. Azon hitben, hogy *Nikolaj* megunva a reám való várakozást, hazautazott, 5-ike hajnalán magam is útnak indultam *Sarapul* felé. De ime — minő játéka a véletlennek! — midőn reggel felé a fedélzeten körültekintek, egy guggoló alakban az én *Nikolaj Ivanov* társamat ismerem fel. A viszontlátás, átél bajok s a jobb jövő reményei bizonyos kellemes hangulatot adtak utazásunkhoz, melynek czélpontját: *Vuž-Zumját* 7-ikén este értük el. Épen jókor jöttünk. A votjakok már nagyban készülődtek a *Kwar-sur* ünnepre, a mit már távolról észre lehetett venni a kertek alján füstölög *kumška-főző* katlanokról. Maga az ünnep 10-én este vette kezdetét és csak hatodnapra ért véget. Első napját a votjakok ájtatos komolysággal ülték meg gyülekezeteket tartván a *budžin-kwa*-nak nevezett szent sátorban és a *lud-ut*”s”, a „föld istene” papjának házában — áldozásuk és imádkozásuk helyein. Még nagyobb ünnepélyességgel folyt le az utolsó nap, mely kizárólag a „föld istenének” a *lud*-nak van szentelve, s melyen a szent berekben, a *lud* terebélyes fenyője alatt vér-, étel- és italáldozatok hoztak megfelelő egyéb szertartásokkal egyetemben. A közbenes napokban tartották a *s’uan*-t az idei menyasszonyok utolsó lakó-

dalmát, oly vendégeskedéssel és vígadozással, mely minden fogalmat felülmúl. Mind az ezen alkalmakkor szerzett tapasztalataimat bátor lesznek adandó jelentésben részletesebben kifejezni a tek. Akadémia előtt; itt pedig röviden még csak azt kívánom megjegyezni, hogy ezen idő tisztán nyelvészeti gyűjtésemre nézve sem volt terméketlen. Ezen idő alatt jegyeztem fel t. i. a žunjai imádságokat és találós meséket, továbbá — különösen a *Dintám* faluból a *s'uan*-ra jött leánynépség részvételével — 19 nagyobb dalt. Jul. 17-én este érkeztem meg a mintegy 60 versztnyire éjszaknyugatra fekvő *Multan* nevű egyházfaluba, hova *Kuznyecsov* úrtól magán ajánló levelem is volt. Épen a szénakaszáláshoz fogtak volt a votjások, mely munkában, valamint általában minden mezei dologban ők igen szorgalmasak, kora hajnaltól késő estig dolgoznak. És ez e vidékeken nem csekélység, meggondolva, hogy a nyárközépi hetekben a nappal majdnem egészen elfoglalja a napnak 24 óráját, s hogy éjjélkor is az éjszaka nem sötétebb a mi estei szürkületünknel. Ilyen módon összesen csak a vasárnapi napon s ekkor is csak pár órán át foglalkozhattam a votjásokkal; de ezen pár óra alatt egy sikerült fortély következtében nem kevesebb, mint 14 nagyobb dalt, 50 találós mesét, két elbeszélő mesét, egy imádságot s ezeken felül még egy érdekes grammatikai vázlatot lehetett följegyezni. Másnap este a 20 versztnyire éjszakabra fekvő *Soltí* helységben (a malmísi kerületben) voltam. Főt. *Vladimir Kapacsinszkij* úr, szíhez két részről is volt ajánló levelem, igen barátságosan fogadott; két kocsi szíhelt fel számomra s velem együtt beutazta egyházkerületének reám nézve érdekes helyiségeit: *Madjar*, *Jumgi*, *Omga*, és *Sakta-pi* falukat. Anyaggyűjtésre különösen a két utóbbi helyet ajánlotta, s mint a következők bizonyította, helyesen; a Kalmáz-hűsökről szóló, eposzi részletnek beillő mondát, a költői becsű méh-hívó éneket, imádsággyűjteményem legértékesebb darabjait e helyek szolgáltaták, — s ezeken felül még több dalt, találós mesét s egy terjedelmes bővígét is.

Mostan utamnak legfáradtságosabb s egyúttal leghálátlanabb része következett. A *glazovi* nyelvvel való foglalkozásra többrendű ajánlás folytán legalkalmasabb pontnak *Balezino* — votjákul: *Usa* — helységet tartottam, mely a „város“-tól (így nevezik a votjások par excellence *Glazov*-ot) 20 versztnyre délre, *Soltí*-tól pedig mintegy 120 versztnyre éjszakkeletre esik. Két nap és két éjje tartott e helyre való utazásom, melyben elég ominosusan szekerem háromszor felborult, egy helyen pedig útam egy égő fenyőerdőn vezetett keresztül. Balezinóba érve, sajnosan vettem észre, hogy az itteni votják népség az eloroszosodás utolsó fokán áll; a legkisebb korban is beszélnek már a gyermekek oroszúl, orosz a ruházat, orosz az imádság nyelve — sőt a votják életmódnak sine qua nonja a *kwa* is csak ritkán látható. Midőn valamely népfaj egy másiknak erős befolyása következtében jellemző sajátságait elveszíteni kezdi, e processus legelsőben is abban szokott nyilvánulni, hogy a népköltészet verses alkotásai eltűnnek az emlékezetből. Tudva ezt, igen érthető, hogy minden utánjárásom és kérdezősködésem daczára votják dalt*), vagy akár votják pogány imádságot nem sikerült kapnom e helyen, s hogy összes szerzeményem csak egy kis grammatikai vázlat és szójegyzék lehetett (mely utóbbi főt. *Utrobin* úr szívessége folytán készen jött kezemhez). Mintán egy kirándulásom a környékre sikertelenül ütött

*) A gyűjteményemben található, *glazovi* kerületből való kis altató dalocskát főt. *Florov* úr valahonnan a vidéken való utaztában szerezte.

ki, jul. 29-ikén elhagytam Balezinót, honnan egyetlen kellemes emlékem az a szíves vendégszeretet, melyben a helység víg életti értelmisége részesített. — Utamat most ismét a Káma felé vettem, melyet 130 versztnyi út után *Ustje-Rečki* (Устье-Рѣчки) falunál értem el.

Kitűzött feladatomnak ezután még csak két része lett volna hátra: az ufai gubernium birszki kerületében s a vjatkai gubernium jelabugai kerületében lakó votjások meglátogatása. Azonban megfogytakozott pénzkészletem s más részről azon körülmény, hogy a hosszú utazás következtében összes holmim, különösen ruházatom erősen megviselődött, sőt nagy fáradtsággal másolt textusaim is bepiszkolódtak, — utazásomnak rövid időre való megszakítását tették szükségessé. Miután tehát még mintegy 40 versztnyire utazva a *Buj* folyó mentében (csereemiszi és baskir telepeken keresztül) eljutottam a tiszta pogány votják lakosságu *Možga* faluba s itt is feljegyeztem egy kis textusanyagot: augusztus 7-ikén visszautaztam Kázánba. A szükséges restauráció után itt a Nikolaj Ivanovval való teendők befejezéséhez láttam, mire ugyancsak szükség volt már, minthogy a nevezett az immár harmad hónapos és nélkülözésekkel járó nomád életmódot derekasan ünni kezdte. Az ő részvéte szükséges volt főképen néhány feljegyzett textusnak magyarázatokkal való ellátásához és a Wiedemann-féle votják szótár revisiójához. Az utóbbi munka több mint két heti és kitartóbb türelmet is próbára tevő fáradtságba került; de azt hiszem, nem volt hálátlan; általa a votják szótár több mint 600 új adattal gyarapodott s ezen felül ismét több száz olyannal, mely alak, vagy jelentés, vagy mind a kettő dolgában eltér az eddigi ismert adattól, s így vagy dialektikus változat, vagy helyesebb adat. — Ez időközben az esős és hűvös őszi időszak is beállott, mi erős intőjel volt arra, hogy utazásom hátralevő részével is lehetőleg siessék. Augusztus 28-án tehát ismét útnak indultam a Kámán fölfelé s másnap hajnalra megérkeztem Jelabugába. Rittich nagy ethnographiai térképe és Potanin úti rajza után tudtam, hogy a legközelebbi votják telepek a *Tujni* folyó közepe táján kezdődnek s ezért minden részletesebb ismeret hijában erre felé tartottam. *Kurakora* egyházfaluba érve a helybeli pap s különösen *Ovszjannyikov* jegyző úr személyében igen szíves vendégszerető emberekre akadtam. Az utóbbi szíves volt velünk együtt rögtön kocsira ülni s a volosztznak egyik legalkalmasabb falujában *Aktámir*-ben (más nevén: *Jolkibaj*, oroszul: *Флибей*) a sztarosztának s a falu népségének beajánlani. — Épen kedvező időben jöttünk. A votjákok a méz-szüret ünnepét ülték s a teljesített áldozati szertartások után rendkívüli vigalomnak adták magukat. Örömmel engedtem magam belevonatni mulatozásaikba s a votjákok tudták a vendéglátás kötelességét. Két napon át se vége se hossza nem volt a vendégeskedésnek a legfűlésebb sejt-mézzel, *čuž tabań*-nyal, *kumışka*-val — s a votják asztal másnemű csemegéivel. Hiába akartam bérelni tőlük szekeret a továbbutazásra, a votjákok a bért minden unszolás mellett sem fogadva el, a legjobb lovakkal szállítottak vissza Kurakovába. Itt ugyancsak a jegyző úr társaságában *Vandämo* (oroszul: *Маняшева*) faluba utaztunk, hol az egybegyűlt falú jegyzőjének magyarázata alapján a kért dalok és imádság kiszolgáltatását oly kötelességnek fogta fel, mint akár az adó lefizetését, minek következtében itteni gyűjtésemet alig egy óra alatt elvégezhettem. Ezen nemkülönben eredményes, mint élvezetes expeditió után nem találtam többé szükségesnek a további utazgatást s elbocsátván *Nikolaj Ivanovot*, szeptember 2-án visszatértem Kázánba.

Ime nagyjában vázolva így folyt le utazásom a votjákok földén. Azt hiszem, kitetszik belőle azon főtürekvésem, hogy lehetőleg a votjákok lakta összes vidékekről szöveg- és szótári anyagot gyűjtsek s ez által alapot szerezhsek a votják dialektusok megismeréséhez. Ezen tisztán nyelvészeti cél mellett különös figyelmet fordítottam a votják nép szellemi életének: hitének, gondolkozása módjának, szokásainak tanulmányára is; sőt ez utóbbit némileg egybekapcsolni igyekeztem az első feladattal, olyképpen, hogy nyelvészeti följegyzéseimben kezdettől végig a néppsychologia szempontjából érdekes tartalomra törekedtem. Ilyeneknek tekintettem jelesen a mondákat, meséket, dalokat, imádságokat, búvölő igéket, babonákat, mely fajokból gyűjteményem áll. Értesitésem kiegészítéséül még az utóbbiaknak mennyiségéről és tartalmáról kívánnék rövid tájékoztatást nyújtani.

Dalgyűjteményem — melyet még utazásom befejeztével is jelentékenyen gyarapíthattam az új tanévre megjött *Ivan Michailov* előadása után — 255 darabot foglal magában, 68 nagyobb (6—24 sorost) és 187 kisebbet (4—5 sorost). Mind ezekben a rythmust a megfelelő sorokban való egyenlő hangsúlyszám, gondolatok párhuzamossága s az utóbbi következtében gyakran nyelvtani rim is alkotja. Tartalmukra nézve — egy elbeszélő gyermekversike-félét kivéve — mind lyraiak s többnyire a szerelmet (néha igen is érzékiesen felfogva), barátságot, lakomázást s honvágyat éneklők. Költői becsűek különösen a méh-hívó ének s a katonai dalok, mely utóbbiakban általában a családtól és szülőföldtől való bucsúzás, illetőleg ennek fájdalma fejeződik ki. A nagyobb versek sorában feltűnő műfajánál fogva két allegoria, melyben frivol gondolatok vannak ügyes metaphorákkal eltakarva. — Igen különös, hogy epikai tartalmú dalnak minden kutatásom dacára még csak nyomára sem akadhattam.

A *mondák* közül kívánnak azok, melyekben a votják népnek kosmogoniai fölfogása nyilatkozik. Ilyen 7 van gyűjteményemben, u. m. 1) *a világ teremtése* (ugyanazon monda, melyet Radloff altaji-tatár népköltési gyűjteményében is megtalálunk s melyet feljegyeztek a mordvinoktól is*); 2) *a vízözön* (*Sajtan* ármánykodásai az élők fentartója *Noj* istenember ellen); 3) *az asszony büne és isten átka* (az ősasszony a piszkos gyermekpelenkát a hajdani igen alacsony lebegő égre dobta szárítani, holott az égen az isten jár-kel vala; ettől fogva az ég végtelen magasságra emelkedett s a gabonaszár — mely előbb tüvétől tetejéig meg volt rakva dús kalászzsal s a föld megmunkálása nélkül termett — immár csak a hegyén növeszt egy kis silány kalászt s ezt is csak nehéz munka mellett); 4. *az ember büne és isten átka*; 5) *az óriások nemzedéke s a jelen faj eredete* — kapcsolatban a *Ljuk* folyó vidékének megtelepítésével; 6) *a holdban levő emberialak eredete*; 7) *isten látogatása a földön*; *a fősvény dongó megbüntetése s a jószívű méh jutalma*. — A *Kalmáz-hősökről* szóló monda a votják hőskor utolsó idejéből meríti tárgyát s valószínűleg történeti alapú. Tárgyalja a *Čuňi-pi*-aknak (*Csikófi*-aknak) rettenetes harczait a cseremiszekkel, melyekben a főhős (*Bursin*) a cseremiszek ravaszsága következtében minden óriási ereje mellett is elesik; de akad bosszulója, ki aztán — a csodálatos elem közbejárával — mind az utolsóig meg-

*) E monda úgy látszik el van terjedve a Káma mellékén élő oroszok között is, ezt bizonyítja legalább gyűjteményemben levő terjedelmesebb variánsa, melyet *Tretjakov*, lyuki segédorvos úr szíves volt gyermekkori emlékezete után számomra oroszúl feljegyezni. Tr. úr a kazáni gubernium cisztopolszki kerületéből való.

semmisíti ellenségeit. Egy másik monda két adat bizonyosságával a votják hit igazságát erősíti, szemben a cseremiszek, oroszok és tatárok hitével.

Meséket kötet számra lehetett volna összeírnom utamban. De minthogy legtöbb esetben ezen meséknek nyelvészeti és tartalmi becse semmiképen sem állott arányban azon rendkívüli fáradsággal, melylyel följegyzésük, illetőleg közölhető alakban való megszerkesztésük járt volna; aránylag nem sok juthatott be e fajból gyűjteményembe. Ezek közül négy az állatvilágból veszi tárgyát: a róka csinyjait, a farkas gazságát s nyúl ügyefogyottságát példázván. Egy mese mintha a mi fonóházainkból került volna ki: boszorkánytól megigézett szűzről, táltsóval való megmenekülésről, a boszorkánynak fortélyos legyőzéséről szól, végén pedig teljesen hasonló tartalmú a jávorfává elváltozott leányról szóló magyar mesével. A *vu-murt* és *vedin* mythologiai alakokról való felfogás nyilatkozása adja más két mesének érdekességét. Rokon tartalmuak a „békavölegény“ és „napvölegény“ címűek; az utóbbiból láthatni egyebek közt, hogy a votják úgy fogja fel a nap palotáját (hova az égen megtett útjából visszatér), mint a maga füstös *kwa*-ját (nyári sátrát) rüdon függő katlanával. A hátralevő többi meséket mulattató tartalmuk tette érdekessé a feljegyzésre.

A tíz pogány imádság és öt bőtvölő ige, mely gyűjteményembe bekerült, sajátos nyelv és gazdag mythologiai tartalom által tűnik ki. Egy immár kimulóban levő szellemi élet maradványai ezek, minőket — azt hiszem — nem soká fog még találhatni a kutató.

A találós mesék száma 150, a babonáké (melyeket t. i. *Nikolaj Ivanov* és *Ivan Michailov*-tól feljegyeztem) 176. Ezeken kívül egyéb részletei még gyűjteményemnek: 19 állatbeszélgetés, 6 rövid grammatikai vázlat (*Žumja*, *Ulin-gurt*, *Multan*, *Balezino*, *Možga* és *Aktümür* helységekből), az Oč melléki és kazáni votják dialektusok szótára, több apró szójegyzék különböző vidékekről, néhány példabeszéd és káromkodás, kis személy- és helynévjegyzék, végül 3 votják éneknek hangjegyes leirata.

Végre tisztelettel jelentvén, hogy feladatom második részének, a csuvas nyelv tanulmányának megkezdésére még e héten *Simbirszk* városába teszem át lakásomat (hogy az ott levő nagy csuvas iskolában kínálkozó alkalmat fölhasználjam), — van szerencsém szíves honfiai üdvözlétemet küldeni azon kegyes jóakaróimnak, kik — Nagyságodtól vett magánértesülésem szerint — csekély személyemet és vállalatomat becses érdeklődésükre méltatták.

Kazánban, 1885. szeptember 23-ikán.

Dr. Munkácsi Bernát.

HUSZONNYOLCZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. október 5-ikén.

TREFORT AGOSTON akad. elnök úr elnöklete alatt.

163. *Trefort Ágoston*, akadémiai elnök, elnökké megválasztatása után első ízben foglalván el az elnöki széket, a következő beszéddel nyitja meg az ülést:

Midőn szerencsém van először az elnöki széket elfoglalni — mindenekelőtt köszönetet kell mondanom a t. Akadémiának a bizalomért, melyre engemet méltatott, midőn elnökkévé megválasztott. Nem fogok élni bármennemű rhetorikai eszközökkel, se nem fogok szólni hivatalos elődeim fényes állásáról s érdemeiről, sem személyem jelentéktelenségéről, — csak azt akarom kinyilatkoztatni, hogy elődeim nyomdokain akarok járni, s ez állás kötelességeit lelkiismeretesen teljesíteni, a mint ők is tévék. A kötelességek azonban változnak a feladatok szerint, melyeket meg kell oldanunk.

A m. t. Akadémia feladatai mások ma, mint voltak akkor mikor az Akadémia életbe lépett, mások, mint voltak húsz évvel ez előtt. Azon időben, mikor az Akadémia a magyar tudomány, vagy a magyar nyelvű tudomány egyetlen egy székhelye volt; mikor egyetlen egyetemünk igen szerény mérvek közt és igen szerény eszközökkel latin nyelven működött, s gymnasiumaink csak a latin nyelv elsajátítására működő intézetek voltak; mikor szakoktatás specialis iskolákban nem létezett, irodalmi és tudományos társulataink általában nem voltak: másnak kellett lenni az Akadémia feladatának mint ma.

A mit mi az európai tudományos és műveltségi világtól saját céljainkra recipiálhatunk, annak magyar nyelven kifejezést adni, azt magyar nyelven terjeszteni, a magyar nyelvet irodalmilag művelni, hogy a magyarban a nemzeti szellemet fentartsuk s a hol nincs, ébreszszük, hogy minden eszmét szépen és szabatosan magyarban is kifejezni tudjunk, ezt létesíteni, volt főleg a m. t. Akadémia feladata. De ma, midőn az egyetemtől kezdve az elemi iskoláig a magyar nyelv a tanítás nyelve, midőn az ország közigazgatása, kormánya s törvényhozása magyar, midőn számos társulataink léteznek irodalmi, művészeti s tudományos czélok előmozdítására, — Akadémiánknak más feladatai vannak, — a mint azt a szellemi munka felosztásának törvénye hozza magával. A mit az iskolák s társulatok végeznek, azzal ne foglalatoskodjék az Akadémia, bizza azt azokra és legfőbb a körülmények szerint istápolja akár szellemileg akár anyagilag.

A magyar culturát emelni, az által, hogy a tudományt fejlessze s annak tekintélyt szerezzen a hazában; az által, hogy az erőket nagy czélok elérésére egyesítse: ez felfogásom szerint az Akadémia feladata. E feladat számtalan részletekből áll az osztályok természete szerint, melyekre az Akadémia feloszlik.

Az első osztálynak különösen két feladat jutott osztályrészül: a nyelvészeti általános s magyar tudomány művelése; továbbá az általános és magyar irodalomtörténet. A nyelvészeti ma a történelemtudomány egyik hatalmas segéde s az emberi szellem legmélyebb rejtélyeinek magyarázója; az irodalomtörténet pedig a politikai és társadalmi fejlődés történetének kiegészítője. Ezért az osztálynak e kettőre kell fektetnie a fősúlyt, s mellőznie mind azt, mi egy tudományos Akadémia köréhez szorosan nem tartozik. Szépirodalmi munkák előállítása úgy sem lehet az Akadémiák feladata — az az egyéni termő tehetség feladata — de igen is előkészítése a talajnak, hogy ily munkák keletkezheszenek.

A második osztály nagyon sokféle tudományt karol fel: philosophia, jog, nemzetgazdaság és történelem. Mondjuk, hogy rokon tárgyak, de hiszen a tudományok közt általános a rokonság. Kérdés, hogy a természettudomány nincs-e rokonságban a nemzetgazdasággal s még sem soroztatik egy osztályba.

A bizzar fogalmak mellett, melyekkel a jogtudomány felől találkozunk, az Akadémia egyik feladata lehetne azoknak tudományos correcturája.

A történelmi osztály becses okiratokat gyűjt s bocsát közre; természetes, hogy e tevékenységet folytatnia kell, de idején volna, hogy ezen anyag fel is dolgoztassék. Tudjuk, hogy Macaulay, Guizot vagy Ranke munkáit nem akadémiák irták. Az ily munkák csak az egyéni tehetség szüleményei, de az Akadémia egy vagy más uton impulsust adhatna az anyag feldolgozására; mert Magyarországnak nincs történelme, mely a történelmi tudomány s művészet mai színvonalán állna; pedig ha van ország, hol a történelemnek a kedélyekre s az észjárásra hatnia kellene, az Magyarország.

Az emberek az ország multját nem ismerik, mert ha ismernék azt, úgy a jelen állapotokról okosabb s józanabb ítéletet hoznának.

A természettudományok, a mathematica s azzal szoros kapcsolatban álló disciplinák műveltetnek egyetemeinken, társulatokban, s annak daczára kell, hogy az Akadémia azokra a legnagyobb figyelmet fordítsa.

Minden korszaknak megvan a maga jellege; korunknak a signaturát adja a természettudomány. Nagy tévedés azt binni, hogy a népek szellemi törekvései az által szenvednek. Míg mellette a vállás, a művészet, szóval az emberiség legmagasabb érdekei érvényesülhetnek; másrészt hazánknak vitalis létérdeke a vagyonosság és közegészség, melyektől a magyar állam fennállása nagy részben feltételezve van, e tudományon alapszik.

A feladatok változása visszahat azon emberek megválasztására. kiknek e feladatokat meg kell oldani. A ki 40 év előtt alkalmas s érdemes volt felvételre az Akadémiába — kérdés, alkalmas s érdemes volna-e ma?

De midőn magyar culturáról, magyar tudományról szólok, nem akarom azzal azt mondani, hogy magunkat a nyugoti Európától

elkülönítettük. Cultura tekintetében ma az európai s a művelt occidentalis népek közt megvan a solidaritás, melytől magunkat emancipálni nem lehet, s nem is szabad, e mellett azonban a nemzeti individualitás, a tudomány s a művészet mezején meg is tartható.

A tárgyak, a melyeket érintettem, nagyobb mérvben is kifejtethetők, de ennek talán megjön ideje más alkalommal; most, midőn az általam teljesítendő köteleességek elősorolására szorítkoztam, csak annyit kell megjegyeznem, hogy én azoknak csak úgy felelhetek meg, ha az Akadémia t. tagjaival egyetértésben s barátságban fogok működni. Azt magamnak kikérve — hiszem, hogy viribus unitis meg is tesszük, a mi az adott viszonyok közt elérhető.

164. Főtitkár bejelenti *Zsoldos Ignác*nak, az Akadémia legrégibb rendes tagjának és a hazai jogtudomány művelői nagyérdemű nestorának, szept. 24-én Veszprémben, és *Worsnæ J. A.* külső tagnak, a præhistorikus régiségtudomány egyik megalapítójának aug. 15-én Kopenhágában bekövetkezett elhúnyát.

Az összes ülés fájdalmas részvétellel veszi az Akadémia és a tudományosság ezen kettős veszteségét tudomásul és fölhívja a II. osztályt, hogy az emlékezésdek megtartásáról gondoskodjék.

165. Főtitkár bemutatja a gróf Teleki-jutalomra 1885. szept. 30-ikáig beérkezett következő pályamunkákat (szomorújátékok):

- I. *Ilona*. Szomorújáték 3 felvonásban.
Jelige: Ember az ember.
- II. *A Romváriak*. Történeti dráma 3 felvonásban.
Jelige: Ha érdemli, babért neki.
- III. *Apaátok*. Szomorújáték 5 felvonásban.
Jelige: Es fiel ein Reif in der Frühlingsnacht.
- IV. *Spartacus*. Tragédia öt felvonásban.
Jelige: Spartacus.
- V. *A pór-király*. Szomorújáték 5 felvonásban.
Jelige: Medicina peior morbo.
- VI. *Szép Árai*. Szomorújáték, öt felvonásban.
Jelige: Szép Árait életre csókolák stb.
- VII. *Martinuzzi Frater György*. Tört. tragoedia 5 felvonásban.
Jelige: Isten és haza.
- VIII. *Apa és leánya*. Szomorújáték öt felvonásban.
Jelige: Alügyál büszke harczzia.
- IX. *Az utolsó Claudius*. Tragoedia 5 felvonásban.
Jelige: A fény árnyai.
- X. *Gyulai Pál*. Tragédia öt felvonásban.
Jelige: Igaz.
- XI. *Caius Cassius*. Tragoedia öt felvonásban.
Jelige: Arma virumque . . .
- XII. *Erkölcsei kényszer*. Eredeti szomorújáték 3 felvonásban.
Jelige: Egy fokkal lejjebb s az erkölcs veszve.

A pályaművek bírálatra az I-ső osztályhoz tétetnek át, jeligés leveleik

pedig közös boríték alatt, akadémiai és elnöki pecséttel lezárva, levéltári őrizet alá adatnak.

166. Főtitkár jelenti, hogy a Karátsonyi-jutalomra következő pályamunkák érkeztek ; (vígjátékok):

- I. *A jó Fülöp*. Vigjáték három felvonásban.
Jelige: Ne quid nimis.
- II. *A csintalan apáca*. Vigjáték versekben, 2 felvonásban.
Jelige: Örömsugárt a bánat hullámára stb.
- III. *Az ábrándozó*. Eredeti vigjáték 5 felvonásban.
Jelige: Álmodám tavasszal stb.
- IV. *A két öreg*. Vigjáték öt felvonásban.
Jelige: Nevet kerestek jó ügynek baráti?
- V. *Egy dal*. Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: Sic vos non vobis.
- VI. *A féltékeny*. Vigjáték 3 felvonásban.
Jelige: A féltékenység = szenvedély stb.
- VII. *Vetélykedők*. Vigjáték öt felvonásban.
Jelige: A régi múzsa új ruhában.

A pályaművek bírálat végett az I-ső osztálynak adatnak ki, jeligés levelek pedig lepecsételve az akadémiai levéltárba tételnek.

167. Főtitkár bemutatja a gróf Nádasdy-jutalomra (elbeszélő költemény) beérkezett következő pályamunkákat:

- I. *Heő vize*. Rege.
Jelige: Szülőföldem szép határa.
- II. *Görög regék*. Két füzet. Két példány.
Jelige: Pallas s Apollo nemzik az istenibb
Bölcsét s erősebb bajnoki lelkeket.
- III. *Majd ha fagy*.
Jelige: Kevélykedni nem kell stb.
- IV. *Argirus királyfi*.
Jelige: Lészen most beszédem ifjú Argirusról stb.
- V. *A két vak*. Költői elbeszélés.
Jelige: A szerelem, bekötve bár szeme,
Jobban talál gyakran, mint kellene.
- VI. *Timárék kísértete*.
Jelige: Megjő majd napom is stb.
- VII. *Róza*.
Jelige: Aurea prima sata est.
- VIII. *Perlegi Márton*. Költői beszély három énekben.
Jelige: Ha Isten velünk, ki ellenünk?
- IX. *Simonyi József*.
Jelige: Volt egy férfi, nem is olyan régen halt meg stb.
- X. *Rontó Pál*. Énekes história IX énekben.
Jelige: Danoljunk hát egyszer vitéz Rontó Pálról.
- XI. *A sors véletlen boszúja és játéka*. Költői elbeszélés.
Jelige: A sorssal békeségben élj stb.

XII. *Isten ujjá.*

Jelige: Dies Domini, tamquam fur in nocte.

XIII. *Kamilló. Költői beszély.*Jelige: Meghalsz hazádért, honfi, jól teszed,
De bármi sorsban élni érte szebb.XIV. *Hona szerelme. 1884.*

Jelige: Egy angyal, hogy sorsunk stb.

XV. *Széchy Mária. Költői beszély.*

Jelige: Megdöbbsent a szép hölgy stb.

XVI. *A tévedt szív.*

Jelige: Az örömnök levegőjét stb.

XVII. *Lehel szerelme. Elbeszélő költemény.*

Jelige: A magyarnak csak egy a hazája, stb.

XVIII. *Karaffa. Történeti elbeszélés.*

Jelige: Pártok kelének s a párt fergeteg stb.

A pályaművek az I-ső osztályhoz tétetnek át, jeligés leveleik az irattárban helyeztetvén el.

168. Főtitkár jelenti, hogy a Marczibányi-jutalomra (Faludi Ferencz nyelve) 1885. szept. 30-ikáig következő pályamunkák érkeztek:

I. *Faludi Ferencz munkáiból a nevezetesebb mondat- és jelentéstani mozzanatok rendszeres tárgyalása.*

Jelige: A szerencse változásin
Tanúlt elme nem indul.

Faludi F.

II. *Faludi Ferencz nyelve.*

Jelige: Budapest.

III. *Faludi Ferencz nyelve.*

Jelige: A mit irtam, jó szándékból irtam.

IV. *Faludi Ferencz nyelve.*

Jelige: Worte sind der Seele Bild.

Áttétetnek az I-ső osztályhoz, a jeligés levelek szabályszerűleg lepecsételtetvén.

169. Főtitkár bemutatja az Athenaeum nyílt pályázatára (A magyar hirlap-irodalom története) beérkezett következő pályamunkát és tervrajzot:

I. Ferenczy József: *A magyar hirlapirodalom története 1780-tól 1867-ig.*

II. Jeligés levéllel: *A magyar hirlapirodalom és politikai élet történetéből.*

Jelige: A haza dolga Gordiuskötés,
De kard nem oldja meg, csak küzködés.

Áttétetnek az I-ső osztályhoz.

170. Bemutattatik a Dora-pályázatra (aldunai piacok) f. év szept. 30-káig beérkezett következő pályamunka:

I. *Kereskedőink teendői az aldunai piacok megtartása és kiterjesztése érdekében.*

Jelige: Homo sum.

Megbírálás végett a II. osztályhoz tétetik át.

171. Bemutattatik a Sztrokay-pályázatra (a bérleti és haszonbérleti szerződés) a kitűzött határidőig beérkezett következő pályamunka:

I. A bérleti és haszonbérleti szerződés jogi és közgazdasági szempontból, tekintettel a hazai törvényhozás feladatára.

Jelige: Wer gar nicht nach dem Ausgezeichneten strebt stb.

A II. osztályhoz téteték át.

172. Főtitkár jelenti, hogy a Lukács-alapítványból hirdetett nyílt pályázatra (Kazinczy Ferencz élete), továbbá a Vitéz-jutalomra (A honfoglalás története) és a Léway-alapítványból kitűzött feladatra (Anjou és vegyeskorszaki kútforrások) 1885. szept. 30-áig, mint kitűzött határnapig tervekrajz, illetőleg pályamunka nem érkezett.

Az I-ső osztály felhivatik, hogy a Lukács-féle eredménytelen nyílt pályázat tárgyában a szabályoknak megfelelően intézkedjék.

173. Szentcsanak közönsége jelenti, hogy Horváth Mihály és Tóth József szülőházát emléktáblával jelölte meg, a melyek október 22-én ünnepélyesen fognak lelepleztetni. Ezen ünnepélyre az Akadémiát meghívja.

Az Akadémia Pulszky Ferencz t., Pesty Frigyes r. és Szentkláray Jenő l. tagokat kéri föl, hogy az ünnepélyen képviseljék.

174. Ballagi Mór r. t. jelenti, hogy a Fábián István emlékünnepe Aradon, Falk Miksa, Haan Lajos és Zsilinszky Mihály l. tagok társaságában az Akadémiát képviselte, és ezen kegyeletes ünnepélyen hosszabb emlékbeszédben méltatta az ünnepelt irodalmi érdemeit.

Helyeslő tudomásul vétetik.

175. Bemutattatik a Rómában november 16-dikán megnyitandó börtönügyi congressus rendező bizottságának meghívó irata.

Az Akadémia körében levő szakférfiak fölkértnek, hogy a mennyiben a congressuson megjelenni szándékoznak, erről az elnökséget értesítsék.

176. A fölvidéki magyar közművelődési egyesület az Akadémia támogatását kéri ki, különösen azon feladatának megoldásában, melyet iskolai és népkönyvtárak létesítésével, valamint népiskolai tanulók közt jutalomkönyvek szétosztásával kíván elérni.

Az Akadémia az egyesület célja és munkássága iránt méltánylatát fejezván ki, a főtitkárt megbizza, hogy a kitűzött célnak megfelelő akadémiai kiadványok jegyzékét állítsa össze.

177. Bemutattatik Taine Hyppolit kültag köszönő levele.

Tudomásul vétetik.

178. Bemutattatik Bars-, Gömör-, Turóc-, Vas megye és Zombor sz. kir. város jelentése a levéltáraikban őrzött országgyűlési okmányokról.

A II. osztálynak rendelkezésére bocsáttatnak.

179. Főtitkár bemutatja a szünet alatt beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában megjelent munkákat, ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Athéne.</i>	Egyetemi és nemzeti könyvtár. a) Athénaion. Tom. III—X. b) Pindaroi. c) Katalogus. Elléniké-philologia. B'.
<i>Belgrad.</i>	Société Savante Serbe. Glasnik. Knig. 60., 61., 62.
<i>Bruuxelles.</i>	Société R. de Numismatique. Revue Belge. 1885. Sin. 13.
	Académie R. des Sciences. a) Bulletins. III. S. VI. VII. VIII.

- T. b) Annuaire. 1884. 1885. c) Mémoires couronnés et autres mémoires. T. XXXVI. d) Mémoires couronnés et Mémoir. des Savants étrangers. T. XXXIX. Sec. part. T. XLV. XLVI. e) Mémoires de l'Acad. R. T. XLV.
- Bukurest.* Academia Romana. a) Etymologicum magnum Romaniae. Fak. I. A—Acat. b) Documente privitóra Istoria Românilor. Vol. II. c) Analele Academiei Romane. Ser. II. T. VII. (Két péld.)
- Calcutta.* Indiai angol kormány. Janam Sákhi or the biography of Guru Nának.
- Asiatic Society of Bengal. a) Bibliotheca Indica. Old Series. No 251. New S. 531., 533., 534., 535., 536., 537. — b) Journal of the Bombay Branch. Vol. XVII. No XLIV. Vol. XVII. No XLIV. Extra Number. — c) Proceedings. 1885. No I—V. — d) Journal. Vol. LIII. Part II. No 3. Vol. LIV. I. és II. $\frac{1}{2}$ e) Catalogue of Sanskrit Manuscripts. — f) Bibliotheca Indica. New-Series. No 532., 538., 539., 540. Old S. No 250.
- Cambridge.* Museum of Compar. Zoölogy. a) Bulletin. XI. No 11. XII. No 1.
- Christiania.* Egyetem. Forhandlinger. 1884.
- Darmstadt.* Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen. a) Quartalblätter. 1883. No 3. 4. 1884. No 1—4. 1885. No 1. 2. b) Archiv für Hessische Geschichte. B. XV. H. 3. — c) Nachtrag. No I. II.
- Firenze.* Societa italiana di Antropologia. Archivio. Vol. XV. F. 1.
- Frankfurt a/M.* Physikalischer Verein. Jahresbericht für 1883—4.
- Görlitz.* Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. Magazin. 1884. B. 60. H. $\frac{1}{2}$.
- Greifswald.* Geographische Gesellschaft. Jahresbericht. 1883—4. I. Th.
- Helsingfors.* Finska Vetenskaps-Societätens. a) Förhandlingar. XXVI. b) Bidrag. H. 39—42.
- Jowa.* Meteorologiai intézet. a) Report for the months of Sept.—Decemb. 1881. — Jan.—Decemb. 1882. b) Calendar f. 1884. c) Bulletin. 1883. — d) Third Biennal Report. 1883.
- Königsberg.* Physikalisch-ökonomische Gesellschaft. Schriften. XXV. Jahrg. I. u. II. Abth.
- Kopenhagen.* Société R. des Antiquaires du Nord. Aarborger 1885. 2.
- Leipzig.* Deutsche Morgenländische Gesellschaft. Zeitschrift. XXXIX. B. 2. H. (Két péld.)
- London.* Royal Society. a) Proceedings. Vol. XXXVII. No 232—237. b) The Royal Society. 1 st. december. 1884. c) Philosophical Transactions. Vol. 175. Part. 1. 2.
- Angol kormány. a) Returns. Part. II. — b) Report of the Challenger. Botany. Vol. I.
- The Society of Antiquaries. a) List. June 1885. — b) Proceedings. Index. Second. Ser. Vol. IX. — c) Miscellaneous Tracts. Vol. XLVIII.

- London.* R. Geographical Society. Proceedings. Vol. VII. No 7. 8.
 „ R. Microscopical Society. Journal. Vol. V. Part. 4.
Meckl.-Schwerin. Verein für mecklenburgische Geschichte u. Alterthumskunde. Jahrbücher. 50-ter Jahrg.
Montreal. Natural History Society. The Canadian Record of Science. Vol. I. No 3.
München. Historischer Verein. a) Jahresbericht 1873—4. b) Archiv. XLII. B. Kön. Bayer. Akademie der Wissenschaften. a) Monumenta Tridentina. H. II. (1645. Juni—Decz.) b) Rudolf Agricola. — c) Sage u. Forschung. — d) Astronomische Bestimmung der Polhöhen. — e) Abhandl. d. philosophisch-philologischen Classe. B. XVII. Abth. 1. — f) Abhandlungen der historischen Classe. B. XVII. Abth. 2.
 „
New-Hawen. Az amerikai Journal szerkesztősége. The American Journal of Science. Vol. XXX. Juli-Aug. Sept.
Páris. Francia kormány. a) Bulletin de la Société Acad. Franco-Hispano-Portugaise. T. V. No 1. 2. (Két példány.) b) Vocabulaire de l'écriture hiératique Youkatéque.
 „ Comte rendit. 1885. 6 Juillet.
Rio-Janeiro. Brazillai kormány. Catalogo da Exposição medica Brasileira.
Róma. Accademia dei Lincei. a) Atti. Rendiconti. Vol. I. Fasc. 12., 13., 14—19. b) Osservazione meteorologiche. (1884. Jugl.—Decembre.)
 „ Olasz kormány. a) Annali di Statistica. Ser. 3. Vol. 13., 14. — b) Statistica degli elettori amministrativi per 1883. — c) Movimento degli infermi 1883. — d) Bilanci comunali per l'anno 1883. — e) Statistica giudiziaria penale. 1882.
Stockholm. Königl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademie. Manadsblad. XIII. Jahrg.
Strassburg. Historisch-Literarischer Zweigverein des Vogesen-Clubs. Jahrbuch. I. Jahrg.
Tiflis. Physikalisches Observatorium. a) Meteorologische Beobachtungen 1883. 1884. — b) Beobachtungen der Temperatur des Erdbodens. — c) Magnetische Beobachtungen im J. 1883. — d) Magnet. Beobachtungen im J. 1884.
Wiesbaden. Verein für nassauische Alterthumskunde u. Geschichtsfor-schung. Annalen. XVIII. 1. 2.
 Külügyminiszterium. Bécs. China and the Roman Orient.
 Kais. Akademie der Wissenschaften. Bécs. Anzeiger. 1885. No 13—17.
 K. k. Statistische Central-Commission. Bécs. Oesterreich. Statist. IX. 1.
 Alterthums-Verein. Bécs. Monatsblatt. 1885. No 67.
 K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. — a) Jahrbuch. XXXV. 1/3. b) Die Meteoritensammlung des k. k. Hofkabinetts. — c) Verhandlungen. 1885. No 9. 10.
 K. k. zoologisch-botanische Gesellschaft. — Verhandlungen. XXV. 1.
 Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. a) Mittheilungen. XXIII. 1—4.
 — b) Die Chroniken der Stadt Eger.
 Cseh matematikai társaság. Prága. — Časopis. Roc. XIV. 1—6.

- Vörös-kereszt-egylet. — Budapest. — *a)* Kiállítási katalogus. — *b)* A vörös-kereszt-egylet alapszabályai. — *c)* In hoc Signo (magyar és német szövegben). — *d)* Erzsébet kórházi szabályzat. — *e)* A betegápolás. — *f)* Évi jelentés. 1884. — *g)* Az Erzsébet-kórház leírása.
- Országos m. kir. statisztikai hivatal. Budapest. — *a)* Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. 1884. XI. és XII. füz. 1885. ¹/₂. füz. — *b)* Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. — IV. évfolyam. jul.—decz.
- Közmunka- és közlekedési m. k. miniszterium. Budapest. — *a)* A m. kir. államasutak tíz évi működése. (5 péld.). — *b)* Állami és vasuti távirtdák statisztikája az 1884-ik évről.
- Igazságügyi m. k. miniszterium. Budapest. — Öröklési jog.
- M. k. pénzügyminiszterium. Budapest. Kimutatás a be- és kivitelben vámkezelt árukra 1884. évre. (Két péld.)
- M. kir. belügyminiszterium. Budapest. — *a)* Collectiunea legilor din anul 1875. Fasc. I. — *b)* Rendeletek tára. XIX. 5. 6. 7. — *c)* Landesgesetzsammlung, 1885. 2. H. — *d)* Az 1885-iki törvények. II. füz.
- Vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszterium. Budapest. — *a)* Oesterreichische Statistik, IX. B. 1. H. — *b)* Zeitschrift des k. sächsischen Stat. Bureaus. XXX. Jahrg. 3. 4. H. — *c)* Supplement zum XXX. Jahrg.
- Meteorologiai és földdeleljességi m. kir. központi intézet. Budapest. — *a)* A csapadék viszonyai. — *b)* Évkönyv. XIII. XIV.
- M. kir. technologiai ipar-múzeum. Budapest. — *a)* Tárgymutató. 1885. június. — *b)* Közlemények III. évf. 1. sz.
- Kir. magy. természettud. társulat. Bpest. — A mágnesség és elektromosság. (Két péld.)
- Kir. tengerészeti hatóság. Fiume. — Fiume tengeri keresk. áruforgalma az utolsó évben.
- Kárpátgyesület. Igló. — Évkönyv. XII. évf.
- Verein für Siebenbürgische Landeskunde. Nagy-Szeben. — *a)* Korrespondenzblatt. VIII. 7. — *b)* Archiv. Neue Folge. XX. 1.
- Hrvatskoga arkeologičkoga društva. Zágráb. — Viestnik. Godina. VII. Br. 3.

Egyházi hatóságok. — Budapest. Dunamelléki ref. egyházkerület Jegyzőkönyvei 1884/5. — *Sárospatak*. Evang. egyházi kerület. Ásványtan és geologia.

Iskolai Értesítők és Évkönyvek. Budapest. Állami középipartanoda Értesítője 1884/5. — *Segesvár*. Evang. gymn. Programmja 1884—5. — *Szolnok*. Kath. nagy-gymnasium Értesítője 1884/5. — *Debreczen*. Ref. főiskola Évkönyve 1884/5. — *Lőcse*. Királyi főgymnasium Értesítője 1884/5. — *Keszthely*. Gazdasági intézet Évkönyve. 1865—1885. — Budapest. Kir. József-műegyetem. Az 1885/6. év programja. (6 péld.) — *Nagyvárad*. A jog- és államtudományi kar tanrendje 1885/6. — *Szászsebes*. Ev. gymn. progr. 1884/5. — *Szász-Régen*. Ev. gymn. progr. 1884/5. — *Marosvásárhely*. Ev. Collegium Értesítője. (Két péld.) — *Nagy-Szalonta*. Polg. iskola Értesítője. 1884/5. — *Sepsi-Szt-György*. Mikó-Collegium Értesítője. 1884/5. — *Marosvásárhely*. Ipartanoda Értesítője 1884/5. — *Újpest*. Áll.

polg. leányiskola Értesítője 1884/5. — *Temesvár*. Áll. főreáliskola Értesítője 1884/5. — *Székely-Udvarhely*. Ev. ref. Colleg. Ért. 1884/5. — *Selmeczbánya*. Kath. nagy-gymn. Ért. 1884/5. — *Pápa*. Ref. főisk. Értesítője. 1884/5. — *Debreczen*. Ref. főiskola Értesítője. 1884/5. — *Máramaros-Szigeth*. Kir. felsőbb leányiskola Értesítője. 1884/5. — *Zilah*. Áll. tanítóképezde Értesít. 1884/5. — *M.-Óvár*. Kegyesr. algymnasium Értesítője. 1884/5. — *Nagy-Enyed*. Bethlen-főiskola Értesítője. 1884/5. — *Kolozsvár*. Unitar. főtanoda Értesít. 1884/5. — *Csiksomlyó*. Kath. főgymnasium Ért. 1884/5. — *Sopron*. Ev. lyceum Ért. 1884/5. — *Komárom*. Ipariskola Ért. 1884/5. — *Budapest*. a) Rabbí-képző intézet Ért. 1884/5. magyar szöveg. b) ugyanaz német szöveg. — *Siklós*. Polg. fiú-iskola Ért. 1884/5. — *Temesvár*. Kath. főgymn. Ért. 1884/5. — *Komárom*. Elemi leányiskola Ért. 1884/5. — *Pécs*. Áll. főreálisk. Ért. 1884/5. — *Komárom*. a) Közs. népiskola. b) Kath. gymn. c) elemi fiúisk. Értesítője 1884/5. — *Nagyszombat*. Főgymn. Ért. 1884/5. — *Kecskemét*. Áll. főreáltanoda Ért. 1884/5. — *Pozsony*. Kath. főgymn. Ért. 1884/5. — *Arad*. Főreálisk. Ért. 1884/5. — *Pozsony*. Ev. lyceum Ért. 1884/5. — *Kőszeg*. Polg. fiú és leányisk. Ért. 1884/5. — *Miskolcz*. Ev. gynnas. Ért. 1884/5. — *Csáktornya*. Polg. fiúiskola Ért. 1884/5. — *Kassa*. Áll. főreálisk. 1884/5. — *Trencsén*. Kath. főgymn. Ért. 1884/5. — *Eperjes*. Ev. colleg. Ért. 1884/5. *Brassó*. Kath. főgymn. Ért. 1884/5. — *Budapest*. Ev. polg. isk. Ért. 1884/5. — *Sümegeh*. Reálisk. Ért. 1884/5. — *Szakolcza*. a) Néptanodai Ért. 1884/5. b) Algymn. Ért. 1884/5. — *Nagyszeben*. Áll. főgymn. Ért. 1884/5. — *Budapest*. Áll. fels. leányisk. Ért. 1884/5. — *Pozsony-Szt.-György*. Kath. gymn. Ért. 1884/5. — *Kecskemét*. Kegyesr. főgymn. Ért. 1884/5. — *Nagyvárad*. Premont. főgymn. Ért. 1884/5. — *Miskolcz*. Ev. ref. főgymn. Ért. 1884/5. — *Sz.-Fehérvár*. Városi iskola Ért. 1884/5. — *Székely-Keresztur*. Áll. tanítóképezde Ért. 1884/5. — *Budapest*. Keresk. Akadémia évi jelent. 1884/5. — *Sárospatak*. Ref. főgymn. jelent. 1884/5. — *Budapest*. II. ker. áll. reáliskola Ért. 1884/5. — *Jász-berény*. Kath. főgymn. Ért. 1884/5. — *Brassó*. Belvárosi kath. főelemi tanoda Ért. 1884/5. — *Szeged*. Apácza-iskola Ért. 1884/5. — *Brassó*. a) XXI. Programa (két péld.). b) Programa Gimnasiului superioru.

II. Magánosoktól.

Dr. Rosenstein Mór. — Maimuni és az iszlám.

Id. Mogyoróssy János. Békés-Gyula. — Képes Kalauz.

Dr. Mayer Salamon. Wien. — Zur Reform des ung. Strafprocesses.

Karkesz Alajos. Szolnok. — Szolnok város közokt. és plébániájának története.

Dr. Lepkovszki József. Krakó. — a) Ornamente v. Grabgefässen. b) Egy külön lenyomat.

J. J. A. Worsaae. Kopenhagen. — De l'organisation des musées historico-archéologiques.

Schulzer István. Vinkoveze. — Unbefangene Revision.

Czirbusz Géza. Szeged. — A zene az ethnographiában.

- Hazslinszky Frigyes. Eperjes. — Commentarius.
- Dr. Crecieanu György. Budapest. — A vakok statisztikája hazánkban.
- Chyzer Kornél. S.-A.-Újhely. — *a)* Ujabb adatok Zemplénmegye bogárfaunájához. — *b)* Orvosügy a községekben.
- Pákh K. Igló. — Az iglói ev. gymnas. könyvtárának czímjegyzéke.
- Dr. Knoth. New-York. — Archi-Geschichte. 8. H.
- Dr. Kovács Pál. Kecskemét. — *a)* A törvényhozó hatalom viszonya a végre-hajtó hatalomhoz. — *b)* Statisztika és szabad akarat.
- Petrovsky József. Békés-Csaba. — A közigazgatási törvények és rendeletek kézikönyve. 1. és 2. füz.
- Litschauer Lajos. Budapest. — A kutatás, mint a magyar bányajog tárgya stb.
- Freiherr Leopold v. Borch. Innsbruck. — Über die Entstehung des Titel Romanorum Rex.
- K. Veihrauch. Dorpat. — Anemometrische Scalen für Dorpat.
- Füredi János. S.-A.-Újhely. — Szt. István ünnepén tartott egyházi beszéd.
- Kukuljevič Iván. Zágráb. — *a)* Beatrica Frankapan i njezin rod. — *b)* Zrin Grad i njegovi gospodari.
- Rodrigo de Bonaventura Martins Pereira. Lissabon. La rotation et le mouvement curviligne.
- C. Schoebel. Páris. — L'ame humaine. II. Édition.
- Joseph Haas. Shangai. — Deutsch-chinesisches Conversationsbuch. II. Aufl.
- Ormós Zsigmond. Temesvár. — Visszaemlékezések. I. Velenze.
- Bük László. Budapest. — Nemes Nógrád vármegyének történelmi stb. esmertetése I—IV. köt.

III. Nyomdaktól.

- Gyulai István nyomdája. Arad. — Az aradi önkéntes tüzoltók félszázados működése.
- Görög-keleti egyházmegye nyomdája. Arad. — *a)* Protocolulu despre sedintiele sinodului eparchiale stb. 1885. *b)* Detorintie si drepturi.
- Réthy L. és fia nyomdája. Arad. — *a)* Emlékbeszéd. — *b)* Introducere in economie. *c)* Az aradi keresk. kamara évi jelentése 1884-ben.
- Alexi nyomdája. Brassó. — *a)* Noul Calendar 1886. — *b)* Grundzüge des Bodenkatasters. — *c)* A brassói keresk. és iparkamara alapszabályai.
- Zeidner H. nyomdája. Brassó. — Arion.
- M. kir. egyetemi nyomda. Budapest. *a)* Nemzetgazd. Szemle. IX. 1—6. füz. — *b)* A tudomány-egyetem tanrende 1884/5. II. felére. *c)* Ordo praelectionum. 1884/5. II. — *d)* Almanach (egyetemi) 1884/5. — *e)* Szakértői tanácskozás. — *f)* Gyógyászat. 1885. 2—24. sz. — *g)* Kath. theolog. folyóirat. II. évf. 4. füz. III. évf. 1. füz. — *h)* Beszéd Pázmány P. tudományos érdemeiről. — *i)* Anecdotorum P. Pázmány Specimina duo. — *k)* Néptanítók lapja. XVIII. 3—48. *k)* Technologiai iparmúzeum közleményei. II. 3. sz. — *l)* Das ungarische Unterrichts-Wesen im 1882/3—1883/4. — *m)* Berathung in der Frage der Wiederherstellung d. Josefinischen Akademie. — *n)* Jelentés. — *o)* A budapesti tud.-egyetem története. I. 3. füz. —

p) A meteorologiai kir. központi intézet Évkönyvei. XII. XIII. — q) Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. I. és II. füz.

Athenaeum részv. társ. nyomdája. Budapest. a) Jelentés a szt. István-társulat könyvkiadásairól stb. 1884. — b) Egyházi beszéd. — c) A női szépség fentartásának stb. titkai. II. kiad. — d) Wegweiser. — e) Névjegyzéke az 1885. községi választóknak. — f) Katalog der Bildergallerie. — g) A m. nemz. múzeum képesarnokának lajstroma. — h) Az 1885. XXIII. törvényezikk. — i) In hoc signo. — k) Az új nyugdíj-törvény. — l) Útmutató. — m) Egészséges és beteg idegek. — n) Az út a révpart felé. — o) M. Tullius Cicero válogatott levelei. — p) Művészet világa. — q) A magyarorsz. hírlapírók nyugdíjintézetének alapszabályai. — r) Titkos, csoda- és népszerek. — s) Hervadt levelek. — t) Szerapisz. — u) A nemzeti tornaegylet alakulása. — v) Kalaúz a méhtenyésztés okszerfi gyakorlatában. — x) A nagy. tört. társulat kiadványainak czím- és tartalomjegyzéke. 1867—1884. — y) Krassó vármegye tört. II. köt. — z) Magyarország. hivatalos statisztikája. — aa) Statistique officielle de la Hongrie. — bb) Szabályok az egyévi önkéntes-hadapród-jelöltek számára. — cc) Babenbergeri harezos Fridrik. — dd) Parád gyógyhely Hevesmegyében. — ee) Magyar olvasókönyv IV. kiad. I. — ff) Földrajz a IV. oszt. számára. — gg) Az asphalte burkolatról. — hh) A m. k. állatorvosi tanintézet patkolójának kiállítása. — kk) A fegyenc- és rabmunka-csarnokban kitett tárgyak jegyzéke. — ll) Das Cyrill-Method Fest. — mm) Az első magyar iparbank alapszabályai. — nn) A rimamurány-salgó-tarjáni vasmű kiállítás Értesítője. — oo) Az országos m. k. zeneakad. könyvtárának czímjegyzéke. — pp) Latin stílus-gyakorlatok. — qq) Az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza. — rr) Magyar családi és öröklési jog. — ss) Magyarország. statisztikája. — tt) A bankkérdés a gazdakörben. — uu) A rimamurány-salgó-tarjáni vasműrésztársaság egészségügyi viszonyainak kimutatása. — vv) A rimamurány-salgó-tarjáni részvénytársaság népiskoláinak Értesítője. — xx) Volt-e Szerencs vármegye. — yy) Nagy-Megyeri Besnyei György kézirati bibliafordítása. — zz) Rajzoló geometria. — α) Közönséges számtan. — β) Egyetértés induló. — γ) Vas- és aczélgéartmányok árjegyzéke. — δ) a meteorologiai m. k. központi intézet Évkönyvei. XIV. köt. — ε) Magyarország. áruforgalma stb. XI. füz. nov. XII. decz. 1884. — ζ) Magyarország. áruforgalma stb. (Magy. és német szöveg.) IV. évf. júl.—decz. — η) Statistik der Bevölkerung Ungarns. — θ) Magyar zsidó Szemle. II. 3. 4. 5. 6. sz. — ι) Magyar tanügy. Új foly. III. 1—4. f. — κ) Magyar statisztikai Évkönyv. XII. évf. 5. füz. XIII. évf. 1. füz. — λ) Magyar statiszt. Évkönyv. (magyar és német szöveg.) XII. 5., XIII. 1. és 4. füz. — μ) Tájékoztó. 1885. 2—6. sz. — ν) Paedagogiai encyclopaedia. 13—16. — ο) Kossuth Lajos iratai. 1—6. füz. — ρ) Századok. XIX. 2—6. füz. — σ) Történelmi Tár. 1885. évf. I. és III. füz. — τ) Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule für 1884—1885. — χ) Ugyanaz magyarul.

Franklin-társulat nyomdája. Budapest. a) Természettajzi füzetek. IX. 1. 2. — b) Olcsó könyvtár. 182—188. — c) Egy mérnök regénye. I. II. — d) Berzsenyi ódái. XXIV. XXV. — e) Magyar jogászegyleti értekezések.

XX—XXV. — *f)* Nemzeti nőnevelés. VI. 1—5. — *g)* Zeitschrift für gesammte Ornithologie. I. Jahrg. 4. H. II. 1. H. — *h)* Magyar történeti életrajzok. I. évf. 2. 3. 4. — *i)* Endrődi Sándor költeményei 1879—1885. — *k)* Urgeschichtliche Spuren. — *l)* Gyógyhelyeink és ásványvizeink. — *l)* Görög-római mythologia. — *m)* Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 1885. 1. füz. — *n)* A kir. m. természettudományi társulat multja és jelene. — *o)* Die Vergangenheit u. Gegenwart d. Ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft. — *p)* Ugyanaz francia nyelven. — *q)* Nouvelles Hongroises. — *r)* Kültői elbeszélések. — *s)* A középpont. — *t)* Nem ismerem a mult történetét. — *u)* A túlterhelés és a Herbart-Zilleristák. — *v)* A magyar birodalom mohflórija. — *x)* Ezeregy éjszaka. II. III. — *y)* Technikai mechanika. — *z)* Der populäre Zahnarzt. — *aa)* A magyarok oknyomozó történelme. — *bb)* Adoptio és emancipatio. — *cc)* Földrajz tanítóképző intézetek részére. — *dd)* Mignet und seine Werke. — *ee)* A bűnvádi eljárás alapelvei. — *ff)* Dél csillaga. — *gg)* Földrajz reáliskolák számára. — *hh)* A magyar hűnmonda. — *kk)* A fogak és száj ápolásáról. — *ll)* Magyar olvasókönyv. — *mm)* Az elmebetegségek tankönyve. — *nn)* A Bright-kór. — *oo)* Filozófiai írók Tára. VII. — *pp)* A nagykárolyi gr. Károlyi-család oklevéltára. — *pp)* A házassági elválás joga. — *qq)* A belgyógyászat tankönyve. — *rr)* A művészetek története. — *ss)* A tejgazdaság és a sajtkészítés. — *tt)* Forster Dóra. — *uu)* A leányok testi neveléséről. — *vv)* Döntvénytár. — *xx)* Az államgazdaságtan kézikönyve. — *yy)* Denkrede auf dr. Eduard Feuzl. — *zz)* Ungarns Verfall. — *a)* Földtani Közlöny. XV. 3—5. — *β)* Kárpáti Emlékek. — *γ)* A budapesti első gyermek-menhely-egylet. — *z)* Képes kalaúz. — *ε)* Orsz. magy. iparművészeti múzeum képes lajstroma. — *ζ)* Turul. III. évf. 1. füz. — *η)* Széchenyi Gyász.

Buzárovics Gusztáv nyomdája. Esztergom. Jubileumi emlékfüzér.

Schodisch Lajos nyomdája. Felső-Eőr. A vasi felső ev. egyházmegye közgyűlési jegyzőkönyve.

Stein J. nyomdája. Kolozsvár. — *a)* Orvostermészettud. Értesítő. X. évf. I. sz. 2. f. II. szak. 1. füz. III. szak. 1. 2. füz. I. orvosi szak. VII. köt. 1. füz. — *b)* A kolozsvári evang. ref. colleg. Értesítője. 1884/5. — *c)* Az erdélyi múzeum-egylet kiadványai I. köt. 4. füz. II. 1. füz. — *d)* Szerény észrevételek. — *e)* A kolozsvári „Mária Valéria árvaház“ Évkönyve. 1884. — *f)* A francia forradalom története. III. köt. — *g)* Mintakönyv a m. kir. csendőrség számára.

Ziegler Károly nyomdája. Komárom. Keresk. iskola Értesítője. 1884/5.

Ev. ref. főtanodai nyomda. Maros-Vásárhely. A maros-tordai gazdasági egylet jegyzőkönyve.

Fischel Fülöp nyomdája. Nagy-Kanizsa. Elemi természetrajz.

Wajdits József nyomdája. Nagy-Kanizsa. *a)* Topliczai Emlékek. — *b)* Hitszónoklatok és beszédek.

Rozenzweig R. nyomdája. Nagy-Szalonta. A nagy-gymnasium Értesítője 1884/5.

S. Filtsch nyomdája. Nagy-Szeben. *a)* Dreizehnter Jahresbericht d. Gewerbe-Schule in Hermanstadt. — *b)* Darea de Seina stb. — *c)* Doue rapporturi. — *d)* Archiv. Neue Folge. XX. 1. H. — *e)* Programm d. ev. Gymnasiums zu Mediasch. 1884/5. — *f)* XII. Jahresbericht d. Gewerbeschule in Reps. —

- g) Jahresbericht d. Vereins für Siebenbürg. Landeskunde. 1884/5. — h) Geschichte Ungarns. 1885. — i) Jahresbericht d. Vereins-Männerchor Hermannia. k) Siebenbürgisch-deutsche Volksbücher 4.5. 6. Lieferung. — l) Calendar pes anul comun. 1886.
- Krafft W. nyomdája. Nagy-Szeben. a) Grundzüge der Staatsverfassung Ungarns. — b) Denkschrift des Hermannstädter Handelsgremiums. — c) Un cuvent de Menenius Agrippa. — d) Deutsches Lesebuch. I. Th. — e) Calcul. Anul. V. No 9. — f) Siebenbürgen. — g) Ungarisches Sprachbuch.
- Drotleff József. nyomdája. Nagy-Szeben. — a) Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathen-Vereins. V. Jahrg. — b) XI. Jahresbericht d. Gewerbe-Schule zu Bistritz. (Két péld.) — c) Verhandlungen der zwölften Landeskirchenversammlung. — d) Leitfaden.
- Stampfel és társ. nyomdája. Pozsony. a) Feuerwehr-Zeitung III. Jahrg. No 1—6. — b) Kortársaink. $\frac{1}{3}$ füz. — c) Gebete. (Héber és német szöveg). — d) Magyar Helikon. 42—50. füz. — e) Tanulók könyvtára. 29—30. füz. — f) Excursionen. — g) Pozsonyi főreáliskola Értesítője 1884/5. — h) Kir. kath. főgymn. Értesítője 1884/5. — i) Kegyesrend. gymnas. Értesítője 1884/5. — k) Áll. felsőbb leányiskola Értesítője 1884/5. — l) Közművelődési egyesület évi jelentése. 1884.
- Wigand F. K. nyomdája. — a) Evang. egyház és iskola. III. évf. 1—26. sz. — b) Görög olvasókönyv. — c) Magyar daltár. V. köt. — d) 1884. törvény-czikkok IV. füz.
- Szakolezai nyomda. — a) Kalendar. 1886. — b) Kazatelna. — c) Vudce poutniku. II.
- Steger Ernő nyomdája. A közép keresk. iskola Értesítője. 1884/5.
- Kirchner J. E. özv. nyomdája. Versecz. a) Reorganisierung der werschetzer städt. Steueramtes. — b) Statuten Entwurf d. kön. Freistadt Werschetz. — c) Entwurf der modifizierten Statuten des Waisenhauses.
- Bittermann nyomdája. Zombor. a) A zombori keresk. és iparbank jelentése 1885. — b) Ugyanaz németül. — c) Ugyanaz szerbül. — d) Gazdasági értesítő. 1885. febr.—július. — e) A bács-bodroghmegyei tört. társulat évkönyvei. I. évf. 1. füz. — f) Das Trinkwasser der Freistadt Zombor. — g) A titeli fiúiskola Értesítője 1884/5. — h) A zombori főgymnasium Értesítője 1885. — i) Razrednik. — l) A hódási dalárda alapszabályai. — m) A zombori népbank közgyűlése. 1885. — n) Ugyanaz németül. — o) Ugyanaz szerbül.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- Évkönyv. XVII. 3. drb.
 Értesítő. XIX. évf. 4. sz.
 Emlékbeszédek. III. 4. sz.
 Nyelvtud. Értekez. XII. 6—12. sz.
 Nyelvtud. Közlem. XIX. köt. 2. füz.
 Cicero a kötelességekről. Ford. Csengeri J.
 Anakreon. Ford. Pónori Thewrewk Emil.
 Társad. Értekez. VIII. 1. 2. sz.

Tört. Értekez. XII. 3—8. sz.

Termtud. Értekez. XV. 1. 2. 3. 6. sz.

Mathemat. Értekez. XI. 10. XII. 1—4. 6. 7. 8. 9. sz.

Mathem. és természettud. Értesítő. III. évf. 8—9. füz.

Dr. Mihalkovics G. A gerinces állatok kiválasztó és ivarszerveinek fejlődése.

Dante isteni színjátéka I. rész.

A könyvtárban helyeztetnek el.

180. Főtitkár jelenti, hogy az 1886. évi Almanach sajtó alatt van, de sajnálattal említi, hogy a tagoknak csak egy kis része küldötte be munkálatai jegyzékét.

A főtitkár megbizatik, hogy a tagokhoz ez ügyben újabb körlevelet intézzén.

HUSZONKILENCZEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A M. T. Akadémia II. osztályának ülése.

1885. október 12-dikén.

PULSZKY FERENCZ t. tag elnöklése alatt.

1. *Ortvay Tivadar* lev. tag következő értekezését olvassa: A prae-historikus köipar hazánkban, különös tekintettel az éjszakeurópai országok prae-historikus köiparára.

Tudomásúl vétetik.

2. *Kovács Gyula* lev. tag olvassa: Egy XIV. századbéli magyar házassági per.

Tudomásúl vétetik.

HARMINCZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. osztály ülése.

1885. október 19-dikén.

SZTROCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

1. *Primics György* részéről: „A rodnai havasok geologiai viszonyai, különös tekintettel a kristályos palákra“. Bemutatja Szabó J. r. t. Rövid kivonata ez:

Értekező mellékel egy színezett geologiai térképet (1:288,000), melyen 10 kőzetképződményt választ ki, valamint 4 szelvényt. Az Akadémia segélyezése mellett az 1884. nyarán tartózkodott a helyszínén hosszabb ideig s bővebb petrografiai tanulmányozás céljából Bécsben Tschermák egyetemi mineralogiai s petrografiai intézetében foglalkozott.

A térkép területén mint hegyalkotók előfordulnak a) kristályos palakőzetek; b) A kárpáti homokkő-csoport-hoz tartozó üledékes kőzetek, és c) a fiatalabb eruptív kőzetek vagyis az andesitek.

A kristályos palák a rodnai havasok területén három csoportra oszthatók: 1. alsó csillámpala-csoport. 2. Közép-csoport, melybe kristályos palás mészkövek tartoznak. 3. Felső-csillámpala-csoport.

Az ásványos összetétel szerint a következő tagokat különbözteti meg: Muskovit-gneisz, Biotit-gneisz, Muskovit Biotit pala, Muskovit pala, Amfibol pala, Chlorit pala, Grafit pala, mészcillámpala, méspala és végre egy helyen Pegmatit granit.

2. Örley László részéről: „A palearktikus üben élő Terricolák revisiója és földrajzi elterjedése.“ Megismerteti Frivaldszky J. r. t.

3. Lieberman Leo részéről: „Előleges chemiai közlemény;“ előadja Than K. r. t.

4. Vályi Gyula kolozsvári egyetemi tanár részéről: „Többszörös kollinear tetraéderek“ beterjeszti König Gy. 1. t.

5. Konkoly Miklós t. t.: „A napfoltok megfigyelése 1885. I. rész.“ Röviden így:

A napfoltok megfigyelési módja, valamint a műszer is, változatlan maradt; a műszer felállítása tökéletesen szilárdnak bizonyult, a mi a mérések pontosságát tetemesen növeli.

Januártól június végéig 113 rajz készült; 523 napfoltnak megközelített és 94 foltnak pontos helyzete lett levezetve. Az észleléseket dr. Kövesligethy Radó ur eszközölte Farkas Ede ur segédkezése mellett; a számításokat az előbbi végezte; a rajzokat pedig kevés kivétellel Farkas úr készítette.

Wolf zürichi csillagász módja szerint, minden egyes megfigyelési napon a napfoltok relatívszáma lett meghatározva; ezen értékek havi közepei a következő módon oszlanak szét:

Január	R = 42.81	Április	R = 43.51
Február	„ „ 60.10	Május	„ „ 64.75
Márczius	„ „ 36.50	Június	„ „ 58.54

6. Kövesligethy Radó részéről: „A folytonos spectrumok elmélete.“ Beterjeszti Konkoly M. t. t. Kivonatban így:

Az astrophysika bár csak rövid ideje, hogy létezik, oly számos észleletet tett, melyek rendszeresítése már soká nem halasztható. Az út, melyen ez történnék, s mely egyszersmind az eddigi s talán nem is minden pontban megfelelő észlelési módokat javítani s újabb módszereket alkotni hivatott, a deductió. Miután az astrophysika feladata kétségtől az égi testek physikai tulajdonságainak tanulmányozásában áll, ezek pedig az erőműtani hőelmélet szerint csupán az anyag hőmérséklete, nyomása és kiterjedésétől függnék, világos, hogy az astrophysika alapja csak ezen újabb tudomány lehet, s hogy közvetlen feladata, a fényből, vagy általánosabban mondva, az izzó testek által kilövelt rezgésekből ezen említett három meghatározási elemet kibontani. Ennek lehetősége pedig azon újabb nézetten alapszik, mely szerint az anyag tulajdonságai határozzák meg tömegeinek mozgását.

Az értekezés a szilárd és folyékony testek folytonos spectrumát tárgyalja. Tanulmányaim alapja a Dalton-féle parányelmélet s egy abból kifolyó tétel, melyet a dissociatio határán belől a testtulajdonok

megmaradása elvének nevezek. Ennek segítségével a testek emissió-képességét határozza meg, mint a hőmérséklet és hullámhosszaság függvényét s az egyszerű ily módon nyert törvény, mely a spectrumnak úgy látható mint láthatatlan részére érvényes, a gyakorlati alkalmazásban és a belőle levonható következtetésekben egyaránt helyesnek bizonyúl. Egyik nevezetes következtetés pl. az, hogy a spectrum egyenlő intenzitású helyei, hullámhosszaságai egy egyenoldalú hyperbolán fekszenek. Ezen, az úgynevezett Kirchhof-féle függvénynyel azonos törvény ismeretével függetlenül az izzó test tömegétől, anyagi és felületi minőségétől képesek vagyunk annak összes benső energiáját és hőmérsékletét csupán a spectrum tanulmányozása által lévezetni.

7. *Konkoly Miklós* az akadémiai könyvtár számára ajándékozza az általa Halleban (1885) kiadott „*Beobachtungen angestellt am Astrophysikalischen Observatorium in Ó-Gyalla, 7-ter Band, enthaltend Beobachtungen vom Jahre 1884.*“ cz. munkát.

ÖTODIK IGAZGATÓSÁGI ÜLÉS.

1885. október 25.

TREFORT ÁGOSTON akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

58. Trefort Ágoston akadémiai elnök, első ízben foglalván el az Igazgató Tanács elnöki székét, üdvözlí az Igazgató Tanács tagjait, és jóakarató támogatásukat kéri ki az Akadémia vagyoni érdekeinek előmozdítására czélzó törekvéseiben.

59. Az Akadémia ügyésze bemutatja jelentését a Zsivora-hagyaték tárgyában. Előadja, hogy az összes hagyományosok immár kettőnek, a Varga-nővéreknek kivételével, ki vannak elégítve. Az utóbbiak a 60—60,000, összesen 120,000 forintnyi hagyomány fejében, az Igazgató Tanács által felajánlott 75%-os végkielégítést el nem fogadván, a teljes hagyomány lefizetését per útján követelték. De legújabban képviselőjük útján készeknek nyilatkoztak a 75%-os végkielégítést elfogadni, ha a 120,000 forint 75%-a, vagyis 90,000 forint, készpénzben, minden betudás, levonás nélkül kifizettetik és azonfölül a Zsivora-hagyaték átadási leltárában a kétes behajthatóságú és behajthatatlan követelések között 47—54. és 79. 80. tételszámok alatt felsorolt azon követelések, melyek Kelemen Kajetánt és nejét terhelik, rájuk átruháztatnak. Az ügyész, tekintettel arra, hogy a nevezett követelések úgyszólván teljesen értékteleneknek tekintendők, az ajánlat elfogadását ajánlja, minthogy ezzel a Zsivora-hagyaték rendezésének legfőbb akadályá elhárítatik.

A Varga-nővérek ajánlata elfogadtatván, a 90.000 forintnyi összegnek kifizetése és a Kelemen-féle tartozások átruházása elhatároztatik, olyképen, hogy a Varga-nővérek az iránt, hogy teljesen és végképen ki vannak elégítve, kellő formában nyilatkozatot állítsanak ki.

Ez egyezség megkötése után a Zsivora-hagyaték rendezése iránt többé nehézség nem forogván fönn, az Akadémia ügyésze utasíttatik, hogy az illinyi birtok eladása iránt az előleges lépéseket tegye meg és az ajánlatokat az Igaz-

gató Tanács elé terjeszszé, továbbá, hogy a követelések behajtása, illetőleg biztosítása iránt intézkedjék és azokat a Földhitelintézetnek, az Akadémia alapítványainak sorába iktatás végett jelentse be.

60. Olvastatik az Akadémia ügyészenek jelentése Schulek Géza budapesti ügyvéd, mint néhai b. Pászthory Menyhért örökösének képviselője által néhai Zsivora György kezei között 1862. óta visszamaradt 732 frt összeg megfizetése iránt beadott kérvénye tárgyában.

Tekintettel arra, hogy a követelés alapossága bebizonyítva nincs és föl nem tehető, hogy Zsivora György a nevezett összeget illetéktelenül oly hosszú időn át magánál tartotta volna: az Igazgató Tanács az összegnek kifizetéséhez megegyezését nem adhatja.

61. Főtitkár bejelenti, hogy az Igazgató Tanács határozata értelmében a Zsivora György sírboltja fölé helyezendő síremlék, Schickedanz tanárnak, az akadémiai elnök által jóváhagyott költségvetése és tervrajza szerint, elkészülvén, a legközelebbi napokban fölállíttatik és az összes költségek 2000 forintot tesznek.

Tudomásul vétetik, és a 2000 forintnyi költségnek a Zsivora-alap terhére kifizetése elrendeltetik.

62. Bemutattatik b. Rudics Józsefnek 1879. szept. 15-ikén alkotott végrendelete, melynek 6-ik pontjában almási birtoka tiszta jövedelmének felét az Akadémiának hagyományozza; ugyanannak 1883. ápril 17-én kelt másik végrendelete, melyben az előbbi visszavonja és az Akadémia javára hagyományt nem tesz; végre Bács-Bodrogh megye alispánjának 1885. okt. 20-án kelt átirata, melyben arra utalva, hogy a második végrendelet érvényességét, a végrendelezőnek elmebaja kétségessé teszi, az első végrendeletben érdekletteket f. évi okt. 26-án, Zomborban tartandó értekezletre meghívja.

Az Akadémia ügyésze felhivatik, hogy Zomborba utazva, az értekezleten az Akadémiát képviselje; az Akadémia elnöke pedig fölkérletik, hogy az Akadémia érdekeinek megóvására a szükséges intézkedéseket tegye meg.

63. Olvastatik az építési bizottság jelentése az Akadémia palotájában és bérházában véghezvitt és befejezett javítási és újítási munkálatokról. A palotában az udvarra néző falak újra vakoltattak és festettek, a palota-tető és a párkányzatok horgonylemezei megújítottak. Ezenkívül kisebb kőműves, mázó, aszfaltírozó és vízvezetéki munkák végeztek. E munkálatok és a benyújtott számlák Zsigmondy Gusztáv állami főmérnök által megvizsgáltatván és rendben találtatván, a 11,569 frt 69 krnyi összegre menő költségek (250 forint visszatartásával) utalványoztattak. Továbbá Zsigmondy Gusztáv főmérnök a palota tetőzetét megvizsgálván, úgy a párkányzatban, mint a kémények körül, a tetőjárdáknál, valamint a felülvilágító üvegtetőnél jelentékeny romlást tapasztalt, melyeknek az épület és a képtárlátogatók biztonsága érdekében helyreállítása halaszthatatlan lévén, a bemutatott költségvetés szerint az üvegtető helyreállítása 337 frt 50 kr. — és a többi munkálatok 1230 frt 28 kr. költségen elrendeltettek; végre a bizottság a palota és bérház mindkét udvarában a kövezet fölszedését és újra behelyezését, valamint a palota udvarának planirozását és kavicsossal befödését 289 forint költséggel elrendelte.

Az Igazgató Tanács az építési bizottságnak mindezen rendelkezéseit helybenhagyja, egyszersmind a bizottságot fölkéri, hogy az Akadémia palotájá-

ban és bérházában a kőmfives, palafedő és egyéb javításoknak bizonyos évi átalány mellett kiadása iránt az Igazgató Tanács elé javaslatot terjeszsen.

64. Gyulai Pál igazgató tag, az Igazgató Tanács megbízása értelmében a széphalmi mausoleumot megvizsgálván, jelentését előterjeszti. Ebben előadja, hogy a parkot, sirt és a mausoleumot jó rendben találta, és méltánylattal nyilatkozik Mezőssy Menyhért ügyvéd takarékos gondosságáról. A teendőkre a következő javaslatokat terjeszti elő: 1. javasolja, hogy a parkban egy kút ásatására a szükséges 100 frt költség szavaztassék meg; 2. a széphalmi birtok eladása iránt kötendő szerződésben biztosíttassék az Akadémia részére azon jog, hogy a szántóföldek mentében folyó kis patakot a parkba be lehessen vezetni; 3. hogy a sir mellett fennálló és már omladozó siremlék, melyet Kazinczy özvegye emeltetett, a mausoleum hátsó részébe foglaltassék be; 4. az Akadémia főtitkári irodájában elhelyezett olajfestmény, mely Kisfaludy kibékülését Kazinczyval ábrázolja, a mausoleumban helyeztessék el; 5. intézzen az Akadémia Zemplén vármegyéhez átiratot, a melyben Bányácska falu nevének Széphalomra változtatását hozza javaslatba, tekintettel arra, hogy Bányácska néven több falu is van Zemplénben, míg ellenben a Széphalom név Kazinczytól ered és az ő emlékeztét is fentartaná.

Az Igazgató Tanács mindezen javaslatokat elfogadja és a névváltoztatásra vonatkozó indítványt az Akadémia összes ülése elé terjeszti.

65. Az Akadémia Igazgató Tanácsa 1883-ban könyvkiadó hivatalának beszüntetését elhatározván, e hivatal vezetőjére, Knoll Károlyra, mint könyvkereskedőre ruházta az akadémiai kiadványok könyvtárusi főbizományosságát, olyképen, hogy részére az akadémiai kiadványok elárusításából befolyó összegnek 50%-át engedte át. Knoll Károly az 1884-ik évi forgalomról a f. évi június végével leszámolt és az Akadémia rendes kiadványaiból 6440 forint bevételt mutatott ki. A számadás az Akadémia könyvraktárának felügyelője, Kilényi Béla földhitelintézeti tisztviselő által megvizsgáltván, rendben találtatott. Kevésel utóbb, f. évi szeptember végén Knoll Károly elhalálozott és így a vele kötött szerződés felbomlott.

Az akad. főbizományosságra több ajánlat érkezett be. A Knoll Károlylyal társas viszonyban álló és az Akadémia bérházában elhelyezett Hornyánszky-féle nyomda vezetői, a Knoll Károlylyal kötött szerződésnek rájuk átruházását kérik, és egyszersmind azon ajánlatot terjesztik elő, hogy Knoll Károly nagy szegénységben hátrahagyott özvegyének és hét árvájának évi 300 frt segélyösszeget fizetnek. Egyszersmind Kilián és Grill könyvkereskedők szintén készeknek nyilatkoztak arra, hogy a főbizományosságot átveszik és pedig 40% mellett, a melyből az egyes könyvtárusoknak 25% rabatt járna.

Az Akadémia elnöke, Hunfalvy Pál, Gyulai Pál és a főtitkárból álló bizottságot kérte föl az ügy megfontolására és javaslat előterjesztésére. E bizottság, egyik könyvkiadó részvénytársaság igazgatóját mint szakembert, meghallgatva, azon javaslatot terjeszti elő, hogy a főbizományosság a Hornyánszky-nyomdára ruháztassék. Nem hagyta ugyan figyelmen kívül azon előnyöket, melyeket egy ismert és nagy forgalommal bíró könyvkereskedés nyújthat, de másrésztől attól tart, hogy az ilyen nagyobb üzlet az Akadémia számos, rendszerint apró füzetekből álló kiadványaira annyi gondot nem fordíthat, mint olyan üzlet, mely úgyszólván kizárólag azokkal foglalkozik. Továbbá tekintetbe veszi azt is,

hogy a közönség és az Akadémia tagjai hozzá vannak szokva az Akadémia házába fordulni az akad. kiadványok ügyében. Végre a Hornyánszky-féle ajánlat elfogadásával az Akadémia megterhelhetése nélkül elegendő lehetne tenni a humanitás kötelességének, mely az Akadémiát, tíz éven át buzgón működő tisztviselőjének családja iránt terheli.

Mindamellett a bizottság a Knoll Károlylyal fennállott szerződésnek egyszerű megújítását nem ajánlaná. Több pontban, az Akadémiára nézve előnyt és biztosítékot nyújtó módosításokat javasol.

Az Igazgató Tanács a javaslat értelmében Hornyánszky Viktorra, mint akad. könyvkereskedőre ruhazza át az akadémiai kiadványok főbizományosságát, részére az általa elárúsítandó könyvek árából 50%-ot biztosít, azon kötelezettséggel, hogy Hornyánszky Viktor Knoll Károly özvegyének és árváinak az Akadémia részéről évi 300 forint kegydíjat tartozzék kiszolgáltatni és ezen kötelezettségről okiratot kiállítani. A szerződés megkötésére az Akadémia elnöke kéri.

66. Főtitkár jelenti, hogy a vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr, az Akadémia palotájában a festészeti tantárgy részére bérelt lakás 900 forint lakbérét utalványozta és a lakást a mondott célra átvette.

Tudomásul vették.

67. Olvastatik a jan. 22-ki összes ülés azon végzése, melyben a vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr fölkérésére hozzájárul ahhoz, hogy azon 5000 forint évi segélyösszegeből, melyet a miniszter az Akadémia archeol. bizottságának céljaira utalványozni szokott, négy éven át, évenként ezer forint fordítassék a Lévy párisi kiadó által „Az ötvösség remekei Magyarországon” cím alatt megindított nagy vállalat segélyezésére.

Az Igazgató Tanács e megállapodást helybenhagyja, és a jelen évre eső 1000 forintnak a magy. kir. állampénztár részére való utalványozását elrendeli, olyképen, hogy ez a II. osztály jövő évi dotatióját terhelje, és e czímen az Akadémia követeléseit közt számoltassék el.

68. Főtitkár jelenti, hogy az orvosi könyvkiadó társaság, a részére az Igazgató Tanács által megszavazott segély utalványozását kéri.

Az 1885. évre eső 1000 forint segély a III. osztály hadtudományi bizottsága dotációjának terhére utalványoztatik, minthogy ezen bizottság a jelen évre megszavazott összeget igénybe nem veszi.

69. Bemutattatik a Földhitelintézet jelentése, mely szerint az Akadémia pénzkészletéből 100,000 forint névértékű magyar kölcsönkötvényeket vásárolt.

Tudomásul vették.

70. A Magyar Földhitelintézet jelenti, hogy az Ege Miklós kőszegi lakos által hagyományozott két darab leemberg-czernovitzai vasúti részvény, a Kuun József miskolci lakos által hagyományozott 1000 forint értékű földtehermentesítési kötvény, a Görgey Gusztáv által hagyományozott 1500 forint és a Nagy János t. t. által hagyományozott 500 forint befizetett.

Tudomásul vették.

71. Olvastatik Szárits István végrendeleti végrehajtónak levele, melyben az Akadémiát értesíti, hogy Sinkay János N.-Beeskerekén 200 forintot hagyományozott az Akadémiának, mely összeg a végrendeletkező özvegyének halála után, öt év leforgása alatt, kamat nélkül befizetendő.

A Földhitelintézethez tétetik át.

72. Az Akadémia ügyésze jelenti, hogy a Pacséri Szutsits Lajos által az Akadémia részére hagyományozott pacséri birtok az Akadémia nevére telek-könyvileg átíratott, az örökhagyó özvegyének haszonélvezeti joga fentartásával.

A magyar Földhitelintézet felhivatik, hogy a pacséri birtokot, mint az Akadémia tulajdonát, 38,000 forint birói becsárban az Akadémia vagyonáról szóló kimutatásba és mérlegbe fölvegye.

73. Az Akadémia ügyésze jelenti, hogy az Igazgató Tanács határozata értelmében, a Román-hagyatékhhoz tartozó munkási földek árverés útján eladása foganatosított, és a 3667 frt 20 kr-ra becsült ingatlanok elárusításából befolyt 5879 frt 20 kr.: ezenkívül még eladásra várakozik egy szőlő, melyért 250 frt ígértetett.

Az eladási szerződések megkötésére az Akadémia elnöke kéretik föl. Az Akadémia ügyésze felhivatik, hogy a vételárnak a Földhitelintézethez befizetése iránt intézkedjék.

74. Az Akadémia elnöke azon indítványt terjeszti elő, hogy a tudományos czélokra előirányzott összegek azon része, melyet az osztályok és bizottságok az év végeig fel nem használnak, ezentúl az Akadémia rendelkezésére álljanak, olyképen, hogy a megtakarított összeg ne az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltassék, hanem mindenkor a mérlegben a különféle tartozások rovataban számoltassék el; a költségvetésben pedig a bevételhez csatoltassék.

Az indítvány elfogadtatik, s az Akadémiával és a Földhitelintézettel közöltetik.

75. Bemutattatik Deák Lőrinczné szül. Varga Szerénának, Kazinczy Ferencz unokájának kérvénye, melyben, tekintettel teljes elhagyatottságára, munkaképtelen agg korára, a Kazinczy-alapból évi segély megszavazásaért újból folyamodik.

Az Igazgató Tanács, tekintettel arra, hogy a folyamodó Kazinczy Ferencz családjának egyetlen segélyre szoruló tagja és hogy a Kazinczy-alap szabályai értelmében kiszolgáltatandó családi ösztöndíjak egyikére sem tart a család igényt, folyamodónak a Kazinczy-alapból évi egyszázhusz forint kegydíjat szavaz meg, mely a jelen év november első napjától kezdve évnegyedes részletekben előre lesz kifizetendő.

76. Bemutattatik Fejértói Molnár Jánosnak kérvénye, melyben hivatkozva arra, hogy elhunyt neje szül. Sztrokay Lujza az Akadémia javára ezer arany alapítványt tett, és utalva agg korára, nyomor- és inségtől leendő megmentése céljából, valamely alkalmazást vagy könyöradományt kér.

Az Igazgató Tanács nem érezvén magát feljogosítva arra, hogy az Akadémia tudományos czélokra rendelt jüvedelméből segélyadományokat utalványozzon, és megfelelő állással sem rendelkezvén, kérését nem teljesítheti.

77. Rainprecht József nyugalmazott házgondnok az 1885-re megszavazott négyszáz forint betegségi segélynek a jövő évre leendő engedélyezéseért orvosi bizonyítvány mellékelésével folyamodik.

Az Igazgató Tanács a 400 forint segélyt a jövő évi költségvetésben is elő fogja irányozni.

78. Mészáros Péter akad. javítnok lakbérének 160 frtról 200 frtra emeléseért és a jelen évre 60 frt lakbérpótléknak engedélyezéseért folyamodik.

Az Igazgató Tanács, tekintettel folyamodó nagyszámu családjára, a lakbérnek f. év november elsejétől 200 forintra emelését határozta el.

79. Bemutatattik Reim Ferencz házi-szolga kérvénye, melyben előterjeszti, hogy elöregedett, s a nehéz munkák által végkép elgyengült és így munkakép-telen levén, a szolgálat alóli fölmentéseért és kegydíj engedélyezéseért esedezik.

Az Igazgató Tanács Reim Ferencznek 16 évi szolgálatáért, az állami nyugdíj-szabályoknak megfelelően, eddigi fizetése 45%-át kegydíj gyanánt engedélyezi.

80. Olvastatik özv. Grünfeld Lipótné széphalmi lakos kérvénye 72 frnyi széphalmi maradványföld-váltáság elengedése tárgyában.

Az Igazgató Tanács, tekintettel a folyamodó vagyontalan állapotára, a tartozást elengedi.

HARMINCZEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. október 26-án.

PAULER TIVADAR akad. másodelnök úr elnöklése alatt.

196. *Trefort Ágoston* akadémiai elnök, tiszteleti tag fölolvassa emlékbeszédét Guizot Ferencz 1874. szeptember 13-án elhunyt külső tag fölött.

Az emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

197. Főtitkár bejelenti Hornyik János lev. tagnak okt. 8-án történt elhúnytát, valamint Curtius György és Reichart Vilmos kültagoknak a szünet alatt bekövetkezett halálát.

Az Akadémia fájdalmas részvétét fejezi ki e veszteségek fölött, és az osztályokat fülhívja, hogy az emlékbeszédek megtartásáról gondoskodjanak.

198. Főtitkár bejelenti az Igazgató Tanács okt. 25-iki ülésében hozott azon határozatát, mely szerint a tudományos czélokra előirányzott összegek, a mennyiben az év végéig föl nem használtatnak, továbbra is az Akadémia rendelkezésére fognak állani és a következő év bevételeihez fognak csatoltatni.

Helyeslőleg tudomásul vétetik.

199. Főtitkár előterjeszti Gyulai Pál ig. tagnak az Igazgató Tanács okt. 25-iki ülésében tett azon indítványát, mely szerint Zemplénmegye közönsége felkérendő, hogy Bányácska helységnek — melynek területén van Kazinczy Ferencz mausoleuma — Széphalomra változtassa át a nevét, a mely nevet Kazinczy Ferencz maga adott e lakhelyének, az irodalomtörténet megszentelt, és a művelt közönség is folytonosan használ.

Az Akadémia az indítványt magáévá teszi.

200. Főtitkár bejelenti, hogy az Igazgató Tanács az akadémiai kiadványok főbizományosságát, Knoll Károly akad. könyvkereskedő elhalálozása következtében Hornyánszky Viktorra ruházta, ki a könyvkereskedési üzletet eddigi helyén, az Akadémia bérházában folytatni fogja.

Tudomásul vétetik.

201. Bemutattatik Szentkláray Jenő l. t. jelentése a szentesi Horváth Mihály-emlékünnepről, melyen mint az Akadémia képviselője jelen volt.

Tudomásúl vétetik.

202. Bemutattatik a meghívó irat Szilágyi István akad. lev. tag és máramaros-szigeti igazgató tanár 40 évi tanárkodásának alkalmából, november 17-én Máramaros-Szigeten rendezendő ünnepélyre.

Az I-ső osztály fölkéretik, hogy az Akadémia képviseltetéséről gondoskodják.

203. Hajdúmegye közönsége bekiüldi a levéltárában őrzött országgyűlési irományok jegyzékét.

A II. osztályhoz tétetik át.

204. Bemutattatnak az utóbbi összes ülés óta érkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémia kiadásában megjelent munkák ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Brüsszel.</i>	Société R. de Numismatique. — a) Revue 1885. 14. Livr. — b) Publication intégrale.
<i>Görlitz.</i>	Oberlausitzische Gesellschaft der Wissensch. Magazin. 61. B. 1. H.
<i>Harlem.</i>	Musée Teyler. a) Archiv. Sér. II. Vol. 2. Deuxieme partie. — b) Verhandlingen. XI. Th. 2. St.
„ „	Société Hollandaise des Sciences. Archives. T. XX. Liv. 1. 2.
<i>Helsingfors.</i>	Bureau de statistique de Finlande. a) Suomenmaan Kantanopetuksen Tilasso. X. — b) Varralisunden suhteita. IV.
<i>London.</i>	Angol kormány. Statistical Abstract from 1870. to 1884. Numb. 32.
„	Royal Society. Proceedings. Vol. XXVIII. No 238.
„	R. Geographical Society. Proceedings. VIII. No 9. 10.
„	R. Microscopical Society. Journal. Vol. V. Part. 5.
<i>München.</i>	Kön. Bayer. Akademie d. Wissenschaften. a) Sitzungsberichte d. philos. philolog. und hist. Classe. 1885. Heft 2. — Sitzungsberichte der math. physikal. Classe. Heft II. (Két péld.) — Sitzungsberichte der math. physikal. Classe. Heft. III.
<i>Namur.</i>	Société Archéologique. a) Bibliographie namuroise. 12. Livr. b) Rapport sur la situation de la Société en 1884.
<i>New-Haven.</i>	Az amerikai Journal szerkesztősége. The American Journal of Science. Vol. XXX. októb. 1885.
<i>Rio-Janeiro.</i>	Brasíliai kormány. Catalogo da Exposição medica Brasileira.
<i>Roma.</i>	Accademia dei Lincei. a) Atti. Rendiconti. Vol. I. fasc. 20., 21., 22.
„	Olaszkormány. Statist. dell' istruzione elementare per l'anno Scol. 1882/3.
<i>Venezia.</i>	R. Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti. Terni di premio.

Kais. Akademie der Wissenschaften. Bécs. Anzeiger. 1885. No. 18.

K. K. Kriegs-Archiv. Bécs. Mittheilungen. Jahrg. 1885. IV.

K. K. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1885. No. 11.

Magyar földrajzi Társaság. Budapest. Földrajzi közlemények. XIII. 7.

Országos m. kir. stat. hivatal. Budapest. *a)* Évkönyv. XIII. évf. 4., 5., 6. és 10. füz. — *b)* Magyarország áruforgalma. 1885. III. füz.
 Igazságügyminisztérium. Budapest. A m. polg. perrendtartás tervezete. (két péld.)
 Kir. m. természettud. társ. Budapest. A kir. m. term.-tud. társulat múltja és jelene.

II. Magánosoktól.

V. P. Kluk-Kluczycki. Krakó. Umsturz irrthümlicher Schullehren. (Két péld.)
 Henry Philips jun. Philadelphia. Volk-Songs.
 Hörk József. Eperjes. *a)* Emléklap. — *b)* A sáros-zempléni ev. esperesség története.
 Dr. Paul Topinard. Paris. Instructions anthropométriques pour les voyageurs.
 Konkoly Miklós. Ó-gyalla. Beobachtungen angestellt am astro-physikalischen Observatorium.

III. Nyomdaktól.

Róthy L. és fia nyomdája. Arad. *a)* Magyar alföldi legújabb kalendárium. 1886. —
b) Socóta teoretica si practică.
 Povászy testv. nyomdája. Békés-Csaba. A közig. törv. és rendeletek kézikönyve.
 Laiszky János nyomdája, Esztergom. Szondi Album.
 Wajdits József nyomdája. Nagy-Kanizsa. *a)* Angyal és ördög. — *b)* Szűz-Mária naptár. 1886.
 Kraft W. nyomdája. Nagy-Szeben. *a)* Statuten des Agnether Spar- und Vorschussvereines. — *b)* Beilageheft zum ungarischen Sprachbuch. —
c) Bericht des hermanstädt. Männergesangvereins. — *d)* Calicul V. No. 10.
e) Calendarul Calicului. 1886.
 Szakoleczai nyomda. *a)* Kázne a reči pohrabnie. II. — *b)* Zábovné večery.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

Történettud. Értekez. XII. 6. sz.
 Társad. Érték. III. 10. sz.
 Fejérpataky László. A királyi kanczellária az Árpádok korszakában.
 Thaly Kálmán. A székesi gr. Beresényi család 1523—1835.
 Majláth Béla. A szőnyi béke okmánytára.
 Archaeologiai Értesítő. V. 4. sz.
 Dr. Duka Tivadar. Körösi Csoma Sándor dolgozatai.
 Mathem. és természettud. Közlemények. XX. 1., 2. sz.
 Kraft-Ebing. A törvényszéki elmekórtan tankönyve.
 A könyvtárban helyezettnek el.

Zárt ülés.

205. Bemutattatnak az osztályok jelentései, az Alapszabályok 16. §-ának megváltoztatása iránt benyújtott bizottsági javaslatok tárgyában.

a) Az I-ső osztály a levelező tagok száma maximumának meghatározását helyesli, mert az a tagválasztáskor a tudományos érdem szigorúbb megbírálását eredményezné és a választás megtisztelő jelenségét emelné. Ellenben nem fogadja el azon javaslatot, mely szerint minden oly esetben, a mikor az osztályüléseken

valamely ügy a szavazatok megszámlálásával döntetik el, csak annyi levelező tag szavazzon, a hány tiszteleti és rendes tag együttvéve van jelen. Mert ha ez indítvány határozatba menne, nemcsak hogy megbénítaná a levelező tagok buzgóságát, hanem még azon félszogséget is magával hozná, hogy a tudományos kérdések eldöntésénél a tiszteleti tagok, kiknél a tudományos érdem kevesebbé jó tekintetbe, minden megszorítás nélkül érvényesíthetnék szavazatukat, míg a tudományos érdemök alapján megválasztott levelező tagok szavazati joga megszoríthatnák.

b) A II. osztály mindkét indítványt czélszerűtlennek és veszélyesnek tartván, azokat el nem fogadja.

c) A III. osztály a levelező tagok számának meghatározását helyesli, oly módon, hogy az a tiszteleti és rendes tagok számának kétszeresét képezze. (33, 66, 66). Ellenben a levelező tagok szavazati jogának megszorítását nem helyesli, mivel különben is minden sarkalatos kérdés végeldöntés végett az összes ülés vagy nagygyűlés elé jön, hol a lev. tagok úgy sem szavaznak.

Az összes ülés ez ügy tárgyalását és eldöntését a következő összes ülés napirendjére tűzi ki, elhatározván, hogy az indítvány és az osztályok véleményes jelentései kinyomatván, az Akadémia tagjainak megküldessenek.

A

MAGYAR TUDOM. AKADEMIA

É R T E S Í T Ő J E.

HARMINCZKETTEDIK AKADEMIAI ÜLÉS.

Az I-ső osztály nyolczadik ülése

1885. november 3-án.

HUNFALVY PÁL r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

23. *Goldziher Ignác* l. t. fölolvassa „Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben“ című értekezését. Kivonata ez:

A Palesztinát illető tudomány haladását egész terjedelme szerint csak úgy méltányolhatjuk, ha azt a sötétséget ismerjük, mely ismereteink ez ágát még a mult században ellepte. A Palesztina-tudomány megalapítójának, Reland Hadrián utrechti tanárnak a mult század elején, egy nyilatkozatából kimutatja az értekező, hogy mily kevés reményt lehetett táplálni a mult században az iránt, hogy Palesztinát illetőleg több tudásra tegyenek szert, mint a mennyit az ókori írók és munkák (Josefus, Plinius, Strabo, Talmud, egyház-atyák) szolgáltatnak. Ezután azon tényezőket fejtegeti, melyek a mi századunkban a Reland által felsorolt akadályok legyőzését előmozdították. A kegyes peregrinációk irodalmának rövid jellemzése után párhuzamba állítja velök azon pusztán tudományos szempontból tett kutató utazásokat, melyek Seetzen-nel e század elején megnyílnak, és az amerikai Robinson-nal (1838) érik tetőpontjokat. Robinsonnal kezdődik meg tényleg Palesztinának tudományos ismerete. De e tudománynak még soká kell küzdenie a teljes megbízhatóság hiányával, mely a társulati együttes működés által nem ellen őrzött egyéni kutatások mellett kikertülhetetlen volt. Csak az ötvenes években lépnek ezek helyébe társulatok, melyek a munkafelosztás elve szerint a Palesztina átkutatásának egyes mozzanatait külön-külön szakemberekre bizzák. Értekező azon véleménynek

ad kifejezést, hogy az első ilyenmő társulat magában Jeruzsálemben keletkezett, a hol legelőször kezdték az ily célú társulás eszméjét megpendíteni és valósítását megkísérteni, midőn Finn, angol konzul, elősegítve szellemes neje által a negyvenes években a „jeruzsálemi irodalmi társaságot“ életbe léptette. Ennek több volt a hatása, mint positiv eredménye. A jeget legelőször két majd csaknem egyidejűleg keletkezett és a hatvanas években ténynyé vált szövetkezet törte meg, az *amerikai* és az *angol* Palestine Exploration Society-k; melyek úgy osztották fel a munkát egymás között, hogy emez a keleti, amaz a nyugoti Palesztina átkutatását tűzte ki feladataul. Feladatuk és vállalkozásuk az angol társadalom minden rétegének csodálatra méltó érdeklődésével találkozott és óriási anyagi támogatása által segítettet elő. Maga az angol királyné vállalta el a társulat protektori czímét. Mint-hogy e társulatok munkálatai most korszakos mappa-munkában és nagyszabásu monographiákban bevégezve fekszik a közönség előtt; értekező időszerűnek tartja, a kutatások eredményét, melyek úgy geographiai, mint historiai és archaeologiai tekintetben nagy fontossággal birnak, irodalmunkban is ismertetni. Ez ismertetést párhuzamosan végezi azon tudományos módszer feltüntetésével, melyet az angol kutatók követtek. Az értekezés első része az angol és amerikai kutatótársulatok eredményeinek egyes mozzanatait példák által felvilágosítva mutatja elő, hogy megérthessük, miképen sikerült e kutatóknak a geographia s archaeologia oly sok kérdőjelét eloszlatni és százados problémákat megoldani. A tudomány határos területeit is megvilágították. Különösen fontos e tekintetben, hogy az amerikaiak, a keleti Szyria gasszanida emlékeinek, melyeket mintegy napkeleti Pompéjít legelőször Seetzen fedezett fel, Watzstein történelmileg méltatott, de Vogüé és Waddington végre részletenkint kimutatott, ismeretét is előmozdították. — Külön fejezetben szól értekező a Palesztina modern helyneveinek viszonyáról a bibliai ókor földrajzi nomenclaturájához és a hódító rómaiak által használt helynevekhez. Különös figyelmet fordít az ujkori kutatásoknak a Palesztinára vonatkozó geographiai és topographiai hagyományhoz való viszonyára.

Az értekezés második része az archaeologiai eredményekkel foglalkozik, tárgyalja a Jeruzsálemben és Jeruzsálem környékén eszközölt ásásokat. A végső fejezet azon hatást mutatja ki, melyet az angol társaság fényes publicációi e tudomány előmozdítására nézve a Kontinensen, nevezetesen Francia- és Németországban gyakoroltak.

Bírálatra adatik.

24. *Ábel Jenő* l. t. „A homeroszi Demeter-hymnus“-ról értekezik. Röviden így:

A speciális munkák özönével szemben, melyek a homerikus hymnusokkal foglalkoznak, nagy hiával vagyunk az olyan összefoglaló munkáknak, melyek a szerfelett szétágazó speciális kutatás eredményeit szigorú criticával megrostálván, menten minden egyoldalúságtól, megállapítanak, hogy a legkülönbébb tekinteteket is kellő figyelemre méltatva, mit lehet a kutatás tárgyát képező költeményről kisebb-nagyobb valószínűséggel állítani.

Ezen utoljára Bernhardy által constatált hiányon akar a felolvasó a Homerosnak tulajdonított Demeter hymnust illetőleg segíteni. Nagyobb-részt polemikus természetű értekezéséből kitéjük, hogy a hymnus szerzője Eleusisben tartózkodott, valószínűleg maga is be volt avatva az eleusisi mysteriumokba, és hymnusát, mely alkalmasint az eleusisi ünnepekre összeseregglő idegenek számára készült, a Krisztus előtti hetedik században írta, mielőtt még orphikus elemek hatoltak be az eleusisi mysteriumokba.

Bírálatra adatik.

25. Az osztálytitkár előadja, hogy Máramarosmegye törvényhatósága s m.-szigeti ref. lyceum pártfogósága jubiláris ünnepélyt tart Szilágyi István igazgató tanár és akadémiai lev. tag tanárkodásának 40-ik évfordulóján, nov. 17-én, s erre az Akadémiát is meghívta. Az Akadémia f. év október 26-án tartott üléséből felhívta az osztályt, hogy az Akadémia képviseltetéséről az ünnepélyen gondoskodják. *Lehr Albert* I-ső osztálybeli l. t. hajlandónak mutatkozik, hogy részt vegyen ez ünnepélyben, mint az Akadémia képviselője. *György Endre* II. osztálybeli l. t. mindenesetre részt fog venni az ünnepélyben s így az Akadémiát ketten képviselhetnék.

Lehr Albert és *György Endre* l. tt. felkéretnek, hogy a máramaros-szigeti Szilágyi-ünnepélyen az Akadémiát képviseljék.

HARMINCZHARMADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A II-ik osztály nyolczadik ülése

1885. november 9-én.

Dr. WENZEL GUSZTÁV r. t. elnöklése alatt.

1. *Apáthy István* rendes tag olvassa következő székfoglalóját: „A szerzői jogról szóló törvény (1884. XVI. t.-cz.) méltatása jogi és gazdasági szempontból.“ Tudomásul vétetik.

2. *Schwarcz Gyula* lev. tag olvassa a következő cz. értekezését: „További adalékok a görögök politikai irodalmának kritikái történelméhez, és államtudományi megjegyzések Susemihl arisztotelesi kritikájára.

Tudomásul vétetik.

HARMINCZNEGYEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III-ik osztály nyolczadik ülése

1885. november 16-án

Dr. SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

1. Ásbóth Sándor részéről: „A Kjeldahl-féle légeny meghatározási módszer tágabb körű alkalmazásáról“. Bemutatja Than Károly r. t.
2. Kruspér István r. t.: „A műegyetem órái“.

HARMINCZÖTÖDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. november 23-án.

TREFORT ÁGOSTON akad. elnök úr elnöklése alatt.

217. Pauer Imre l. t. fölolvassa emlékbeszédét Horváth Cyrill 1884. nov. 5-én elhunyt tiszt. tag fölött.

Az emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

218. Lenhossék József r. tag fölolvassa emlékbeszédét Davis Bernát 1881. május 19-én elhunyt kültag fölött.

Az emlékbeszédek során közzététetik.

219. Helyettes főtitkár bemutatja György Endre l. t. levelét, melyben jelenti, hogy Szilágyi István l. tagnak tanársága negyvenéves fordulóján a Máramarosmegye törvényhatósága és a máramaros-szigeti lyceum által nov. 17-én rendezett ünnepélyen az Akadémiát képviselte.

Tudomásul vétetik.

220. Olvastatik Szinyei József egyet. könyvtárőr levele, mely szerint az általa szerkesztendő „Magyar írók névtára“ megindítására 600 forintot kér a jövő évi költségvetésbe fölvenni.

Az I-ső osztályhoz tétetik át.

221. Budapest főváros törvényhatósága jelenti, hogy Buda visszavételének kétszázados évfordulóján, 1886. szept. 2-án történelmi kiállítást rendez, s fölbívjá az Akadémiát, hogy ezen kiállításon vegyen részt.

A Történelmi bizottsággal közöltetik.

222. Olvastatik a Pesti hazai első takarékpénztár-egyesület levele, melyben értesíti az Akadémiát, hogy a ki nem adott Fáy-jutalomból általa kítűzendő kérdéseket a közlött szöveggel egyáltalában nem kívánja szorosan formulázot-taknak tekinteni, hanem csak azon szűkebb szaktudományi kört óhajtotta meg-jelölni, melynek kijelölése a szabályzat értelmében a Pesti hazai első takarékpénztár-egyesületet illeti meg; a mi pedig az Akadémia körében fölmerült azon aggályt illeti, vajjon nem adhatna-e balmagyarázatokra okot az Akadémia eljárása, ha esetleg, például, az eredménytelen pályázat bírálóinak egyikét bízná meg azon

föladat megoldásával, mely a pályamunkák tárgyát képezte: a takarékpénztár-egyesület azt hiszi, hogy az önként tárgytalanná válnék, ha a szaktudományi munka megírásával nem oly egyén bizatnék meg, ki a kitűzve volt pályázatnál mint bíráló tag vett részt.

Áttétetik a II. osztályhoz.

223. Bemutattatnak Sáros- és Szolnok-Doboka megye jelentései a levéltárakban őrzött ujabbkori országgyűlési iratokról.

Kiadatnak a II. osztálynak.

224. H. főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdáktól beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában ez idő alatt megjelent műveket, ily renddel:

I. Testületektől.

<i>Basel.</i>	Naturforschende Gesellschaft. Verhandlungen. 1885.
<i>Bukarest.</i>	Academia Romana. <i>a)</i> Fragmente zur Geschichte der Rumänen. IV. Bd. <i>b)</i> Doine si strigaturi din ardeal.
<i>Dresda.</i>	Kön. sächsischer Alterthumsverein. Neues Archiv. VI. Bd.
<i>Firenze.</i>	Società entomologica italiana. <i>a)</i> Atti. 1884. <i>b)</i> Indice alfabetico del Bulletino. XVI. vol. <i>c)</i> Statuto 1885. <i>d)</i> Bulletino. XVII. ³ / ₄ .
<i>Kopenhága.</i>	Société R. des Antiquaries du Nord. Aarborger. 1885. 2. Heft.
<i>London.</i>	Angol kormány. <i>a)</i> Silos and Ensilage. <i>b)</i> Agricultural Returns of Great-Britain.
„	The Society of antiquaries. Proceedings. Vol. X. Nr. 2.
„	Geographical Society. Proceedings. Vol. VII. Nr. 11.
<i>Montreal.</i>	Natural History Society. The Canadian Record of Science. Vol. I. 3. 4. (Két péld.)
<i>München.</i>	Sitzungsberichte d. philos.-philolog. u. hist. Classe. 1885. 3. H.
<i>New-Haven.</i>	Az amerikai Journal szerkesztősége. The american Journal of Science. Vol. XXX. Nov.
<i>New-York.</i>	American Museum of Natural History. Bulletin. Vol. 1. Nr. 6.
<i>Paderborn.</i>	Verein für Geschichte u. Alterthumskunde Westfalens. Zeitschrift. 43. B.
<i>St.-Petersbourg.</i>	Société Impériale Russe de Géographie. Iszvesztia. XXI. kn. 4.
„	Académie Imp. des Sciences. Bulletin. T. XXX. Nr. 2. (Két péld.)
<i>Roma.</i>	Accademia dei Lincei. — Atti. Rendiconti. Vol. I. Fasc. 23.
„	Olasz kormány. <i>a)</i> Popolazione. Anno. XXIII. 1884. <i>b)</i> Statistica giudiziaria civile e commerciale. 1882.
<i>Tiflis.</i>	Physikalisches Observatorium. Beobachtungen der Temperatur des Erdbodens. 1882. 1883.

Ferdinandum für Tirol u. Vorarlberg. Innsbruck. Zeitschrift. III. Folge. 29. H. K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1885. 12.

Landesausschuss d. Markgrafschaft Mähren. Brünn. — Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae.

- Museum des Königreiches Böhmen. Prága. *a)* Časopis. Roč. LIX. $\frac{2}{3}$. *b)* Památky Archaeologické a mistopismé. Dílů XIII. sešit 1.
- Accademia di comercio e nautica. Trieste. — Effemeridi Astronomiconautiche per l' anno 1887. Annata I.

- Nyitravölgyi gazdasági egyesület agrár meteorológiai észlelőkéje. *Brogyán*. — Havi jelentések. 1885. jan.—augusztus.
- Országos m. kir. stat. hivatal. *Budapest*. *a)* Magyarország áruforgalma. 1885. IV. füz. *b)* Hivatalos statist. közlemények. Magyarorsz. háziipara. 1884.
- Belügyminisztérium. *Budapest*. *a)* Rendeletek Tára. XIX. évf. 1885. $\frac{8}{9}$. füz. *b)* Sbíerka Krajinskijeh zákonov na rok 1885. II. Zvázok.
- Képviselőház. *Budapest*. *a)* Állami költségvetés 1886-ra. — *b)* 1886. állami költségvetés részletezése. $\frac{1}{8}$. füz. — *c)* Gr. Szapáry jelentése az állami jószágok eladásáról. 1884. — *d)* Az 1886. évi költségvetéshez jelentések, előterjesztések, indokolások, összesen 8 füzet. — *e)* Törvényjavaslat stb. — *f)* Az 1884. országgyűlés főrendi házának naplója. I—XLVI. ülésig. — *g)* Ugyanannak 1884-iki jegyzőkönyve 1. füz. $\frac{1}{20}$ ívig. — *h)* Ugyanannak irományai. I. II. köt. — *i)* A közös minisztériumok előterjesztéseiből hét füzet, kilencz melléklettel. — *k)* Válaszok. — *l)* Az osztr.-magyar monarchia közös kiadásainak és bevételeinek 1884-ik évi kezelési számadása. — *m)* Az osztrák-magyar monarchia közös háztartásának 1883. zárszámadása.
- Fővárosi közmunkák tanácsa. *Budapest*. Hivatalos jelentés 1884. évi működéséről. Trencsénmegyei természettudományi egyesület. *Trencsén*. Évkönyv. VII. évf.
- Ref. nagygymnasium igazgatósága. *Csurgó*. *a)* A ref. nagygy. Értesítője. 1884/5. *b)* A ref. nagygymnasium könyvtárának betűrendes sorjegyzéke. 1878/9.

II. Magánosoktól.

- Schlesinger Zsigmond. *Budapest*. A dobhártya sérüléseiről.
- „Turul” szerkesztőség. *Budapest*. A magyar heraldikai és genealogiai társaság névkönyve. 1885.
- Tischner August. *Leipzig*. The fixed idea of Astronomical theory.
- Weber Sámuel. Béla. Monographie d. ev.G. „de A. C. Bela.
- Polkowski Ignác. *Krakó*. *a)* Grób i trumna ś Stanisława. — *b)* Cześć ŚŚ. Cyrilla i metodego.
- Paskai Gyula. *Budapest*. A jurátus élet 1847/8-ban.
- Kmethy István. *Nyíregyháza*. Nyelvtudományi csevegek.
- Lenhossék József. *Budapest*. Die Ausgrabungen zu Szeged-Öthalom.
- Névtelen. *Buenos-Aires*. Hojas de Laurél poesias.
- Petrovsky József. *Békés-Csaba*. A közigazgatási törv. és rend. kézikönyve. 3. füzet.
- Takarékpénztár. *Miskolcz*. Emlékirat a miskolczi takarékpénztár negyvenéves fennállásáról. 1845—1885.
- Hörk József. *Eperjes*. *a)* Katechatika. *b)* A hű lelkipásztor jelleme. *c)* A művészet befolyása a társas életre. *d)* Liturgika.

III. Nyomdák.

Gyulai István nyomdája. *Arad*. Vélemény a román keresk. szerződés megújításáról.

Görög kath. Seminarium nyomdája. *Balázsfalva*. Istoria Ungariei.

Alex nyomdája. *Brassó*. Éjek és napok.

Athenaeum részv. társ. nyomdája. *Budapest*. a) Budapest története, II. III. köt.

b) Olvasmányok a poetikához. c) A sebek kezelése. d) A m. kir. József-műegyetem programja 1885/6. e) A biblia befolyása a magyar irodalomra.

f) A római kath. egyház története Magyarországon. g) Tökölly Imre és Wesselényi Pál mint vetélytársak. h) Latin mondattan. i) A nemzetgazdaság és pénzügytan kézikönyve. k) Egyetemes világtörténet. l) Latin mondattan Szénássy Sándortól. m) Rajzoló Stereometria. n) Constructio planimetria. o) Német olvasó könyv. p) Bélyeg-illeték a peres eljárásban.

q) Költői olvasmányok. r) Magyar nyelvtan. s) A szeszadó tankönyve. t) Királyfi. u) Képes természetrajz. v) A malomipar az orsz. kiállítás idejében. x) A percemonti torony. y) A nevelés elméletének története. z) Elmult idők. aa) Kritikus objectiv metaphysika. bb) A történelmi módszerről. cc) Az első nyom. dd) Az ifju pap. ee) Történelmi tár. 1885. 4. füz. ff) Vázlatok. gg) Az országos izraelita tanítóképző-intézet Értesítője 1867/8—1884/5. hh) Házi könyvtár. LI. LII. ii) Paedagogiai encyclopaedia. 17. f. jj) Anthologia latina.

kk) Kriesch J. a természetrajz elemei. I. II. ll) Hivatalos statisztikai közlemények. mm) Kossuth Lajos iratai. VII—XII. füz. nn) Magyar tanügy. Új foly. III. 5. 6. oo) Századok. $\frac{7}{8}$ füz. pp) Magyar zsidó-szemle. II. évf. 7., 8., 9. qq) Tájékozt. 1885. $\frac{7}{10}$ sz. rr) Magyar statisztikai évkönyv. XIII. évf. 4. 6. 10. XIV. évf. 3. füz. ss) Ugyanaz magyar-német szöveggel. tt) Első olvasókönyv XII. kiad. uu) Második olvasókönyv. XVII. kiad. és XVIII. kiad. vv) Harmadik olvasókönyv. XV. kiad. xx) Negyedik olvasókönyv. VIII. kiad. yy) Ötödik olvasókönyv. IV. kiad. zz) Erstes Lesebuch. VII. Aufl. a) Zweites Lesebuch. VII. Aufl. b) Drittes Lesebuch. VIII. Aufl. c) Viertes Lesebuch. V. Aufl. d) Šlabikár. e) Magyarország áruforgalma Ausztriával és más országokkal. 1885. I—IV. füz. f) Kivonat az osztrák-magyar vámterület általános vámtarifájához. g) Történeti kézikönyvek. XII. Magyar kir. egyetemi nyomda. *Budapest*. a) Nemzetgazd. Szemle. IX. évf. $\frac{7}{8}$.

b) Gyógyászat. XXV. évf. $\frac{25}{44}$ sz. c) Néptanítók Lapja. XIII. évf. $\frac{49}{88}$ sz. d) A budapesti kir. magyar tudományegyetem tanrende 1885/6. első felére. e) A budapesti kir. m. tudományegyetem könyvtárának jegyzéke. IX.

Schodisch Lajos nyomdája. *Felső-Eőr*. a) Illustrierter Volks-Kalender. 1886. b) Christliche Religionslehre nach Luthers Catechismus.

Stein J. nyomdája. *Kolozsvár*. a) Erdélyi ref. egyházkerület 1885. közgyűl. jegyzőkönyve. b) Orvos-természettud. Értesítő. 1885. X. évf. Természettud. szak. 2. füz. c) Erdélyi képes naptár 1886. d) Nagy-Enyedi naptár. 1886. e) Szünórák. f) Értesítő a kolozsvári tanítóképző 14-ik évéről. g) Das geologische Ungeheuer.

Berkovics Márk nyomdája. *Kula*. a) Szántó János beszédei az eke mellől. b) Des Landmanns Wissenschaft.

Ev. ref. főtanodai nyomda. *Maros-Vásárhely*. Székely naptár. 1886.

Wajldits József nyomdája. *Nagy-Kunizsa*. a) Magyar- és erdélyországi új és ó kalendárium. 1886. b) Wajldits József kis képes magy. népnaptára. 1886.
S. Filtsch nyomdája. *Nagy-Szeben*. Siebenbürgische deutsche Volksbücher. I. Bd. Siebenbürg. Sagen.

Skarnitzel nyomdája. *Szakolcza*. a) Šlabikár. $\frac{3}{4}$ füz. b) Učebná plán.

Kirchner J. E. özv. nyomdája. *Versecz*. Naczet isztava.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

Emlékbeszédek. III. 5.

Nyelvtud. Értekez. XIII. 1.

Dr. Wlassits Gyula. A bünikisérlet és bevégzett büncselekmény. I. köt.

Historiae Hungaricae fontes domestic. IV. köt. Chronica minora. (*Két péld.*)

Mathemat. Értekezések. XII. 10.

Természettud. Értekezések. XIV. 9. XV. 4. 5. 7. 8. 9.

225. Olvastatnak az osztályok véleményei az Alapszabályok 16. §-ának megváltoztatására kiküldött vegyes bizottság következő javaslata felől:

a) A levelező tagok számának maximuma állapíttassék meg 156-ban, úgy, hogy abból az I. osztályra 36, a II. osztályra 60, a III. osztályra szintén 60 jusson.

b) Minden oly esetben, a mikor az osztályüléseken valamely ügy a szavazatok megszámlálásával döntetik el, csak annyi levelező tag szavazzon, a hány tiszteleti és rendes tag együttvéve jelen van.

A javaslat második pontja, az összes ülés által vita nélkül félretétetvén, nem fogadtatik el; az első pontra nézve, beható vita után, névszerinti szavazás rendeltetvén el, az 13 szavazattal 10 ellenében elvettetik.

E határozat az Alapszabályok 61. §-a értelmében az Igazgató Tanácshoz tétetik át.

HARMINCZHATODIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Az I. osztály kilenezedik ülése.

1885. nov. 30-án.

HUNFALVY PÁL r. t. és osztályelnök elnöklése alatt.

27. *Budenz József* r. t. fölolvassa „Egy kis visszhang Vámbéry úr válaszára“ című értekezését.

Bírálatra adatik.

28. *Szarvas Gábor* r. t. jelentést tesz „A nyelvtörténeti szótárról.“

Bírálatra adatik.

29. *Bogisich Mihály* l. t. „Szegedi Lénárt énekes könyvéről (1674)“ értekezik. Kivonata következő:

Szegedi Ferencz egri püspök bőkezűségéből jelent meg 1674. évben Kassán a jezsuita-atyák akadémiai nyomdájában ama 560 lapra terjedő negyedretű énekeskönyv, mely hat litánián s egy hálaadó éneken kívül mintegy 530 templomi éneket foglal magában. Toldy Ferencz irodalomtörténeti kézikönyvében e könyvet a XVII. század legnevezetesebb szellemi termékei közé számítja. A középkori latin és latinból fordított magyar templomi, valamint az újabb magyar népénekek, de általán véve a nagyszámú szebbnél-szebb énekek a könyvnek kiváló történeti fontosságot tulajdonítanak.

A könyv főczélja volt a XVII. században a régi egyházba visszatért magyar népet a régi hitben megerősíteni s a kath. istentiszteletbe bevezetni. Szegedi Ferencz középszerű nemes szülöktől származott Nagy-Szombatban, hol tanulmányait a jezsuiták akadémiájában kezdte, a bölcsészetet Bécsben a Pázmány-intézetben folytatta s a hittudományt Rómában bevégezte. Mint felszentelt pap az esztergomi érseki megyében lelkészkedett s 1653. évben már esztergomi kanonok volt. Az egyházi méltóságok fokain gyorsan haladt. 1663. évben az erdélyi püspökségből a vácziba, 1669-évben pedig az egri püspökségbe helyeztették át. Mint ilyen nagy tevékenységet fejtett ki. Alatta a kassai szent Erzsébet dóm 1671-ben; 1672. pedig Tállyán, Tokajon, Liskán s az ország északi részének egyéb városaiban a protestánsok által elfoglalt templomok régi birtokosaiknak, a katolikusoknak, visszaadattak.

Sokféle gondjai között a tudománynak is hódolt. Bőkezűsége folytán több hitvitázó irat látott napvilágot, maga is mint polemikus a hitújítók ellen szóval és írásban harczolt. 1672-ben újra kinyomatta papsága számára a Pázmány által kiadott „Agendát.” Boldog Margit, IV. Béla magyar király leányának életét költeményben megírta. Nemes szívű s áldozatkész főpap volt; szegény tehetséges ifjakat a tudományokban kiműveltetett, nagy gondot fordított a fiatal papok nevelésére. A török rabszolgaságból sokakat kiváltott. Szegedi igen ájtatos, önmaga iránt szigorú, mások gyöngéi iránt elnéző volt. Férfias jelleméről, magyar érzéséről, nagy befolyásáról tanuskodnak a levelek, melyeket minden pártbeli férfiak hozzá intéztek, tőle kérvén tájékozást s tanácsot. Hazája s vallása szolgálatában testi ereje megtört, 1675. év szeptember 12-én meghalt s Kassán a szent Erzsébet dómban ünnepélyesen eltemettetett.

A rendkívül gazdag s változatos énekeskönyv tizennyolcz részre oszlik; e tizennyolcz részben van körülbelül 530 ének, hat litánia s egy hálaadó ének. Szöveg tekintetében van 15 latin-magyar, azaz vegyes; 84 teljes latin szövegű, melyekből 48 magyar fordításban is elő-

fordul, a többi mintegy 420 magyar szövegű ének. Hangjegyzett dallam van 101, ezek közül latin 32, a többi 79 magyar. A könyv legnagyobb részét képezik az adventi s karácsonyi énekek (111); utána következik a nagybőjti rész 61 énekkel; ezt megközelítik a „Szentek” énekei 45; az úrnapi s oltári szentségről 43, s a Boldogasszonyról 28.

A hangjegyzés kiállja a versenyt az azonkori németországi énekeskönyvekkel. Ezután értekező közli a hangjegyzés módját és különböző jegyeit. A kulcsok közül leggyakoribb a szoprán, utána a tenor, az alt kules alig egykétszer fordul elő, több helyen található a violin vagy *g* kules. Űtenybeosztásról szó sincs, az énekszöveg is rendetlenül van a hangjegyek alá nyomtatva.

A énekek szöveg tekintetében három részre oszthatók *a*) teljesen latin; *b*) latinból fordított magyar és *c*) magyar nemzeti népénekekre; a dallamok pedig származás vagy nemzetiségi szempontból *a*) ősi gregorián vagy latin; *b*) idegen nemzeti, *c*) magyar nemzeti népénekekre.

Értekező csupán azon énekeket mutatja be, melyek e könyvben jelentek meg, tehát nincsenek az 1651-ki kiadásban. Értekezik a latin, magyar és vegyes énekekről s többeket zongorakiséret mellett elénekel. A latinból fordított énekek teszik a könyv jó nagy részét. A szép latin dallamok nagy befolyást gyakoroltak az eredeti magyar dallamokra. Értekező ezek közül is többeket bemutat.

Az idegen nemzeti énekek nagyobb része szintén latin fordítás, melyek a százados használat folytán az illető nemzet nyelvéhez simultak s mintegy tulajdonává lőnek. Van a könyvben 8—10 francia zsoltár szenczi Molnár Albert fordításában, ezek református énekek, noha a szövegben kisebb-nagyobb változás van, s a dallamok sem Gondimel dallamai.

Magyar népének van a könyvben mintegy húsz; ezek közül leszámítva azokat, melyek az 1651. kiadásban megjelentek, értekező tizet mutatott be. Általános jellegök *a*) búsongó, *b*) vidor, lelkesítő. A népdalok világi énekek voltak, melyek alá a szerkesztők egyházi szöveget tettek. A népénekek a zene általános szabályai szerint bevégzett formájúak, lendületes szép dallammal, melyek akár most is a legsebb népénekek mellé állíthatók.

E szép magyar énekek teszik a könyvet igen becsessé.

A hazafias érzelem, a szt. Istvántól öröklött áhitat, a bold. szűz iránti fiúi hódolat szebbnél-szebb ősi magyar méretű versekben nyilatkozik. Értekező több Mária-verset olvasott. Igen szépek még a

halotti énekek, melyekben a mulandóság, a világtól való elválás fájdalma s az Isten akaratjában való megnyugvás nyilatkozik.

Bírálatra adatik.

HARMINCZHETEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A II. osztály kilenczedik ülése.

1885. december 7-én.

WENZEL GUSZTÁV rendes tag elnöklése alatt.

1. *Hajnik Imre* rend. tag olvassa következő értekezését: „Az okmány-bizonyítás a középkori magyar perjogban.“

Tudomásul vétetik.

2. *Zsilinszky Mihály* lev. tag olvassa következő értekezését: „A tokaji tanácskozmány 1646-ban.“

Tudomásul vétetik.

HARMINCZNYOLCZADIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

A III. osztály kilenczedik ülése.

1885. december 14-én.

SZTOCZEK JÓZSEF r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

1. *B. Eötvös Loránd* r. t.: „A folyadékok feszültsége és vegyalkata közötti összefüggésről.“

2. *Lengyel Béla* l. t.: „Néhány ásványvíz chemiai elemzése.“

3. *Than Károly* r. t.: „A felső alapi ásványvíz chemiai elemzése.“

4. *Schenzl Guidó* r. t.: „Magyarország csapadék-viszonyairól“ értekezik.

A kivonat így szól:

Szerző hasonezímű, az országos kiállítás alkalmából írt munkáját nyújtja át az Akadémianak, melyhez a régebbi és legújabb adatok felhasználásával (1: 2,170.000 mértékben) szerkesztett *esőzési térkép* van mellékelve. Az első ezen irányban végzett, tudományos alapon nyugvó munkák, instaedteni *Sonklár* tábornok kezéből kerültek, a ki fáradságot nem kimélve az 1877. évig terjedő észlelési anyagot gondosan összegyűjtötte, majd kritikai vizsgálódás után, értékesítette is. A szóban forgó idő óta Magyarország észlelő állomásai jóval megsza-
porodtak; ezt a szaporodást különösen a magy. kir. minisztérium eré-

lyes rendelkezéseinek, továbbá a Temesvidéki mérnökegylet és a Szlavon földmívelési egyesület dicséretes törekvéseinek köszönhetjük.

Nagyon becses adalékkal szolgált a horvátországi kir. kormányzóság építészeti szakosztálya is, a mennyiben nyolcz évről szóló adatokat közölt oly vidékekről, melyekről eddigelé semminemű csapadékadat köztudomásra nem jutott. Ezek folytán az állomások száma az 1884. év végén 230-ra szaporodott fel, holott a meteorologiai központi intézet szervezése alkalmával (1870-ben) számuk csakis 35 volt. Az összes — nagyobbbrészt újra számított — anyag 259 helyre vonatkozik; ezek közül 127 állomás legalább is 5 évig végezte észleléseit; az eredményeket a szerző táblázatos kimutatásban foglalta össze. A könnyebb áttekintés és megérthetés céljából ezen adatok alapján Magyarország új esőzési térképe szerkesztetett, mely alkalommal Sonklar elvei híven követték. — A részletekre vonatkozólag az eredeti értekezésre utaljuk az olvasót; mi ezúttal csakis ama meglepő eredményt említjük meg, hogy a *közép* esőmennyiség akár a Duna kis medencéjében akár az Alföldön, nem csekélyebb, mint Közép-Európa más vidékein, pl. Alsó-Ausztriában, Csehország nyugati részén és Németország néhány síkján; ennek ellenében azonban az egyes évek közötti különbségek sokkal nagyobbak, mint az említett országokban.

Az értekezés vége a csapadékoknak az év egyes hónapjai szerint való megoszlását tárgyalja; ebből azt olvassuk, hogy Magyarország legnagyobb részében február hó legszárazabb, míg ellenben esőben leggazdagabb hónap június. Ezen általánosítás keretébe nem illeszthetők: a Tátracsoport, a magyar tengerpart és az Adriai tenger szigetei.

5. Osztálytitkár küzli, hogy *Vályi Gyula* részéről: „A perspektiv tetraéderek tanához“ című dolgozatot König Gyula l. t. az Osztály-Értesítő számára bejelenti.

HARMINCZKILENCZEDIK AKADÉMIAI ÜLÉS.

Összes ülés.

1885. december 21.

TREFORT ÁGOSTON akad. elnök úr elnöklése alatt.

241. *Vécsey* Tamás l. t. fölolvassa emlékbeszédét *Vandrák* András 1884. szept. 14. elhunyt l. tag fölött.

Az emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

242. Az akadémiái elnök úr bejelenti, hogy *Ranke* Lipót kültag a mai

napon ünnepli 90-ik születésnapját, s ez alkalomból távirati úton adott kifejezést az Akadémia szerencsekívánatainak.

Helyesléssel fogadtatik.

243. Bemutattatnak az osztályok és állandó bizottságok 1886. évi költségvetési előterjesztései, ily rendben :

I. o s z t á l y.

1. Régi magyar költők tára	1000
2. Régi magyar nyomtatványok	500
3. Értekezések	1800
4. Nyelvtörténeti szótár	1800
5. Thewrewk Emil l. t. Festus-codexe	330
6. Nyelvemléktár	1300
7. Lehr Albert Arany-szótára	300
8. Simonyi Zsigmond: A magyar határozók.	1185
9. Balassa József: A phonetika elemei, különös tekintettel a magyar nyelvre	450
10. Péchy Simon Zsoltáros könyve	1075
11. Rényi Rezső: „Itália költészete“ segélyezésére	400
12. Nyelvtudományi bizottság	8045
13. Irodalomtörténeti bizottság	4500
14. Classica-philologiai bizottság	3136
	<hr/>
	25.821

II. o s z t á l y.

1. Értekezések	3200
2. „A magyar szent korona“ cz. munkára ..	2400
3. „Corpus statutorum“ II. kötet	600
4. Wlassics „A bűnkíséret“ cz. műve II. k.	750
5. Péch A. „A bányászat története“ II. kötet ..	750
6. Pólya Jakab „Ágrárpolitikai tanulmányok“ ..	1000
7. Földrajzi társaság segélye	600
8. „Philosophiai írók tára“ segélye	300
9. „Philosophiai Szemle“ segélye	400
10. Hunfalvy J. „Egyetemes földrajz II.“ segélye ..	400
11. Előre nem látott költségekre	200
	<hr/>
	10.600
12. Történelmi bizottság	12,000
13. Archaeologiai bizottság	8043
14. Nemzetgazdasági bizottság	7140
	<hr/>
	37.783

III. o s z t á l y.

1. Az Osztályértesítőre	1200
2. Emlékbeszéddek	300
3. Természettudományi Értekezések	3500
4. Matematikai Értekezések	2500
	<hr/>
	7500

5. Bolyai-Farkas „Tentamen“	2000
6. Külön kiadványokra:	
a) König Gyula „Analysis“	1200
b) Heller „A physika története“	1200
c) Péch „A bányászat története II.“ ...	1000
d) Szabó „Selmech geologiai monogra- phiaja“	1500
e) Fabinyi „Chémiai folyóirata“ segélye	300
	5200
7. Matematikai és Term. tudományi bizottság ...	5000
	19,700

Mindezen előterjesztések a költségvető bizottságnak adatnak ki, az akad. költségvetés megállapítása végett.

244. Olvassatik az I. osztály javaslata *Szinnyei* Józsefnek „A magyar írók névtára“ cz. vállalata ügyében.

Az összes ülés, a javaslat alapján, felhívja a II. osztályt, hogy válassza meg a tagokat az e vállalat vezetésére kikiöltött bizottságba, a mely a vállalat tervrajzát úgy a tartalomra, mint a terjedelemre nézve véglegesen megállapítani és költségeit számbavenni lesz hivatva; az 1886. évi költségvetés közös rovatába, az előleges költségekre 600 forintot ajánl ugyan fölvenni, de a vállalat csak azután fog megindíttatni, ha a kiegészített bizottság a véglegesen megállapított tervrajzot az Akadémia elé terjeszti.

245. A III. osztály azzal a kérelemmel fordul az Akadémiához, hogy a Bolyai Farkas munkájára, az 1885. év folyamán ki nem adott 1000 frt, a jövő évben is bocsáttassék rendelkezésére, mivel már sajtó alatt van e munkának első kötete és nem sokára sajtó alá kerül a II. is; minél fogva kívánatos, hogy az osztály rendelkezésére 3000 frt álljon.

Az Igazgató Tanács fölkéri a II. osztályt a kívánságának teljesítésére.

246. A III. osztály kéri, hogy a Hadtudományi bizottság részére 1885-re megszavazott, de ki nem utaltatott 2500 frt bocsáttassék az osztálynak saját munkálkodása körül felmerült 5500 frt költségeinek részben való fedezésére.

Az átruházás joga, az Igazgató Tanács határozata alapján, megadatik.

247. A III. osztály javasolja, hogy a Hadtudományi bizottság, mivel benne a III. osztály csak kisebb részben van képviselve, vétessék ki kebeléből a tétessék át a II. osztályhoz.

Véleményadás végett közöltetik a II. osztálylyal.

248. A III. osztály az Electromos Bizottság részére, 1885-re megszavazott, de igénybe nem vett összeget a jövő évre is föntartani kéri.

Áttétetik az Igazgató Tanácshoz.

249. *Gyulai* Pál r. t. jelenti, hogy a Nemzetgazdasági bizottság 1886. jan. 1-től kezdve a *Budapesti Szemle* részére eddig nyújtott 1800 frt segélyösszeget 1200 frtra szállította le, — minél fogva fölkéri az Akadémiát, hogy a 600 frt hiány fedezését az évi segély fölemelése által vállalja magára.

Áttétetik a költségvető bizottsághoz.

250. A III. osztály engedélyt kér *Gruber* Lajos számára, hogy értekezését valamelyik ülésen személyesen fölolvashassa.

Az engedély megadatik.

251. *Rozvány* Pál mérnök egy lepecsételt levelet küld be az akad. irattárban leendő megőrzés végett, feltalálói jogának megóvása és fentartása érdekében.

Az összes ülés, nem akadémiai tagoktól eredő letéteket nem fogadhatván el, a lepecsételt levelet tulajdonosának visszaadatni rendeli.

252. Bemutattatik a genfi physikai és természetrajzi társulat által növény-tani monographiára kitűzött és beküldött pályakérdés.

Áttétetik a III. osztályhoz.

253. *Böckh* János igazgató jelenti, hogy dr. *Staub* Mór tanár 235 példány levéllenyomatot szolgáltatott át a m. kir. Földtani intézet phytopalacontologiai gyűjteménye számára, mint a M. T. Akadémia anyagi támogatása mellett Szliács környékén eszközölt gyűjtés eredményét, a miért egyszersmind köszönetet mond.

Tudomásúl vétetik.

254. A californiai tud. Akadémia, azzal a kérelemmel fordul az Akadémiához, hogy *Kalchbrenner* Károly I. t. „*Icones selectae Hymenomicetum*“ cz. munkája hiányzó köteteit számára küldje meg, mivel e tudományos intézet kiváló súlyt fektet e rá nézve nélkülözhetetlen dolgozatra.

A Könyvtári bizottság határozata alapján, nemcsak a hiányzó kötetek fognak megküldetni, hanem a III. osztály kiadásában megjelent többi hasonló tárgyú művek is.

255. Bemutattatnak: Arad-, Békés- és Fehérmegyék jelentései, a levéltáraikban őrzött országgyűlési iratokról.

Áttétetnek a Történelmi bizottsághoz.

256. Bemutattatik az Akadémia jövő évi üléssora.

A tagoknak megküldetik.

257. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta beküldött következő könyvek és akadémiai kiadványok ily rendben:

I. Testületektől.

<i>Berlin.</i>	Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. B. XII. No. 4/8. b) Zeitschrift. B. XX. H. 2—5.
<i>Bukarest.</i>	Academia Romana. a) Codicelele Voroneteian. b) Documente priv. la Istor. Romanilor. Vol. V. P. 1.
<i>Calcutta.</i>	Indiai angol kormány. a) A catalogue of sanskrit manuscripts for the year 1882. 1883. 1884. b) A catalogue of sansk. manuscr. in the north-western provinces. Part VIII. IX.
<i>Cambridge.</i>	Museum of Comparative Zoology. a) Memoires. Vol. X. No. 4. Vol. XIV. No. 1. Part. 1. b) Bulletin. Vol. XII. No. 2.
<i>Firenze.</i>	Società italiana di Antropologia. Archivio. Vol. XV. F. 2.
<i>Harlem.</i>	Société hollandaise des Sciences. Archives. T. XX. Livr. 3.
<i>Leipzig.</i>	Deutsche Morgenländische Gesellschaft. Zeitschr. XXIX. B. 3. H.
<i>London.</i>	Angol kormány. Report of the Challenger. Zoology. Vol. XII. Royal Society. Proceedings. Vol. XXVIII. No. 238. V. XXIX. No. 239.
"	R. Geographical Society. Proceedings. Vol. VII. No. 12.
"	R. Microscopical Society. Journal. Vol. V. P. 6.
<i>Moszkva.</i>	Imperatorskago archaeologiceskago Obszestva. Drevnosti trudi. Tom. X.

- New-Haven.* The american Journal of Sciences. Vol. XXX. Dec. 1885.
New-York. American Geographical Society. Bulletin, 1885. No. 1.
Odessa. Société des naturalistes de la Nouvelle Russie. a) Zapiski novorassiskago obstsestva esztesztvoi szpitateleí. T. IX. Vip. 1—2. b) Algologitseszkija izsloedobanija. I. Atlas.
Páris. Francia kormány. Travaux et mémoires du bureau international des poids et mesures. T. IV.
Philadelphía. Academy of Natural Sciences. Proceedings. 1885. P. II.
Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Rendiconti. Vol. 1. Fasc. 24. 25.
 „ Olasz kormány. Földművelés-, ipar- és keresk. min. Annali di Statistica. Sect. 3. Vol. 15.
Stockholm. Institut R. Géologique. a) Sveriges Geologiska Undersökning. 8° Ser. C. No. 67. 68. 71. 74. 75. 76. 77. — 4° Ser. C. No. 69. 70. 72. 73. — 8° Ser. Aa. No. 87. 93. 95. 96. — 8° Ser. Ab. No. 8. b) 7 drb Földtani térkép.

-
- K. Akademie der Wissenschaften. *Bécs.* Anzeiger 1885. No. 19—24.
 K. K. Kriegs-Archiv. *Bécs.* Mittheilungen. Jahrg. 1885. V. Bd.
 K. K. Statistische Central-Commission. *Bécs.* Oesterreichische Statistik. X. 2. 3.
 K. K. Geolog. Reichsanstalt. *Bécs.* Verhandlungen. 1885. No. 14.
 K. K. Universität. *Prága.* Personalstand der k. k. Deutschen Carl-Ferdinands-Universität.

-
- Magyar Földrajzi Társaság. *Budapest.* Földrajzi Közlemények. XIII. 9.
 M. kir. számvevőszék. *Budapest* A magy. korona országainak 1884. állami zár-számadása és az állami számvevőszék arra vonatkozó részletes jelentése, összesen 11 füzet.
 M. kir. belügyminisztérium. *Budapest.* a) Rendeletek tára. XIX. évf. 10. füz. b) Collectiunea legilor. 1885. Fasc. II.
 M. k. földtani intézet. *Budapest.* a) A m. k. földtani intézet és kiállítási tárgyai. b) Ugyanaz német nyelven. c) Mű- és építő-ipari közetek katalogusa. d) Agyag-üveg stb. iparnak szolgáló anyagok katalogusa. e) Földtani Köz-löny. XV. $\frac{1}{10}$.
 Egyetem. *Budapest.* Beszédek III. Tanév megnyitó beszéd. 1885. (négy példány.)
 Egyetem. *Kolozsvár.* a) Almanach 1884/5-ről, b) Beszédek. Fasc. I. II.
 Délmagyarországi Természettudományi Társulat. *Temesvár.* Természettudományi Füzetek. IX. $\frac{1}{2}$ füz.
 Hrvatskoga Arkeologičkoga Družtva. *Zágráb.* Wiestnik. God. VII. B. 4.
 Dunamelléki ev. ref. egyházkerület 1885. okt. jegyzőkönyve. (2 péld.)

II. Magánosoktól.

- Dr. Maizner János. *Debreczen.* A magyar Orvostudományi Irodalom 1770-ig.
 Káplány Géza. *Erzsébetváros.* Egy külörleenyomat a „Telekkönyvi Közlöny“-ből.
 Dr. Beda Dudik. *Brünn.* Auszüge für Mährens allgemeine Geschichte.
 F. Jung. *Pozsony.* Excursionen auf dem geistigen Gebiete. IV—VIII. Vorträge.
 Dr. Zsigmondy Jenő. *Budapest.* a) Fessler. Die Geschichten der Ungern. I—VI. köt.

b) Lelewele, Geschichte Polens. c) S. Zsigmondy. Historia Hungariae. d) Montesquieu, De l'esprit des lois (Két kötet.) e) Cottin. Mathilde ou mémoires etc. f) Französische Classiker 1—12 Th. g) Spaziergänge eines wiener Poeten. h) Lehrbuch des Handelsrechts. i) Die geheimen Instructionen der Jesuiten. k) S. Zsigmondy, Res gestae Hungarorum. (Kézirat.)

Ujfalvy Károly. *Paris. L'art des cuivres anciens dans l'Himalaya.*

Rónaky Kálmán. *Pécs. Gözmozdony az országúton.*

Dr. Herzog Manó. *Budapest. A biblia befolyása a magyar irodalomra.*

Balló Mátyás. *Budapest. Jelentés Budapest vegyészének működéséről. 1874—1883.*

Petrovsky József. *B.-Csaba. A közigazgatási törv. és rendeletek kézikönyve.*

V. füz.

Marton János. *Vinga. Csipkerózsák.*

III. Nyomdaktól.

Görög-keleti egyházmegye nyomdája. *Arad. a) Tabulele. b) Calendariu. 1886.*

Réthy és fia nyomdája. *Arad. a) Csipkerózsák. b) Exercitii intuitive si gimnastice.*

Drotleff nyomdája. *N.-Szeben. Kalender des siebenbürger Volksfreundes. 1886.*

Pesti könyvnyomda-résztvénytársaság. *Budapest. a) Az országos kiállítás VI. csoportjának katalogusa. b) Ugyanez német nyelven.*

Franklin-társulat nyomdája. *Budapest. a) Álmok, költemények és rajzok. b) A Kisfaludy-társaság évlapjai. Új foly. XX. köt. c) Népszerű természettudományi előadások. 1885. II. füz. és III. füz. d) Semmelweis Ignác Fülöp. Tanulmány. e) A belgyógyászat tankönyve. II. füz. f) Zeitschrift für die gesammte Ornithologie. II. Jahrg. II. u. III. Heft. g) Világtörténelem. h) A magyarok története. i) A borászat könyve. k) A római jog. l) A zsidók története. m) A garat, gége és légcső elváltozásai. n) A mágnesség és electromosság. o) Földtani Közlöny. XV. köt. 6—10. füz. p) Agyag, üveg, cement katalogus. r) Der Goldfund von Nagy-Szent-Miklós. s) Die Gräberfelder von Keszthely. t) Kőzetek katalogusa. u) Nala és Damajinti. v) Döntvénytár. Új foly. XI. köt. w) Bünvádi eljárás. x) Igazságügyminiszteri Rendelet. 1884. y) Anya és grófné. z) A tragikum. aa) Nagyág földtani stb. viszonyai. bb) Magyar történeti életrajzok. I. évf. 5. füz. II. évf. I. köt. cc) Turul. III. köt. 2. 3. füz. dd) Nemzeti nőnevelés. VI. évf. 6. 7. 8. füz. ee) A magyar heraldikai és genealogiai társ. névkönyve 1885. ff) Magyar nyelvtan. gg) Falusi könyvtár. 30. füz. hh) Történelmi könyvtár. 78. 79. 80. füz. ii) Családi könyvtár. 27. 28. füz. kk) Kis biblia I. és II. könyv. ll) Mózesi hit és erkölcstan. mm) Olesó könyvtár. 189—190. sz.*

Pleitz-féle nyomda. *Nagy-Becskerek. Gr.-Becskereker Haus-Kalender 1886.*

Wajdits József nyomdája. *Nagy-Kanizsa. Wajdits J. nagy képes magyar népnaptára. 1886.*

Filtsch S. nyomdája. *Nagy-Szeben. Zum unterrichte in der ungarischen Sprache.*

Skarnitzel nyomdája. *Szakolecza a) Kazatelna. Roč. VI. Čís 2. b) Mrtwú host.*

c) Alžbeta Báthory.

Kirchner J. E. nyomdája. *Versecz. a) Alapszabályai a magyar nyelvet terjesztő egyesületnek Verseczen. b) Illustirter Werschetzter Hauskalender. 1886. c)*

Načrt ustava. d) Načrt modi fi kowanich Statuta.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

Almanach. 1886.

Szilágyi Sándor. A linezi békekötés okirattára.

Fejérpataky László. Magyarországi városok régi számadáskönyvei.

Vámbéry Ármin. A török faj ethnologiai és ethnographiai tekintetben.

Taine H. Az angol irodalom története. V. köt.

Thierry A. Elbeszélések a római történetből. Alarik.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

a M. T. Akadémia Értesítőjének XIX. (1885.) évfolyamához.

Lap.

Akadémia palotájában és bérházában tervezett javítási munkálatok iránt	
költségvetés	61
„ vagyoni állásáról kimutatás	14
„ vagyommérlege	19
„ építési bizottságának jelentése	21
„ bérház javítási munkálatainak megvizsgálása	150
„ palota s ház bér adómentessége tárgyában a vallás- és közokt. minisztériumhoz fölterjesztés	150
„ kiadványai jegyzékének kinyomatása az orsz. kiállítás alkal- mából	150
„ bérház házmeesterének évi fizetése	151
„ palota s bérházán eszközölt javítási munkálatokról jelentés ..	191
Alapítók emlékének megörökítése tárgyában kiküldött bizottság jelen- tése	61, 80, 150
Alapítványok biztosításáról ügyészi jelentés s az Igazgató Tanács ha- tározatai	149
Alapszabályok 16. §-nak megváltoztatása tárgyában az osztályok jelentései	197, 206
Antolik Károly „Gyűrűcsöves higany légszivattyú“	47
Apáthy István „Emlékbeszéd Baintner János fölött“	160
„ „A szerzői jogról“ Székf.	201
Apáthy István ifj. „A sima izomzat gyarapodása és pótlódása“	158
Arany-emlékbizottság meghívója az Arany-szoba megnyitási ünnepére ..	146
Özv. Arany Jánosné hagyománya	62
„ „ által birt. lakás bérbeadatik	150, 193
Arnter Kálmán egyezségi ajánlata	147
Asbóth Sándor „A Kjeldahl-féle légeny stb.“	202
Athenaeum nyílt pályázatára beérkezett pályamunka és tervrajz	178
Ábel Jenő „Isotta Nogarolla“ Székf.	137
„ „ „A homéroszi Demeter-hymnusz“	201
Baintner János fölött emlékbeszéd Apáthy Istvántól	160
Ballagi Aladár „Colbert mint államférfiú“ Székf.	74
Ballagi Mór az aradi Fábian G. ünnepélyen az Akadémia képviselésére fölkértek	162
„ „ jelentése a Fábian István emlékünnepélyről	179
Balló Mátyás a) „A hygrothermans, egy új, a borok hevítésére szolgáló készülék.“ b) „Egy új ruhamosási eljárás“	158
Barna Ferdinand „A votjâkokról“	40

	<i>Lap.</i>
Barna Ferdinand „A votjások vallásáról“	154
Barna Ignác akadémiai tagságáról lemondó levele	146
Bányáska helység nevének Széphalomra változtatása	195
Bedő Albert „Magyarország erdősegei“ Székf.	158
Beöthy Leo „A társadalmi fejlődés kezdetei 1882.“ cz. munkájával Mar- czibányi-jutalmat nyer	143
Beöthy Zsolt „Jelentés a Farkas-Raskó pályázatról“	55
Bogisich Mihály „Szegedi Lénárt énekes könyvéről“	206
Bolyai Farkas arczképének a képes teremben elhelyezése	146
„ „ munkájára, az 1885. évben ki nem adott 1000 frt iránt a III. osztály kérelme	212
Botka Tivadar elhunytáról jelentés	22
Brassai Sámuel „A mondat dualismusáról“	137
Budapesti Szemle segélyösszegének hiánya fedezéséről	212
Buda visszavételének kétszázados évfordulója	202
Budenz József „Jelentés Munkácsi Bernát oroszországi útjáról és Kunoss Ignác népnyelvi török szövegek gyűjtéséről“	167
„ „ „Egy kis visszhang Vámbéry ur válaszára“	206
Bulyovszky-jutalom kifizése	145
Bunyitay Vince „A mai Nagyvárad alapítói“ Székf.	28
Bük László-féle tóti erdőbirtok eladásának ügye	21, 61, 81
„ „ alapítványa ügyében a II. osztály javaslata elfogadtatik	162
Curtius György elhunytáról jelentés	195
Csanády Sámuel megvétel végett följánlja Kazinezy Gábor hátrahagyott kéziratait	35
Csiky Gergely Plautus fordításának második feléért a Karátsonyi-juta- lomból 200 arany utalványoztatik	35
„ „Jelentés a Teleki-pályázatról“	49
Csontos János „A Corvina felkutatót maradványai“ Székf.	137
Daday Jenő „Adatok a Balaton-tó faunájának ismeretéhez“	79
Daláregyesület (országos) jutalmáért pályázat	151
„ „ pályaművek bírálói	155
Dankó József „Francia könyvdísz a renaissance korban“ Székf.	65
Davis Bernát fölött emlékbeszédet mond Lenhossék József	202
Deák Farkas a II. oszt. r. tagnak választatik	148
Deák Lőrinczné sz. Varga Szeréna évi kegydíja a Kazinezy-alapból	194
Deim Ferencz árvának nevelési kegydíj	62
„ „ özvegyének segély	151
Dóra-pályázatra (Aldunai piacok) beérkezett pályamunka	178
Drágasági pótlékért az akadémiai szolgák kérvénye]	151
Dumas Ker. János emléksobrára gyűjtés	162
Electromos bizottság részére föl nem használt összeg iránt a III. osz- tály kérelme	212

Elnök-(akadémiai) választás	147
Eötvös Lőránd br. „A folyadékok felületi feszültségének összefüggéséről a kritikus hőmérséklettel“ Székf.	9
„ „ „A folyadékok feszültsége és vegyalkata közti összefüggésről“ ..	209
Erőss Gyula „Vizsgálatok az ujszüllötték rendes hőmérsék-viszonyaira vonatkozólag“	158
Építési bizottság jelentése a javítási s újítási munkálatokról	191
Érsekújvári közkórház igazg. kérvénye	22
Farkas-Raskó jutalomra beérkezett pályaművek	2
„ „ pályázatról jelentés	55
„ „ pályázat kitűzése	145
Fábián Gábor aradi ünnepélyére meghívó ...	162
Fáy-alapítványból ki nem adott jutalom felhasználására nézve a Pesti hazai első takarékpénztár irata	161
Fáy-jutalomra beérkezett pályamunkák	4
„ „ kitűzendő kérdések tárgyában a Pesti hazai első takarékpénztár egyesület levele	202
Fejérpataky László „A kir. cancellária az Árpádok korában“ Székf.	137
Fekesházy-alapítvány tárgyában miniszteri válaszirat	34
„ „ „ az I. osztály jelentése	81
„ „ alapítványból a Putnoki Miklósnak odaitélt jutalom utalványoztatik	161
„ „ jutalomra beküldött munkák	4
„ „ Putnoky Miklós „Abedar maghíarroman“ és „Legendar m. r.“ cz. munkáinak adatik ki	144
„ „ kitűzése a vallás- és közokt. minisztérium válaszáig függőben tartatik	145
Felvidéki magyar közművelődési egyesület az Akadémia támogatását kéri	179
Fodor József „Bacteriumok az egészséges állat vérében“ Székf.	140
Folyóiratok és időszaki közlemények segélyezése tárgyában a II. osztály indítványa	57
Földhitelintézet jelentése magyar kölcsönkötvények vásárlásáról s több hagyomány befizetéséről	196
Főtőkári lakás bérbeadásának ügye	62
Fraknói-jutalomra (kath. főpap életrajza) pályázat	5
Fraknói Vilmos „II. Ulászló választása s trónralépte“	8
Genfi physikai s természetrajzi társulat pályakérdése	213
Goldziher Ignác „Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben“	199
Gorove-jutalomra beérkezett pályamű	4
„ „ széptani pályakérdése	145
„ „ pályázatnál Hellebrandt Árpád jutalmat nyer	144

G o t h a r d J e n ő „Astrophysikai megfigyelések a herényi csillagdán 1884.“	28
„ „ „Tanulmányok a csillagászati photographia terén“	78
G r ü n f e l d L i p ó t n é széphalmi lakos tartozásának elengedése	195
G u i z o t F e r e n c z fölött emlékbeszédet mond Trefort Ágoston	195
G y ő r y V i l m o s elhunytáról jelentés	80
G y u l a i P á l jelentése a széphalmi mausoleumról s javaslatai	192
H a d t u d o m á n y i b i z o t t s á g részére föl nem használt költség iránt a	
III. osztály kérelme	212
„ „ áthelyezése a II. osztályba	212
H a j n i k I m r e „Az okmánybizonyítás a középkori magyar perjogban“	209
H a z s l i n s z k y F r i g y e s számára évi rendkívüli segély	23
H e g e d ű s S á n d o r a II. oszt. lev. tagnak választatik	148
H e i n r i c h G u s z t á v „A kudrun mondáról“	28
H e l l e b r a n t Á r p á d a Gorove-pályázatnál jutalmat nyer	144
H e n l e J a k a b k. t. elhunytáról jelentés	143
H o r n y á n s z k y V i k t o r szerződése	193, 195
H o r n y i k J á n o s elhunytáról jelentés	195
H o r v á t Á r p á d „Mabillon János a diplomatika megalapítója.“ Székf.	6
H o r v á t C y r i l l fölött emlékbeszédet mond Pauer Imre	202
H ö g y e s E n d r e „Újabb adatok a látó és halló idegreflexek élet- és kór- tanához“	9
H u n f a l v y P á l „Emlékbeszéd Lönnrot Illés k. t. fölött“	79
„ „ „Ismeretések a bel- és külföldi tudományos irodalom újabb jelenségeiről“	167
H u n y a d m e g y e i tört. és régészeti társulat meghívója	146
H ü n n i n g e r A d o l f „Napfoltok megfigyelése stb.“	12
I r ó i t u l a j d o n j o g r a kötendő nemzetközi szerződés tárgyában tartandó értekezletre képviselő küldöttség	35
J e n d r á s s i k J e n ő „Polydromo-motor stb.“	76
„ „ „Dolgozatok az egyetemi physiologiai intézetből“	158
K a l e v a l a első kiadásának 50 éves jubilaumára üdvözlő irat Helsingforsba	40
K a l e f o r n i a i t u d . A k a d é m i a hiányzó akad. kiadványok megküldését kéri	213
K a r á t s o n y i - j u t a l o m r a b e e r k e z e t t pályamunkák	177
K a z i n e c z y - f é l e széphalmi mausoleumról jelentés s javaslatok	192
K a z i n e c z y G á b o r hátrahagyott kézíratait megvétel végett följajánlja Csanády Sámuel	35
K á l m á n y L a j o s „Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya“	40
K á n i t z Á g o s t „Gr. Széchenyi Béla közép-ázsiai expedíciójának növény- tani eredményei“ Székf.	47
K e r e k e s L á s z l ó n é s z . M á r t o n P o l y x e n a hagyománya	34
K i r á l y h y m n u s z - p á l y á z a t r ó l jelentés	160
K l u p á t y J e n ő „A folyadékok közötti válaszfelületek feszültségéről“	33
K n o l l K á r o l y leszámolási halasztást kér	150

Kuoll Károly számadásai s szerződésének ügye	192
Konkoly Miklós a) „Astrophysikai megfigyelések. 1883.“ b) „Napfoltok megfigyelése“	11
„ „ a) „A déli ég spectroscopos átkutatása“ b) „Hullócsillagok megfigyelése. 1884.“	31
„ „ „Napfoltok megfigyelése 1885. I. rész.“	189
Korányi Sándor „A szemlencse fejlődéséről a gerincezeknél“	158
Kossutányi Ignác az Oltványi-pályázatnál jutalmat nyer	144
Kováts Gyula „Sylvanus (Szilágyi) Márton tanítása az eljegyzésről 1690.“ Székf.	42
„ „ „Egy XIV. századbeli magyar házassági per“	188
Költseggelölirányzat 1885-re	18
Költseggvetési előterjesztések 1886-ra, osztályok s bizottságok részéről	211
König Gyula „A partialis differentiál-egyenletek integrációjának általános elmélete“	47
Könyvkiadó bizottság kiadásai s bevételei	17
Kövesligethy Radó „A folytonos spectrumok elmélete“	189
Közülés programja	143
Koch Antal „Válasz Krenner József úr közleményére a Szabóitra nézve“	33
Krenner József „A Zygaditról“	28
„ „ a III. oszt. rendes tagnak választatik	148
Kruesz Krizosztom elhunytáról jelentés	22
Kruspér István „A műegyetem órái“	202
Kuun Géza gr. „A kúnok nyelvéről és nemzetiségéről“	154
Lengyel Béla „Néhány ásványviz chemiai elemzése“	209
Lenhossék József „A progen koponyákról“	158
„ „Emlékbeszéd Davis Bernát fölött“	202
Lenhossék Mihály „Adatok a gerinczagi dűczok ismeretéhez“	158
Lévay-alapítványi pályázatról (Anjou és vegyes korszaki kútforrások) .	179
„ jutalomra beérkezett pályamunka	5
„ pályakérdése	145
„ pályázatról a II. osztály javaslata	144
„ pályázatnál dr. Pisztóry Mór jutalmat nyer	148
Lévay József jelentése a nagyszalontai Arany-ünnepélyről	162
Lévy párisi kiadó vállalatának segélyezése	193
Liebermann Leo „Előleges chemiai közlemény“	189
Loczka József „Ásványelemzési közlemények“	33
Lojka Hugó „Adatok Magyarország Zuzmó-virányához III.“	47
Lónyay Menyhért gr. mellszobrának s arcképének elkészítése iránt indítvány	146
Lönnrot Illés k. t. fölött emlékbeszédet mond Hunfalvy Pál	79
Lukács-alapítványi pályázatról (Kazinczy F. élete)	179
Lukács Béla „Államháztartás és adózás Angliában s Franciaországban“ cz. munkája a nagyjutalomban részesül	143
Lukács Krisztina-jutalomra beérkezett pályaművek	4

Lukács Krisztina-féle nyelvtudományi pályázatnál Simonyi Zsigmond jutalmat nyer	141
„ „ jutalom pályakérdése.....	145
Marezbányi mellékjutalom Beöthy Leo „A társadalmi fejlődés kezdetei 1882.“ cz. munkájának adatik ki.....	143
„ „ jutalomra (Faludi F. nyelve) beérkezett pályamunkák....	178
Mezőssy Menyhért számadása a Kazinczy-alap ingatlanairól 1884.	150
Mészáros Péter lakbérének fölemelése.....	194
Mignet Ferencz k. t. fölött emlékbeszédet mond Trefort Ágoston	22
Mircse János könyvtárának ügye	62
Molnár István (Szécsényi) alapítványa kamatainak mirefordításáról	22
Molnár János (Fejértói) segélyt kér.....	194
Munkácsi Bernát „Jelentés oroszországi utamról“	167
Nagygyűlés határideje.....	23
Nagy jutalom Lukács Béla „Államháztartás és adózás Angliában s Franciaországban. 1884.“ cz. munkája és Schnierer Aladárnak „A büntettek és vétségekről“ cz. munkája közt megosztva adatik ki.	143
„ „ s a Marezbányi-jutalom kihirdetése	144
Nagy János elhunytáról jelentés	80
Nagy Sándor hagyománya.....	34
Nádasdy jutalomra beérkezett pályamunkák	177
Nendtvich Károly „a) A vámfalusi és turvékonyi ásványvizek vegyelemzése. b) Beregmegyében, a munkácsi uradalomhoz tartozó bilasovácsi Toma-forrás chemiai vizsgálata.“	142
Nyáry Jenő b. „A bronzcultura Magyarországon“ Székf.....	40
Oltványi jutalomra beérkezett pályamű.....	4
„ „ pályázatnál dr. Kossutányi Ignác jutalmat nyer.....	144
Oppolzer Tivadar a III. oszt. k. tagnak választatik	148
Országgyűlési iratok tárgyában megyék jelentései 81, 162, 179, 196, 203, 213	
Ortvay Tivadar „A praehistoricus köipar hazánkban“ stb	46, 188
Orvosi könyvkiadó vállalat segélyzése	23, 193
Ossikovszky József „Öt bártfai ásványviz vegyelemzése“	141
Osterhuber Ágost végrendeletéről	21
„ „ ügyészi jelentés.....	33
Osztályok és bizottságok által föl nem használt összegek hovaforításáról 194, 195	
„ „ költségvetési előterjesztései 1886-ra.....	211
Oxfordi Bodleyana könyvtár kéziratainak kölcsönadásáról	146
Ónodi Adolf „Az együttérző idegrendszer fejlődése“	158
Örley László „A palearcticus övben élő Terriolák revisiója stb.“.....	189
„Ötösség remekei Magyarországon“ cz. Lévy párisi kiadó által megindított vállalat segélyezése	161, 193

	Lap.
P auler Tivadar akadémiai másodelnök lemondása	147
" " a II. oszt. tisztt. tagnak választatik	148
P álya munkák bírálóinak tiszteletdíja	202
P isztóry Mór a Léway-pályázatnál jutalmat nyer	26
P oros z királyi ház levéltárában őrzött magyar történelmi érdekű iratok lemásolására engedély	148
56	
P rimics György „A radnai havasok geologiai viszonyai“	188
P ulszky Károly „Az országos képtár nomenclaturája“ Székf.	139
P utnok y Miklós Fekesházy-jutalmat nyer	144, 161
 R ados Gusztáv a) „Az algebrai függvények elméletéhez. b) Egy, a geo- metriában feltűnő számelméleti problémáról.“	143
R ainprecht József nyugdíjazása s kegydíja	21, 194
R anke Lipót üdvözlése születésnapja alkalmából	210
R egéczy Nagy Imre „Észrevételek az Osmosis elméletéhez“ ..	158
R eichart Vilmos elhunytáról jelentés	195
R eim Feren cz kegydíja	195
R omán-féle hagyaték számadásai	21
" ingatlanai eladásának ügye	21
" hagyaték tárgyában ügyészi jelentés	149
" hagyatékhoz tartozó munkácsi földek eladása	194
R othman Ármin „Az izommagvakról“	158
R ozvány Pál megőrzés végett följárólt levele	213
R ómai börtönügyi congressusra meghívó	179
R ózsay József elhunytáról jelentés	143
R udics József végrendeletének ügye	191
 S ay Mór cz elhunytáról jelentés	56
S ámuel-díj Tömlő Gyulának „Bennünket, benneteket“ cz. értekezéseért kiadatik	144
S chenzl Guidó „Magyarország csapadék-viszonyairól“	209
S cherfel Aurél „a) A tátrafüredi Hygieia-forrás vegyelemzése. b) A koronahegyi fürdő kénos vizének chemiai elemzése“ ..	142
S chnierer Aladár „A büntettek* és vétségekről“ cz. munkája a nagy- jutalomban részesül	143
S chulhof Lipót „Az 1873. VII. sz. Coggia-féle üstökös pályaszámítása.“ Székf.	141
S chuller Alajos „a) Higanycontact. b) Az inducált electromos áram che- miai hatásáról“	9
S chwar cz Gyula „Montesquieu elmélete a monarchiai államformáról és az európai alkotmányfejlődés“	157
" " „További adalékok a görögök politikai irodalmának kritikai történelméhez stb.“	201
S imonyi Zsigmond „A magyar szótökről“	27

Simonyi Zsigmond a Lukács Krisztina-féle nyelvtudományi pályázatnál jutalmat nyer.....	144
Sinkay János hagyománya	193
Sipőcz Lajos „Néhány magyarhoni ritkább ásványfaj vegyi összetételéről“	143
Somló Sándor a Teleki-pályázatnál jutalmat nyer	54
Spalatói székesegyház sirtboltjában eszközölt ásatásokról szóló jelentés két példányát beküldi a vallás- és közokt. miniszt.	35
Staub Mór növény-levéllenymomat példányai	213
Szabó József „Gödő Dunakeszi forrás-vizeinek geol. viszonyairól“	28
„ „ „Selmecz geológiai viszonyainak előleges vázlata“	74
Szarvas Gábor „A czápa családja és származása“	5
„ „ „Jelentés a Nyelvtörténeti szótárról“	206
Szentes város meghívója a Horváth Mihály és Tóth József emlék-ünnepélyre	179
Szentkláray Jenő jelentése a szentesi Horváth M. ünnepélyről	196
Szilágyi István jubilauma	196, 201, 202
Szilágyi Sándor jelentése a hunyadmegyei tört. és régészeti társulat közgyűlésén az Akadémia képviselétéről	162
Szinnyei József „A magyar írók névtára“ cz. vállalkozása ügyében az I. osztály javaslata	212
„ „ „Magyar írók névtára“ megindítására előleget kér	202
Szlemenics Pál emlékünnepére meghívó	146
Sztrokay-pályázatra (Bérleti és haszonbérleti szerződés) beérkezett pályamunka	178
Szutsits Lajos (pacséri) birtokának telekkönyvi átíratása	194
Tagajánlások az osztályok részéről	84, 145
Tagválasztások	148
Taine Hippolit az I. oszt. k. tagnak választatik	148
Tarczy Lajos fölött emlékbeszédet mond Török József	34
Teleki-jutalomra beérkezett pályaművek	1, 49, 176
„ „ jutalom kitűzése	145
Téglás Gábor „A boiczai barlangok s azok történeti jelentősége“	47
Télfy Iván „Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél“	63
Thallóczy Lajos „Bakits Pál“ Székf.	28
Than Károly „A szliai gyógyvizek vegyelemzése“	141
„ „ „A gazometrikus módszerek kibővítése“	158
„ „ „A felső alapi ásványvíz kémiai elemzése“	209
Thiers L. Adolf k. t. fölött emlékbeszédet mond Trefort Ágoston	55
Thury József „A kasztamunii török nyelvjárás“	63
Tóth Lőrincz „Az illavai fegyház“	155
Tömlő Gyula „Bennünket, benneteket“ cz. értekezésével Sámuel-díjat nyer	144
Török József „Emlékbeszéd Tarczy Lajos fölött“	34
Trefort Ágoston „Emlékbeszéd Mignet Ferencz k. t. fölött“	22
„ „ „Emlékbeszéd Thiers L. Adolf k. t. fölött“	55
„ „ „akadémiai elnökké választatik	148

	<i>Lap.</i>
Trefort Ágoston elnökké választásának megerősítése	161
" " elnöki megnyitó beszéde.....	174
" " „Emlékbeszéd Guizot Ferencz fölött“	195
Ullmann-féle jutalom pályakérdése	145
Ügyész 1884-ki költségjegyzéke.....	21
" a házgondnoki teendők ideiglenes vezetésével megbízatik	61
Ügyrend 37. §-a módosítása iránt indítvány	151
" az Igazgató Tanács határozata.....	162
Vandrák András fölött emlékbeszédet mond Vécsey Tamás	210
Varga Sándor kegydíja	34
Vályi Gyula „Többszörös collinear tetraéderek“	189
" " „A perspectiv tetraéderek tanához“	210
Vécsey Tamás „Emlékbeszéd Vandrák András fölött“	210
Vitéz-jutalomra (A honfoglalás története) hirdetett pályázatról.....	179
Vitkovics Gábor a II. oszt. k. tagnak választatik.....	148
Volf György „Kiktől tanult a magyar írni, olvasni?“	5
Weszelowszky Károly „Árva éghajlati viszonyairól“	79
Worsaae J. A. elhunytáról jelentés	176
Zárszámadásokat megvizsgáló bizottság jelentése	60
Zichy Antal indítványa a régi rendi országgyűlések actái stb. megszer- zése iránt	23
" " indítványa a belügyminisztériumhoz fölterjesztetik.....	35
" " tárgyában az összes törvényhatóságokhoz belügyminiszteri rendelet	56
Zsilinszky Mihály „Az 1637/38. évi pozsonyi országgyűlés történetéhez“	28
" " „A tokaji tanácskozmány 1646.“	209
Zsivora György szolgáltnak kegydíj	22
" " siremléke.....	191
" hagyaték javára követelt tartozás fejében Arnter Kálmán egyez- ségi ajánlata	149
" hagyatékáról ügyész jelentése	190
" hagyaték ellen Pászthory Menyhért örököseinek követelése ..	191
Zsoldos Ignác elhunytáról jelentés	176

